

10.18132/LFZE.2018.16

REMENÁR KRISZTINA

A KASSAI MAGYAR
KÁNTOR,
HLBOKY GYÖRGY
DALLAMGYŰJTEMÉNYE
A PATAY-
KOLLIGÁTUMBAN

DOKTORI ÉRTEKEZÉS

2018

10.18132/LFZE.2018.16

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem

28-as számú művészet- és művelődéstörténeti besorolású doktori iskola

A KASSAI MAGYAR KÁNTOR,
HLBOKY GYÖRGY DALLAMGYŰJTEMÉNYE
A PATAY-KOLLIGÁTUMBAN
(17. SZÁZAD VÉGE-18. SZÁZAD ELEJE)

REMENÁR KRISZTINA

TÉMAVEZETŐ: FERENCZI ILONA

DOKTORI ÉRTEKEZÉS

2018

Tartalomjegyzék

RÖVIDÍTÉSEK	III
KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	IV
BEVEZETÉS	V
1. A PATAY-KOLLIGÁTUM BEMUTATÁSA	1
1.1. ELNEVEZÉSE, TÖRTÉNETE	1
1.2. AZ EDDIGI KUTATÁSOK	3
1.3. TARTALMA	4
1.3.1. VERSES ZSOLTÁRPARAFRÁZISOK, F. 1R-34R	6
1.3.2. TORNAI GRADUÁL („LIBER CAEREMONIARUM”), F. 35R-199V	7
1.3.3. VEGYES TÉTELEK, F. 201R-220R	11
1.3.4. PASSIÓ, F. 221R-236R	12
1.3.7. BÖJTI DICSÉRET, F. 308R-309V	16
2. HLBOKY GYÖRGY ÉS A KASSAI EVANGÉLIKUS ISKOLA	17
2.1. HLBOKY GYÖRGY FELEKEZETI HOVATARTOZÁSA, ÉLETÉNEK FELTÉTELEZETT IDEJE	17
2.2. A KASSAI EVANGÉLIKUS GYŰLEKEZET ÉS AZ ISKOLA TÖRTÉNETE HLBOKY GYÖRGY GYŰJTEMÉNYÉNEK	24
3. HLBOKY GYÖRGY DALLAMGYŰJTEMÉNYE	27
3.1. HLBOKY GYÖRGY GYŰJTEMÉNYÉNEK ÁLTALÁNOS LEÍRÁSA	27
3.2. HLBOKY GYŰJTEMÉNYÉVEL KAPCSOLATBA HOZHATÓ FORRÁSOK, KIADVÁNYOK	28
3.3. HLBOKY GYÖRGY GYŰJTEMÉNYÉNEK KAPCSOLATA A PATAY-KOLLIGÁTUM MÁS RÉSZEIVEL	29
3.4. HLBOKY GYÖRGY DALLAMAINAK CSOPORTOSÍTÁSA	31
3.4.1. ARCHAIZÁLÓ LEJEGYZÉSŰ, TÖBBNYIRE PÁRATLAN METRUMÚ DALLAMOK	31
3.4.2. 16. SZÁZADI, MODERN LEJEGYZÉSŰ DALLAMOK	32
3.4.3. GENFI ZSOLTÁROK	32
3.5. AZ EGYES DALLAMOK ELEMZÉSEI	34
3.5.1. ARCHAIKUS LEJEGYZÉSŰ, TÖBBNYIRE PÁRATLAN METRUMÚ DALLAMOK, I.A CSOPORT	35

3.5.2. ARCHAIZÁLÓ LEJEGYZÉSŰ, TÖBBNYIRE PÁRATLAN METRUMÚ DALLAMOK, I.B CSOPORT	55
3.5.3. 16. SZÁZADI, MODERN LEJEGYZÉSŰ DALLAMOK II. CSOPORT	59
3.5.4. GENFI ZSOLTÁROK	89
4. ÖSSZEGZÉS, TANULSÁGOK	99
FÜGGELÉK.....	103
1. BESZÉLGETÉS DR. PATAY PÁLLAL – REMENÁR KRISZTINA, BUDAPEST, 2017. 05. 10.	103
1. TÁBLÁZAT: VERSES ZSOLTÁRPARAFRÁZISOK F. 1R-34R	106
FÜGGELÉK – 2. TÁBLÁZAT: TORNAI GRADUÁL	108
3. TÁBLÁZAT: VEGYES TÉTELEK 201R-220R	134
4. TÁBLÁZAT: PASSIÓ F. 221R-236R.....	136
5. TÁBLÁZAT: KANCIÓK, LAMENTÁCIÓ F. 237R-299R.....	137
6. TÁBLÁZAT: HLBOKY GYÖRGY DALLAMGYŰJTEMÉNYE 300R-307V.....	141
7. TÁBLÁZAT: BÖJTI DICSÉRETEK 308R-309V.....	157
8. TÁBLÁZAT: HLBOKY GYÖRGY GYŰJTEMÉNYÉNEK ÉNEKEI A FELEKEZETI ÉNEKESKÖNYVEKBEN	158
HLBOKY GYÖRGY GYŰJTEMÉNYE CÍMLAPPAL	160
DALLAMTÁBLÁZATOK	169
IRODALOMJEGYZÉK.....	284

Rövidítések

- CsTK 1950.: Csomasz Tóth Kálmán: *A református gyülekezeti éneklés. Útmutató és adattár a próbaénekeskönyvhöz*. Dr. Budai Gergely (szerk.): Református egyházi könyvtár 25. Budapest: Magyar Református Egyház, 1950.
- Ecsedi: Luther-énekek: Ecsedi Zsuzsanna: *Luther-énekek a magyar evangélikus énekeskönyvekben*. DLA disszertáció, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, 2003. (Kézirat).
- Eperjesi Graduál: Ferenczi Ilona (közr.): *Graduale Ecclesiae Hungaricae Epperiensis 1635. Musicalia Danubiana 9*. Budapest: MTA Zenetudományi Intézet, 1988.
- Ferenczi: A Tornai graduál: Ferenczi Ilona: „A Tornai graduál (1611-1613). Egy nemrég előkerült kolligátum »ceremoniális« részének antifonái.” In: Kiss Gábor (szerk.): *Zenetudományi Dolgozatok*. Budapest: MTA Zenetudományi Intézet, 2008. 115-133.
- Ráday Graduál: Ferenczi Ilona (közr.): *Graduale Ráday saeculi XVII. Musicalia Danubiana 16*. Budapest: MTA Zenetudományi Intézet, 1997.
- RMDT I., 1958: Csomasz Tóth Kálmán: *Régi Magyar Dallamok Tára I. A XVI. század magyar dallamai*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1958.
- RMDT I., 2017: Csomasz Tóth Kálmán: *Régi Magyar Dallamok Tára I. A XVI. század magyar dallamai*. Ferenczi Ilona (szerk.): Budapest: Akadémiai Kiadó, 2017.
- RMKT 17.: H. Hubert Gabriella (szerk.): *Evangélikus és református gyülekezeti énekek (1601-1700)*. Jankovics József (szerk.): Régi Magyar Költők Tára XVII. század 17. Budapest: Balassi Kiadó, 2016.
- RMKT 6.: Stoll Béla: *Szenci Molnár Albert költői művei*. [= Uő. (szerk.): Régi Magyar Költők Tára 6.] Budapest: Akadémiai Kiadó, 1971.
- RMKT 7.: Holl Béla: *Katolikus egyházi énekek (1608-1651)*. Stoll Béla (szerk.): Régi Magyar Költők Tára 7. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1974.
- RPHA: Horváth Iván, H. Hubert Gabriella (szerk.): *Répertoire de la poésie hongroise ancienne. Manuel de correction d'erreurs dans la base de données*, I-II. Robel, Léon (szerk.): Ad Corpus Poeticarum. Párizs: Éditions du Nouvel Objet, 1992.
- SzDR: Dobszay László, Rajeczky Benjamin, Szendrei Janka: *XVI-XVII. századi dallamaink a népi emlékezetben I-II*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1979.

Köszönetnyilvánítás

Mindenekelőtt köszönettel tartozom témavezetőmnek, *Ferenczi Ilonának*, aki a témaválasztástól kezdve a dolgozat elkészültéig végig hasznos tanácsokkal látott el. Olyan tanácsokkal, amelyek nem csak a disszertáció megírásához szolgáltak segítségül, hanem az elkövetkező kutatási munkáimhoz is. Köszönöm a *Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményeinek*, hogy a rendelkezésemre bocsátották a jelenleg jelzet nélküli Patay-kolligátumot, illetve azt a sokszámú kéziratot, amelyekből újabb adalékokat nyertem Hlboky György kilétének megfejtéséhez. Köszönöm *Papp Ágnesnek* és *Czagány Zsuzsának*, hogy az *MTA BTK Zenetudományi Intézetének Történeti Énektár* gyűjteményében kutathattam, valamint *Kővári Rékának*, hogy a genfi zsoltárok népi gyűjtéseit elérhetővé tette számomra. Hálaival tartozom *Kovács Andreának* is, aki kitartásomat növelte, és meglátásaival mindig új lendületet adott. A latin nyelvű szövegek fordításában való segítségért *Szoliva Gábrriel OFM* és *Balázs Jeromos OFM* testvéreknek, valamint *Varga Benjáminnak* mondok köszönetet. *Wallerger Mónikának* a kézirat restaurálási folyamának során készített jegyzeteinek a másolatát köszönöm, *dr. Patay Pálnak* pedig a szolgálatkész, és információkkal teli visszaemlékezését. További köszönettel férjemnek, édesanyámnak, és az engem végig támogató családnak tartozom. Nem utolsó sorban pedig Istennek, hogy erőt és képességet adott a doktori iskola elvégzéséhez.

Bevezetés

Evangelikusként az egyházzénen belüli témakörök közül graduálkutatási és himnológiai témákkal foglalkozom a legszívesebben. A doktori dolgozat témájának megválasztása előtt többeket megkértem, hogy javasoljanak nekem olyan témát, amelynek kutatása a magyarországi protestáns egyházzene-kutatásnak új adalékokat tudna nyújtani. Ferenczi Ilona javaslatára utaztam el először Sárospatakra, hogy a Patay-kolligátumot személyesen is megtekintsem. Végül a kézirat utolsó néhány lapján található gyülekezeti ének-gyűjteményt láttuk konzulensemme, Ferenczi Ilonával együtt alkalmasnak arra, hogy egy disszertációnyi terjedelemben, a megfelelő részletességgel megvizsgáljam.

Eredetileg sok olyan vonatkozást szerettem volna a dolgozatomban kifejteni, amelyek a teljes kolligátumot érintik, azonban a megadott keretek ezt nem tették lehetővé. Így a kézirat egyes részeinek vázlatos leírása után a Hlboky Györgyre vonatkozó információk összegyűjtésére, valamint a gyűjteményében található dallamok elemzésére kellett szorítkoznom.

Az egyes énekekről először összegyűjtöttem az RPHA-ban, az RMDT-ben, illetve az RMKT-sorozatban megtalálható információkat, amelyeket minden elemzés elején röviden összefoglaltam. A leírások fő mondanivalójaként azt mutattam be, hogy mennyire hasonlít a Hlboky György által leírt dallam a máshonnan ismert változatokra, avagy miben tér el azoktól. Az összehasonlításhoz segítségül minden tételhez dallamtáblázatot állítottam össze. Ezek az összevetések olykor azt erősítették meg, hogy egy-egy 16. századi vershez saját dallam tartozott, olykor azt, hogy az eddig nem önállóan vélt változat mégiscsak jól elhatárolható.

Hlboky Györgyöt az eddigi ismertetésekben katolikus kántorként említették, amelyet a kutatásom során meg tudtam cáfolni. Az eddig megtalált anyakönyvi adatok alapján a trencsényi Hlboky-család evangélikus felekezetű volt. Az az előzetes feltételezésem is megdőlt, hogy Hlboky zenei ismeretei nem elég alaposak. Sok hiányosság felfedezhető ugyan a gyűjtemény tételeiben, azok azonban inkább figyelmetlenségből, sietségből adódhattak.

1. A Patay-kolligátum bemutatása

1.1. Elnevezése, története

Dolgozatom elején szeretném a témául szolgáló kolligátum elnevezésének kérdését tisztázni. A Sárospatakon őrzött kolligátum különböző tartalmú részei között találjuk a ma Tornai graduálnak nevezett, összesen 166 főlioni terjedelmű szertartási könyvet. Eddigi kutatások során a kézirat elnevezésére ez a megjelölés terjedt el,¹ nem minden esetben helyes használatban. *A Régi Magyar Költők Tára XVII. század* legutóbb megjelent kötetének forrásbemutatói részében a Tornai graduál megnevezés használata félreértésre ad okot: a graduál leírása a főlíószámmal kezdődik, amelyből arra következtethetünk, hogy a teljes, 309 lapból álló kolligátum megjelölésére használják az egyébként a kéziratnak csupán egy részét képező (35r-199v) Tornai graduál nevet.² Az ehhez hasonló esetek elkerülése érdekében fontosnak tartom, hogy legyen egy, a teljes kolligátumra használható elnevezés. Mivel a kézirat egésze nem alkot egységet, a különböző részeket nem azonos településen jegyezték le, illetve használták, valamint több helyütt a notátor is ismeretlen, ezért a teljes kolligátum megjelölésére a benne előforduló helység- vagy személynevek egyike sem alkalmas. Két ok miatt is csak a kolligátum műfaját lehet bevenni a kézirat elnevezésébe. Az egyik az, hogy a Patay graduál elnevezés alatt már egy másik, 17. századi kéziratot tartunk számon. A másik ok, amely miatt nem alkalmas a graduál megjelölés az, hogy az említett 35r-199v szakaszon kívül a kézirat további tartalma nem szoros értelemben vett graduáanyag. A megfelelő elnevezés alapján az egybekötött, mai állapotáról ismert első adatokat tartom, így a teljes kézirat a kolligátumot megtaláló és adományozó család után a Patay-kolligátum nevet kapta.

A kézirat 20. századi történetéről szóló dokumentumokból, amelyek a kolligátum őrzéséül szolgáló dobozban találhatóak, kiderül, hogy az 1920-as években fedezték fel a kötetet a mai szlovák határ melletti Tornyosnémetiben. Akkor vezették be ugyanis az adományozó, dr. Patay Pál nagyanyjának házába a villanyt, és az ekkor végzett munkálatok közben véletlenül belefűrtak egy faliszekrénybe: ebben tárolták a

¹ Az eddigi eredményeket az 1. 2. fejezetben mutatom be.

² H. Hubert Gabriella (szerk.): *Evangélikus és református gyülekezeti énekek (1601-1700)*. Jankovics József (szerk.): *Régi Magyar Költők Tára XVII. század 17.* (Budapest: Balassi Kiadó, 2016). 748.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

kéziratos könyvet is, amely a fűrészek során károkat szenvedett.³ Ezen történések után került a kolligátum az Országos Széchényi Könyvtárba, ahol Fitz József – a könyvtár főigazgatója – a következő jelentést készítette róla:⁴

Jelentés Patay Tibor ny. főispán úr tulajdonát képező
vallásos tárgyú kéziratról.

A fent jelzett, rongált hártabörkötésű kézirat méretei a következők: 38x18 cm. Tartalmaz 296 számozatlan levelet. Több levele rongált s ezek szélei a megcsontítás következtében olvashatatlanokká váltak. A kézirat több kéz írása. A más-más kéz által írt részek helyesírása eltérő: az egyik másoló az etimologikus, a másik a fonetikus helyesírás elveit követi. A legrégebb bejegyzés a 17. század elejéről való, de a későbbiek sem származhatnak a század második felénél későbbi időből.

Tartalmilag a kézirat tekintélyes része protestáns zsoldárszövegeket tartalmaz, legtöbbször hangjegyekkel. A zsoldárszövegek között ismeretlen nincs. A 16. századi magyar zsoldárirodalom termékeiből vett másolatok kivétel nélkül. Kevésbé jelentős zsoldárszerzőktől Szenczi Molnár Albertig. Ezekon kívül több 16. századi bibliai tárgyú verses históriát is tartalmaz a kézirat. (Nyomtatásban ezek a Régi Magyar Költők Tára c. kiadványokban jelentek meg.) A verses históriák szerzői között szerepel ennek a műfajnak egyik legnevezetesebb képviselője, Batizi András is, aki épp a kézirat létrejöttének vidékén, Abaújban, működött, Szikszón tanítóskodott, Sátorajájhelyen prédikátorként működött s e vidék lakosságát ő térítette protestáns hitre.

³ „A könyv a nagyanyám, özv. Horváth Mihályné, Gencsy Margit tulajdonában volt. A tornyosnémet[i] lakásán egy faliszekrényben tartotta. Amikor az 1920-as években a villanyt bevezették a házba, a szerelők, nem tudva a faliszekrényről, a mögötte lévő falat megfűrva, belefűrtak a faliszekrénybe és elég súlyosan megsértették a könyvet. Ezt követően mutatta meg ezt a Széchényi Könyvtár igazgatójának, Fitz Józsefnek, aki a mellékelt véleményt küldte meg. Nagyanyámtól az atyám, Patay Tibor, tőle meg magam örököltam meg. Budapest, 2007. augusztus 25. Patay Pál dr. sk.”.

⁴ A 104/1937 iktatószámú levél, amelynek mellékleteként a jelentést megküldték, a kolligátumot zsoldároscopyként említi: „Méltóságos Uram! A könyvtárnak megvizsgálásra átadott XVII. századi zsoldároscopyról, melyet f. hó elsején visszaszolgáltattunk, van szerencsém a mellékelt jelentést pótlólag megküldeni. Fogadja Méltóságod igaz tisztelem és nagyrabecsülésem kifejezését. Budapest, 1937. június 8. Fitz József sk. főigazgató. Méltóságos báji Patay Tibor dr. Úrnak, ny. főispán, felsőházi tag, földbirtokos. Budapest. V. Bálvány u. 20.”.

1. A Patay-kolligátum bemutatása

Ezek a tartalmi szempontok valószínűvé teszik, hogy a kézirat protestáns eredetű. Csupán egy fejezet teszi ezt kétségesse (Incipit liber Caeremoniarum,...1611.) E szerint valószínűnek látszik, hogy ez a része a kéziratnak katolikus eredetű. Ebben az esetben azt kellene feltételeznünk, hogy a fenti kódex protestáns és katolikus anyagból álló kolligátum. A kódex kétségtelen protestáns származásán ez a tény sem változtat. Nemcsak a 17. század elejéről, de még a 18. századból is ismerünk protestáns iratokat, amelyekben a katolikus szertartások nyomai még tovább élnek. A 17. században még egyáltalán nem lehet teljes értelemben vett szétválásról beszélni.

Bp. 1937. április 23.

A kézirat 2007 augusztusában dr. Patay Pál adományozása által jutott el a Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményeinek Nagykönyvtárába,⁵ ahol 2009-ben restauráláson esett át.⁶ Dr. Patay Pál személyes beszámolója alapján a kolligátum református vonalon öröklődhetett családjában.⁷

1.2. Az eddigi kutatások

Mivel a kolligátumot 1937-ben, a Széchényi Könyvtárba való érkezésekor nem vették be a könyvtár állományába, ezért meglétének híre nem jutott el az érdeklődő kutatókhoz.⁸ Elsőként Ferenczi Ilona foglalkozott a kézirattal, akinek 2008-ban, egyéb kutatásai kapcsán mutatták meg dr. Patay Pál adományát, amelyet akkor már egy éve a Sárospataki Nagykönyvtárban őriztek.⁹ Ferenczi Ilona a kolligátum Tornai graduál részével, azon belül is az antifónákkal foglalkozott részletesen, erről szóló cikke a 2008-as *Zenetudományi Dolgozatok* tanulmánykötetben jelent meg.

⁵ Ferenczi Ilona: „A Tornai graduál (1611-1613). Egy nemrég előkerült kolligátum »ceremoniális« részének antifónái.” In: Kiss Gábor (szerk.): *Zenetudományi Dolgozatok*. (Budapest: MTA Zenetudományi Intézet, 2008). 115-133.

⁶ Ezúton is köszönöm Wallinger Mónikának, hogy a restaurálási folyamatok során készített jegyzeteinek másolatát használatra átadta nekem.

⁷ A dr. Patay Pállal folytatott beszélgetést lásd a függelékben.

⁸ Ferenczi: A Tornai graduál, i.m., 116.

⁹ I.m., 115.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

Búdi Katinka 2011-ben írt egy vázlatos ismertetést a Tornai graduál himnuszairól: ez egy végül meg nem valósult kutatási folyamat kezdeti írása, amely a Debreceni Egyetem elektronikus Archívumában található meg.¹⁰

Az első irodalom, amely a kolligátum tételei közül a legtöbbet közölte, a *Régi Magyar Költők Tára XVII. század 17. kötete*: itt a kolligátum összesen tizenegy tételét adták ki:¹¹ ezek a Patay-kolligátumban mind kotta nélküli énekek. Az énekek szövegeit – egy kivételével – az RMKT-kötet hozzárendelt dallammal jelentette meg.¹² A 2016-ban megjelent RMKT-kiadvány forrásleírási részében az első helyen a Patay-kolligátum áll – Tornai graduál néven –, amelynek kapcsán a teljes kézirat tartalmát bemutatják a szerkesztők.¹³ A kötetben a kézirat 20. századi történetének bemutatása után a kolligátumot a különböző kézírások szerint osztották – összesen nyolc – külön részre.¹⁴ Ezt követi az egyes szakaszok tételeinek felsorolása – a Tornai graduál kivételével, amelynek a Ferenczi Ilona által meghatározott felosztását vették át¹⁵ – az RPHA-szám, illetve a különböző RMKT-kötetekben található számok hozzárendelésével. A kiadott kötet felsorolásában található néhány hibát a dolgozat megfelelő pontjain javítom majd ki.

A kézirat a fent felsoroltakon kívül mindeddig nem vált részletes vizsgálat tárgyává sem zenei, sem irodalmi szempontból.

1.3. Tartalma

Fitz József jelentéséből kiderül, hogy a kéziratot 38x18 cm nagyságú lapokból kötötték össze, viszont az 1937-ből származó adattal ellentétben nem 296, hanem összesen 309 fólióból áll,¹⁶ amelynek ceruzás számozását Ferenczi Ilona végezte el.¹⁷

¹⁰ Búdi Katinka: *A Tornai Graduál*. Debrecen, 2011. (Kézirat). Az írást a Debreceni Egyetem elektronikus Archívumának oldalán találtam meg (<https://dea.lib.unideb.hu/dea/>), az archívum azonban kizárólag a DE Tehetségtanács tagjai számára adja ki az ismertetőt. Az írást végül magától a szerzőtől kaptam meg, akinek ezúton is köszönöm a bizalmát.

¹¹ RMKT 17., i.m. A szövegkezdetek, zárójelben az RMKT 17. sorszámaival együtt: 1. *Dicsérjed, áldjad, én lelkem, az Úristent* (143.), 2. *Hirdetek tinéktek lelki nagy örömet* (36.), 3. *Mostan örvendezzünk, keresztyének* (34.), 4. *Isten Fia váltságunkra* (35.), 5. *Te, békeesség fejedelme* (177.), 6. *Ó, siralom! Szívfájdalom!* (89.), 7. *Mennyből jövök most hozzátok* (26.), 8. *Hirdetek tinéktek* (36.), 9. *Régi pünkösdsnek idején* (103.), 10. *Maradj velünk, mi Krisztusunk* (136.), 11. *A mi Urunk, Jézus Krisztus, mint szenvedé miérettünk* (62.).

¹² A szövegekhez rendelt dallamokról lásd az RMKT 17. adott tételszámhoz közölt jegyzeteit.

¹³ RMKT 17., i.m., 748-758.

¹⁴ I.m., 749-750.

¹⁵ I.m., 752.

¹⁶ Ez a különbség abból adódott, hogy 1937-ben az üres lapokat nem vették figyelembe, míg Ferenczi Ilona a bejegyzés nélküli fóliókat is beszámolta.

¹⁷ Ferenczi: *A Tornai graduál*, i.m., 116.

A restaurálás során néhány lap közé alig látható papírcsonkot tettek, ezek nem hiányzó fóliókat feltételeznek, hanem könyvkötészeti okok miatt szükségesek.

A kolligátum nem csak a megtalálásakor elszenvedett sérülést viseli magán: a használat során lapjai több helyütt elkoptak, megsérültek, olykor hiányosak, sőt arról is megbizonyosodhatunk, hogy ismeretlen mennyiségű fólió hiányzik.¹⁸ Arról is tanúságot nyerünk, hogy mostani kötésében nem az eredeti sorrendben követik egymást a lapok, így a forrásnak sem eredeti felépítését, sem terjedelmét nem tudjuk pontosan meghatározni.

Az RMKT 17. kötete a kolligátumot tartalmilag négy részre osztotta.¹⁹ Az e tagolás szerinti harmadik szakasz azonban három, egymástól jól elkülönülő részt foglal magába. Emellett a kézirat utolsó két lapján található böjti dicsérek első tételét az RMKT szerkesztői a Hlboky György által lejegyzett magyar ének dallamokkal egy csoportba osztották,²⁰ ami azonban egyértelműen egy új rész kezdő tétele lenne. E két szempont érvényesítése alapján a kolligátum tartalmát a következőképpen lehet felosztani:

1. 1r-34r: verses zsoltárparafrázisok
2. 35r-199v: Tornai graduál („Liber Caeremoniarum”)
3. 201r-220r: vegyes tételek
4. 221r-236r: passió
5. 237r-299r: kanciók, Jeremiás próféta imádsága és siralmai
6. 300r-307v: magyar gyülekezeti énekek dallamainak gyűjteménye
7. 308r-309v: böjti dicsérek

¹⁸ I.h.

¹⁹ RMKT 17., i.m., 750-758.: 1. verses zsoltárok, 2. graduál, 3. vegyes tételek: szertartási és gyülekezeti énekek, 4. római katolikus iskolások számára leírt melodiarium.

²⁰ I.m., 758.

1.3.1. Verses zsoltárparafrázisok, f. 1r-34r²¹

A kolligátum egy harminc tételt tartalmazó résszel kezdődik, ezek kivétel nélkül zsoltárparafrázisok, s a tételeknek majdnem a fele – összesen tizenhárom – töredékesen maradt fenn. Egyik szöveghez sem jegyezték le kottát, nótajelzést öt tételnél találunk. Az RMDT I. kötete a kézirat e tételei közül tizenöt zsoltár dallamát adja meg,²² erről lásd a táblázat megfelelő oszlopát. A *Régi Magyar Költők Tára XVII. század* 17. kötetének felsorolásából kimaradt egy töredékes tétel:²³ a 14r-n található szöveg nem a 13v oldal alján található szövegcustosnak megfelelően megy tovább. Ez alapján kitűnik, hogy itt is hiányzó lapokkal – valószínűleg csak eggyel – kell számolnunk, és valójában két töredékes tétel – a 2. és a 3. zsoltár – követi egymást, nem pedig egy teljes, amint azt a fent említett kiadványban jelezték.²⁴

A kézirat ezen részében a következő zsoltárok parafrázisait találjuk meg, amelyek a héber számozást követik: 74, 137, 46, 42, 146, 63, 95, 13, 23, 147, 1, 2, 3, 6, 10, 12, 15, 16, 23, 26, 27, 28, 29, 31, 32, 34.²⁵ A huszonhat zsoltár közül négyet – a 2-at, 10-et, 12-et és 32-et – kétféle szövegváltozatban is megtalálunk, ezek minden esetben egymás után kaptak helyet.

A szövegek közel kétharmadának ismerjük szerzőjét: Skaricza Máté, Szenci Molnár Albert, Huszár Gál, Zeleméri László, Szegedi Gergely, Sztárai Mihály és Thordai Benedek dolgozta fel a tizenkilenc azonosított zsoltárt.²⁶

A zsoltárok kiválasztása és egymásutánja kapcsán kérdés merülhet fel. Láthatjuk, hogy a harminc tétel első harmadának sorrendje nem követ semmiféle rendszert, a tizenegyedik tételtől kezdve viszont növekvő sorrendben jut el az elsőtől a 34. zsoltárig. A 6., 10., 14., 21., 22., 24., 25. és 27. főlíók előtt hiányzó lapot feltételezhetünk, mivel ezeken a helyeken töredékes tételek találhatók: nem tudjuk, vajon e tételtöredékek között minden esetben csak egy főlíó volt-e eredetileg. Mivel

²¹ A függelék 1. táblázatának Cím/szövegkezdet oszlopában minden esetben – akár található zsoltárszámozás, vagy egyéb bejegyzés, akár nem – a zsoltár kezdősorát tüntettem fel, a zsoltárszámok külön oszlopban jelennek meg. A Megjegyzések oszlopban találhatóak a töredékes tételekre vonatkozó adatok, az esetlegesen megadott nótajelzések helye pedig az Eredeti bejegyzéseknél van. A szövegszerzőket az RMKT 17. kötetéből vettem át, további kutatásokba e téren nem bocsátkoztam. Ugyanebben a kiadványban találhatóak bibliográfiai hivatkozások, ebből láthatjuk, hogy a zsoltárparafrázisok túlnyomó többsége az RPHA-ban, az egyetlen genfi zsoltár az RMKT-sorozat 6. kötetében, a *Dicsérjed, áldjad, én lelkem, az Úristent* kezdetű töredék pedig az RMKT 17. kötetében található meg. RMKT 17., i.m., 750-752.

²² Csomasz Tóth Kálmán: *Régi Magyar Dallamok Tára I. A XVI. század magyar dallamai*. (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1958).

²³ RMKT 17., i.m., 750-751.

²⁴ I.m., 751.

²⁵ A zsoltárszámok a kéziratban található sorrendet követik.

²⁶ RMKT 17., i.m., 750-752.

az első zsoltárt azonos lapon a 147. előzi meg, így kizárhatjuk azt, hogy a zsoltárok növekvő sorrendben követték volna egymást, és csak utólag keveredtek össze az egyes főlíók. Arról viszont nincs ismeretünk, hogy az első harmadban található, sorrend nélküli rész kezdettől fogva ezt az egymásutániséget követte-e. A zsoltárok jelenlegi állapota azt a hatást kelti, hogy elsőként az ismertebb psalmusokat jegyezték le, majd egy idő után a növekvő sorrend koncepciója nyert teret.

1.3.2. Tornai graduál („Liber Caeremoniarum”), f. 35r-199v

A 35r címdalán találjuk az első ismert adatokat a kolligátum lejegyzésével kapcsolatban:

Incipit liber Caeremoniarum, in quo Hymni, antiphonae, psalmi, responsoria, simul cum Versibus secundum veterem ritum et observationem Ecclesiae apud Christianos fideliter observatae continentur.

Anno Domini 1611: die 19. novembris.

Tria requiruntur in Cantu.

Primo. Ut pia cantilenae sumptae ex scripturis, sobrie et modeste cum aedificatione canantur.

Secundo. Ut in Spiritu et mente cum intellectu astantis populi, ut doceri et admoneri auditores possint, canantur lingua intellecta, ut iubet Apostolus. I. Corint.: 14.

Tertio. Ut in Spiritu et veritate cum gratia et aedificatione plebis ex fide in laudem et gloriam Domini canantur, ut dicitur Colos. 3., Ephess. 5.

Grata Deo quam sit res psallere voce potenti. Jessaei vatis, Psalteria Musa docet.

Grata Deo quare quivis praestare potenti. Dulce melos retinet linguaque corque tuum.

Scribebatt Stephanus Zendray in schola Tornaiensi²⁷

²⁷ A graduál címlapjának lejegyzője nem rendelkezett magabiztos latin nyelvtudással, ami a fordítást meglehetősen megnehezítette. Köszönettel tartozom Szoliva Gábrriel OFM és Balázs Jeromos OFM testvéreknek, akik segítettek megoldani a hibás nyelvtani szerkezetek által felvetett kérdéseket. Az idézett latin szöveg magyar fordítása:

„Kezdődik a szertartások könyve, amelyben himnuszok, antifónák, zsoltárok, responzóriumok verzusaikkal együtt a keresztyéneknél hitelesen megőrzött Egyház régi rítusa és szokásrendje szerint foglaltatnak össze.

A graduál rész címlapját tehát Zendray István Tornában készítette,²⁸ aki Pál leveleiből összefoglalva az éneklés három követelményét is fontosnak tartotta lejegyezni.²⁹ A 199v-n, a graduál utolsó oldalán lévő folyóírásból azt is megtudjuk, hogy a ceremóniális könyvet Rimai György fejezte be 1613. február 25-én –, valószínűsíthető továbbá, hogy a címlapon kívül a teljes graduált ő jegyezte le.³⁰ A 98v-n találunk egy utólagos bejegyzést folyóírással, amely latin nyelven egy bizonyos kassai monstranciáról szól:

Carmina super monstrantiam Cassoviensem scripta, quae
monstrantia a nefanda Thököliana potentia anno 1684 destructa
vindictam clamat:

Palladis insigni faber hoc Antonius arte
ad laudem Domini nobile fecit opus,
cum copula Christi regeret virtute Ioannes,
egregius doctor et pietate parens,
mille quater centum complerent ordine cursus,
sex annos iungens his deciesque novem.³¹

Az Úr 1611. évében, november 19. napján.

Három dolog kívántatik az éneklésben:

Először. Hogy a Szentírásból választott kegyes énekek mértékkel és illemtudóan, építő módon énekeltesse.

Másodszor. Hogy Lélekben és értelemmel, a jelen lévő nép megértésével énekeltesse – hogy a hallgatókat tanítani és buzdítani tudják – érthető nyelven, ahogy az Apostol meghagyja (1Kor 14).

Harmadszor. Hogy Lélekben és igazságban, a nép meglelégedésével és épülésével az Isten dicséretére és dicsőségére hitből énekeltesse, ahogyan mondatik a Kol 3, Ef 5 [fejezetekben].

Mily nagy dolog Istennek erős hangon zsoltározni! Jessze próféta zsoltárait a múzsa tanítja.

Ezért aki valami kedves dolgot akar tenni a hatalmas Istennek, az édes dallamokat őrizze meg a nyelved és a szíved is.

Írta Stephanus Zendray a tornai iskolában.”

²⁸ A név olvasása bizonytalan: Zendray, vagy Szendrey.

²⁹ Ferenczi: A Tornai graduál, i.m., 117.

³⁰ I.h.

³¹ A prózai bevezető mondat után egy szabályos epigramma következik distichonokkal. A fordítás – amely kapcsán köszönettel tartozom Varga Benjáminnak a segítségéért – a következőképpen szól:

„Ezt az epigrammát a kassai monstranciára – a monstranciát 1684-ben elpusztította a gyalázatos Thököly-féle hatalom – vésték fel, amely bosszúért kiált:

E nemes munkát a mi Urunk dicsőségére készítette Antonius mester, a jeles pallaszi művészettel, midőn Krisztus erényeivel ékeskedve kormányozta [ti. Kassa városát] a kiváló tudós és atyaként tisztelt János [bíró], az ezernégyszáz, kilencven és hatodik esztendőben.”

A Tornai graduálban a műfaji felosztás érvényesül, a különböző csoportokon belül pedig az egyházi év szerint következnek az egyes tételek.³² Nem mindenütt következetes azonban a lejegyző, előfordul ugyanis, hogy egy-egy sorozatot megszakít valamely más műfajú tétel is. Erre látunk példát a himnuszoknál, amelyek között egy prózát (*Bocsátá az Szűzhöz*) és egy Credo-éneket (*Mi hiszünk az egy Istenben*) találunk, három himnusz pedig később, az antifónák és responzóriumok között kapott helyet (*Ó, üdvösséges áldozat, Úrnak végvacsorájára, Istennek megváltott népe*). A himnuszok és antifónák között helyezkedik el a karácsonyi invitatórium, a töredékes litánia, a Te Deum, a Sanctus, valamint a pünkösdi és a böjti szekvencia is. A responzóriumok, versiculusok és benedictiók után néhány zsoltár szövege, három canticum és az Athanasius-féle hitvallás zárja a Tornai graduált. A graduálban található recitált zsoltárok a kézirat sorrendjében: 2, 3, 4, 6, 8, 7, 12, 15, 21, 23, 31, 19, 20, 36, 43, 46, 47, 49, 51, 54, 67, 69, 70, 72, 85, 96, 97, 99, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 119, 127, 130, 132, 134, 144, 145, 146, 147, 149.³³

Dallammal az antifónákat és responzóriumokat, a *Mi hiszünk az egy Istenben* kezdetű Credo-éneket, a Sanctust, a szekvenciákat, a litániát, az invitatóriumot, a Te Deumot, valamint a graduálban közölt 72 himnusz nagy részét – 49-et – közli a kézirat. A versiculusokhoz, benedictiókhoz, zsoltárokhoz, canticumokhoz, az Athanasius-féle hitvalláshoz és a fennmaradó himnuszokhoz nem kapunk kottát.

A graduál himnuszainak többségében, valamint néhány recitált zsoltárban emlékeztető neumajelzéseket találunk. A himnuszok első versszakának dallamát – egy esettől eltekintve – lejegyezték és az emlékeztető neumák a további versszakok szövegei fölött találhatók, ezek segítik a dallami tájékozódást. A recitált zsoltárok esetében nem kapunk kottát, azonban lehetségesnek tűnik, hogy az emlékeztető jelzések segítségével megfejthető lenne, mely tónuson énekeltek az adott tételt.

Ahogy az a többi graduálban is tapasztalható,³⁴ úgy a Tornai graduálban is elsősorban a zsoltószma, azon belül is a vespera tételei vannak legnagyobb számban

³² Ferenczi: A Tornai graduál, i.m., 117.

³³ A függelék 2. táblázatának Cím/szövegkezdet oszlopába az adott tétel incipitjét írtam, később a műfajt és az egyházi év megfelelő ünnepkörét is feltüntettem. Külön oszlopban kapott helyet az adott tétel Eperjesi, illetve Ráday Graduálban található megfelelője, emellett az antifónáknál és zsoltárparafrázisoknál megadott latin nyelvű utalásokról az Eredeti bejegyzéseknél olvashatunk. A Megjegyzések oszlopban a fóliókat érintő adatok jelennek meg.

³⁴ A graduálokban található műfajok előfordulásáról lásd: Ferenczi Ilona: „Magyar nyelvű gregorián a 16-17. században.” In: Berlász Melinda, Domokos Mária (szerk.): *Zenatudományi Dolgozatok 1985*. (Budapest: MTA Zenatudományi Intézet, 1985). 61-72. 66-68.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

jelen.³⁵ A kolligátum graduál részéről elmondható, hogy igen sokféle műfajt sorakoztat fel: a protestáns szertartási énekeskönyvekben nagy számban megjelenő antifónák, himnuszok, verses zsoltárfordítások, responzóriumok, versiculusok és benedictiók mellett a Te Deum, három próza, a karácsonyi invitatórium, egy litánia, a három újszövetségi canticum, valamint egy Sanctus-, és két hitvallási ének is a repertoár részét képezi. Ez utóbbi három jelenléte különösen is fontos, hiszen a mise állandó tételei összesen csupán néhány forrásban találhatók meg.³⁶ A Tornai graduálban egyedül a Sanctus-ének töredékes a kézirat mise ordinárium-tételei közül. Ezzel kapcsolatban fontosnak érzem megemlíteni, hogy szinte ugyanazon a ponton szakadt meg, mint ahonnan a Ráday Graduál függelékeként kiadott, eredetileg a Batthyány Graduálban található megfelelőjében a más források alapján történt pótlásra szükség volt.³⁷ A két Credo-éneket közül az Athanasius-féle hitvallást dallam- és emlékeztető neumajelzések nélkül – a graduál utolsó tételeként – jegyezték le, a 73r-74r-n található Credo viszont teljes terjedelmében kottával jelenik meg a pünkösdi és Szentháromság ünnepi himnusz között.

Habár a graduál első nagy egységét képező himnuszok közül többnek ismerjük a latin megfelelőjét, csupán egy esetben adta meg a lejegyző a latin szövegkezdetet: az 54v-n kezdődő *Jer, hirdessük mi Urunknak nagy dicső bajvívását*, amelyhez a „Pange lingua etc.” utalást kapjuk. Az egyházi év ünnepeihez tartozó tételek mellett több reggeli himnusz is jelen van, valamint a nagy jelentőséggel bíró, a teremtés hét napját feldolgozó, szaffikus strófában írt himnusz-sorozat is helyet kapott.³⁸

Amint azt már a kolligátum kutatótságot feldolgozó alfejezetben említettem,³⁹ a graduál antifónáival Ferenczi Ilona foglalkozott részletesen. Az erről szóló cikkében kitér a Tornai graduál antifónáinak eredetizetetésére,⁴⁰ azok más graduálokban megtalálható párhuzamos tételekkel való kapcsolataira, valamint a kézírás jellemzőire. Mindezekon kívül az egyes tételeket az egyházi esztendő

³⁵ Ferenczi: A Tornai graduál, i.m., 118.

³⁶ Ferenczi Ilona a következő négy forrást sorolja fel: Huszár Gál 1574-es énekeskönyve, Boroszlói töredék, Eperjesi Graduál, Öreg Graduál. Ferenczi Ilona: *Magyar nyelvű gregorián a 16-17. században*, i.m., 66.

³⁷ Ferenczi Ilona (közr.): *Graduale Ráday saeculi XVII. Musicalia Danubiana 16.* (Budapest: MTA Zenetudományi Intézet, 1997), 281-282.

³⁸ Ferenczi Ilona: *Magyar nyelvű gregorián a 16-17. században*, i.m., 66.

³⁹ I.2.

⁴⁰ Ferenczi: A Tornai graduál, i.m., 115-133.

ünnepei szerint felosztva megadja az antifónák CAO,⁴¹ valamint MMMAe⁴² köteteiben található megfelelőit. A kéziratban az antifónák után bejegyzett latin zsoldárincipitek a függelék 2. táblázatában olvashatóak.

A zsoldárok számozását nézve sem a graduál recitált zsoldárszövegei, sem az antifónáknál bejegyzett zsoldárkezdetek nem következések: némelyek a Vulgata szerinti, mások a protestáns felosztást követik.⁴³

A Tornai graduál közel teljesnek mondható, hiányzó lapot csak a 37., 134. és 137. fólió előtt feltételezhetünk.

1.3.3. Vegyes tételek, f. 201r-220r

A kolligátum összesen tizenkilenc tételt tartalmazó része nem mutat az eddigiekhez hasonló egységességet: liturgikus tételek, zsoldárok és kanciók találhatók meg ezen a néhány lapon, amelyek a megelőző graduál-rész tartalmának ismeretében hiánypótló szerepet látszanak betölteni. Mivel a kézirat eredeti tartalmán és terjedelmén túl arról sem tudunk sokat, hogy a kolligátum különböző részeinek lejegyzői és használói pontosan mely részeket ismerték, ezért nem tehetünk biztos megállapításokat. Jelenlegi állapotából arra lehet következtetni, hogy a Tornai graduál – akár a kolligátum elején található verses zsoldárparafrázisokkal, akár azok nélkül – használata során felmerülhetett az igény olyan tételekre, amelyek mindaddig nem képezték a kézirat részét.

A 46. zsoldár az egyetlen olyan tétel, amely már szerepelt a Tornai graduálban, ám egy másik feldolgozásban: míg a Tornai graduálban található változat szövegírója ismeretlen, addig az újonnan lejegyzett tétel Szenci Molnár Albert tollából származik – ugyanúgy, mint a többi, ebben a szakaszban újonnan felvett zsoldárfeldolgozás.⁴⁴ Az öt zsoldár mellett egy lamentáció, a virágvasárnapi himnusz, a húsvéti szekvencia, a gyermekek Kyrie-je, három latin himnusz és hét kanció gazdagítja a kolligátumot.⁴⁵

⁴¹ Renato-Joanne Hesbert (kiadó): *Corpus Antiphonalium Officii III*. N.N. (szerk.): *Rerum Ecclesiasticarum Documenta* 9. (Róma: Herder, 1968).

⁴² Dobszay László, Szendrei Janka (kiadók): *Antiphonen*. Wolfgang Hirschmann (szerk.): *Monumenta Monodica Medii Aevi V/1-3*. (Kassel: Bärenreiter, 1999).

⁴³ Ferenczi: A Tornai graduál, i.m., 120.

⁴⁴ Szenci Molnár Albert zsoldáraihoz lásd: Stoll Béla: *Szenci Molnár Albert költői művei*. [= Uő. (szerk.): *Régi Magyar Költők Tára* 6.] (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1971)., valamint Vászárhelyi Judit: *Eszmei áramlatok és politika Szenci Molnár Albert életművében*. Klaniczay Tibor (szerk.): *Humanizmus és reformáció* 12. (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1985.)

⁴⁵ A függelék 3. táblázatának Cím/szövegkezdet oszlopában az adott tétel incipitje található, egyéb vonatkozó információkat az Eredeti bejegyzések, az Egyházi idő és a Megjegyzések

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

Nem csak műfaji sokféleség fedezhető fel ebben a részben, hanem notációbeli is: e néhány lap ugyanis négy különböző kéz írása, amelyek közül van, amelyikről biztosan állítható, hogy az üres helyeket kitöltendő utólagos bejegyzésekkel gyarapította a kéziratot. A 204r-n, a Kyrie puerorum tétel végén található a „per Gregorium K. Kecskematinum additae” bejegyzés, a 219r-n pedig A. Josvay nevét olvashatjuk 1702. január 9-i dátummal: így két újabb, név szerint ismert lejegyzőről kapunk hírt.

A tizenkilenc tételből összesen hathoz kapunk dallamot is – ebből kettő a kassai magyar gyülekezet kántora, Hlboky György által lejegyzett, latin nyelvű himnusz, amely valószínűleg utólag foglalta el a kolligátumon belüli jelenlegi helyét.⁴⁶ A fennmaradó három kottás ének a virágvasárnapi himnusz, a gyermekek Kyrie-je, valamint Szenci Molnár Albert 81. zsoltára, amely a kolligátum első ritmikus dallama. Két tételnél – a húsvéti szekvenciánál, valamint a „Cantio pro pace” feliratú *Te, békesség fejedelme* kezdetű kanciónál előre beírt kottasorokat találunk, amelyeket azonban nem töltöttek ki kottával.⁴⁷

Valószínűleg a kolligátum egybekötésénél a különböző méretű lapokat egységes méretre vágták, s emiatt lehetséges, hogy néhány oldalon félig levágott szövegcustosokat találunk. Az *Ébredjél fel, világ, bűneidből* és a *Megteljesíté az Atya Isten* kanciókat tartalmazó fólió szélei az eddigieknél erősebben rongálódtak, több helyütt nem lehet elolvasni a szöveg bizonyos részeit. A kolligátum e részében egy tétel töredékes csupán – a 212v-n található, utólagos bejegyzésű 79. zsoltár: itt valószínűleg ismét egy vagy több lap hiányzik.

1.3.4. Passió, f. 221r-236r⁴⁸

A Patay-kolligátumban található szenvedéstörténetet feldolgozó rész tovább gazdagítja az egyébként is nagy számban jelenlévő magyarországi passiók

oszlopokban tüntettem fel. A szövegszerzői és bibliográfiai adatok az 1.3.1. alfejezethez hasonlóan az RMKT 17. kötetének felsorolásából származnak. RMKT 17., i.m., 752-753.

⁴⁶ A 213v-n található még egy latin szövegű himnusz-dallam, amelyet azonban feltehetőleg nem Hlboky György írt le.

⁴⁷ Ez utóbbi tételnél az RMKT 17. kötetének felsorolásában a szerkesztők külön lejegyezték a tétel kezdősorát és az első versszak refrénszerű részének elejét is. Ez talán nem szükségszerű, hiszen ugyanarról az énekről van szó, csak az egyes versszakok második felét minden esetben a következő fólión, folytatólagosan jegyezték le. RMKT 17., i.m., 753.

⁴⁸ A kolligátumban lejegyzett passióról írt megjegyzéseim nem részletes vizsgálat eredményei, a szövegben csupán az eredetileg a Batthyány graduálban található megfelelőjével való rövid összevetés tapasztalatait írom le. A felvetett kérdések részletes vizsgálata minden bizonnyal közelebbi adatokat nyújtanának a kézirat keletkezési és használati körülményeiről.

repertoárját.⁴⁹ A magyar nyelvű graduálműfajok fejlődésének történetében a passió, és a hozzá kapcsolódó lamentáció foglalja el az egyik legfontosabb helyet: míg a graduálok a 17. századtól fokozatosan használaton kívül kerültek, addig a passiók önálló műfajként, passionálékban a 18. századig továbbéltek,⁵⁰ sőt egyes helyeken még a 20. század elején is énekelték őket.⁵¹

A kolligátumban található passió szövege Máté evangéliumát követi, s a lapszéli rongálódások miatti néhány hangnyi, illetve szótagnyi olvashatatlan részt leszámítva a tétel teljesnek mondható. A passió kottájában egyedül a 228r első három sorának, valamint a 236r második sorának elején található kulcs. E négy kulcs alapján, valamint az Eperjesi graduálban⁵² és a Batthyány Graduálban⁵³ található Máté-passióval való összehasonlítás alapján megállapítható, hogy a magyar hagyományra jellemzően egy moll passióról van szó.⁵⁴ A protestáns graduálokban fennmaradt passiók túlnyomó többségéhez hasonlóan itt is egy gregorián passiót találunk, amely végig egyszólamú, – ellentétben az Eperjesi Graduállal, amelyben a passió nem csak, hogy dúr, de többszólamú részeket is tartalmaz.

A kolligátumban a különböző szereplőket zöld tintával írt, rövidített szöveg jelzi. Ezek legnagyobb részt átfedést mutatnak a Batthyány graduál passiójával. Két helyen azonban pontosít a Patay-kolligátum passiójának lejegyzője: a tanítványokat a „Chor” felirat mellett „discipuli”-val egészítette ki, a hamis tanúkat pedig „falsites”-szel jelölte. Bár a szereplő-megjelölésnél következetesen a „Petr” rövidítést látjuk, az evangélista szövegében minden alkalommal „Szent Péterként” említi Jézus tanítványát a kézirat: ez a jelenség egyedülállónak mondható a magyarországi passiók között.

A szenvedéstörténet szövegében összesen öt alkalommal találunk javításokat. Az áthúzott szöveg minden esetben jól olvasható, a Batthyány Graduál szövegével összevetve három alkalommal azt tapasztaljuk, hogy a kijavított szöveg szinte szóról

⁴⁹ A magyarországi passiókról lásd: Bárdos Kornél: *Volksmusikartige Variierungstechnik in den ungarischen Passionen (15. bis 18. Jahrhundert)*. N.N. (szerk.): Musicologia Hungarica 5. (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1975).

⁵⁰ Bárdos Kornél: *Volksmusikartige Variierungstechnik*, i.m., 8.

⁵¹ Bárdos Kornél: „Harcok a passió éneklése körül Magyarországon.” *Theologiai Szemle* XIV. 9-10. (1971. szeptember-október): 296-303. 300.

⁵² Ferenczi Ilona (közr.): *Graduale Ecclesiae Hungaricae Epperiensis 1635. Musicalia Danubiana* 9. (Budapest: MTA Zenetudományi Intézet, 1988). 165-197.

⁵³ A Batthyány graduál passiója a Ráday graduál függelékében jelent meg. Ráday Graduál, i.m., 283-319.

⁵⁴ Dobszay László: *A gregorián ének kézikönyve*. (Budapest: Editio Musica Budapest, 1993). 249.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

szóra megegyezik a két forrásban. A 235v tetején egy rövid kottás pótlás látható, amelynek szövege teljes, kottájának jelentős része azonban hiányzik, mivel a lap felső részét levágták. A tétel teljes, így a passió lapjai között nem feltételezek hiányzó lapokat.

1.3.5. Kanciók, Jeremiás próféta imádsága és siralmi, f. 237r-299r

A kolligátum ezen részében találjuk Jeremiás imádságát és siralmait, valamint összesen 58 kanciót, ezek közül egyedül az előbbi rendelkezik kottával, a gyülekezeti énekek mind szöveges lejegyzések csupán. A több kéz által leírt szakaszban az *Ó, siralom* kezdetű nagypénteki ének, valamint a Jeremiás siralmi utáni énekeket az egyházi év egyes időszakai szerint csoportosították. Feltűnő a karácsonyi kanciók nagyszámú jelenléte: az énekek egyharmadát képezik ugyanis. A kézirat a megszokottól eltérően a Szentháromság ünnepére adott énekek után közöl két adventi, két karácsonyi és egy újévi kanciót.⁵⁵

Jeremiás imádsága teljes egészében fennmaradt, az utána következő siralmak viszont hiányosak: a 240-241 fóliók között a szöveg nem megfelelően folytatódik, itt valószínűleg egy lap hiányzik. A Ráday Graduállal összevetve⁵⁶ – amelyben az imádság a Bibliai elrendezésnek megfelelően a siralmak után kap helyet⁵⁷ – láthatjuk, hogy a Patay-kolligátumban az első lamentáció kezdő sora után a következő lapon a második siralom szövegének második része található. Az egyes részek előtti héber betűket a Ráday Graduálban nem jegyezték le, a kolligátumban az első lamentációt megelőző Aleph hiányzik, utána viszont minden szakasz előtt találunk dallammal ellátott héber betűt.⁵⁸

A Jeremiás siralmait követő kanciók dallam nélküliek, nótajelzés négy éneknél szerepel. A 249r-n kezdődő *Hirdetek tinéktek* kezdetű ének előtt az „Ex Sl(ova)cha: Zwestugem w(am)” utalás áll, amely az ének szlovák nyelvű kezdősorára utal.⁵⁹ A 277r lap alján a „mein Gott ist” bejegyzést találjuk, a tíz parancsolatról szóló ének szövege fölött (292r) pedig Hlboky György utólagosan lejegyezte az ének dallamát. A kanciókat felsorakoztató rész utolsó két éneke (*Mennyei király születék*

⁵⁵ A függelék 5. táblázatában szereplő szövegszerzők, valamint a bibliográfiai hivatkozások az RMKT 17. kötetéből ismertek. RMKT 17., i.m., 753-755.

⁵⁶ Ráday Graduál, i.m., 198-214.

⁵⁷ Károli Gáspár: *Szent Biblia, azaz Istennek Ó és Új testamentomában foglaltatott egész Szent Írás*. (Budapest: Magyar Bibliatársulat, 1994). 773-778.

⁵⁸ A kéziratban a héber betűk írásmódja nem következetes: az Aleph és Daleth helyett az „Aleeph”, „Alleph”, „Daaleth” és „Daalleth” formákat írta a lamentációk lejegyzője.

⁵⁹ RMKT 17., i.m., 883.

és *Parancsola az Augustus császár*) az RMKT 17. kötetének felsorolásából kimaradt,⁶⁰ ezek egyike sem szerepel az RPHA-katalógusban.⁶¹

1.3.6. Magyar gyülekezeti énekek dallamainak gyűjteménye, f. 300r-307v

Az összesen 88 dallamot felsorakoztató részt Hlboky György jegyezte le, aki három görög szó után („συν το Θεω”) a következő latin szöveget írta a címoldalra:⁶²

In majorem Sacro-Sanctae Trinitatis Gloriam. His in terris
 militantis Ecclesiae Aedificationem Melodiarum Cantionum
 Hungaricarum genuinam et perpetuam Conservationem Studiosae
 Juventutis informationem Conscripsit Cassoviae. Georgius Hlboky
 Trenchiensis.

[...] Gratia Dei Chori Hungarici Cantor mp.

NB. Dormientibus hominibus venit inimicus homo et inter
 triticum sparsit etiam Zizania: Qui dixerit fratri suo stultus: dignus
 est aeterno supplicio: Perpende o Inimici boni nominis Salvatoris
 verba, et ipsa in tua te convincant consciencia. Vale.⁶³

A nyolc fólión összesen 88 gyülekezeti ének dallama található szövegkezdettel, ezek közül a 303. és 308. lap előtti hiányzó fóliók miatt 30 töredékes. Mivel jelen disszertáció központi témája az ezeken a lapokon található dallamok elemzése lesz, ezért itt nem bocsátkozom részletes leírásba, eme igénynek a 3. főfejezetben teszek majd eleget.

⁶⁰ I.m., 755.

⁶¹ Horváth Iván, H. Hubert Gabriella (szerk.): *Répertoire de la poésie hongroise ancienne. Manuel de correction d'erreurs dans la base de données, I-II.* Léon Pobel (szerk.): *Ad Corpus Poeticarum.* (Párizs: Éditions du Nouvel Objet, 1992).

⁶² Az RMKT 17. átírásában lévő pontatlanságokat az idézetben javítottam. RMKT 17., i.m., 750.

⁶³ A fordításért köszönettel tartozom Szoliva Gábor OFM testvérnek.

„A Szentháromság nagy dicsőségére.

A földön küzdő egyház épülésére, a magyar énekek hiteles és örökös megőrzésére, a buzgó fiatalok tanítására összeírta Kassán a trencsényi Hlboky György, Isten kegyelméből a magyar gyülekezet kántora.

N.B. Az alvó emberekhez eljött az ellenséges ember, és konkolyt is hintett a búza közé. Aki esztelennek mondja testvérét, méltó az örök büntetésre. Fontold meg, ó, te, a jó név ellensége az Üdvözítő igéit, és azok meggyőznek téged lelkiismeretben! Ég áldjon!”

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

1.3.7. Böjti dicséret, f. 308r-309v

A gyülekezeti énekdallam-gyűjtemény utolsó tizenegy töredékes dallama után „A Krisztus kínszenvedéséről való böjti dicséretek” felirattal egy újabb rész kezdődik, amelyből azonban csak két fólió maradt fenn. A címből kiderül, hogy egykor több tételt is tartalmazott a kézirat – vagy legalábbis többet terveztek –, ám a megmaradt két lapon csak a nagypénteki *Az mi Urunk, Jézus Krisztus mint szenvedé miérettünk* kezdetű ének első tizenkét verse olvasható dallam nélkül. E tételt az RMKT 17. kötete a Hlboky által lejegyzett dallamgyűjteménnyel együtt közli,⁶⁴ amely azonban félreértésre adhat okot: ez aétel ugyanis nem Georgius Hlboky kézírása, és nyilvánvalóan nem tartozik a kolligátum előző részéhez.

⁶⁴ RMKT 17., i.m., 758. A bibliográfiai hivatkozásban a szerkesztők az RPHA-katalógust és az RMKT 17. kötetét adja meg.

2. Hlboky György és a kassai evangélikus iskola

2.1. Hlboky György felekezeti hovatartozása, életének feltételezett ideje

Dallamgyűjteménye elején Hlboky György csak annyit írt saját magáról, hogy trencsényi származású, a kassai magyar gyülekezet kántora, valamint az énekeket az ifjúság tanításának céljából írta össze. Nem tudjuk tehát sem azt, hogy mikor élt Hlboky, sem azt, hogy melyik felekezethez tartozott. Az RMKT 17. kötetének forrásleírási részében a szerkesztők Hlboky gyűjteményét a „római katolikus iskolások számára leírt melodiárium” megjelöléssel illették.¹ A dallamokkal való alapos foglalkozás alapján azonban sokkal inkább tűnik valószínűbbnek Hlboky György valamely protestáns felekezethez való tartozása. A felekezet meghatározásának céljából az interneten elérhető trencsényi és kassai keresztlési, házassági és halálozási anyakönyveket vizsgálatának eredményeit írom le röviden.

A trencsényi evangélikus keresztlési anyakönyvek adatai csak az 1783. évtől érhetők el, amelyek a feltételezések szerint jóval későbbi időszakot ölelnek fel, mint amikor Hlboky György életét tenni lehet.² Az online kutatható házassági és halálozási anyakönyvek még későbbiek, az 1800-as évektől kezdődnek csak. Az 1863. április 26-i egyházlátogatás jegyzőkönyvének leírása szerint az első anyakönyvet a gyülekezet templomának 1673-as elvételekor elvitték.³ Mind a trencsényi, mind a kassai református anyakönyvek teljesen hiányoznak az online adatbankból. A protestáns felekezetű anyakönyvek hiányában csak a katolikus felekezet feljegyzéseiben tudtam tovább kutatni. A trencsényi katolikus anyagban talált Hlboky vezetéknévűeket alább sorolom fel.⁴

¹ RMKT 17., i.m., 755.

² Trencsényi evangélikus anyakönyvek: <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:939F-BZDG-R?owc=9P3H-ZNL%3A107654101%2C113960601%2C114049701%3Fcc%3D1554443&wc=9P3H-ZNG%3A107654101%2C113960601%2C114049701%2C162159301&cc=1554443> (utolsó megtekintés dátuma: 2018. 02. 23.).

³ N.N.: *Kassai magyar-német egyházlátogatás 1863. év április 26 és következő napjain.* https://library.hungaricana.hu/hu/view/Tiszai_16_Saros_Zempleny_1863/?pg=0&layout=l (utolsó megtekintés dátuma: 2018. 02. 23.). 5.

⁴ Trencsényi katolikus anyakönyvek: <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:939F-BZDG-R?owc=9P3H-MNP%3A107654301%2C113960601%2C114049701%3Fcc%3D1554443&wc=9P3H-ZNG%3A107654101%2C113960601%2C114049701%2C162159301&cc=1554443> (utolsó megtekintés dátuma: 2018. 02. 23.).

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

Keresztszülő:

1. 1674 december 29., Georgius Hluboky és felesége András keresztszülei, Trencsén-Orechové.

29 Xbris Baptizatus Thomas Joannis Margosini et Magdalenae
filii Patris: Georgius Hluboky et Matris: Annae

2. 1676. október 8., Georgius Chluboky Simon keresztapja, ?.

8bris Baptizatus Simon N. N. ex Polonia et Martinus Parentis
filius. Patris: Georgius Chluboky et Matris: Blawatz.

3. 1677. december 1., Georgius Hlboky és felesége András keresztszülei, Trencsén.

1ª Xbris Baptizatus Andreas, Alexandri Lova, et Anna conjugis filius,
conjugis Patris: Georgius Hlboky et conjugis ejusdem. Trens

4. 1678. május 27., Georgius Hlboky Anna keresztapja, „ex nova pluter Trecin”.

Die 27 Maj Baptizata Anna, Martini Wader, et Eva Do.
morie conjugis filia. Conjugis Patris: Georgius Hlboky cum
Anna Slachowa. Ex nova Pluter Trens

5 1678. augusztus 11., Georgius Hlboky és felesége Joannes keresztszülei, Trencsén.

Die 11. Augusti Baptizatus Andreas Joannis Truboi et
Eva Oretomsky conjugis filius. Patris: Georgius Hlboky et Matris: Anna

6. 1697. február 25. (?), Andreas Hluboky és Catharina Hluboky Eva keresztszülei, Oppatowa.

Die 25 Feb: Baptizatus infans natus Adamus filius et Johanna Szegedi, cui inpro
bitum est nomen. Patris: Andreas Hluboky, Matris: Catharina Hluboky et Opatowa

7. 1700. december 18., Susanna Hluboky Joannes anyja, Trencsén.

8. 1710. március 26., Susanna Hluboka Stephanus keresztanyja, Soblahov.

9. 1740. augusztus 24. Anna Hluboka Ivannes keresztanyja, Oppatowa.

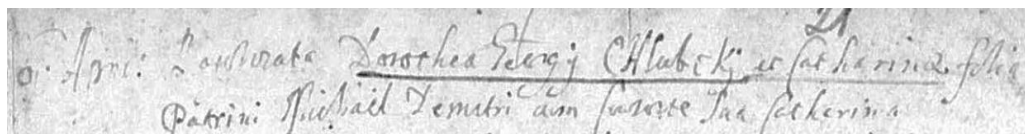
10. 1749. október 2., Anna Hlboky Georgius keresztanyja, Oppatowa?

11. 1757. szeptember 5., Michaelis Hluboky és felesége Katharina keresztzülei, Trencsén.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

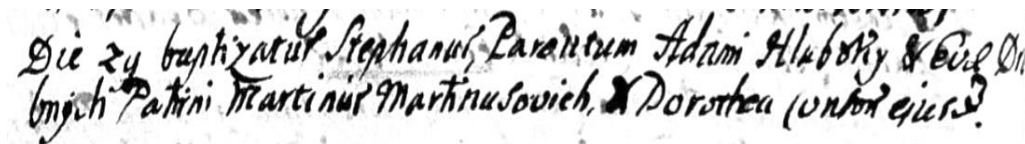
Szülő:

1. 1675. április 6., Georgius Hluboky és Catharina Dorothea szülei. Trencsén.

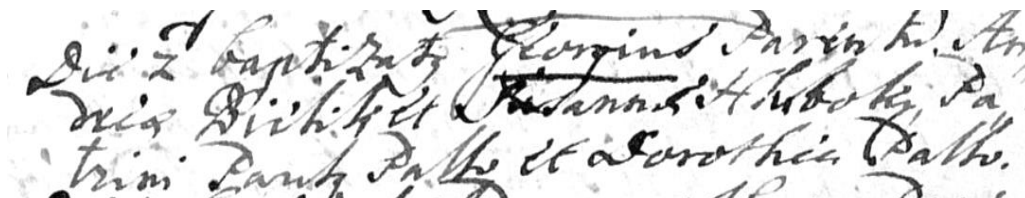
Apr. 6. Baptizatus Dorothea Georgij Hluboky et Catharina filia Patini Michael Temuti am fustice Tra pacherina

2. 1702. május 29., Adamus Hluboky Stephanus apja, Tencsén.

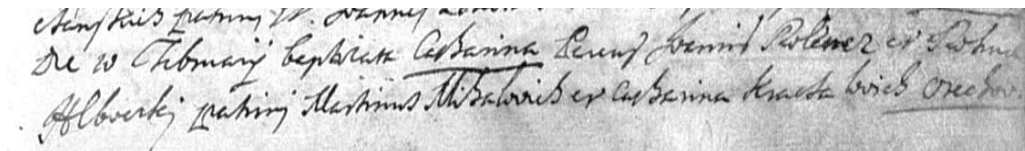
Die 29 baptizatus Stephanus Pater Adami Hluboky & eius Dorothea Patini Martinus Martinusovich, & Dorothea (unborn child)

3. 1710. november 2., Susanne Hluboky Georgius anyja, Trencsén.

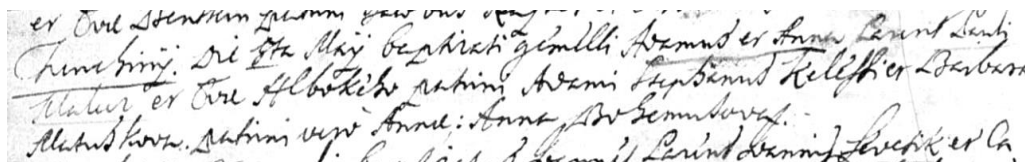
Die 2 baptizatus Georgius Pater h. An. Dorothea Patini Martinus Martinusovich, & Dorothea Patini Dorothea Patini et Catharina Patini

4. 1725. február 10., ?? Hlboky Catharina anyja, Trencsén-Orechové.

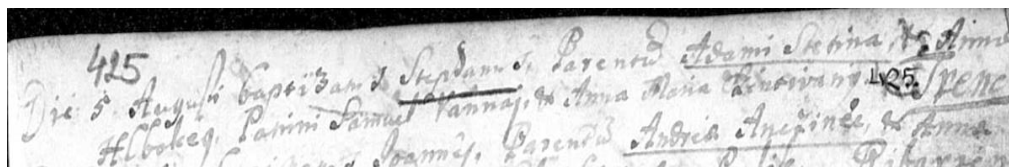
Die 10. Februarii baptizatus Catharina Pater h. An. Dorothea Patini Martinus Martinusovich, & Dorothea Patini Dorothea Patini et Catharina Patini

5. 1725. május 8., Eva Hlbokéka Adamus és Anna anyja, Trencsén.

Die 8. Maii baptizatus Adamus Pater h. An. Dorothea Patini Martinus Martinusovich, & Dorothea Patini Dorothea Patini et Catharina Patini

6. 1726. augusztus 5., Anna Hlboky Stephanus anyja, Trencsén.

Die 5. Augusti baptizatus Stephanus Pater h. An. Dorothea Patini Martinus Martinusovich, & Dorothea Patini Dorothea Patini et Catharina Patini

7. 1726. május 2., Eva Hlboky Paulus anyja, Trencsén.

Die 2a. May. baptizans infans Paul. Parent Paul. Ma.
lex. et Eva Hlboky. Patini Stephanus Kolapi, & Anna Hlboky.
Die 3a. baptizans infans Mariae. B. & Anna Hlboky.

8. 1728. augusztus 31., Anna Hlboky Paulus anyja, Trencsén.

Die 31a. Aug. baptizans infans Paulus, par Adami Steina, &
Anna Hlboky. Patini Paulus Davidka, & Anna Maria Dra.
Vianis nigris hujus hor.

9. 1732. február 7., Eva Hlboky Andreas anyja, Trencsén.

Die 7. Febr. Andreas Parent Pauli Maley & Eva Hlboky.
Patini Martinus Hablik & Eva, Keller.

10. 1736. március 2., Eva Hlboky Paulus anyja, Trencsén.

Die 2. Mar. baptizans infans Paulus. Parent. Pauli Maley & Eva
Hlboky. Patini Martinus Hablik & Eva
Keller.

11. 1742. március 12., Anna Hlboka Annak anyja, Oppatowa?

Die 12. Mar. baptizans infans Anna Parent Georgy Enigin
et Anna Hlboka Patini Josephus Hoff
et Susanna Bassmanni Steps. Calv conf.

12. 1757. december 10., Stephanus Hlboky Juditha apja, Trencsén.

Die 10. Dec. baptizans infans Juditha ex Parent Stephano Hlboky et Eva Hlboky.
Patini Joannis Joannis Javorchij. Conf. Jo.
Joannis Hlboky et Catharina Hlboky. Patini
Joannis Hlboky et Catharina Hlboky.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

Az 1651-1666 és az 1671-1774 közötti időszak trencsényi katolikus keresztelési anyakönyveit végignézve a fentiek szerint tizenegy gyermeknél a keresztszülők között, tizenkét gyermek esetében pedig a szülők között találtam Hlboky vezetéknevű illetőt. A szlovák eredetű nevet többféle írásmóddal jegyezték le. Figyelemre méltónak találom, hogy a több mint száz évet felölelő időszak második felében megjelent Hlboky nevű szülőket, vagy keresztszülőket nem találtam meg az anyakönyvek korábbi részeiben, mint megkeresztelt gyermekeket. Várható lett volna ugyanis, hogy az alapvetően Trencsénhez kötődő családnak egy olyan tagja, akinek 1757-ben született gyermeke, körülbelül 16-25 évvel korábban maga is megjelenjen, mint megkeresztelt gyermek. Erre azonban egy példát sem találtam, amely kérdésre két feltételezett magyarázatot látok lehetségesnek. Az egyik az, hogy a szülőként, keresztszülőként említettek nem olyan településen születtek, amely a trencsényi anyakönyv vonzáskörébe tartozik. De mivel úgy tűnik, hogy a legtöbben mégiscsak Trencsénhez kötődtek a leginkább, ezért ennek a kisebb a valószínűsége. A másik ok az lehet, hogy a megjelent Hlboky nevű emberek vegyes házasságban születtek, és talán éppen a nem katolikus felekezeti szülő lelkésze keresztelte meg őket gyermekként, így a hiányzó református vagy evangélikus anyakönyvben találhattam volna róluk adatokat.

Hlboky Györgyöt öt alkalommal említették a katolikus anyakönyvben keresztszülőként Trencsénben 1674 és 1678 között. Egy leány édesapjaként jelent meg Hlboky György. Ha továbbra is azt feltételezzük, hogy Hlboky György nem katolikus volt, akkor csak abban az esetben említhették egy római katolikus anyakönyvben szülőként, ha az ellenkező nemű gyermeke a vegyes házasságban az édesanyja vallását vitte tovább. Ennek bebizonyítása azonban további kutatásokat igényelne, amelyre e dolgozatban nincs megfelelő keret.

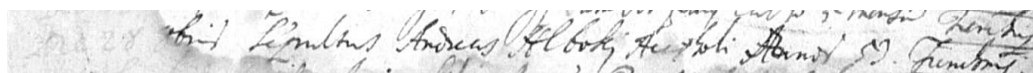
Nem tudjuk, hogy az 1697. február 25-i keresztelésben részvevő Andreas Hlboky azonosítható-e azzal az Andreas Hlbokyval, aki a trencsényi iskola 1660. január 29-i evangélikus teológiai vizsgájának alanya volt.⁵ Nem kizárt, hogy ugyanarról az emberről van szó, de egyelőre bizonyítékunk sincs rá. Ha figyelembe vesszük, hogy a hosszú időszak alatt milyen kevés számú Hlboky vezetéknevű egyént említettek a trencsényi anyakönyvek, akkor feltételezhetjük, hogy ők egyazon család tagjai voltak. Andreas Hlboky evangélikus vonatkozásain túl egy másik

⁵ Heltai János, Pavercsik Ilona, Perger Péter, P. Vásárhelyi Judit: *Régi Magyarországi Nyomtatványok IV. 1656-1670.* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 2012). 329.

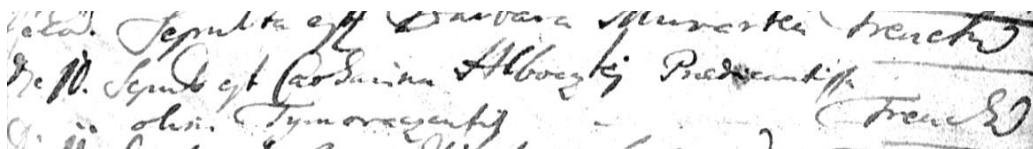
hasonló említés is a lutheránus egyházhoz való tartozás valószínűségét erősíti. Tobias Hlubocius, a kassai evangélikus gimnázium diákja az éppen aktuális gimnáziumi konrektort köszöntötte fel annak házasságkötése alkalmából.⁶ Sem a trencsényi 1650-1674 közötti római katolikus béralkozókat felsoroló anyakönyvben, sem az ugyanott az 1657-1678-as időszakban házasultakat felsoroló, sem az 1729-1760-as éveket felölelő kassai katolikus, illetve az 1758-1770-ig terjedő kassai evangélikus temetési anyagban nem találtam meg Hlboky Györgyöt.

A trencsényi katolikus temetéseket tartalmazó anyakönyvben több Hlboky vezetéknévű elhunytat is találtam. Az anyakönyv nagy előnye, hogy az eltemetettek többségénél nem csak azt jelezték a lejegyzők, hogy hány éves korukban haltak meg, hanem azt is, hogy mely felekezethez tartoztak. Ezek az információk nagy jelentőséggel bírnak Hlboky György felekezeti hovatartozásának kérdésében. A következő Hlboky nevűeket temették el Trencsénben:

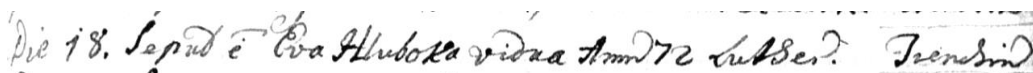
1. 1723. október 28. Andreas Hlboky 53 évesen Trencsénben.

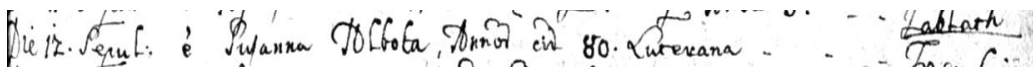
2. 1736. április 10. Catharina Hlboky Trencsénben.

3. 1738. április 18. Eva Hluboka, 72 évesen Trencsénben, evangélikus.

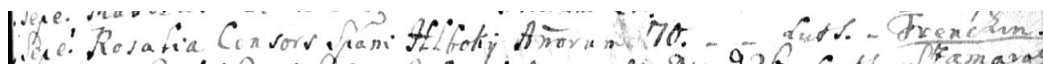
4. 1745. szeptember 12. Susanna Hlboka 80 évesen Trencsénben, evangélikus.

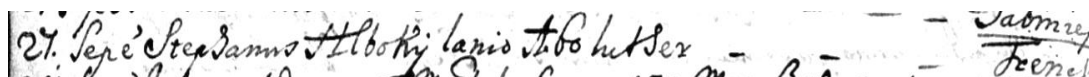
⁶ I.m., 350.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

5. 1756. november ?, Rosalia, Stephanus Hlboky felesége, 70 évesen Trencsénben, evangélikus.

6. 1758. szeptember 27. Stephanus Hlboky, 60 évesen Trencsénben, evangélikus.

Jól látszik, hogy mindegyik ismert felekezeti utalás az evangélikus egyházhoz irányít minket. Habár Hlboky Györgynek sem a születési, sem a halálozási évszámát nem tudtuk meg egyik anyakönyvből sem, mégis úgy tűnik, hogy legalább a felekezeti hovatartozása igazolódni látszik, és az evangélikus egyház tagja volt.⁷ Ha pedig elfogadjuk azt a feltevést, hogy az anyakönyvekben talált Georgius Hlboky azonos a Patay-kolligátum utolsó oldalait lejegyző Hlboky Györggyel, akkor valószínűleg a 17. század végéről, legkésőbb a 18. század elejéről származik a Kassán leírt dallamgyűjtemény.

2.2. A kassai evangélikus gyülekezet és az iskola története Hlboky György gyűjteményének vonatkozásában

Miután megoldódni látszik a felekezeti vonatkozás, szükségesnek tartok néhány mondatot írni a kassai evangélikus gyülekezet történetéről és az ott működő evangélikus iskoláról, amelynek feltételezett tanítója volt Hlboky György is. Kassába gyorsan eljutottak a lutheri tanok, és egészen a 17. század közepéig egy vallású evangélikus város volt.⁸ A kassai evangélikusok kezdettől fogva háromnyelvűek voltak (szlovák, német, magyar),⁹ majd a magyar nyelvű evangélikusság nagy része kivált,¹⁰ és megalapította a református egyházat (1644. március 25.).¹¹ A református

⁷ Az alapján, hogy a temetési anyakönyvekbe több felekezethez tartozóakat is lejegyezték, feltételezhetjük, hogy a kereszteleési anyakönyvbe is bekerülhettek olyan gyermekek is, akik nem a katolikus egyház tagjai lettek. Ez lehet az oka annak, hogy az alapvetően evangélikus Hlboky-család több tagja is megjelent a trencsényi katolikus kereszteleési anyakönyvben.

⁸ Dr. Szabó Lajos: *Kassai Kálvinista Krónika 1644-1944*. (Kassa: Wiko, 1944). 5.

⁹ Dr. Borovszky Samu et al.: *Abauj-Torna vármegye és Kassa*. [= *Uők*. (szerk.): Magyarország vármegyéi és városai. 1.] (Budapest: Apollo, 1896). 149.

¹⁰ Homola István: *A kassai Malom-utcai evangélikus templom*. (Kassa: Globus könyvnyomda, 1927.) 3.

gyülekezet tagjai innentől kezdve fajilag mind magyarok voltak,¹² amit a különböző évekből fennmaradt gyülekezeti tagok nevei is jól mutatnak.¹³ Azok a magyarok, akik megmaradtak a lutheri egyháznál, azok a szlávokkal társultak, egy lelkész látta el mindkét gyülekezet feladatait, egy iskolába jártak a magyar és a szlovák nyelvű családok gyermekei, a tanító és a kántor is közös volt.¹⁴ A magyar evangélikusok 1875-ben a német egyházzal egyesültek.¹⁵

A reformátusok megalakulása után a katolikus egyház tagjai is hivatalos egyházként szerettek volna működni, és a 17. század második felében elkezdődött a felekezetek közötti folyamatos viaskodás. A város falain belül lévő nagytemplom (Szt. Erzsébet dóm) és a Mihály-kápolna is többször váltott felekezetet, a katolikusok 1687-ben vették el végleg a két említett liturgikus helyet az evangélikusoktól.¹⁶ Amikor a katolikus egyház vált a város vezető felekezetévé, a protestáns egyházak nem tarthattak liturgiákat a városhalon belül, a tanítók sem taníthattak a lakásukon, hanem csak valamely városhalon kívül elhelyezkedő épületben.¹⁷ Mind a református, mind az evangélikus iskolákról maradtak fenn feljegyzések, amelyekben a tanítók neveit is közölték, a felsorolások azonban egyik felekezetnél sem teljeseek, és a meglévő anyagban sehol sem említették Hlboky Györgyöt.

Az 1863-as evangélikus egyházlátogatási jegyzőkönyvből további információkat is megtudunk, amelyeket Hlboky dallamgyűjteményének megismerése kapcsán fontosnak tartok megemlíteni. Az egyik az, hogy 1696-ban Pokorny Illést azzal a feltétellel hívták meg Kassára kántornak, hogy „a kórust jó énekekkel ellássa és az éneklést a község meglegedésére vezesse”.¹⁸ 1727 óta a tanítóknak a latinon kívül magyar, német és tót nyelven is oktatniuk kellett.¹⁹ Továbbá az elemi oktatás a gyülekezet kántoraira és orgonistáira volt bízva, mivel a nagyobb hangsúlyt a gimnáziumi oktatásra helyezték.²⁰ Említést kapunk a jegyzőkönyvből arra a kellemes meglepetésre, amelyet a látogatást végző püspök élt át akkor, amikor az iskolai

¹¹ Dr. Borovszky: *Abauj-Torna vármegye és Kassa*, i.m., 150.

¹² Dr. Szabó Lajos: *Kassai Kálvinista Krónika*, i.m., 70.

¹³ I.m., 37., 51., 70., 116.

¹⁴ Homola István: *A kassai Malom-utcai evangélikus templom*, i.m., 3.

¹⁵ I.m., 4.

¹⁶ I.m., 3.

¹⁷ N.N.: *Kassai magyar-német egyházlátogatás*, i.m., 7. o.

¹⁸ N.N.: *Kassai magyar-német egyházlátogatás*, i.m., 25. o.

¹⁹ Ez megmagyarázhatja azt, hogy miért találunk a Patay-kolligátumban Hlboky György kézírásával további két himnusz dallamot latin nyelvű szöveggel.

²⁰ A három gyülekezet külön kántorral rendelkezett. N.N.: *Kassai magyar-német egyházlátogatás*, i.m., 24.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

oktatásban végzett rendszeres „harmonikás”, azaz többszólamú éneklés eredményét hallotta.²¹ Ugyanezen a helyen olvashatjuk a fiúiskola eszközeinek felsorolásában, hogy a tanteremben egy kis orgona is rendelkezésre állt az oktatáshoz.

A Hlboky által jelzett magyar gyülekezet kifejezés – szemben a fennmaradt református iratokkal – gyakran megjelent az evangélikus jegyzőkönyvekben, feljegyzésekben.²² A református egyházi iratokban nem hangsúlyozták külön, hogy a felekezet a város magyar lakóiból áll. Az, hogy Hlboky a magyar gyülekezethez való tartozást említésre méltónak találta, arra enged következtetni, hogy az eleve többnyelvű evangélikus gyülekezeten belüli megkülönböztetést kívánta jelezni. A kizárólag magyarokból álló református egyház megjelölésére kevésbé lenne alkalmas a magyarság kihangsúlyozása.

²¹ N.N.: *Kassai magyar-német egyházlátogatás*, i.m., 64.

²² Az egyházlátogatási jegyzőkönyvből azt is megtudjuk, hogy a szlovák tanítók közül többen a magyar egyháznál is végeztek feladatokat. N.N.: *Kassai magyar-német egyházlátogatás*, i.m., 81.

3. Hlboky György dallamgyűjteménye

3.1. Hlboky György gyűjteményének általános leírása

A kolligátum 300v-307v-ig terjedő részében Hlboky a dallamokat a könyv lapjain folytatólágosan írta le. E lejegyzési mód miatt lehetséges, hogy a csupán két hiányzó lap miatt a nyolcvannyolc dallam jelentős része, összesen harminc töredékesen maradt fenn. Hlboky György a kottasorok alatt minden esetben magyar nyelven adta meg az énekek szövegkezdetét.

A kolligátum e részének minden fólióján a verso tetején található eredeti oldalszámozás, amely azonban nem következetes. Az első lapra a *Pag. 1.*, a másodikra a *P. 2.* jelölést írta Hlboky, a további lapokon – mintha észrevette volna, hogy nem megfelelően növekszenek az oldalszámok a paginaszámozás szerint, – már csak számokat (3-9) találunk.¹ E számozás alapján megállapítható, hogy a harmadik lap után egy fólió hiányzik, ami miatt összesen húsz dallam vált töredékessé. A gyűjtemény harmadik számozott lapján (H f. 3a) egy tétel (*Lásd meg, Uram, én ügyemet*) lejegyzése teljes, ezért az ott elkezdett tizenegy dallamból csak tíz folytatódhatott a hiányzó, negyedik lap rectóján. A hiányzó H f. 4a-n kezdődő dallamokat folytató H f. 4b-n tíz töredékes tételt találunk. A szövegkezdetek (két szó kivételével) és a dallamok a hiányzó lapon voltak, és több esetben a dallamok végéből is csak kevés számú hangot kellett Hlbokynak az új oldalra írnia. A H f. 4b tíz töredékes tételéből mindeddig csak kettőt sikerült azonosítani, de azt nem tudni, hogy Hlboky György milyen incipitet írt e dallamsorok alá. Az egyik azonosított tétel a 130. genfi zsoltár dallama, ehhez a szövegkezdetet a Psalterium Ungaricumból vettem (*Tehozzád teljes szívből*).² A másik ének Sztárai Mihály *Mindenkoron áldom az én Uramat* kezdetű zsoltárparafrázisa.³

A dallamgyűjtemény 88+1 tételéből nyolc töredék azonosítatlan maradt, két énekről nem ismerünk keletkezési adatot (*Úristen, bűnünkért és hitetlenségünkért, Áldja az Urat minden*).⁴ Az ismert keletkezési adatokkal rendelkező tételek között a húsz genfi zsoltárdallam mellett az *Eltévedtem, mint juh* kivételével kizárólag a 16. században keletkezett magyar gyülekezeti énekek találhatók. Az egyes tételek nem

¹ Hlboky gyűjteményére a Patay-kolligátumon belüli megkülönböztetésre a továbbiakban a H f. jelzést használom majd (például: H f. 1a-b), míg a teljes kolligátum folyamatos oldalszámaira a P f. rövidítést (például: P f. 301r).

² Stoll Béla: *Szenci Molnár Albert költői művei*. [= Uő. (szerk.): Régi Magyar Költők Tára 6.] (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1971). 300.

³ Csomasz Tóth Kálmán: *Régi Magyar Dallamok Tára I. A XVI. század magyar dallamai*. Ferenczi Ilona (szerk.): (Budapest: Akadémiai Kiadó, 2017). 120. tétel.

⁴ Függelék 6. táblázat.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

tartoznak egyházi időszakhoz, vagy ünnephez, főleg zsoltárparafrázisok dallamait jegyezte le Hlboky.

Az RMKT 17. kötete e néhány fólió tartalmát részletesen felsorolta,⁵ de – annak ellenére, hogy az ötös számmal jelölt lap számozását felkiáltójellel különböztették meg – nem utaltak a szerkesztők arra, hogy a tárgyalt helyen egy hiányzó lappal kell számolni. A H f. 4b-n található két szó közül a *nincsenről* nem vettek tudomást, valamint a *fejedel* szót tévesen összekapcsolták a H f. 3a-n egy sorral feljebb található dallam harmadik szövegkezdetével (*Emeld fejedet*).⁶ Az RMKT 17. kötetének felsorolásából nem derül ki, hogy a negyedik, és a tízedik lap hiánya miatt mekkora a töredékes tételek száma, és pontosan mely énekek dallamait érintették az eltávolított lapok.

3.2. Hlboky gyűjteményével kapcsolatba hozható források, kiadványok

A Hlboky által összeírt gyűjtemény tételeiről összeállított táblázatba (függelék 6. táblázat) az eredeti bejegyzéseken és a dallamcsoportokba való soroláson kívül az összehasonlítás szempontjából legfontosabb forrásokat és irodalmakat is belevettem.

A kottasorok között összesen harminchatszor jelenik meg valamilyen szám. Ebből harmincegy utal Kájoni János Cationale Catholicumának első, 1676-os kiadásának lapszámaira.⁷ A H f. 2a-n kezdődő *Hálát adunk neked, mennybéli Isten/Az Úr énnekem őriző pásztorom* szövegek után álló bejegyzést eddig nem sikerült azonosítani. Bizonytalan, hogy a *NB* rövidítést, vagy a huszonhármas számot kívánta-e jelezni Hlboky. Az utóbbi esetleg az ének 23. genfi zsoltár dallamára való éneklését magyarázhatja. A *Hatalmas Isten, könyörgünk, szent Felségedhez kiáltunk* és az *Eltévedtem, mint juh* kezdetű töredékek esetében a számok nem köthetők össze a Cationale Catholicummal, mivel az 1676-os énekeskönyvben az adott oldalszámokon más énekek találhatóak. A két egymás utáni számot (29, 30) az eddigőtől eltérő tintával, valószínűleg utólag írták be a kéziratba, és e kettő minden bizonnyal összefügg egymással, de azt nem tudjuk megállapítani, hogy ezeket is Hlboky jegyezte-e le. A H f. 4b-n található ismeretlen töredék után a *NB 94* utalás

⁵ H. Hubert Gabriella (szerk.): *Evangélikus és református gyülekezeti énekek (1601-1700)*. Jankovics József (szerk.): *Régi Magyar Költők Tára XVII. század 17.* (Budapest: Balassi Kiadó, 2016). 755-758.

⁶ I.m., 756.

⁷ I.m., 755. A Cationale Catholicum 2. kiadását (1719) mint a dallamok alapjául szolgáló szöveges forrást teljességgel kizárhatjuk, mivel a Hlboky gyűjteményében található pagina-utalások egyike sem egyezik ennek a kiadásnak az oldalain található énekekkel.

áll, amiről szintén nem tudjuk, mire vonatkozik. Az *Ó, mennyei nagy boldogság* szövegkezdet után két számot is találunk, ezek közül az első vonatkozik a Kájoni-énekeskönyvre, a második utalás (70) megfejtetlen maradt.

A 16. századi dallamok más forrásokban található megfelelőikkel való összehasonlításához elsősorban Csomasz Tóth Kálmán *A XVI. század magyar dallamai* című, 2017-es, átdolgozott és bővített kiadású kötetére támaszkodtam.⁸ Az RMDT I. átdolgozott kötete mellett –, amelyben már Huszár Gál 1560-as énekeskönyvének dallamai is megtalálhatók –, a 18. század második felére datált Deák-Szentes kézirat is nagy jelentőséggel bírt az elemzés során. Habár ez utóbbi kéziratban a népénekek dallamait is ritmus nélkül találjuk meg, fontos kapcsolódási pont lehet, mivel míg Hlboky gyűjteménye a Cationale Catholicum első, 1676-os kiadásában található szövegekhez adja a dallamokat, addig a Deák-Szentes kézirat a Cationale Catholicum második, 1719-es kiadásához szolgál dallamforrással.⁹ A genfi zsoltárokat az 1607-es Psalterium Ungaricum tételeivel hasonlítottam össze.¹⁰

Hlboky György néhány dallamot kétszer is leírt gyűjteményében (67. *Jer, emlékezzünk/Jer, örvendezzünk/Aki az Istent megismerheti* és 82. *Aki az Istent megismerheti*, valamint 22. *Aki veti segedelmét* és 62. *Aki akar üdvözülni/Aki veti segedelmét*). Az ismételt lejegyzés mellett több olyan tételt találunk, amelyeket az RMDT I. jegyzetanyaga alapján össze lehet kapcsolni.¹¹

3.3. Hlboky György gyűjteményének kapcsolata a Patay-kolligátum más részeivel
Ha összevetjük a Hlboky által leírt gyűjteményt a teljes kolligátum tartalmával, azt látjuk, hogy a szövegkezdetek alapján több dallam szövege is megtalálható a kolligátum megelőző részeiben. Huszonöt esetben a dallamoknál megadott incipit egyértelműen összeköthető a kéziratban lévő szöveges megfelelőjével. Egy esetben csak feltételezhető az összetartozás, mivel a töredékes dallamok között a *Mindenkoron áldom az én Uramat* tételhez nem ismerjük a Hlboky szövegkezdetét.

A kolligátum Hlboky-gyűjteményét megelőző részeiben található szövegekkel párosítható énekdallamok a következők:

⁸ RMDT I. 2017. Az említett kiadvány a továbbiakban RMDT I. rövidítéssel jelenik majd meg a főszövegben is.

⁹ Kővári Réka: *A Deák-Szentes kézirat*. Fáy Zoltán, Fr. Kálmán Peregrin OFM., Fr. Varga Imre Kapisztrán OFM. (szerk.): Magyar Ferences Források 6. (Budapest: Magyarok Nagyszónya Ferences Rendtartomány, MTA Bölcsészstudományi Kutatóközpont, 2013). 32.

¹⁰ RMKT 6.

¹¹ Az egymással valamilyen módon kapcsolatba hozható énekeket a függelék 6. táblázatának RMDT I. oszlopában azonos színnel jelöltem.

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

A Patay-kolligátum verses zsoltárparafrázis-részeiben (P f. 11r-34r):

1. Hogy Jeruzsálemnek drága templomát: P f. 1r
2. Mikor Senacherib a Jeruzsálemet megszállotta volna: P f. 4v
3. Mint a szép híves patakra: P f. 5v
4. Jer, örvendezzünk: P f. 8r
5. Szent Dávid király háborúságában: P f. 8v
6. Az Úristen nékem édes táplálóm: P f. 9v
7. Drága dolog az Úristent dicsérni: P f. 10r
8. Boldog az olyan ember az Istenben: P f. 10v
9. Szent Dávid király: P f. 14v
10. Tekints reám, Istenem, nyavalyámban: P f. 16v
11. Ó, Úristen, tekints: P f. 20r
12. Szabadíts meg, és tarts meg, Uram Isten: P f. 21r-21v
13. Szent Dávid próféta: P f. 23r
14. Csak tebenned, Uram Isten: P f. 25r
15. Nagy hálaadással: P f. 26r
16. Benned bíztam: P f. 27r
17. Sok emberek vannak: P f. 29v
18. *Mindenkoron áldom az én Uramat*: P f. 32r

A vegyes tételeket tartalmazó részből (P f. 201r-220r):

19. Az Istenhez az én szómat: P f. 205v
20. Örvendezzetek az erős Istennek: P f. 207v (kottás bejegyzés)
21. Haragodnak nagy voltában: P f. 209r
22. Ébredjél fel, világ, bűneidből: P f. 215v

A kanciókat és Jeremiás siralmait tartalmazó részből (P f. 237r-299r):

23. Imádunk mi téged: P f. 289v
24. Üdvözlégy, örök Úristen: P f. 291r
25. Ó, Izráel, szerető népem: P f. 293r

Azt, hogy a dallamgyűjtemény és a kolligátum korábbi, szöveges részei közötti összefüggés nem alaptalan, azt a P f. 292r-n található lapszéli bejegyzés

igazolja. A kotta nélküli énekszöveg fölé Hlboky György utólag, a dallamgyűjteményéből ismert notációval írta le az ének dallamát.¹²

3.4. Hlboky György dallamainak csoportosítása

A műfaj és a lejegyzés alapján három jól elkülöníthető csoportra lehet osztani az énekeket (függelék 6. táblázat, dallamcsoport oszlop):

I. 16 századi, archaizáló lejegyzésű, többnyire páratlan metrumú dallamok – 25+1 dallam¹³

II. 16. századi, modern lejegyzésű dallamok – 43 dallam

III. genfi zsoltárok – 20 dallam

A töredékes tételeket is beosztottam a fenti csoportokba, amelyek azonosítása szövegkezdet, vagy azonosítható dallamrészlet híján nem sikerült, azoknál csak a lejegyzésre tudtam támaszkodni. A hiányzó egy-egy fólió elsősorban a második csoport dallamait érinti: az archaizáló lejegyzésű dallamok közül hét, a 16. századi, modern lejegyzésű énekek közül tizennyolc, a genfi zsoltárok közül hat maradt fenn töredékesen.

3.4.1. Archaizáló lejegyzésű, többnyire páratlan metrumú dallamok

A csoport 26 dallamának jellegzetessége, hogy a lejegyzés alapértéke a semibrevis. A *Mikoron Dávid nagy búsultában* szövegkezdetű tétel kivételével az összes semibrevis-alapú dallam metrumjelzése páratlan (3/2, 3/1).

A csoport két további részre osztható, az I.a jelzést azok a tételek kapták, amelyekben az adott metrumjelzés, és vele együtt az archaikus notáció a teljes tételre érvényes. Az I.b alcsoportba azok az énekek tartoznak, amelyeket Hlboky metrumváltással írt le: a páros és páratlan metrumú részekkel együtt a semibrevis és a fél alapú szakaszok is váltakoznak. Feltűnő, hogy Hlboky a hármas részeket ennyire eltérő módon jegyezte le. Felmerülhet a kérdés, hogy vajon miért nem a negyed és fél értékek váltakozását alkalmazta.

¹² Ez az ének a függelék 6. táblázatának függelékében, a 89-es számon található meg.

¹³ A gyűjtemény 89. tételeként jelzett, a P f. 292r-n található utólagos dallambejegyzés is ebbe a csoportba sorolható.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

3.4.2. 16. századi, modern lejegyzésű dallamok

Gyűjteményének felét, 44 dallamot a negyed és fél értékű hangok váltakozásával hagyta ránk Hlboky. Az alapérték a félkotta, egészhang általában sorzárásként jelenik meg, nyolcadokat pedig leggyakrabban átmenő hangoknál alkalmazott Hlboky díszítő funkcióban. Lejegyzése alapján az egyetlen 17. századi eredetű dallamot, az *Eltévedtem, mint juh* kezdetű töredéket is ebbe a csoportba soroltam, emellett a két ismeretlen eredetű ének (*Úristen, bűnünkért és hitetlenségünkért, Áldja az Urat minden*) is ide tartozik.

3.4.3. Genfi zsoltárok

Habár kottaképük és keletkezési idejük alapján is a 16. századi, modern lejegyzésű dallamok közé tartoznának, mégis, mivel a gyűjtemény jelentős részét képezik, és műfajilag jól elhatárolhatók, ezért a genfi zsoltárok egy önálló csoportot alkotnak. Általánosan megállapítható, hogy Hlboky György gyűjteményben a genfi zsoltárok lejegyzése a legmegbízhatóbb.

Szenci Molnár Albert németországi, főképpen heidelbergi tartózkodása idején találkozott a francia dallamokkal, és azok Lobwasser-féle német fordításaival.¹⁴ A francia dallamokat Szenci Molnár Albert – Lobwasserhez hasonlóan – az 1562. évi genfi kiadással azonos fekvésben és hangjegyzéssel vette át, majd ezeket a magyar református énekeskönyvek 1877-ig azonos alakban adták közre.¹⁵ Ebből következik, hogy bármilyen forrást is vett alapul Hlboky a genfi zsoltárok dallamainak lejegyzéséhez, a rendelkezésre álló előképek valószínűleg a zsoltároknak ugyanazt a formáját közölték mindenütt. A lejegyző zenei ismeretein túl ez a tény is elősegíthette a zsoltárok pontos dallami továbbadását. Hlboky György zsoltárlejegyzéseinek hangmagasságát Lobwasser és Szenci Molnár Albert kiadványával való összevetéskor a következő azonosságokat és eltéréseket látjuk:¹⁶

¹⁴ RMKT 6., i.m., 402.

¹⁵ I.m., 417. Azt feltételezhetjük, hogy Szenci Molnár Albert nem csak a zsoltárok szövegeit, hanem azok dallamait is Lobwasser kiadványa alapján vette át. I.m., 402.

¹⁶ A táblázat a genfi zsoltárok záróhangját jelzi.

Genfi zsoltár	Lobwasser	Psalterium Ungaricum	Hlboky György gyűjteménye
6.	a	d	d
8.	d	d	d
19.	d	c	d
23.	g	g	g
33.	d	d	d
38.	a	a	e
42.	c	f	f
43.	f	f	g
61.	g	g	a
77./86.	g	g	g
81.	c	c	c
92.	g	d	c
103.	g	g	g
121.	g	g	g
122.	f	c	c
130.	g	d	d
134.	f	f	g
135.	f	c	c
140.	c	f	(g)
146.	g	g	g

1. táblázat – A genfi zsoltárok záróhangjai a különböző forrásokban

Az 1607-es Psalterium Ungaricum a húsz esetből nyolcszor tér el a német Psalteriumtól. Gyűjteményében Hlboky György tizenegy zsoltárdallamot írt le más hangmagasságban, mint Lobwasser, a Psalterium Ungaricumtól pedig hét esetben tér el. A magyar kiadványhoz képest a 19., 43., 61., 134. és 140. genfi zsoltárt egy szekunddal magasabban, a 92. zsoltárt egy szekunddal mélyebben, a 38. zsoltár dallamát pedig egy kvarttal mélyebben jegyezte le Hlboky. E néhány tétel dallamának más magasságra helyezését talán a gyerekekkel való zenei foglalkozás, vagy a többszólamú éneklés indokolhatta.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

A francia zsolnárdallamokat a szöveg akcentusai határozzák meg, és mivel ezek a hangsúlyok gyakran eltérnek az egyenletes metrumú dallamhangsúlyoktól,¹⁷ ezért nem osztották ütemekbe az énekeket.¹⁸ Hlboky húsz genfi zsolnárléjegyzése közül egynek éppen az első fele hiányzik, kettőhöz nem írt metrumjelzést, tizenhétnél viszont C, vagy alla breve metrumjelzés áll. Ennek ellenére – ugyanúgy, mint a többi dallam esetében – nem használt ütemvonalakat. Feltűnő, hogy a Psalterium Ungaricumnál nem sokkal későbbi, az 1612-es Oppenheimeri Bibliában kiadott genfi zsolnárdallamok közül összesen tizenkettő áll ütemmutató nélkül, a többinél mind az *alla breve* metrumjelzést találjuk. Emellett azt is érdemes megemlíteni, hogy az Oppenheimeri zsolnárkiadás függelékeként kiadott, dallam nélkül közölt énekek közül tizenhét Hlboky gyűjteményében is megtalálható.¹⁹

3.5. Az egyes dallamok elemzései

A Hlboky gyűjteményében található dallamok elemzésébe az elérhető forrásokból azokat a dallamváltozatokat vettem bele, amelyek egyértelműen kapcsolatba hozhatók Hlboky György lejegyzésével. Ezen megfontolásból nem minden esetben tartottam meg az adott ének összes változatát.

Mivel Hlboky nem teljes versszakszöveget, hanem csak szövegkezdeteket adott az énekekhez, ezért összehasonlító elemzésem alapvetően a dallamra koncentrál. A dallamtáblázatokba a tájékozódás megkönnyítése végett írtam ugyan szöveget, azonban ez nem válhat viszonyítási alappá.

A következő fokozatok különböztethetők meg az egyes csoportokon belül:

A. Valamely más forrással teljesen egyező dallamok: ezek főhangjaikban teljes egyezést mutatnak más ismert énekeskönyvek változataival, csupán ritmikai eltérés, vagy átmenő hangok alkalmazása figyelhető meg olykor Hlboky Györgynél.

B. Más forrástól eltérő tételek: ebbe a csoportba azokat az énekeket soroltam, amelyeknek van olyan megfelelője, amelytől több-kevesebb hangban eltér ugyan, de a dallamvonal, a kadencia ettől függetlenül megfeleltethető egymásnak.

¹⁷ I.m., 413.

¹⁸ I.m., 419.

¹⁹ I.m., 434-437. *Boldog az olyan ember az Istenben, Ó, Úristen, tekints hozzánk, Irgalmazz, Úristen, immáron énnékem, Ó, mint keseregnek most a keresztyének, Felséges Isten, neked jelentjük, A jó hitű ember szelíd e világban, Boldog az ilyen ember ő lelkében* (nótajelzés: Mindenkoron áldom én az Uramat), *Drága dolog az Úristent dicsérni, Téged, Úristen, Ó, Izráel, szerető népem, Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, Szentháromság és csak egy istenség, Atya Isten, tarts meg minket, Ó, mennyei nagy boldogság, Megbántunk, Isten, szüntelen tégedet, Hálát adok neked, mennybéli Isten, Krisztus, ki vagy nap és világ.*

Ezeknél az énekeknél elsődlegesen a dallamhangokat vettem figyelembe, és csak másodlagosan néztem ritmusbeli különbségeket.

C. Más forrásokból eddig nem ismert dallamok. Ebbe a csoportba tartozik a legkevesebb számú tétel, azonban ezek Hlboky gyűjteményének legfontosabb lejegyzései.

3.5.1. Archaikus lejegyzésű, többnyire páratlan metrumú dallamok, I.a csoport

I.a./A

88. Mi Atyánk, ki vagy mennyekben H f. 9a²⁰

Luther Márton a Miatyánk-parafrazist 1538 végén-1539 elején írta, az éneknek két változata alakult ki, egy hat- és egy hétsoros.²¹ Magyarországon először Huszár Gál 1560-as énekeskönyvében jelent meg mindkettő. A vers csupa nyolc szótagos sorokból építkezik. Az ének dór hangsorú, a harmadik sorban *cisz*, a negyedik sorban *gisz*, az utolsó sorban pedig *bé* vendéghanggal.

A Hlboky által lejegyzett dallamforma teljesen megegyezik Huszár Gál hatsoros változatával. A ritmusában alapvetően megbízhatatlan Huszár Gál-féle nyomtatás ez esetben az ének helyes formáját hozza. Hlboky dallamában nem találunk ismétlésre való utalást, így megállapíthatjuk, hogy az eredeti, hatsoros változatot kívánta közvetíteni a fiatalok felé. Hlboky néhány hang elé # módosítójelet írt. A harmadik korálsorban a *d* és a *c* hangok elé tett keresztet, mindkét esetben egy szekunddal magasabbra, mint a módosítójelet követő hang. Felmerülhet a kérdés, hogy vajon az adott kereszt nem az előtte álló hangra utal-e. Ezt a lehetőséget elvetem, mivel ha így lenne, a sor zárlatánál a lehajló kis szekund nem valósulna meg. Ellene szól még az így kialakuló *disz-c* bő szekund is. Sokkal valószínűbb, hogy a *d* előtt álló módosítójelet figyelmen kívül kell hagyni, vagy a többszólamú kíséret harmóniájára vonatkozik, és csak a *c* hang módosul ténylegesen. A tétel töredékes volta miatt nem tudjuk, hogy a másik diézist, valamint az utolsó sor *b* hangját jelezte-e Hlboky.

²⁰ Az RMKT 17-ből hiányzik az RPHA-szám (906). RMKT 17., i.m., 758. Az énekhez lásd: Ecsedi Zsuzsanna: *Luther-énekek a magyar evangélikus énekeskönyvekben*. DLA disszertáció, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, 2003. (Kézirat). 111-118. RMDT I. 2017., i.m., 79. tétel.

²¹ Az eredeti, hat soros formának az első sorának megismétlésével alakult ki a hét soros alak.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

83. Amely embernek jó hite vagyon H f. 9a²²

Szerémi Illyés Kolozsvárott írta meg versét 1561-ben, amely először Szegedi Gergely énekeskönyvében jelent meg 1569-ben. A versszakok háromsorosak, amelyek szótagszámai 10-10-11. A dūr hangsorú ének dallamára a Pozsonyi kézirat két zsoltárparafrázisa utalt nótajelzésében (Bogáti Fazekas Miklós 125. és Thordai János 134. zsoltára). Hlboky lejegyzése az 1744-es Kolozsvári énekeskönyvben található megfelelőjétől a második sorban tér el egy átmenőhangban.²³

I.a/B.

67. Jer, emlékezzünk, keresztyén népek, Jer, örvendezzünk az Úristennek, Aki az Istent megismerheti H f. 8a-b²⁴

82. Aki az Isten megismerheti H f. 9a

A felsorolt három vers egyikének sem ismerjük a szerzőjét. Mindhárom szöveg valamely protestáns számozás szerinti zsoltár parafrázisa. A *Jer, emlékezzünk, keresztyén népek* a 121. zsoltár 1549-ből, a *Jer, örvendezzünk az Úristennek* a 95. zsoltár, amelynek keletkezése 1574 elé tehető, az *Aki az Istent megismerheti* pedig a 103. zsoltár parafrázisa 1548-ból. A *Jer, emlékezzünk, keresztyén népek* és az *Aki az Istent megismerheti* vers is Huszár Gál 1560-as, a *Jer, örvendezzünk az Úristennek* Huszár Gál 1574-es énekeskönyvében jelent meg először. A felsorolt szövegek az énekeskönyvekben folyamatosan egymásra utaltak nótajelzéseikben. A dūr hangsorú ének versszakai 10-11-10-11 szótagú sorokból állnak. A dallam a *Gyakorta való buzgó könyörgést* kezdetű szöveggel maradt fenn az idők során, amelynek versfőiből a „Gabriel Betlen fecit d” szavakat olvashatjuk össze. Ez alapján valószínűleg Bethlen Gábornak ajánlották az éneket.

Az *Aki az Istent megismerheti* kezdetű ének dallamát Hlboky György két helyen is lejegyezte gyűjteményében.²⁵ A 67. tétel második szövegkezdeté alá (*Jer, örvendezzünk az Úristennek*) Hlboky a Cationale Catholicum megfelelő oldalszámát is odaírta. A dallam két lejegyzése között egyedül abban van különbség, hogy a 67. tétel kottájában találunk előjegyzést a metrumjelzés előtt, az utóbbinál

²² RMDT I. 2017., i.m., 125. tétel.

²³ A Deák-Szentes kéziratban azonos szövegkezdettel egy másik dallamot találunk.

²⁴ RMDT I. 2017., i.m., 98. tétel.

²⁵ A H f. 9a-n található dallam töredékesen maradt fenn. Hlboky két lejegyzése teljesen azonos, ezért az elemzéskor egy tételnek veszem őket.

pedig nem. Mindkét éneklejegyzés a metrumváltás nélküli archaizáló írásmódot követi.

Az RMDT I. dallamjegyzetéből kiderül, hogy Csomasz Tóth Kálmán az ének Bornemisza-énekeskönyvben található, valószínűleg a 17. századból származó lapszéli töredékes lejegyzését nem tekintette önálló, hiteles változatnak. Az azóta megtalált 1560-as Huszár Gál-énekeskönyv, valamint a Hlboky gyűjteményében található két változat azonban cáfolja ezt a megállapítást. A margószéli éneklejegyzés valóban tartalmaz hibákat, lejegyzése bizonytalan, de úgy tűnik, hogy éppen a Csomasz Tóth által elcsúszottnak tartott énekkezdet van a megfelelő hangmagasságon, és az utána következő kilenc hang került egy szekunddal magasabbra. Ezt igazolja a második sor, amelyben a hangmagasság újra a helyére került.

Hlboky György lejegyzése Huszár Gál 1560-as változatától a harmadik sor kezdőhangjában, a negyedik sor negyedik hangjának módosításában, valamint az ének ritmusában tér el. 67. tétel negyedik sorában található hangmódosításról nem tudjuk, hogy a gyűjtemény 82. énekében is azonos módon jelent-e meg. A Patay-kolligátum zsoltárparafrázisokat tartalmazó részében, a P f. 8r-n kezdődő szöveg Hlboky dallamára való alkalmazásánál azt látjuk, hogy a dallam megtartotta a 10-11-10-11-es strófaformát, és az azon belüli 5+5, 5+6-os sorelosztásokat. A kolligátumban található szöveg harmadik sora eggyel több szótagos, mint a Hlboky által lejegyzett dallam. Ennek kapcsán felmerülhet a kérdés, hogy Hlboky a kolligátumban található szövegeket is figyelembe vette-e gyűjteménye összeírásakor, és ha igen, hogyan oldotta meg az ilyen különbségeket, illetve miért nem jelezte azokat.

89. Szükség megtudnunk üdvösségnek dolgát P f. 292r-293r²⁶

A tíz parancsolatot feldolgozó vers szerzőjét nem ismerjük, az ének először dallam nélkül jelent meg Huszár Gál 1560-as énekeskönyvében. A vers sapphikus strófaformájú, amelynek utolsó sorát a magyar használatra jellemzően hat szótagosra bővítették, a strófák így 11-11-11-6 szótagos sorokból állnak. A dūr hangsorú dallam Tritonius II. horatiusi ódakompozíciójának tenor cantus firmusa (*Iam satis terris*

²⁶ RMDT I. 2017., i.m., 68. tétel. Ez az ének jól mutatja azt a magyar jelenséget, hogy az adott éneket közlő emlékek közül sok esetben a későbbiek adják a dallam keletkezési formájához közelebbi, hitelesebb alakját.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

nivis atque dirae), amelyre a nótajelzésekben *Saphicum carmen* címmel hivatkoztak több helyen is. A nótajelzések alapján számos vers összekapcsolható ezzel a dallammal.²⁷ A *Iam satis terris nivis atque dirae* kezdetű Tritonius-dallam a magyar népzenebe is bekerült, különösen is a János-napi köszöntő-ének tartozik a dallam közvetlen leszármazottai közé.²⁸ A népzenei vonatkozások az új stílusú népdalok felé mutatnak, ennek ellenére nem állíthatjuk, hogy e sapphikus ének a kvintváltó népdalstílus ősképlete lenne. Az ének 16. századi formájához dallamilag a Cantus Catholici változata, ritmikailag viszont a Kolozsvári énekeskönyv tétele áll közelebb.

A *Szükség megtudnunk üdvösségnek dolgát* szöveget a Patay-kolligátum kanciókat tartalmazó részében (P f. 292r) is leírták, e fölé kottázta le Hlboky György az ének dallamát utólag. Hlboky lejegyzésében a három tizenegy szótagos sor ritmusa teljesen egyezik a Kolozsvári énekeskönyv közlésével. Az utolsó, a szöveg szerint hat szótagos sor töredékesnek, vagy hibásnak tűnik a Patay-kolligátum lapszéli kottasorában. Feltételezem, hogy az utolsó hangot levágták a lap széléről, amelynek meglétével a dallamvonal teljessé válna. Ám ha az utolsó *c* hangot eredetileg meglévőnek gondoljuk is, a záró sor akkor is csak öt szótagból állna, ebből pedig az első hang a másik két énekeskönyvtől eltérően hosszabb értékű. Hlboky talán figyelmetlenségből írt a negyedik sor elejére egy dupla hosszúságú hangot. Ha azt két egyenlő értékű, ismétlődő hangra osztanánk, akkor az utolsó sor teljes egyezést mutatna a dallamvonalában megbízhatóbb Cantus Catholici tételével.

Hlboky éneke négy hangban tér el a Cantus Catholicitól és öt hangban a Kolozsvári énekeskönyvtől, de csak egy olyan hangot írt Hlboky, amely a két másik forrás egyikével sem egyezik. A harmadik sor első felében található ötszörös hangismétlést sem a Cantus Catholiciben, sem a Kolozsvári énekeskönyvben nem találjuk meg. Ezt a hosszan tartó hangazonosságot megtaláljuk viszont a dallam eredeti cantus firmusában, Tritonius *Iam satis terris nivis atque dirae* énekében, valamint a népzenei gyűjtésekben.²⁹

²⁷ Ezek közül Hlboky a *Felséges Isten, mennynek-földnek Ura* kezdetű ének dallamát is lejegyezte gyűjteményében, amely azonban nem egyezik meg a *Szükség megtudnunk üdvösségnek dolgát* dallamával.

²⁸ Dobszay László, Rajeczky Benjamin, Szendrei Janka: *XVI-XVII. századi dallamaink a népi emlékezetben I-II.* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1979). I. kötet 30.

²⁹ SzDR I., i.m., 63.

16. a: Adjunk hálát mindnyájan az Atya Úristennek, b: Az Izráelnek népe régenten ó törvényből H f. 2a-b³⁰

Az *Adjunk hálát mindnyájan az Atya Úristennek* vers Dávid Ferenc éneke, minden bizonnyal a dallam eredetileg ehhez a szöveghez tartozott.³¹ Az *Izráelnek népe régenten ó törvényben* verset ismeretlen szerző írta, amelyhez az *Adjunk hálát mindnyájan az Atya Úristennek* dallamot társították. Az *Adjunk hálát mindnyájan az Atya Úristennek* Huszár Gál 1560-as énekeskönyvében, az *Az Izráelnek népe régenten ó törvényben* pedig Huszár Gál 1574-es énekeskönyvében jelent meg először. Az ének strófái 14-15-15-8 szótagos sorokból állnak. Külföldi minta híján Fabó Bertalan és Kálmán Farkas az ének dallamszerzőjét is Dávid Ferencben látta. Az RMDT I-ben közölt három változat közül kettő eől (Cantus Catholici 1651 és Kolozsvári énekeskönyv 1744), egy pedig fríg hangsorú (Debreceni énekeskönyv 1774). A dallam főleg református halottas énekekkel rokonítható.

Hlboky György dallamlejegyzése is az eől dallamváltozatok közé tartozik.³² A dallamtáblázatból is jól látszik, hogy a Deák-Szentes kézirat változata teljesen megegyezik az 1651-es Cantus Catholici tételével. A ritmussal közölt változatok mindegyike páratlan metrumú. Az öt forrás közül a Kolozsvári énekeskönyv tétele tér el leginkább a többitől. Hlboky a sorok záratainál és félzáratainál az utolsó előtti hangokat ponttal nyújtotta meg, az első három sorban pedig koronával jelezte a belső tagolásokat. Az első sor dallamhangjai Huszár Gál énekeskönyvével egyeznek meg. Hlboky a sorban mindhárom helyen kitöltötte átmenő hanggal a tercugrásokat, de a dallamhangok abszolút értékei ettől függetlenül megmaradtak. A második sorban a többi forráshoz képest két szótaggal kevesebb hangot találunk Hlboky Györgynél. Ennek a két hangnak nincs a kéziratban elegendő helye, valószínűleg figyelmetlenségből nem írta le őket Hlboky.³³ A második sor Huszár Gál 1560-as énekeskönyvében és a Cantus Catholiciben – a ritmust leszámítva – teljesen azonos, ezektől Hlboky lejegyzése két hangban tér el. Éppen az említett hiányzó hangok előtt cserélt fel két dallamhangot Hlboky György. A harmadik sor hetedik hangja elé Hlboky egy keresztet írt, ez a módosítójel a többi énekeskönyvben nem található

³⁰ RMDT I. 2017., i.m., 70. tétel.

³¹ Hlboky György meglehetősen hosszan írta le az ének szövegét, amelynek utolsó három szava (*mondjunk az Istennek*) egészen halványan olvasható. Ez a három szó nem illeszkedik az ének szövegébe, és ezt a szövegrészt valószínűleg a Hlbokyétól eltérő tintával jegyezték le.

³² A Debreceni énekeskönyv változata emiatt nem került bele a dallami összehasonlításba.

³³ A feljebb említett, halványabb írással megjelenő szavak ugyanannyi szótagból állnak, mint ahány szótagos a második sor második fele e két hang nélkül. Ha a tétel elejétől rátesszük az halvány tintával kiegészített szöveget, akkor a teljes első két sort megkapjuk szöveggel együtt.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

meg. A sor második felének kezdőhangját Hlboky György – hasonlóan a Kolozsvári énekeskönyvhöz – egy szekunddal mélyebbre írta. Az utolsó sor ismét egyezik Huszár Gálnál és a Cantus Catholicinél, Hlboky lejegyzése a sor harmadik hangjában tér el ezektől.

85. Mikoron Dávid nagy búsultában H f. 9a³⁴

A vers utolsó versszakából tudjuk, hogy Kecskeméti Vég Mihály 1561-ben írta az 55. zsoltár parafrázisát,³⁵ ennek ellenére mégsem ismerünk olyan 16. századi énekeskönyvet, amelyben megjelent volna az ének. Először az 1602-es Debreceni énekeskönyvben adták ki a verset. Az ének dallamára több szöveg is hivatkozott, ezek alapján Csomasz Tóth szerint a szöveghez több dallamot is használhattak. A 10-10-10-11 szótagú sorokból építkező ének hangsora bizonytalanságra az okot. Illyés énekeskönyvének tétele mixolíd hangsorú, amelyben azonban megjelent a hetedik fokot felfelé módosító jel. Csomasz Tóth Kálmán szerint ez alapján a tétel dūr hangnemben is értelmezhető.³⁶ A Kolozsvári énekeskönyv tételének utolsó sorában a stílusba nem illő felugrást látunk, amit mindeddig nem sikerült megmagyarázni. Csomasz Tóth Kálmán azt feltételezte, hogy vagy többszölamú feldolgozás hatására, vagy az oktávtörések hallás utáni lejegyzése miatt alakult ki ez a változat.

Hlboky gyűjteményében e tételnek hiányzik az utolsó másfél sora, így a hangnemi bizonytalanságra nem kapunk megoldást, emellett azt sem tudjuk, hogy milyen viszonyban áll Hlboky lejegyzése a kolozsvári kiadással. Hlboky György töredékes dallama a Kolozsvári énekeskönyvvel mutat nagyobb rokonságot. Az első dallamsor félzárlata a Kolozsvári énekeskönyvben terccel magasabb, mint Hlbokynál és Illyésnél. A sor utolsó két hangja mind a három énekeskönyvben eltér. Az RMDT I-ben közölt két énekeskönyv (Illyés és a Kolozsvári) *e*-zárlatával ellentétben Hlboky lejegyzésében egy kvartot felugró *a* hangot találunk a sor végén.

A második sor dallamhangjai teljesen egyeznek a Hlboky és a Kolozsvári énekeskönyv változatában, de Hlboky – ez esetben Illyéshez hasonlóan – a negyedik és ötödik hang terc távolságát egy átmenő hanggal töltötte ki. Emiatt az átvezető hang miatt a sor negyedik hangjának értéke a Kolozsvári énekeskönyvhöz képest a duplájára növekedett. Hlboky György lejegyzéséből a harmadik sornak az első öt

³⁴ RMDT I. 2017., i.m., 116. tétel.

³⁵ A versfőkből a szerző neve a következőképpen olvasható: „Michael Ueg Kecskeméti AHS”.

³⁶ A dallamnak ismerjük egy dūr hangsorú változatát egy mosoni gyűjtésből. SzDR I., i.m., 50-51., SzDR II., i.m., 23.

hangját ismerjük, amelyek egyértelműen a Kolozsvári énekeskönyv tételével mutatnak hasonlóságot. Míg Illyés énekeskönyvében ezen a helyen egy mélyebb félzárlatot találunk, addig ugyanitt Hlboky György és a Kolozsvári énekeskönyv szerkesztője is kvinttel magasabban zárt. A sor második és harmadik hangja Hlbokynál egy hanggal mélyebben található, mint a Kolozsvári énekeskönyvben.

70. a: Felséges Isten, hozzád kiáltunk b: Téged, Úristen, mi, keresztyének H f. 8a-b³⁷

Egyik vers szerzőjét sem ismerjük, a *Felséges Isten, hozzád kiáltunk* vers a 130. zsoltár parafrázisa, a *Téged, Úristen, mi, keresztyének* pedig egy protestáns Te Deum-ének. Az előbbi Huszár Gál 1560-as énekeskönyvében, az utóbbi Huszár Gál 1574-es énekeskönyvében jelent meg először. A *Felséges Isten, hozzád kiáltunk* éneket több másik vers nótajelzésében megtaláljuk, többek között a 18. századig a *Téged, Úristen, mi, keresztyének*nél is. A 18. századtól a *Téged, Úristen, mi, keresztyének* vershez az *O gloriosa o speciosa* dallam kapcsolódott. A Te Deum-ének közel sem volt olyan kedvelt a nótajelzésekben, mint a *Felséges Isten, hozzád kiáltunk*. Az eöl hangsorú ének versszakai két sorosak, amelyek 16-11 szótagból állnak.

Hlboky György a *Felséges Isten* és a *Téged, Úristen* szövegkezdetekhez is írt a Kájoni-énekeskönyvre utaló oldalszámokat.³⁸ A jelzett lapokon olyan énekek találhatóak, amelyek az említett szavakkal kezdődnek, azonban az eltérő strófaforma (10-6-16) miatt mégsem tarthatjuk a Hlboky által leírt dallamhoz tartozónak őket. Az RMKT 17. kötetében a *Felséges Isten, neked jelentjük* versre utaltak a szerkesztők az RPHA-számmal (415).³⁹ Az RPHA megfelelő száma alatt az énekeskönyvek között a Cationale Catholicum 620. oldalán lévő tételre hivatkoztak a szerkesztők,⁴⁰ hasonlóan Hlbokyhoz. Ezzel szemben az RPHA azonos kezdetű, de a *hozzád kiáltunk nagy keserűséggel* szavakkal folytatódó 409. tétele felel meg Hlboky dallamának strófaszervezetének.⁴¹ Ez a vers az 1676-os Cationale Catholicum 628.

³⁷ RMDT I. 2017., i.m., 69. és 132. tétel.

³⁸ A *Téged, Úristen* éneknél az RMKT 17-ben a szerkesztők csak az RMKT 7. kötetére utaltak, holott a vers az RPHA-ban is megtalálható (1364.). RMKT 17., i.m., 757.

³⁹ I.h.

⁴⁰ Horváth Iván, H. Hubert Gabriella (szerk.): *Répertoire de la poésie hongroise ancienne. Manuel de correction d'erreurs dans la base de données, I.* (Párizs: Éditions du Nouvel Objet, 1992). 185.

⁴¹ I.m., 180.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

lapján jelent meg.⁴² Hlbokynak a Cationale Catholicumra vonatkozó utalásai közül a *Felséges Istenhez* tartozó ezek alapján téves. A *Téged, Úristen* megfelelő strófaformájú verse nem található meg a Cationale Catholicumban, ezért Hlboky utalását semmisnek kell tekinteni.⁴³

Az 1651-es Cantus Catholiciben az ének más szöveggel jelent meg ugyan, mint amelyeket Hlboky György felsorolt, de Csomasz Tóth szerint a dallamot meglehetősen hiteles formában közölte. Ettől a megbízható változattól Hlboky lejegyzésének ritmusa nem, dallama pedig csupán három hangban tér el. Hlboky a *g* hangot nem négyszer, hanem kétszer ismételte meg a strófa elején, és a tizenhat szótagos sor első felét kvinttel magasabban zárta, mint azt a Cantus Catholiciben látjuk. Az említett kezdő motívum azonos dallammal jelent meg Hlboky lejegyzésében és az 1744-es Kolozsvári énekeskönyvben. A második sorban megjelenő *esz* hangot külön jelölte Hlboky György. Az ének utolsó, hat szótagos dallamrészletében Hlboky a *g* alsó váltóhangját felemelte, ugyanezen a helyen a Cantus Catholiciben nem *fiszt*, hanem *f-et* találunk. Mivel éppen az ének záró félsora azonos módon jelent meg mind a három eddig ismert énekeskönyvben, ezért valószínűsíthetjük, hogy az említett hangmódosítás eredetileg nem volt benne a dallamban.

4. Háborúsága Dávid királynak H f. 1a-b

8. Sok nyilvánvaló bizonyosságokkal H f. 1a-b

71. a: Háborúsága [Dávid királynak], b: Szent Dávid király bűnei ellen H f. 8a-b⁴⁴

A *Háborúsága Dávid királynak* vers Hartyáni Imre 51. zsoltár parafrázisa, amely először Huszár Gál 1560-as énekeskönyvében jelent meg. A *Sok nyilvánvaló bizonyosságokkal* ének Sztárai Mihály 36. zsoltárparafrázisa, első kiadása 1574-ben Huszár Gálnál. A *Szent Dávid király bűnei ellen* Szegedi Gergely feldolgozása a 6. zsoltárra, amely szintén az 1560-as Huszár Gál énekeskönyvben jelent meg.⁴⁵ Az ide tartozó nótajelzések száma nagy, az egyes versek az idők során mind egymásra

⁴² I.m., 181.

⁴³ Az RMKT 17. kötetében a *Téged, Úristen* éneknél az RMKT 7. kötetének 149. számához irányították az olvasót a szerkesztők. Az RMKT által jelzett tétel azonban két tizenhat szótagos sorból áll, szemben Hlboky 10-6-11 szótagú lejegyzésével. RMKT 17., i.m., 757. RMKT 7., i.m., 247-248., 610-611.

⁴⁴ RMDT I. 2017., i.m., 87. és 95. tétel.

⁴⁵ RPHA II., i.m., 578.

utaltak. Mindhárom Hlboky által jelzett vers három sorból áll, amelyek tizenhat szótagosak. Hlboky három lejegyzését, valamint az RMDT I. 87. és 95. száma alatti tételeket összevetve két fő változatát különíthetjük el a dallamnak. Az egyikhez a fríg hangsorú változatok tartoznak, amelyekhez Hlboky *Sok nyilvánvaló bizonyosságokkal* dallamát sorolhatjuk. A másik csoport a dór tételeket tartalmazza, köztük Hlboky *Háborúsága Dávid királynak* kezdetű két éneklejegyzését.⁴⁶

Hlboky György az RMDT I. 87. számú tételének két változatát három helyen is lejegyezte dallamgyűjteményében, mindhármát a semibrevis alapú kottázással.⁴⁷ Mindkét azonos szóval (*Háborúsága Dávid királynak*) kezdődő incipit után megtaláljuk a megfelelő Kájoni-oldalszámot, amely énekeskönyv szerint a verset az *Ó, mely félelem* kezdetű ének dallamára kell énekelni. Említésre méltó, hogy az 1651-es Cantus Catholiciben kiadott *Ó, mely félelem* dallamára a három Hlboky által leírt dallam közül nem a *Háborúsága Dávid királynak*,⁴⁸ hanem sokkal inkább a *Sok nyilvánvaló bizonyosságokkal* tétele hasonlít.

A *Sok nyilvánvaló bizonyosságokkal* ének ritmusa Hlboky lejegyzésében megegyezik az alapvetően megbízható dallamokat közlő 1651-es Cantus Catholici tételével. Az ének első sora nem csak ritmikailag, hanem dallamilag is azonos a két helyen. Huszár Gál 1560-as énekeskönyvének Ferenczi Ilona által helyreállított ritmusú tétele a sorkezdő hármass hangindításban tér el a két említett forrástól, Huszár Gál ugyanis terccel mélyebben nyomtatta ki az adott szakaszt. A Kolozsvári énekeskönyv változata több helyen is eltér a többi forrástól. A második sor tizedik hangja eggyel magasabban van Hlbokynál, mint a Cantus Catholiciben, ezen felül a két dallam azonos. Hlboky György lejegyzésének utolsó sorának az első harmada Huszár Gál énekeskönyvével, a sor második harmada a Cantus Catholicivel egyezik. Az ének utolsó hat hangját nem találjuk két forrásban azonosképpen. Ezen a helyen Hlboky lejegyzése a Kolozsvári énekeskönyvhöz hasonlít a leginkább, a kettő között a dallamrész első hangja tér csak el. Hlboky a tétel utolsó előtti hangjánál jelzett hangmódosítást, ebből arra következtethetünk, hogy a többi forráshoz hasonlóan az egész dallamot a fríg hangsor szerint értelmezte.

⁴⁶ Huszár Gálnál, Hlboky György gyűjteményében és a Kolozsvári énekeskönyvben az ének mindkét változata megtalálható.

⁴⁷ Az RMKT 17. kötetéből hiányzik a *Szent Dávid király [bűnei ellen]* vershez tartozó RPHA-szám (1306.). RMKT 17., i.m., 757.

⁴⁸ RMDT I. 2017., i.m., 633.

Hlboky dór hangsorú *Háborúsága Dávid királynak* dallamának kétszeri lejegyzését a megfelelő Huszár Gál-féle és a Kolozsvári énekeskönyvben található tétellel lehet összevetni. Hlboky gyűjteményében a két azonos szövegkezdetű tételben a dallamnak nem ugyanazt a formáját találjuk. Az ének első sorának dallama egyezik Hlboky két dallamlejegyzésében, csupán a sor végén cserélte fel két hangnak a ritmusát. Az ének első sora a tizenkettedik hangig a Kolozsvári énekeskönyv tételével egyezik, utána azonban Hlboky változata nem érte el másodszor is a dallamrész csúcshangját. Hlboky változataiban – a 71. tétel ritmusában is, a 4. lejegyzés az említett ritmuscserét leszámítva – az első sor vége teljesen egyik Huszár Gál énekével. Az 1560-as Huszár Gál-énekeskönyvtől Hlboky tételei a három rövid szakaszból álló sor második harmadában térnek el. A három forrást összevetve úgy tűnik, hogy Huszár Gál nyomtatásában az említett helyen négy hang eggyel elcsúszott lefelé. Hlboky 4. lejegyzésében a tizennegyedik és tizenötödik hang ritmusának felcserélése által a zenei hangsúly egybevág a *Háborúsága Dávid királynak* szöveg prozódijával.

Az ének második sora a két Hlboky-lejegyzésben annyiban tér el, hogy míg a 4. tételben a sor nyolcadik hangját leszállította Hlboky, addig a 71-nél nem, valamint míg a tizenharmadik hang az előbbi esetében *f*, addig az utóbbi helyen *e*. A sort Hlboky hasonlóan kezdte, mint a Kolozsvári énekeskönyv szerkesztője. Az ötödik hangot nem felülről, hanem alulról érte el Hlboky. A sor utolsó harmadának Hlboky-féle lejegyzései átmenetet képeznek Huszár Gál és a Kolozsvári énekeskönyv változatai között. Hlboky György azonosan kezdte az említett szakaszt, mint Huszár Gál, a sorzárlat előtti két hang azonban átvezet a Kolozsvári énekeskönyvben található kadenciához. A második sor zárlata így Hlbokynál és a Kolozsvári énekeskönyvben kvinttel magasabb, mint Huszár Gál énekeskönyvében. Az RMDT I. 1958-as kiadásában a Kolozsvári énekeskönyv 91. tételének második sorában az utolsó előtti hangnál csillaggal jelzett módosítójel Hlboky mindkét lejegyzésében is megjelent a lejegyzett *gisz* hang formájában.⁴⁹ Ezáltal úgy tűnik, hogy a második sor ötödik fokú kadenciáját valóban az *asz* hang előzi meg.

Az utolsó dallamsor a különböző helyeken jelentősen eltér, Hlboky kétszeri dallammegjelenésében is itt van a legtöbb eltérés. A sor első négy és utolsó hét

⁴⁹ Csomasz Tóth Kálmán: *Régi Magyar Dallamok Tára I. A XVI. század magyar dallamai*. (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1958). 377.

hangja azonos, ám a sor közepén a 4. tételben egy magasabb, a 71. dallamban egy mélyebb szakaszt találunk. Emellett a két megjelenés közül csak az előbbiben jelezte a sor végén az *e* hang leszállítását Hlboky. A sor ötödik hangja mindegyik forrásban különbözik. A sor utolsó harmada az egyetlen szakasz, amely két forrásban – Hlbokynál és Huszár Gálnál – azonos. A sor közepén található kétféle változat kialakulására két magyarázati lehetőséget látok. Az egyik az a jelenség, amelyet Ferenczi Ilona írt le cikkében.⁵⁰ E szerint a korai gyülekezeti éneklés az organumhoz hasonló módon, több szólamban is történhetett. Ez az éneklésmód adhat arra magyarázatot, hogy egyes népénekek esetében a kétféle változat egymás alá helyezésekor az eltérő dallamrészek a stílusnak megfelelő hangközöket adnak. A másik ok – főleg Hlboky két dallamának az egymáshoz való viszonya alapján – az ének többszólamúan énekelt harmóniáinak az egyes szólamokban való megjelenése lehetett.

Hlboky György a 4. tételben a dallamot folytatva nyolc hangot kottázott az ének kadenciája után. Ezt a rövid dallamszakaszt nem választotta el ütemvonallal, záróvonallal, sem semmilyen más olyan jellel, amely tagolásra utalna. A hangonként ereszkedő dallam azonban nem tartozhat az énekhez, hiszen a szöveg sem igényel egy újabb – kevesebb szótagszámú – sort, valamint a dallam is teljes értékűnek mondható a maga *c* kadenciájával. Nem tűnik valószínűnek az sem, hogy az utolsó sor egy másik befejezési lehetőségét jelezte volna Hlboky György, mivel a ritmusképlet nem egyezik az ének utolsó nyolc hangjával. Emellett a kiegészítő dallamrészlet *d*-re zár, amely még egy egyedi dallammódosulás esetén is valószínűtlennek látszik.

59. Jövel, légy velünk Úristen H f. 7a-b⁵¹

A *Jövel, légy velünk, Úristen* vers szerzőjét és keletkezésének pontos idejét nem ismerjük. Címe (*Táborba szálláskor*) és tartalma, valamint az 1778-as Debreceni énekeskönyv egykor Kálmán Farkas tulajdonát képező példányának kézírásos „Bocskai hajdúinak éneke” bejegyzése alapján az ének a Bocskai hadjárat idején, 1604-1606 körül íródhatott. Első egyházi énekeskönyvi megjelenése az 1602-

⁵⁰ Ferenczi Ilona: „Az organális többszólamúság nyomai egyszólamú dallamainkban. Egy kolozsvári énekeskönyv tanulságai.” In: Szalay Olga (szerk.): *Tükröződések. Ünnepi tanulmánykötet Domokos Mária népzene kutató-zene történetész tiszteletére.* (Budapest: L'Harmattan-Könyvpont Kiadó, 2012. 535-546.

⁵¹ RMDT I. 2017., i.m., 144. tétel.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

1615 között kiadott Kolozsvári énekeskönyvben volt.⁵² Református és unitárius énekeskönyvekben több vers is a *Jövel, légy velünk, Úristen* dallamára hivatkozott nótajelzésében. A dór hangsorú ének strófái ötsorosak, mindegyik nyolc szótagból áll. A strófaforma mintája ismeretlen.

Hlboky György az ének kezdősora fölé a *Tempore belli* szavakat írta, valamint az 1676-os Cationale Catholicum megfelelő lapszámát, ahol az ének nótajelzése a *Salve mundi salutare* dallamához irányítja az olvasót. A Kolozsvári és a Debreceni énekeskönyv változatai között a legnagyobb különbség a dallam ritmusában van, Hlboky lejegyzése egyikkel sem azonos. Dallamát tekintve az 1774-es Debreceni énekeskönyv változatával mutat nagyobb egyezést Hlboky tétele. Hlboky nem írt előjegyzést, amelyre azonban minden bizonnyal szükség lett volna. A tétel első, második és negyedik dallamsora teljesen egyezik Hlboky György lejegyzésében és a Debreceni énekeskönyv változatában. Az egyetlen különbség az, hogy Hlboky a harmadik hang elé egy keresztet írt, amely a Debreceni énekeskönyvben nem jelent meg.

A harmadik sort nem egy nagyobb hangközugrással kezdte Hlboky György, hanem rögtön a kvinthangról, ezáltal az egész dallamsor kiegyenlítettebb mozgásban halad előre. A sor jelentős része eltér a két énekeskönyvben. Az ének utolsó öt hangját oktávtöréssel jegyezte le Hlboky. Hlboky a dallamsort hangonként lefelé vezette, ezáltal az ének egy oktávval mélyebben ért véget, mint az 1774-es kiadványban. Ha a megfelelő módon oldottam fel az ének végén lévő oktávtörést feltételező szakaszt, akkor a dallam ambitusa jelentősen megnövekedett, ami nem jellemző az énekgyűjtemény többi tételére. Megoldási lehetőségnek az is fennállhat, hogy a sor negyedik hangját követően egy oktávugrás után ereszkedik le a dallam a sorzáró *g* hangra. Ez esetben a nagy hangközugrás lenne szokatlan Hlbokytól, viszont az ének kadenciája a helyére kerülne.

28. Hatalmas Isten, könyörgünk H f. 3a⁵³

A vers először az 1590-es Debreceni énekeskönyvben jelent meg,⁵⁴ szerzőjét nem ismerjük. Más énekszóveg nem hivatkozott erre a dallamra, egyedül egy világi énekszóvegnél valószínűsíthető a kapcsolat (*Egy sívó sólymot most [...]*). A dór

⁵² RPHA I., i.m., 311.

⁵³ RMDT I. 2017., i.m., 211. tétel.

⁵⁴ Az éneknek sem a dallama, sem a szövege nem jelent meg katolikus énekeskönyvben.

hangsorú, 8-8-8-11-es sorokból álló strófa formáját nem ismerjük másik dallamból vagy szövegből. Annak ellenére, hogy nincsen közvetlen cseh mintája, Csomasz Tóth Kálmán a helyreállított ritmus alapján huszita eredetűnek feltételezte az éneket. Az 1778-as Debreceni énekeskönyvben megjelent változat ritmusa alapján a metrikus eredet sem tűnik kizártnak. Népi használatba ugyan nem került a *Hatalmas Isten, könyörgünk* dallama, Csomasz Tóth mégis az új stílusú népdal felé mutató, átmeneti alaknak tartotta ezt a dallamot.

Hlboky György lejegyzése a hiányzó negyedik lap miatt töredékesen maradt csak fenn. A meglévő dallam a Kolozsvári énekeskönyv változatával mutat nagyobb hasonlóságot. Hlboky valószínűleg a strófa első három hangjának ritmusát figyelmetlenségből a semibrevis helyett minimákkal jegyezte le. Ez annál is inkább valószínűsíthető, mivel az ének első három dallamsora izoritmikus tendenciát mutat, és a második és harmadik sor is az említett hosszabb hangértékekkel kezdődik. Az első sor kezdetén Hlboky változatában nem a terchangról ereszkedik le a dallam az alaphangra, hanem a *g*-hang háromszori ismétlésével, amely a huszita eredetet erősíti. A második sor elején ismét több hangismétlés fordul elő Hlbokynál, mint a Kolozsvári énekeskönyvben. A sor második fele ezúttal eltérő a két énekeskönyvben, hiszen Hlboky György dallama az ambitust felfelé kitágítva az oktávhangról ereszkedett le a sorzáró *d* hangra. A harmadik sor indításában megint hangismétléssel találkozunk Hlboky gyűjteményében, míg a Kolozsvári énekeskönyv tételében egy nagyobb ugrással kezdődik ugyanez a szakasz. A sor további része egyezik, azonban a sorzáró hangot már nem ismerjük Hlboky György lejegyzéséből.

11. a: Tekints reám, Istenem, b: Ó, mely igen rövid volt H f. 2a-b⁵⁵

A *Tekints reám, Istenem* vers a 10. zsoltár parafrázisa, amelyet Szegedi Gergely írt. Az *Ó, mely igen rövid volt* szerzőjét nem ismerjük. Mindkét vers Szegedi Gergely 1569-es énekeskönyvében jelent meg először. A két ének az ismert énekeskönyvek nótajelzéseiben többször egymásra utalt. Az egymással való kapcsolaton túl mindkét szöveg korai megjelenésekor említették a nótajelzésben azt a verset, amely minden valószínűség szerint eredetileg a dallamhoz tartozott (*Bátron érted, Uram Isten, kárt vallanék*).⁵⁶ Az ének három tizenegy szótagos sorból áll,

⁵⁵ RMDT I. 2017., i.m., 117. tétel.

⁵⁶ Ez a valószínűsített eredeti költemény egyenetlen verselésű, amelynek hatásai meglátszanak a fennmaradt dallamokon is.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

amelyek belső tagolása hol 4+3+4, hol 4+4+3.⁵⁷ A három izometrikus és izoritmikus sorból álló strófa eredetét Csomasz Tóth szerint késő középkori himnuszoknál kell keresni.

Mindkét említett énekszöveg megjelent Kájoni János 1676 *Cantionale Catholicum* énekeskönyvében, de Hlboky György ezek közül csak a *Tekints reám, Istenem* esetében jelezte a megfelelő oldalszámot. Ennek az éneknek a szövegét a Patay-kolligátum verses zsoltárparafrázisokat tartalmazó részében is leírták. Hlboky lejegyzésének első dallamsorában az ötödik hang tér el Illyés, valamint a Kolozsvári énekeskönyv változatától. Hlboky György ezen a helyen a felső váltóhang használata helyett hangot ismételt. Hlbokynál az ének második sorában található hajlítás valószínűleg annak az egyenetlen szótagszámú szövegnek az emlékét tükrözi, amelyet Csomasz Tóth eredetileg a dallamhoz tartozóként említett. A második dallamsor első fele ugyanúgy jelent meg mindegyik énekeskönyvben. A sor további szakasza azonosan indul mindenütt, de utána kétféle tendencia mutatható ki a négy énekeskönyvben.⁵⁸ A Deák-Szentes kéziratban és a Kolozsvári énekeskönyvben teljesen egyezik ez a dallamsor. Illyés változata a sor második felében egy mélyebb szakaszt ad, amely egészen az *e*-ig ereszkedik le. Nála a sor végén a *fisz* hang is megjelent, amelyet Hlboky is jelölt lejegyzésében.⁵⁹ Ebben a sorban Hlboky György nem kétszer, hanem háromszor ismételte meg az *a*-t, és utána nála is *e*-ig ereszkedett le a dallam, de a kadenciának megtartotta a *g* hangot. A harmadik dallamsor első fele Hlboky gyűjteményében, a Deák-Szentes kéziratban és a Kolozsvári énekeskönyvben azonos. Ezen a helyen Illyés négyszeresen ismételte az *a* hangot, amivel elkerülte a sor két része közötti oktavugrást. Hlboky György változata az egyetlen, amely a strófa utolsó szakaszában nem érte el a *d* hangot, a sor közepén pedig egy új változatot jegyzett le.

56. Emlékezzél, Úristen, híveidről H f. 6a-b⁶⁰

Az ének szövege ismeretlen szerzőtől származik, először a Váradi énekeskönyvben jelent meg 1566-ban.⁶¹ A vershez néhol a *Légy irgalmas [...]* és a

⁵⁷ Csomasz Tóth Kálmán szerint ez a forma valószínűleg az alkaiozi eredetű, tíz szótagos *Salve mater misericordiae/Angyaloknak királyné Asszonya* alaknak a bővülésével jött létre.

⁵⁸ A kétféle tendencia ismét az egyszólamú gyülekezeti éneklésben megjelenő organális többszólamúság nyomait tükrözi.

⁵⁹ Illyésnél a sor kadenciája is *fisz* a *g* helyett.

⁶⁰ RMDT I. 2017., i.m., 143. tétel.

Csak tehozzád, szent Atyánk [...] nótajelzés kapcsolódott. A dallam fríg hangsorú, strófái 11-11-10-11-es szótagú sorokból építkeznek. Az ének formája nem antik mértékű ugyan, de Csomasz Tóth Kálmán Szabolcsi Bence nyomán alkaioszi eredetüként említette azt. Az *Emlékezzél, Úristen, híveidről* dallama és ritmusa alapján is a Salve Mater-családdal rokonítható. 16. századi cseh énekek között található néhány dallam, amelyben egyes részletek hasonlítanak az ének magyarországi formájához.

Hlboky lejegyzése alapvetően a Deák-Szentes kéziratból megismert változattal mutat azonosságot, amennyiben abban a melizmák főhangjait vesszük figyelembe. Az éneket Hlboky egy hanggal magasabban kezdte, mint azt a Deák-Szentes kéziratban látjuk, egyébként a dallamsor mindkét helyen azonos. A második sor is ugyanaz Hlboky Györgynél és a Deák-Szentes kéziratban. A Kolozsvári énekeskönyv ettől a sor negyedik hangjánál tér el, amely Hlbokynál és a Deák-Szentesben *d*, a Kolozsvári énekeskönyvben pedig *g*. A harmadik sor ezúttal a Kolozsvári énekeskönyvben és a Deák-Szentes kéziratban egyezik teljesen. Hlboky a sor első négy hangjánál többször ismételt, mint azt a többi énekeskönyvben látjuk.

Úgy tűnik, hogy Hlboky György az utolsó dallamsor lejegyzésénél elbizonytalanodott, ezért az utolsó három hangot kétszer jegyezte le egymás után. A fríg zárlatot az utolsó előtti hang elé tett kereszttel kívánta jelölni, amelyet először a hang alá, majd fölé írt. Ha viszont elfogadjuk, hogy a hangok fölé helyezett módosítójeleket Hlboky alapvetően a harmóniára vonatkoztatta, akkor ezen a helyen a kereszt ily módon való elhelyezése megtévesztővé válhatott. Ezért az utolsó három hangot újra leírta Hlboky, és a módosítójelet ezúttal az *e* hang *elé* írta. Két ok is igazolni látszik azt, hogy nem egy új dallamváltozatot kívánt leírni Hlboky az ének végére. Az egyik az, hogy ha minden lejegyzett hangot jelenlévőnek veszünk, akkor az ének szövege nem illeszthető a dallamra, csak többszörös hajlítással. A másik ok szerint az ének ABCB sorszerkezete csak a javított változat esetén alakul ki.

Hlboky lejegyzésében ismét találunk utólagos, halvány tintával írt jelzéseket. Ezek az első két sorban a negyedik hang utáni tagolást, valamint az összes sorvéget jelölik. Az említett bizonytalan szótagszámú strófafelépítés Hlboky György lejegyzésének harmadik és negyedik sorában is tetten érhető. Emiatt a Hlboky által is

⁶¹ Habár az ének szövege katolikus és protestáns énekeskönyvekben is fennmaradt, a hozzá tartozó dallamot csak református kiadványokban adták ki. Az egyes versszakok szótagszáma olykor eltérő, ami az egykor kötetlen formájú versek kötötté való átalakulási folyamatát jellemzi.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

jelzett Kájoni-énekeskönyvbeli szöveg nem illeszthető tökéletesen a leírt dallamra. Magyar énekeskönyvekben csak a 18. század folyamán jelent meg a vershez tartozó dallam, így feltételezhetően Hlboky lejegyzésével az ének legkorábbi formáját kaptuk kézhez.

60. Üdvözlégy, örök Úristen H f. 7a-b⁶²

A Szentháromsághoz könyörgő vers ismeretlen szerzőtől származik, először Huszár Gál 1560-as énekeskönyvében jelent meg. Az ének dallamára Bogáti Fazekas Miklós egy szövege utalt (*Járt énreám sok ellenség*). A dallam kapcsolatban áll a *Spiritus Sancti gratia* latin énekkel. A dór hangsorú ének strófái 8-9-9-9-6 szótagú sorokból építkeznek.

Hlboky György lejegyzésének első két sora inkább Huszár Gál kiadásaihoz, az ének második fele pedig inkább a Kolozsvári énekeskönyv változatához hasonlít jobban. Az első dallamsor a második hang ritmusát leszámítva teljesen azonos Hlbokynál és a két Huszár Gál-énekeskönyvben. A második sor dallamilag megegyezik Huszár Gál 1574-es változatában és Hlboky György tételében. Eltérés a sor ritmusában van, hiszen a két forrásban a hosszú és rövid hangok sorrendje felcserélődött. Hlboky nem jelezte az utolsó előtti hang felemelését, és a harmadik sor második felében egyedül nála érte el az ambitus az *a* hangot. Ellentétben a Kolozsvári énekeskönyv *c* zárlatával Huszár Gál és Hlboky is *f* hangon fejezte be a dallamsort, de csak Hlboky dallama érte el a sorzáró *f*-et felülről.

Hlboky Györgynél a negyedik sor kezdete Huszár Gál két énekeskönyvével egyezik, a sor zárata pedig az 1560-as Huszár Gál és a Kolozsvári énekeskönyvvel. A sor közepén található *d-f* ugrást egyik énekeskönyvből sem ismerjük, ez a megoldás egyedi Hlbokynál. Hlboky a sor elején háromszor ismételte meg a *g* hangot, és a dallam nem ugrott fel a *c*-re, mint a Kolozsvári énekeskönyvben. Hlboky György nem jelzett hangleszállítást úgy, ahogyan az a Kolozsvári énekeskönyvben megjelent, de valószínűsíthetjük, hogy a dallamot ő is a *b* hanggal értelmezte.

⁶² RMDT I. 2017., i.m., 80. tétel.

61. a: Szentháromság, és csak egy Istenség b: Imádunk mi téged, Szentháromság c: Tanulj meg, te, az úton elmenni H f. 7a-b⁶³

A felsorolt három vers mind ismeretlen szerzőtől származik. A *Szentháromság, és csak egy Istenség* Huszár Gál 1574-es, az *Imádunk mi téged, Szentháromság* és a *Tanulj meg, te, az úton elmenni* az 1560-as Huszár Gál-énekeskönyvben jelent meg először. A három ének annak a sokfelé ágazó hálózatnak a része, amelyben a nótajelzések több másik dallamhoz irányítják az olvasót, és amelyben a dallami utalások már egészen összekeveredtek.⁶⁴ A négy tíz szótagos sorból álló vers eől dallamú, az ének variánsai szerteágazó képet mutatnak. Hlboky dallamát csak azokkal a tételekkel vettem össze, amelyek hasonlóságuk alapján dallami mintául szolgálhattak. Az 1651-es Cantus Catholiciben az éneknek két variánsa jelent meg közvetlenül egymás után, ezek közül Hlboky György lejegyzése a *Felvitetett magas mennyországba* szövegével mutat azonosságot. A Cantus Catholici ennek az éneknek is egy megbízható, az eredeti alakhoz közel álló változatát adja. Huszár Gál 1560-as énekeskönyvében a három szöveg közül kettő egymás után megtalálható, a *Tanulj meg, te, az úton elmenni*hez azonban nem nyomtatott kottát Huszár.⁶⁵ A dallamnak kétféle változatát is kiadta Huszár Gál, az egyiknek a szövegére Hlboky is hivatkozott gyűjteményében (*Imádunk mi téged, Szentháromság*). Az a dallam, amelyhez Hlboky György lejegyzése jobban hasonlít, annak a szövege Huszár Gálnál a *Kegyelvezz meg nekünk, nagy Úristen* szavakkal kezdődik.

A háromból két vers az 1676-os Cantionale Catholicumban is megtalálható. Hlboky György ezek közül csak a *Szentháromság* incipit után írta le a megfelelő oldalszámot utólag, de minden valószínűség szerint a másodikhoz is oda szeretne volna írni az utalást, hiszen az *Imádunk mi téged* szavak után egy kettőspontot találunk. Hlboky kottázásának ritmusa egyedül az ének harmadik sorában tér a Cantus Catholici megbízhatónak mondott változatától. Az első dallamsor egyezik a két helyen, azzal a különbséggel, hogy a sor hatodik hangját Hlboky felemelte. Erre

⁶³ RMDT I. 2017., i.m., 50., 52. és 77. tétel.

⁶⁴ E három versnél a különböző énekeskönyvekben a következő énekek jelentek meg a nótajelzésekben: *Felix namque decoris ornamentum, Fényességes tengernek csillaga, Kegyelmezz meg nekünk, nagy Úristen, Légy irgalmas, Úristen, minékünk, O venerabilis virginitas*. Az *Imádunk mi téged, Szentháromság* szöveghez a katolikus énekeskönyvekben az *Angyaloknak nagyságos Asszonya* dallam társult. Az, hogy Hlboky György nem jelezte ez utóbbi szöveget a felekezeti kérdés megoldásához hozhat minket közelebb.

⁶⁵ Az énekeskönyvnek éppen az a lapja sérült meg, amelyen a *Tanulj meg, te, az úton elmenni* vers található, emiatt sem a nótajelzés, sem az első versszak nem olvasható el maradéktalanul.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

nem találunk példát a többi énekeskönyvben, így valószínűleg a *fisz* létjogosultsága nem indokolt. Hlbokynál a második sor ismét azonosan kezdődik, mint a Cantus Catholici változata, a sor második felében azonban egyedül Hlboky Györgynél találunk magasabbra menő dallamrészt. Hlboky eggyel több hangot írt, mint amennyi a három szövegből ismert szótagszámhoz szükséges. Feltételezésem szerint az ismételt *a* hangok közül a második, hosszabb ritmusértékűt akár utólag is beírhatta Hlboky, amikor észrevette, hogy az adott helyen nem megfelelő ritmust írt le. De áthúzott hang, illetve egyéb jelzés hiányában ez csak egy feltételezés, amelyre az egymáshoz indokolatlanul közel álló *a-g* hangokból következtethetünk.⁶⁶

A harmadik sorban található a legtöbb eltérés az énekeskönyvek között. Egyedül Hlboky tétele kezdődik három *a* hanggal. Hlboky György lejegyzésében ez a sor a Deák-Szentes változatával mutat nagyobb hasonlóságot, csak a sor zárata tér el a két kéziratban. Hlboky a magas kadencia után az ének a zárósort nem *c*-ről kezdte, hanem *b*-ről ereszkedett le a félzárlat *f* hangjára. Ehhez hasonlót csak az 1744-es Kolozsvári énekeskönyv *Jer, dicsérjük az Istennek fiát* kezdetű tételében találunk, amely azonban nem teljesen egyezik Hlboky változatával. A dallam utolsó szakasza teljesen azonos Hlboky György lejegyzésében, a Cantus Catholici-ben és a Deák-Szentes kéziratban. Nem írt ugyan előjegyzést Hlboky, mégis az ismert dallamváltozatok alapján valószínűsíthetjük, hogy ő is a többivel azonos hangnemben értelmezte az éneket.

46. Maradj velünk, mi Krisztusunk H f. 5a-b⁶⁷

A szöveg a 16. századnál jóval későbbi származású, a Selnecker által írt *Ach, bleib bei uns, Herr Jesu Christ* német vers fordítása, amely először Kolozsvárott jelent meg 1680-81-ben.⁶⁸ A szöveg latin eredetije négy jambikus lejtésű nyolcas sorból áll. A strófa ötsorossá való bővítését az 1651-es Cantus Catholici dallamával való összekapcsolás tette szükségessé, de a sorok továbbra is nyolc szótagból állnak. Az eöl hangsorú ének a *Krisztus, ki vagy nap és világgal* szoros dallami rokonságban áll. Hlboky György mindkét szövegkezdetű dallamot lejegyezte gyűjteményében.

Hlboky a négysoros dallamot jegyezte le, változata több helyen is eltér a Cantus Catholici és a Kolozsvári énekeskönyv tételétől is, amelyek azonban az ének

⁶⁶ Amennyiben Hlboky György valóban az *a* ismétlésével értelmezte a dallamot, akkor nem tudjuk, hogy mi indokolhatta a döntését.

⁶⁷ RMDT I. 2017., i.m., 234. tétel.

⁶⁸ RMKT 17., i.m., 1011.

eredeti alakját megbízható alakban közlik. Az első sor két középső hangját magasabbra írta Hlboky, mint ahogyan az a két másik énekeskönyvben megjelent, valamint a *g* hang értékét is jelentősen megnövelte. A második sorban a háromszoros hangismétlés után Hlboky dallama *d*-ről ereszkedett le a sorzáró *a*-ra. Ez a kadencia a többi énekeskönyvben nem jelent meg, a Cantus Catholici és a Kolozsvári énekeskönyv is *f*-en zárta a sort. A harmadik sort kezdő hangismétlés után Hlboky nem lefelé, hanem felfelé vezette a dallamot. Hasonlóan az előző sorhoz itt is Hlbokynál tér el egyedül a kadencia, nála *a* helyett *e*-n fejeződik be ez a szakasz. Ebben a sorban a tritónusz elkerülése érdekében szükséges lett volna a *b* hang használata, Hlboky azonban nem jelölte azt. Hlboky György tételének utolsó sora olyan hatást kelt, mintha az ötsoros forma negyedik és ötödik sorát dolgozta volna egy sorrá. A Cantus Catholici tételének negyedik sorkezdeté után ugyanannak az énekeskönyvek az utolsó sorában található sorzárlatát ismerjük fel – némi ritmikai eltéréssel. A páratlan lüktetésű tétel hosszú-rövid váltakozását Hlboky lejegyzése őrizte meg a leginkább.

76. a: Kérlek és intlek mostan tégedet, b: Emlékezzél meg, mennybéli Isten H f. 8a-b⁶⁹

Egyik versnek sem ismerjük a szerzőjét, és mindkettő Huszár Gál 1560-as énekeskönyvében jelent meg először. Eleinte a *Kérlek és intlek mostan tégedet* és az *Emlékezzél meg, mennybéli Isten* szöveg is a *Hallgasd meg mostan, felséges Isten* dallamára utalt, később azonban más verseknél is a *Kérlek és intlek mostan tégedet* éneket találjuk a nótajelzésekben. A dallamnak a különböző énekeskönyvekben megjelent változataiban meglehetősen eltéréseket találunk, amelyek többek között hangnemet és az egyes dallamsorok ismétlését érintik. A 15-16-11-16 szótagú sorokból építkező versnek előfordul dúr és mixolid hangsorú változata is.

Hlboky György lejegyzését a többi énekeskönyvvel összevetve nem találunk egy olyan változatot sem, amellyel a tétel egyértelműen rokonítható lenne. Hlbokynál az ének első sorában eggyel kevesebb hang van, mint ahány szótagos mindkét vers adott szakasza. A négyszeres *g* hang után az *f* inkább a tercet kitöltő átmenő hangnak tűnik.⁷⁰ Azt azonban nem tudjuk, hogy a szótagtöbblet miatt melyik hangon virguláltak. A sor közepének Hlboky által leírt eltérése nem található meg

⁶⁹ RMDT I. 2017., i.m., 74. tétel.

⁷⁰ Úgy, ahogyan az a Deák-Szentes kéziratban is látható.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

semelyik énekeskönyvben azonos formában. A második sor a tizenegyedik hangig azonos Hlboky György lejegyzésében és Illyés változatában, a sor vége pedig Hlbokynál és Huszár Gálnál egyezik. A második sor zárlatában kétféle megoldás jelent meg. Hlboky György, Huszár Gál és a Kolozsvári énekeskönyv tétele is a *g* hangra érkezett meg. Ezzel szemben Illyésnél és a Deák-Szentes kéziratban a dallam ellentétes mozgással lefelé vezette a sor végét, és *d* hangon zárt.

Hlbokynál a harmadik sor a kezdete Huszár Gál tételére hasonlít. Ebben a sorban ismét kétféle kadenciával találkozunk. Huszár Gál és Illyés István nem *e*, hanem *c* hangra érkezett meg. Az ének utolsó sorában van a legnagyobb hasonlóság a különböző énekeskönyvekben. Huszár Gál kivételével mindenhol teljesen egyező dallamot találunk. Az eddig ismert hangnemi sokszínűséget nem egységesítette tovább Hlboky György lejegyzése, amelyben az *f* és *fisz* hangok felváltva jelentek meg. Egy helyen túllépte Hlboky dallama a dúr hexachord ambitusát, így nem azonosíthatjuk Illyés változatával, amelyben természetes jelenség lenne a harmadik fok kétféle megjelenése.

64. Jer, dicsérjük mindnyájan H f. 7a-b⁷¹

A *Jer, dicsérjük mindnyájan* vers szerzője ismeretlen, ám az egyes versszakokban Batizi András két énekének (*Jer, dicsérjük az Istennek Fiát, Jövet, Szentlélek Úristen*) szófordulatait lehet felismerni. Az ének először Szegedi Gergely énekeskönyvében jelent meg 1569-ben. Sem a versforma, sem a dallam kialakulásának folyamatáról nincsen biztos információnk, Csomasz Tóth Kálmán azonban mindkettő esetében lengyel hatást feltételezett. A strófa sorainak szótagszáma bizonyos fokú kötetlenséget mutat,⁷² a kolomejka-lejtésű vers váltakozó szótagszáma mögött Csomasz Tóth a hatsoros 14-es vagy 15-ös formaeredetet látta. A dór hangsorú dallamra nótajelzésként csak Bogáti Fazekas Miklós *Sokat türtem, sok bút, munkát láttam* kezdetű zsoltárfeldolgozása utalt.

Ezt a hosszú dallamot Hlboky György a H f. 7a-n kezdte el lejegyezni, a H f. 7b-n folytatta, a helyhiányt felismerve a sor végén már egyre kisebb méretű hangokat írt egyre közelebb egymáshoz. Amikor már biztos volt, hogy nem tudja a teljes dallamot egy sorban lejegyezni, akkor a H f. 7b-n az énekdallam alatti sorban

⁷¹ RMDT I. 2017., 156. tétel.

⁷² Ez alapján Csomasz Tóth Kálmán az éneket a kanásztáncsor variabilitásának egyik legkorábbi példaként említette.

folytatta a kottázást.⁷³ Hlboky lejegyzése jelentősen eltér az ismert dallami változatoktól. A kadenciák mindenütt egyeznek, kivéve a strófa zárlatát. Ritmikailag Hlboky György tételében valósul meg a legjobban a hosszú-rövid értékek váltakozása. Az első éneksor fő vonalaiban egyezik Hlbokynál és a Kolozsvári énekeskönyvben, Hlboky azonban mindkét *f* hangot felemelte. A második sorban a hasonlóság inkább csak a sor első felére igaz, utána a hangmagasságban is szinte végig eltér egymástól a két dallam, valamint ritmusukban is felcserélődtek a hosszú és rövid hangértékek.

A dallamtáblázat harmadik, az ének legrövidebb sora ritmikailag egyezik Hlboky és a Kolozsvári énekeskönyv tételében, a dallamvezetésben pedig az eltérő hangokat vizsgálva a tükörmozgás látszik megvalósulni. A negyedik sor dallama az utolsó előtti hang kivételével teljesen egyezik, a ritmust viszont nem simította ki Hlboky. Ebben a szakaszban eggyel több *f* hangot találunk Hlbokynál, ami talán a fent említett szótagszám-ingadozásnak tudható be. A strófa utolsó előtti sora a tizenkettedik hangig egyezik a két forrásban, a sor befejezésénél ismét felemelte az *f* hangot Hlboky. Hlboky György lejegyzésének utolsó sora inkább csak dallamvezetésében azonos a Kolozsvári énekeskönyv változatával. A második és az utolsó sor kezdete azonos, és Hlboky mindkét helyen jelezte az ereszkedő dallamban az *esz* hangot.

3.5.2. Archaizáló lejegyzésű, többnyire páratlan metrumú dallamok, I.b csoport

I.b/B.

68. a: Úrnak szolgálai, no, dicsérvétek, b: Szent vagy örökké, Atya Úristen, c: Felséges Isten, neked jelentjük H f. 8a-b⁷⁴

Egyik versnek sem ismerjük a szerzőjét, a *Felséges Isten, neked jelentjük* ének a 79. zsoltár parafrázisa. Az *Úrnak szolgálai, no, dicsérvétek* és a *Felséges Isten, neked jelentjük* ének Huszár Gál 1560-as énekeskönyvében, a *Szent vagy örökké, Atya Úristen* az 1602-es Debreceni énekeskönyvben jelent meg először. Az RMDT 73. és 96. számú dallamához tartozó szövegek nótajelzéseikben folyamatosan egymásra utaltak. A dór hangsorú ének két tizenhat szótagos sorból áll, amelyeknek első

⁷³ Úgy tűnik, hogy a kivételesen alkalmazott kottaelhelyezés ellenére sem sikerült a teljes dallamot leírni, mivel a szövegből hét szótagnyi rész megzenésítetlenül maradt Hlbokynál. A gyűjtemény következő tételének kiválasztásának tudatosan kellett történnie, hogy a H f. 7a-n üresen maradt kottasorba egy teljes ének kottája elférjen.

⁷⁴ RMDT I. 2017., 96. tétel, valamint a verseket formai azonosság alapján a 73. tétellel is össze lehet kapcsolni.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

tagolása 5+5+6. Az RMDT I. 96. számú tételének versszakformáját a népzeneben a *Zörög a kocsi* kezdetű, kvintváltó dallam örzi.

Hlboky György a strófa közepén nyolc hang erejéig megszakította a semibrevises alapú kottázást. A dallamtáblázatba bevett források közül Huszár Gál énekeskönyve a Deák-Szentes kézirattal, valamint Hlboky gyűjteménye a Kolozsvári énekeskönyvvel állítható párba. Az első sorban az első belső zárlat hangja egyedül a Kolozsvári énekeskönyvben van egy hanggal mélyebben. A sor második felében Hlboky nem töltötte ki a terc hangközt átmenő hanggal úgy, ahogyan azt a Kolozsvári énekeskönyvben látjuk. A második sor második szakaszát Huszár Gál és a Deák-Szentes kézirat lejegyzője *d*-ről, a Kolozsvári énekeskönyv szerkesztője *a*-ról, Hlboky György pedig *f*-ről kezdte. Az utolsó dallamszakasz az egyetlen, amely dallamilag mind a négy énekeskönyvben azonos. Ebbe a sorba írt Hlboky György egyetlen módosítójelet, a *c* hang elé.

63. Ó, mennyei nagy boldogság H f. 7a-b⁷⁵

Az ismeretlen szerzőtől származó *Ó, mennyei nagy boldogság* először az 1593-as Bártfai énekeskönyvben jelent meg.⁷⁶ Csomasz Tóth Kálmán az éneknek két alakját – egy három-, és egy négysoros –, és három variánsát különböztette meg. A Nagyenyesi halottas alapján bizonyítható, hogy a háromsoros a korábbi változat, amely első sorának ismétlésével alakult ki a négysoros forma. A dór hangsorú ének versszakai három nyolc szótagos sorból állnak. Az ének hazai kapcsolatai igen szerteágazóak, Csomasz Tóth a legerősebben a huszita dallamkörrel hozta összefüggésbe (Illyés és Ákháb bibliai históriájának dallama), de utalt a Cyrus és Jason dallamokra, és az *Ave fuit prima salus* himnusz dallam magyar megfelelőire is.

Hlboky György az ének rövidebb változatát írta le, lejegyzése a 16. századi formát legtisztábban megőrző Debreceni énekeskönyvtől csak három hangban tér el. Az ének első sora dallamilag mind a négy énekeskönyvben azonos, a ritmust tekintve viszont nincs két egyező forma. A második sor dallama Hlboky lejegyzésében a Debreceni énekeskönyvtől csak az utolsó előtti hangban tér el. Ugyanebben a két forrásban jelent meg a *g* hang módosított alakja: Hlboky a sor elején, az Debreceni énekeskönyv szerkesztője a sor végén emelte fel az adott dallamhangot. Az utolsó

⁷⁵ RMDT I. 2017., i.m., 225. tétel.

⁷⁶ A dallamhoz szorosan kapcsolódik Michael Weisse *Jer, temessük el a testet* kezdetű halottas éneke.

dallamsor harmadik és negyedik hangja tér el Hlboky lejegyzése és a Debreceni énekeskönyv közlése között. Az ének ritmusát tekintve nincs egység semelyik két énekeskönyv között. A különböző énekeskönyvekben a strófa egyes sorai következetesen egymáshoz viszonyítva, de mind a négy énekeskönyv különböző alapritmust vezet végig a versszakon.

49. Ne szállj perbe énvelem H f. 5a-b⁷⁷

A *Ne szállj perbe énvelem* vers az 51. zsoltár parafrázisa, amelyet Kanizsai Pálfi János írt a 16. század után.⁷⁸ Az ének először Balassi Bálint Istenes énekeiben jelent meg. A dallamot eredetileg a kétféle változatban is ismert *Tekints reánk, Úristen* kezdetű szövegre énekelték, amely vershez a legtöbb helyen a *Ne szállj perbe énvelem* éneket adták nótajelzésként. Az eől hangsorú ének négy soros versszakokból áll, amelyek 7-7-12-7 szótagú sorokból állnak. Csomasz Tóth Kálmán a magyar népzene belül sokféle mutató elágazás kiindulópontját látja ebben az énekben, amelyet a huszita dallamtípusba sorolt.⁷⁹

Hlboky György dallamlejegyzésének ritmusa nem egyezik a többi énekeskönyv tételeivel. A dallam kezdeténél két fő változatot találunk, az egyikre a lefelé ugró kvart hangköz a jellemző, a másikra a felfelé lépő szekund.⁸⁰ Hlboky dallamkezdetében a kvartugrást találjuk meg. Az első dallamsor Illyés tételével azonos, azzal a különbséggel, hogy Hlboky nem írt átmenő hangot a sor közepén. Hlboky dallamgyűjteményén kívül az összes énekeskönyvben *asz* a sor utolsó előtti hangja. A második sor is Illyés dallamára hasonlít a leginkább, ismét egy átmenő hang jelenti az egyetlen eltérést. Hlboky György minden bizonnyal kihagyott egy hangot lejegyzéséből. Éppen a kétféle notáció határán, amely egyben sorváltás is, két azonos ritmusértékű, egymástól oktáv távolságra lévő hang követné egymást (*c'-c''*). A kéziratban azonban csak egy *c* hangot találunk, amelyről nehéz eldönteni, hogy Hlboky a sorzáró *c'*-t jelezte-e oktáv töréssel, vagy kihagyva a második sor záróhangját rögtön a harmadik sort kezdte-e el.⁸¹ Ha a *c''* hangot is az *alla breve* szakaszhoz írta volna, akkor az ének teljes harmadik sora tenné ki az eltérő metrumú

⁷⁷ RMDT I. 2017., i.m., 237. tétel.

⁷⁸ Szerzőjének eleinte Pécseli Király Imrét tartották, Klaniczay Tibor mutatott rá az I. P. C. monogram helyes feloldására.

⁷⁹ A RMDT I-ben közölt dallami összehasonlításban a *Sej-huj Zsubri pajtás* népdalnál említett sorvégi kvintváltó tendencia Hlboky György tételében is megjelent.

⁸⁰ Ezek közül Csomasz Tóth Kálmán szerint az utóbbi a régebbi és hitelesebb.

⁸¹ Mivel az új metrumjelzés a harmadik sor második hangja előtt áll, ezért kézenfekvőnek tűnik az a megoldás, hogy a sorkezdő hangot hagyta ki Hlboky.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

szakaszt. Amennyiben a harmadik sor kezdőhangját szükséges pótolnunk, úgy nem lehetünk bizonyosak afelől, hogy annak ritmusértéke a mai használat szerinti félkotta, vagy az Eperjesi Graduál és a Kolozsvári énekeskönyv által közölt negyed érték lenne. Ez utóbbi két forrást azért emeltem ki külön, mivel Hlboky lejegyzése dallamában e kettővel egyezik meg teljesen. Hasonlóan az első sor zárlatához, Hlboky itt sem írt módosítójelet az utolsó előtti hang elé úgy, mint ahogyan azt a többi forrásban látjuk.

Az első három éneksorral ellentétben az ének utolsó szakaszában nem találunk olyan énekeskönyvet, amellyel Hlboky változata megegyezne. A *b* hangról való sorkezdés Hlboky lejegyzésén kívül csak a Deák-Szentes kéziratban jelent meg, és bár a folytatásban is e két forrás hasonlít egymásra a leginkább, az eltérés mégis jelentősnek mondható. Hlboky György már a sor elején megkezdte a mélyebbre való ereszkedést, amelyet a többi forrásban csak a sor második felében találunk meg. Hlboky a tétel hangsorának megfelelően mindkét megjelenő *e* hangot leszállította.

22. Aki veti segedelmét H f. 3a

62. a: Aki akar üdvözülni, b: Aki veti segedelmét H f. 7a-b⁸²

Egyik versnek sem ismerjük a szerzőjét, az *Aki veti segedelmét* a 91. zsoltár parafrázisa. Mindkét ének Huszár Gál 1560-as énekeskönyvében jelent meg először dallammal együtt. A különböző énekeskönyvekben e két szöveg nótajelzésében az *Ave fuit prima salus* latin énekre való utalást látjuk. A két magyar nyelvű vers nótajelzéseiben az egymásra való hivatkozás egyirányú: az *Aki veti segedelmét* az *Aki akar üdvözülni* dallamához irányít, fordított esetre azonban nincs példa. A dór hangsorú dallamnak ismerjük német, szlovén és lengyel megjelenését is, magyar változata pedig az *Üdvöztőknek szent Anyja* kezdetű ének. Az ének 4x8-as strófaformájú, emellett a latin eredetije által nagy népszerűsége tett szert, és a liturgiai használat mellett a népi gyakorlatban is meggyökerezett.

Hlboky két változatának legfőbb különbsége a dallamok lejegyzésében mutatkozik meg. Míg H f. 3a töredékes dallama a II. főcsoportozathoz tartozik, addig a H f. 7a-b-n a gyűjtemény legritkább, I.b csoportjához tartozó tételét találjuk.⁸³ Mindkét helyen azonos fekvésben írta le Hlboky a dallamot, de míg a teljes lejegyzésben nem

⁸² RMDT I. 2017., i.m., 81. tétel.

⁸³ Ez utóbbit ugyanúgy kezdte el lejegyezni Hlboky, mint a töredékesen fennmaradt változatot, de már a negyedik hangtól megmutatkozik a ritmusértékek következtelen, és az előadás szempontjából kevésbé valószínű egymásutánisága.

található sem előjegyzés, sem egyéb módosítójel, addig a töredékes változat sor elejére egy bé előjegyzést írt, valamint az ötödik és a hetedik hangot is felemelte. A gyűjtemény két tétele dallamilag csak a második sorban tér el egymástól: a hetedik dallamhanghoz Hlboky a H f. 3a-n írt egy *g* váltóhangot, amely a H f. 7a-b tételéből hiányzik.

Ennek az éneknek a Hlboky által lejegyzett dallama Huszár Gál dallamközléseire hasonlít a legjobban, és a Kolozsvári énekeskönyvtől tér el a leginkább. A dallamot Huszár Gál énekeskönyveinek tételeivel összevetve azt látjuk, hogy a második sorban Hlboky két, illetve három alkalommal kitöltött két dallamhang közti terc hangközt egy-egy átmenő hanggal. Ugyanennek a sornak a hatodik dallamhangja Hlbokynál terccel mélyebben van, mint Huszár Gálnál. Huszár az ének háromszori kiadása során a harmadik sort három különböző változatban közölte. Hlboky tétele ezek közül az 1560-as énekeskönyv H4b oldalán található változatra hasonlít a leginkább. A negyedik sor csak a H f. 7a-b tételében maradt fenn Hlboky György lejegyzésében. Ez Huszár Gál 1560-as énekeskönyvének X1a oldalának változatával azonos.

3.5.3. II. 16. századi, modern lejegyzésű dallamok

II./A.

1. a: Drága dolog az Úristent dicsérni, b: Jézus Krisztus, mi kegyelmes hadnagyunk⁸⁴
A Drága dolog az Úristent dicsérni ének a 147. zsoltár parafrázisa, amelyet Skaricza Máté írt. A *Jézus Krisztus, mi kegyelmes hadnagyunk* versfői a „J Berekinus” utalást adják ki. Mindkét vers Debreceni énekeskönyvben jelent meg először, a *Drága dolog az Úristent dicsérni* az 1590-esben, a *Jézus Krisztus, mi kegyelmes hadnagyunk* az 1602-esben. A dallam népszerű voltát igazolja az a nagyszámú nótajelzés, amely a különböző énekeskönyvekben ehhez az énekhez irányította az olvasókat.⁸⁵ A négy tizenegy szótagos sorból álló strófájú ének dallama mixolid hangsorú.

Hlboky a *Drága dolog az Úristent dicsérni* szövegkezdethez írta csak le az 1676-os Cationale Catholicum lapszámára való utalás, annak ellenére, hogy a *Jézus Krisztus, mi kegyelmes hadnagyunk* ének is megtalálható Kájoni János első énekeskönyvében. Az ének szövege töredékesen megtalálható a Patay-kolligátum

⁸⁴ RMDT I. 2017., i.m., 129. tétel.

⁸⁵ Ezek között olyan utalást is találunk, amely Hlboky gyűjteményében is megtalálható saját dallammal (*Hogy Jeruzsálemnek drága templomát, Mindenkoron áldom az én Uramat*).

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

verses zsoltárokat tartalmazó részében (P f. 10r). Hlboky György dallama a Cantus Catholici énekeskönyv tételével mutatja a legnagyobb rokonságot. A két dallam teljesen egyezik, ritmusukban is csak a harmadik sor kezdeténél mutatnak eltérést. Hlboky nem írt előjegyzést, hanem az adott hangoknál használt módosítójeleket.⁸⁶

7. Ébredjél fel, világ, bűneidből H f. 1a-b⁸⁷

Az ének versfőiben a vers szerzőjének, Nemes Imrének a nevét olvashatjuk össze („Emericus Nemes”). A szöveg először az 1593-as Bártfai énekeskönyvben jelent meg. A huszita eredetre visszavezethető, dór hangsorú ének strófái 10-10-10-14 szótagos sorokból állnak.

Az ének szövege a Patay-kolligátum vegyes tételeket tartalmazó részében megtalálható (P f. 215v-216r), a lapszélek sérülései miatt néhol töredékesen, ami miatt éppen a versfőkből összeolvasható „Em Nemes A” nem látható. Hlboky György az 1676-os Cationale Catholicum oldalszámát is jelölte, ahol az ének első versszaka ugyanúgy szól, mint a Patay-kolligátum sérült szövege. A dallam összehasonlításához három másik énekeskönyv áll rendelkezésre, ezek közül Hlboky lejegyzése az 1651-es Cantus Catholici tételével azonos. Egyedül az utolsó sor *Jézus* szavánál figyelhető meg ritmikai eltérés a két énekeskönyvben.

II./B.

37. a: Mindenkoron áldom az én Uramat, b: Szabadíts meg, és tarts meg, Uram Isten H f. 4b⁸⁸

Mindkét szöveg Sztárai Mihálytól származik, a *Mindenkoron áldom az én Uramat* vers a 34., a *Szabadíts meg, és tarts meg, Uram Isten* a 12. zsoltár feldolgozása. Mindkettő Huszár Gál 1574-es énekeskönyvében jelent meg először. A 34. zsoltárparafrázisra sok ének hivatkozott nótajelzésében.⁸⁹ A négy tizenegy szótagos sorból építkező dallam dór hangsorú.

Nem tudjuk biztosan, hogy a H f. 4b tételei közül megfejtett dallamhoz Hlboky milyen szövegkezdetet, szövegkezdeteket írt. Az említett lapon a dallamsor

⁸⁶ Hlboky a harmadik sorban nem tette ki a szükséges módosítójeleket.

⁸⁷ RMDT I. 2017., i.m., 224. tétel.

⁸⁸ RMDT I. 2017., i.m., 120. tétel.

⁸⁹ A nótajelzésekből kiderül, hogy az ének dallamára eredetileg Göröcsöni Ambrus deák 1567-68-ban írt históriáját énekelték, amely Mátyás királyról szól.

alatt két számjegyet (71) és a „nincsen” szót olvashatjuk.⁹⁰ Egyedül Sztárai 12. zsoltárparafrázisában található meg a keresett szó. Ez alapján azt mondhatjuk, hogy a dallamhoz tartozó szöveg a *Szabadíts meg, és tarts meg, Uram Isten* volt eredetileg.⁹¹ A Patay-kolligátum zsoltárparafrázisokat tartalmazó részében mindkét, a dallamhoz tartozó szöveget lejegyezték (P f. 32r és P f. 21r-21v), a *Szabadíts meg, és tarts meg, Uram Isten* azonban csak töredékesen, a negyedik versszaktól kezdődően maradt fenn.

A magyar zenetörténet számára oly fontos, egyházi használatba átkerült históriás ének dallama Hlboky gyűjteményének hiányzó lapja miatt töredékesen maradt ránk. Emiatt nem tudjuk, milyen ritmussal jegyezte le Hlboky György az első három sort. Ennek ismerete segítené pontosabban megállapítani, hogy igaz-e Csomasz Tóth Kálmán felvetése, amely szerint a Debreceni kiadványban igyekeztek volna a ritmus előadásbeli differenciáltságát visszaadni. Az ének Hlboky gyűjteményéből ismert utolsó dallamsora egy helyen mutat eltérést az 1778-as Debreceni énekeskönyv tételétől. A hetedik hangot nem nyújtotta meg és egy hanggal mélyebbre írta Hlboky. Az így kialakult felugró *g-h* terc az éneklésben nehezebben intonálható, mint az eddig ismert változat *a-c* ugrása. Nem tudjuk, hogy Hlboky György kiírta-e az ének elején a szükséges előjegyzést, és mivel a fennmaradt dallamhangok nem érintettek, ezért arra sem találunk utalást, hogy esetleg az adott hangokat módosította volna.

3. Irgalmazz, Úristen, immáron énnékem H f. 1a-b⁹²

A szöveg István deák 56. zsoltárparafrázisa, amely először az 1560-as Huszár Gál-énekeskönyvben jelent meg. Az ének az egyik legnépszerűbb dallamkörhöz tartozik, a nótajelzésekben számos ének hivatkozott az *Irgalmazz, Úristen, immáron énnékem* dallamára, de sok másik ének is megjelent az utalásokban.⁹³ A négy tizenkét szótagos sorból építkező strófájú dallam eól hangsorú. Az *Irgalmazz,*

⁹⁰ Az 1676-os Cantionale Catholicumban a 71-re végződő lapok egyikén sem található olyan szöveg, amely első versszakában az említett szó benne lenne.

⁹¹ *Szabadíts meg, és tarts meg, Uram Isten, mert e földön immár szent ember nincsen.* A vers csak Kájoni második kiadásában jelent meg, ezért kizárható, hogy a hiányos oldalszám-utalás erre a szövegre vonatkozik.

⁹² RMDT I. 2017., i.m., 29. tétel.

⁹³ Az 1612-es Oppenheimi Biblia függelékeként kiadott énekgyűjteményben megtalálható az *Emberi nemzetnek te igaz őrzője* kezdetű vers is, amelyet az RMKT 6. kötetében a szerkesztők az *Irgalmazz, Úristen, immáron énnékem* dallamával közöltek. RMKT 6., i.m., 395. Ez a szöveg nem található egyik RMDT-kötetben sem, sem az RPHA-ban.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

Úristen ének dallamában Csomasz Tóth Kálmán az új stílusú népdalok bizonyos jellegzetességeit is felismerni vélte. E szerint a kvintváltó énekekben a nagyobb ambitusú első sort követő második sor tükörmozgással kívánja az irreálisan nagy hangterjedelmet kiküszöbölni. Dobszay László a népi gyűjtések alapján az ének előzményeként a protestánsok által más szöveggel énekelt *Ut queant laxis* himnusz dallamát említette meg.⁹⁴

Dallamgyűjteményének harmadik tételéhez Hlboky az *Irgalmazz, Úristen, immáron énnékem* szövegkezdetet, valamint a Cationale Catholicumra való utalást írta. Habár a 18. századi Kolozsvári és Debreceni énekeskönyv változata valószínűleg közelebbinek mondható az ének 16. századi formájához, Hlboky dallama mégis Illyés módosított kezdetű dallamával mutat egyezést, eltérést csak az utolsó sorban találunk. Hlboky nem írt előjegyzést az énekhez, de mivel a második sorban a nyolcadik hang felemelését kereszttel jelezte, ezért feltételezhetjük, hogy a dallamot egy *b* előjegyzéssel értelmezte. Valószínűsíthető, hogy Hlboky lejegyzésében szükséges lett volna a második sor utolsó előtti hangjának felemelését jelezni.

17. Megbántunk, Isten, szüntelen tégedet H f. 2a-b⁹⁵

A vers szerzője ismeretlen, először Huszár Gál 1574-es énekeskönyvében jelent meg. Az ének a metrikus énekeken belül a sapphikus családdal mutat rokonságot, mind a négy sor sapphói, amelyek azonban hangsúlyosra váltottak át. A strófák négy tizenegy szótagos sorból állnak, az ének eöl hangsorú.

Hlboky György dallama a Turóci Cationáléban lejegyzett változattal egyezik, ahhoz viszonyítva két helyen található szótagszámbeli eltérés: a harmadik és negyedik sorhoz is egy-egy szótagot adott hozzá Hlboky.⁹⁶ Mivel ennek az éneknek a szövege nem található meg a Patay-kolligátumban, így csak feltételezhetjük, hogy az utolsó sorban a szótagtöbblet az *el* igekötő hozzáadásával alakult ki.⁹⁷ Csomasz Tóth az ének dallamát ABA'B' képlettel látta el. Ezt figyelembe véve Hlbokynál is megállapítható az első és a harmadik sor közti hasonlóság, ő egyedül az első sor félzárlatát tette a sor második felének kezdőhangjával azonossá. A páros sorok közti

⁹⁴ SzDR II., i.m., 14. A himnusz dallama az I. kötet 32-33. oldalán.

⁹⁵ RMDT I. 2017., i.m., 194. tétel.

⁹⁶ A Kolozsvári énekeskönyvben is található ugyan szótagbővülés, a sortagolások jelzésének segítségével azonban megállapítható, hogy nem ugyanazokon a helyeken, mint Hlboky dallamában.

⁹⁷ Ha a „ne hagyj azért minket” helyett a „ne hagyj *el* azért minket” szöveget énekeljük a dallamrészletre, akkor a szöveg prozódiaja jobban egybevág a zenei hangsúlyokkal.

azonosság már kevésbé egyértelmű: a sorzáró hang és a ritmus egyezik, de a dallamvonal a párhuzamos mozgás helyett inkább tükörmozgásnak tekinthető. Hlboky a harmadik sor felénél írt egy módosított hangot, amely a másik két énekeskönyvben nem található meg.

26. Úristen, légy most mivelünk H f. 3a⁹⁸

A vers Szegedi Gergely 71. zsoltárparafrázisa, amelyet 1563-ban írt, és saját énekeskönyvében adott ki 1569-ben. Az ének nótajelzéseiben utalást kapunk az *Uram, meddig felejtesz el* kezdetű, valamint egy elveszett énekre (*Siess most mihozzánk, Uram*). Az *Úristen, légy most mivelünk* dallamára hivatkozott Bogáti Fazekas Miklós 111. (*Jer, dicsérjük a nagy Istent*), valamint Thordai János 13. (*Uram, meddig felejtesz el?*) és 38. (*Uram, engem búsultodban*) zsoltára. A fríg hangsorú ének strófái 8-10-9-7 szótagos sorokból állnak. A magyar nyelvterületen minden bizonnyal már igen korán elterjedt dallam egyértelműen rokonítható egy huszita énekkel, mégis eltér többek között a két változat formája (huszita: 10-7-8-6).⁹⁹

Hlboky lejegyzésének ritmusa csak az első sorban tér el a másik két énekeskönyv változatától: Hlboky György a negyedik hang értékét megnövelte. Ez a hosszabb hang talán a *légy* szót kívánta hangsúlyozni, ami annak a törekvésnek is a jele lehet, hogy előadásmód a kottázásban megjelenjen. Hlboky lejegyzése dallamilag sem sokban különbözik a két másik énekeskönyvtől: az első két dallamsor mindhárom helyen azonos. A harmadik sor már csak Hlboky gyűjteményében és a Debreceni énekeskönyvben, az utolsó sor pedig egyedül a Debreceni énekeskönyvben található meg. A harmadik dallamsor ritmusa nem egyezik meg teljesen a két változatban. A sor második és harmadik hangja különbözik a két dallamban. Hlboky a sor első hangja után megkezdte a hangonkénti *f-d* ereszkedést, ami által nem az *f* hangot, hanem a *d*-t ismételte meg.

18. Ti, keresztyének, dicsérjétek Istent H f. 2a-b¹⁰⁰

A vers szerzőjét nem ismerjük, először Huszár Gál 1574-es énekeskönyvében jelent meg.¹⁰¹ A *Ti, keresztyének, dicsérjétek Istent* kezdetű vershez nem ismerünk

⁹⁸ RMDT I. 2017., i.m., 130. tétel.

⁹⁹ Csomasz Tóth Kálmán azt feltételezte, hogy a cseh dallamokat nem az írásbeliség útján vették át, hanem már kezdettől fogva hallás után, emlékezetből *énekelték* azokat.

¹⁰⁰ RMDT I. 2017., i.m., 122. tétel.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

16. századi dallami utalást, Csomasz Tóth Kálmán a Debreceni énekeskönyvek 18-19. századi nótajelzése alapján a *Vedd el, Úristen, rólunk haragodat* énekkel kötötte össze.¹⁰² Az ének sapphikus strófákból építkezik (11-11-11-6), dallama mixolíd hangsorú. A *Vedd el, Úristen, rólunk haragodat* szövege a Patay-kolligátum kanciókat tartalmazó részében megtalálható (P f. 294r).

A *Ti, keresztyének, dicséjétek Istent* és a *Vedd el, Úristen, rólunk haragodat* énekek rokonságát igazolja Hlboky György is. Csomasz Tóth három különböző szöveggel összesen négy dallamváltozatot közölt kötetében. Hlboky György lejegyzése ezek közül azzal a két énekkel egyezik, amelyek szövege a *Vedd el, Úristen, rólunk haragodat* vers. Hlboky nem írta ki a dallamsor elejére a szükséges egy kereszt előjegyzést, a hangmódosításokat az egyes hangoknál jelezte, amit csupán egy esetben mulasztott el.¹⁰³ Hlboky tétele dallamilag a Kolozsvári énekeskönyv változatával mutat szoros egyezést. A második és harmadik sorban egy-egy helyen kitöltötte Hlboky a terc távolságot átmenő hanggal. Ezen kívül egy dallamhangban tér el Hlboky tétele a Kolozsvári énekeskönyvtől. Az utolsó, hat szótagosra bővült sorban Hlboky György dallama páros hangismétléssel ereszkedett lefelé, míg a Kolozsvári énekeskönyv az utolsó előtti hangot alulról támasztotta meg.

15. Mondjátok dicséretet H f. 2a-b¹⁰⁴

A vers szerzője ismeretlen, először az 1593-as Bártfai énekeskönyvben jelent meg.¹⁰⁵ A 16. századi magyar énekek között ez az egyetlen distichon-dallam, amelyre az 1566-ig visszavezethető, *Gyakran nekünk kellene* kezdetű verset énekelték.¹⁰⁶ Az énekhez több forrásban a *Virgo Dei genitrix* nótajelzést kapjuk, amelynek szövege szintén distichon ugyan, dallama mégsem rokonítható a *Mondjátok dicséretet* énekkel. A 7-9-7-7 szótagú sorokból álló ének dallama mixolíd hangsorú.

Hlboky lejegyzése az 1744-es Kolozsvári énekeskönyvvel egyezik a leginkább. Ritmusbeli eltérés csak a második sor végén található, ahol Hlboky

¹⁰¹ RMDT I. 2017., i.m., 1016.

¹⁰² Huszár Gál 1574-es énekeskönyvében a *Ti, keresztyének, dicséjétek Istent* és a *Vedd el, Úristen, rólunk haragodat* vers is megjelent. Habár egyikhez sem adott meg Huszár Gál nótajelzést, de azzal, hogy a két ének egymás után kapott helyet, megerősíti azok összetartozását.

¹⁰³ A sor nyolcadik, *d* hangja előtt álló keresztet nem értelmezhetjük *disz*-ként, sokkal valószínűbb, hogy harmóniai utalás céljából írta le a módosítójelet Hlboky György.

¹⁰⁴ RMDT I. 2017., i.m., 127. tétel.

¹⁰⁵ RPHA II., i.m., 448.

¹⁰⁶ Ezt a verset Szegedi Gergely írta, ám az ő distichonjai nem teljesen egyenletesek.

György tételében félkották helyett két egész hanggal zárult a sor. Dallamában az első sor ötödik, a második sor második és a harmadik sor hatodik hangja különbözik a Kolozsvári kiadványtól. A második sort a Kolozsvári énekeskönyv kivételével mindegyik forrás – köztük Hlboky dallama is – négyszeres hangismétléssel kezdte. Az ének harmadik sorában Hlboky György és a Kolozsvári énekeskönyv tétele ereszkedett le egészen az alaphangig. Hlboky dallamlejegyzésében nem egyértelmű a módosítójelek használata. Habár szükséges lett volna, mégsem írt előjegyzést, az érintett hangok elé pedig nem mindenütt és olykor félreérthető módon tette ki a keresztet. Az első sor ötödik hangja előtti kereszt valószínűleg az előtte álló, módosítójelet igénylő *f* hangra vonatkozik. A további sorokban előforduló *f* hangok előtt egyedül az utolsó sor első hangjánál találunk keresztet, a többinél nem jelezte Hlboky a módosítást.

81. Az Úristen nékem édes táplálóm H f. 9a¹⁰⁷

A 23. zsoltárra írt parafrázis ismeretlen szerzőtől származik, először Huszár Gál 1574-es énekeskönyvében jelent meg. A dallamnak van egy ismeretlen eredetű változata, erre éneklik Sztárai Mihály 92. zsoltárparafrázisát (*Mely igen jó az Úristent dicsérni*). Dallamot az 1651-es Cantus Catholici és az 1744-es Kolozsvári énekeskönyv közölte, ezek közül az előbbi dór, az utóbbi eól hangsorú. A vers 11-14-14-12 szótagos strófákból áll.

Hlboky György az 1676-os Cationale Catholicum megfelelő oldalára hivatkozott a szövegkezdet után. A Patay-kolligátum verses zsoltárparafrázisait tartalmazó részében az éneknek csak az első három strófája maradt fenn, amelyek – a második versszak egy szavát leszámítva – azonosak az 1676-os Cationale Catholicum tételével. Mivel Hlboky lejegyzése csak töredékesen maradt ránk, és a hangnemet meghatározó *e* hang csak egyszer, egy egyébként is bizonytalannak tűnő helyen fordul elő, ezért nem tudjuk megállapítani, hogy Hlboky György melyik változat szerint adta tovább a fiataloknak a dallamot.

A töredékesen fennmaradt dallam a Kolozsvári énekeskönyv változatával mutat nagyobb egyezést. Az első sor dallama a kezdőhangon és az utolsó két hangon kívül a Kolozsvári énekeskönyvvel egyezik. Hlbokynál a sor kilencedik hangját két díszítő hang követi, az eddig megszokottól eltérően nehezen értelmezhető ritmusban.

¹⁰⁷ RMDT I. 2017., i.m., 193. tétel.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

Arról nincs ismeretünk, hogy ezt a díszítést milyen céllal vette be az énekbe: talán a többszólamú éneklés miatt volt rá szükség, vagy esetleg előadásbeli sajátosságot jelzett általa. Ennél fontosabb azonban, hogy az első sort nem vezette le Hlboky a *d*-re, hanem az *f* után a dallamot visszafordítva a kvinthangon zárta le. Az ének második sora dallamilag egyezik Hlboky gyűjteményében és a Kolozsvári énekeskönyvben. A hiányzó lap miatt a tétel a harmadik sor negyedik hangja után megszakadt. Ez a sorrészlet a Cantus Catholicivel egyezik meg teljesen, de a Kolozsvári énekeskönyvtől is csak a kezdőhangban tér.

25. Lásd meg, Uram, én ügyemet H f. 3a¹⁰⁸

A 43. zsoltár parafrázisát feltehetően Tolnai Bálint írta,¹⁰⁹ először az 1590-es Debreceni énekeskönyvben jelent meg. Az ének első megjelenésekor a *Vindex esto mihi Deus* nótajelzést adta az énekeskönyv szerkesztője a vershez, amely Buchanan 43. zsoltárparafrázisának a kezdete. Buchanan éneke egy choriambikus dimeterből és egy asklepiadesi sorból áll, ezt a formát képviseli a *Lásd meg, Uram, én ügyemet* ének is a 8-6-6-os szótagszámmal. Az ének dór hangsorú.

A H f. 3a-n a *Lásd meg, Uram, én ügyemet* tétel – rövidségének köszönhetően – teljes maradt.¹¹⁰ A háromsoros dallam első sora tér el a leginkább Hlboky lejegyzése és a két ismert dallamváltozat összehasonlításában. Hlboky nem írt átmenő hangot a második és a harmadik hang közé, viszont a *b* után nem felfelé vezette a dallamot, hanem lefelé. A hatodik hang után két többlethang került bele a sorba, amelyekkel kapcsolatban nem tudjuk, hogy hogyan osztották el a szótagokat. A második és a harmadik dallamsor ritmikailag és dallamilag is megegyezik az Kolozsvári énekeskönyvvel.

23. Boldog az olyan ember az Istenben H f. 3a¹¹¹

A *Boldog az olyan ember az Istenben* kezdetű vers egy ismeretlen szerző feldolgozása az első zsoltárra, amely először Huszár Gálnál jelent meg 1560-ban dallammal együtt. A különböző énekeskönyvekben ehhez a szöveghez több nótajelzést is adtak, ezek közül a *Megbántunk, Isten, szüntelen tégedet* ének dallamát

¹⁰⁸ RMDT I. 2017., i.m., 215. tétel.

¹⁰⁹ Az 1620-as Debreceni és az 1675-ös Lőcsei énekeskönyv alapján.

¹¹⁰ Hlboky a teljes első versszakot lejegyezte, amelynek elejéről azonban kihagyta az *én* szót. A szövegnél jelezte Hlboky a Cantionale Catholicum megfelelő oldalát, amely helyen a versben jelen van a kihagyott személyes névmás.

¹¹¹ RMDT I. 2017., i.m., 86. tétel.

Hlboky György is leírta gyűjteményében. A négy tizenegy szótagos sorból álló dallam dór hangsorú. Ez az ének mutat rá arra a jelenségre, hogy egy-egy négyszólamú letétnek –, amelyben a tenor szólamban van a cantus firmus –, a cantus szólamát vették át népénekdallamként.¹¹²

Hlboky énekgűjteményében töredékesen maradt fenn ennek a zsoltárparafrázisnak a dallama. Ritmusában – a hatodik hangot leszámítva – a Kolozsvári énekeskönyv tételével egyezik. Az első sor dallama Huszár Gál 1560-as énekeskönyvével azonos. A második dallamsor egyik forrásban sem egyezik az Eperjesi Graduál tételének cantus szólamával. Hlboky Illyés, valamint a Kolozsvári énekeskönyv szerint indította a sort, de a hatodik hangtól az eddig ismert három változat mellé egy negyediket adott. Párhuzamba az 1560-as Huszár Gál-énekeskönyvvel állítható, hiszen az említett helytől kezdve az utolsó előtti hangig terc távolságra van egymástól a két forrás tétele. Hlboky dallamának öthangnyi ismert folytatása teljesen egyezik a többi énekeskönyv változataival.

74. Mindenek meghallják, és jól megtanulják H f. 8a-b¹¹³

Az ismeretlen szerzőtől származó 127. zsoltárparafrázis először Huszár Gál 1560-as énekeskönyvében jelent meg. Szilády Áron az ének versfőiből a szerző nevére utaló betűket kapcsolt össze, ő maga „Zay-Ugróczy Névtelennek” hívta a költőt, ami azonban mindmáig feltételezés csupán. A *Mindenek meghallják* szöveges megjelenéseinél több helyen Bornemisza „Cantio optimájának” dallamára utaltak (*Siralmas énnékem tetőled megválnom*). Két, ritkán előforduló vers nótajelzése is a *Mindenek meghallják* dallamához irányította az olvasót.¹¹⁴ A 12-12-13 szótagos sorokból építkező dallam Illyés énekeskönyvében fríg, a Kolozsvári énekeskönyvben pedig eól hangsorú.

Hlboky lejegyzése ritmikailag teljesen egyezik a Kolozsvári énekeskönyvvel, és dallamilag is a megbízhatóbbnak ítélt Kolozsvári énekeskönyv változatához áll közelebb. Az ének első sora e két helyen teljesen egyezik. A második sor hatodik hangja mindegyik énekeskönyvben máshogyan jelent meg. A Kolozsvári énekeskönyv a ma is ismert, tercet felugró, ezáltal repetáló változatot adta, Illyés az

¹¹² Ezt bizonyítja a dallamnak az Eperjesi Graduálban található többszólamú töredéke, amelynek tenor szólama a *Vitam quae faciunt beatiorum* ének variánsa.

¹¹³ RMDT I. 2017., i.m., 136. tétel. A *Mindenek meghallják* és a *Hálaadásunkban rólad emlékezünk* kezdetű énekeket egy tételnek vette az RMKT 17. kötetének szerkesztője. RMKT 17., i.m., 757.

¹¹⁴ *Kegyelmes Úristen, tehozzád folyamunk, Dicsérjétek Istent az ő szentségében.*

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

ötödik és hetedik hang közti terc távolságot töltötte ki a *g* hanggal, Hlboky pedig az ereszkedő dallamot tovább folytatta, és egészen *e*-ig vezette a dallamsor első felét. A harmadik, és egyben utolsó dallamsor első felébe Hlboky György ismeretlen okból kettővel több hangot írt a kelleténél.¹¹⁵ Ha kivennénk az egyik szekundot lelépő hangpárt, akkor a tárgyalt rész Hlboky-féle változata teljesen megegyezne a Kolozsvári énekeskönyv tételével. Az utolsó sor első felének záróhangja ismét eltér mindegyik forrásban. Hlboky újra visszavezette a dallamot az *e* hangig, a Kolozsvári énekeskönyv gördülékeny dallamában ez a hang folytatta a szekundlépésekben való haladást. Tételében Illyés két egymás utáni kvartugrással érte el a *c* hangot a sor felénél, ez a jelenség kevésbé illik bele a 16. század dallamok jellegzetességeibe. A sor további részében egy hangban tér el egymástól Hlboky és a Kolozsvári énekeskönyv változata.

Tételébe Hlboky György nem írt előjegyzést, viszont egy hely kivételével minden *f* hangot felemelt. Annak ellenére, hogy éppen a dallam utolsó előtti hangjának módosítása maradt el, nem valószínű, hogy a tételt Illyéshez hasonlóan fríg hangsorúként értelmezte volna Hlboky. Több más tételben is előfordult, hogy a gyűjtemény lejegyzője elmulasztott módosítójeleket írni. Emellett a Kolozsvári énekeskönyvvel való nagyobb fokú hasonlóság is az eől dallam valószínűségét növeli.

75. a: Hálaadásunkban rólad emlékezünk, b: Áldott az Úristen örökké
mennységben H f. 8a-b¹¹⁶

A *Hálaadásunkban rólad emlékezünk* vers Sztárai Mihály legkorábbi műve, amely először 1560-ban jelent meg Huszár Gálnál. az *Áldott az Úristen örökké mennységben* szerzőjét nem ismerjük, a verset szintén Huszár Gál adta ki elsőként, 1574-ben.¹¹⁷ A *Hálaadásunkban rólad emlékezünk* megjelenései közül csak egyszer kapunk nótajelzést, akkor is az *Áldott az Úristen örökké* énekre hivatkozott.¹¹⁸ A dór hangsorú ének strófái négysorosak, mindegyik sor tizenkét szótagból áll.¹¹⁹

¹¹⁵ A második és harmadik hangot látszik megismételni a negyedik és ötödik hang.

¹¹⁶ RMDT I. 2017., i.m., 21. tétel.

¹¹⁷ Az ének dallamához a *Semmit ne bánkódjál, Krisztus szent serege* szöveg is kapcsolódik, amelyet Csomasz Tóth Kálmán a variáncsoportok – a Tóbiás-dallamok és a Cur Mundus dallam – szélső tagjai közti átmenetet képező éneknek tartott.

¹¹⁸ Ez az egymásra utalás Hlboky György szövegjelzése által megerősítésre került.

¹¹⁹ A Hofgreff-énekeskönyvben eől hangsorú dallamot találunk, amelynek szótagszáma sem azonos a Hlboky által jelzett versekével (13-12-11-12).

Hlboky György a *Hálaadásunkban rólad emlékezünk* vershez tartozó Cantionale Catholicum-lapszámot is lejegyezte, amely azonban egy dallamsorral elcsúszott. Hlboky lejegyzésének ritmusa teljesen egyezik a Kolozsvári énekeskönyv tételével. Az első sor dallama a Deák-Szentes kézirat kivételével egyezik a felsorolt énekeskönyvekben. Hlboky György és a Deák-Szentes tételének második sora teljesen egyezik. A harmadik sor ismét Hlboky gyűjteményében és a Kolozsvári énekeskönyvben azonos. A strófa utolsó sora Hlboky gyűjteményében és a Deák-Szentes kéziratban ugyanaz. Hlboky György ütemezés nélküli lejegyzésében a tizenkét szótagos sorokat elválasztó ütemvonalak, valamint a sorzáró hangok felett koronák láthatóak. Ezeket utólag, halványabb tintával írták bele Hlboky dallamába.

73. a: Nagy hálaadással b: Hálát adunk neked H f. 8a-b¹²⁰

A *Nagy hálaadással* kezdetű énekét Németi Ferenc írta a 144. zsoltárra, a vers először a Váradi énekeskönyvben jelent meg 1566-ban. A *Hálát adunk neked* szerzőjét nem ismerjük, az énekét először Huszár Gál adta ki 1574-ben. A két vers a különböző énekeskönyvekben egymásra utalt.¹²¹ A *Nagy hálaadással* dallamára hivatkozott a Patay-kolligátum zsoltárparafrázisokat tartalmazó részében is megtalálható (P f. 26r), Sztárai Mihály által írt *Szent Dávid próféta az Istennek nagy hatalmát tudván* kezdetű 29. zsoltárfeldolgozás is.¹²² Ez a 16. századi énekanyagban gyakori, három 6+4+6 szótagos sorból álló strófaformájú ének eol hangsorú.

Hlboky dallama több hangismétlést ad elénk, mint a Kolozsvári énekeskönyv tétele. Ennek ellenére Hlboky lejegyzése meglehetősen hasonlít a Kolozsvári énekeskönyv változatára. Hlboky György dallamában a harmadik sor ereszkedése később kezdődött, mint a Kolozsvári énekeskönyvben. Az ének utolsó két hangját a pótvonalak használatának elkerülése érdekében egy oktávval magasabbra írta Hlboky. Hlboky György nem használt előjegyzést, ami azonban szükséges lett volna. A Kolozsvári énekeskönyv tételének hangsora eol, míg Hlboky előjegyzés nélküli dallama néhány vendéghang jelenléte mellett mixolíd. A dallamba több hang elé is írt

¹²⁰ RMDT I. 2017., i.m., 140. tétel.

¹²¹ Csomasz Tóth Kálmán a *Nagy hálaadással* verset tartotta a dallam eredeti szövegének. Ennek nótajelzéseiben az *Ilyen fogadást tőn* ének is megjelent, amelynek versfőiből a Joannes Gitzi nevet olvashatjuk össze.

¹²² Habár az 1676-os Cantionale Catholicumban Sztárai e verse is megtalálható, Hlboky György mégsem jelezte annak oldalszámát az ének dallamánál.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

módosítójelet Hlboky, aki az első sor második hangját, valamint a harmadik sor nyolcadik és tizedik hangját is felemelte.¹²³

65. Tekints reánk, nagy Úristen H f. 7a-b¹²⁴

Az ének versfői a „Tonaie D” utalást adják ki, amely talán a szerzőre, Tolnai Rasor Istvánra vonatkozik. A szöveg egyedül az 1593-as Bártfai énekeskönyvben található meg. Az ének a nótajelzés nélküli szövegek közé tartozik. Habár nem ismerünk közelebbi rokondallamot, formája és ritmusa alapján Csomasz Tóth Kálmán az éneket huszita eredetre vezette vissza. A dallam eől hangsorú, strófái három tizenégy szótagos, kanásztánc lejtésű sorból állnak.¹²⁵

Hlboky tételének ritmusa nem egyezik a többi énekeskönyvben megjelent változattal. Hlboky György dallamának mindhárom sora egyenletes negyedekben halad, csak a sorok utolsó két hangját nyújtotta meg. Az első sor dallamilag Illyés változatára hasonlít jobban. A teljes éneken belül ebben az egy sorban lett volna szükséges a *h* hang leszállításának jelölése, Hlboky azonban elmulasztotta azt. Úgy tűnik, Hlboky figyelmetlenségből kihagyott egy hangot a második dallamsorból. E hiány után a sor utolsó két hangja egy terccel mélyebb Hlbokynál, mint a két másik énekeskönyvben. Hlboky lejegyzésének utolsó sora a Nagyenyedi halottashoz hasonlít inkább, attól csak a negyedik és kilencedik hangban tér el.

24. Krisztus, ki vagy nap és világ H f. 3a¹²⁶

A vers a *Christe qui lux es et dies* kezdetű latin himnusz magyar fordítása, amelynek háromféle változata maradt fenn. Mindhárom a *Krisztus, ki vagy nap és világ* szavakkal kezdődik, de a folytatásuk különböző. A *minket sötétségben ne hagyj* szavakkal folytatódó változatot először Szilvás-Ujfalvi Imre adta ki 1596-1599 között megjelent iskolai énekeskönyvében. Az eredetileg négysoros, jambikus lejtésű nyolcasokból épülő strófát a református énekeskönyvekben egy ötsoros dallamra énekelték, ehhez a versszakok utolsó sorát ismételték meg. Az ének dallama eől hangsorú.

¹²³ Az utóbbi kettő esetében biztosan nem az *f*-fel enharmonikus *eisz* hangra gondolt Hlboky. Arra gondolhatunk, hogy a dallamot egy bé előjegyzéssel kell olvasni, és Hlboky az utolsó sorban szükséges *esz* hangot jelölte külön.

¹²⁴ RMDT I. 2017., i.m., 230. tétel.

¹²⁵ Ehhez a strófaformához nem ismerünk olyan tételt, amelynek 16. századi szövegéhez eredeti dallam tartozna.

¹²⁶ RMDT I. 2017., i.m., 233. és 234. tétel.

Hlboky dallama töredékesen maradt fenn, de a Cationale Catholicumra való hivatkozása, valamint a meglévő lejegyzés utolsó három hangja alapján arra következtethetünk, hogy az ötsoros változatot kívánta továbbadni. Az ének ritmusában olykor eltér, de dallamában meglehetősen egyezik az 1651-es Cantus Catholici változatával. Az ének első sora teljesen azonos dallamú Hlbokynál, a Cantus Catholicinél és a Kolozsvári énekeskönyvnél is, az egyetlen különbség az, hogy Hlboky György az első hang értékét megduplázta. A második sor dallama Hlbokynál meglehetősen eltérést mutat. A sor felénél Hlboky lejegyzése szerint valószínűleg több hangot énekeltek egy szótagra.¹²⁷ Hlboky a sor utolsó négy hangját azonos ritmusban, félkottákkal jegyezte le, ami kiegyenlíti a többi forrás páratlan lüktetés felé mutató ritmusát. A harmadik sor ritmusa, valamint az utolsó előtti szótaghoz írt díszítőhang tér el Hlboky Györgynél. A strófa negyedik sorának csupán az első három hangja maradt fenn Hlboky dallamgyűjteményében. Ez a dallamrészlet utal a strófa ötsorosságára, mivel a *c*-ről való sorindítás minden esetben az ötsoros változatokból ismert. Emellett ha a zárósort kezdenék erről a magas hangról, akkor nyolc szótag alatt kellene egy szeptim ambitust bejárnai.

13. Ó, mint keseregnek most a keresztyének H f. 2a-b¹²⁸

Szegedi Kis István verse először Huszár Gál 1560-as énekeskönyvében jelent meg. Az ének rokonságban áll a *Valaki Krisztusnak vacsoráját veszed* kezdetű, ismeretlen szerzőtől származó verssel. Szegedi Kis énekére egy halottas (*Halandó emberek, kik most jelen vagytok*), a *Valaki Krisztusnak vacsoráját veszed* dallamára pedig két ének (*Mikor a szent Dávid látná életeket, Istennek jóvoltát énekben jelentem*) utalt nótajelzésében. Az ének dallama a Kolozsvári és a Debreceni énekeskönyvben is eől hangsorú, de az utóbbi kvarttal mélyebben érkezett meg. A strófák 12-12-13 szótagszámú sorokból állnak.

Az *Ó, mint keseregnek most a keresztyének* szöveg dallammal való megjelenését nem ismerjük a korai forrásokból, így a Hlboky gyűjteményében található dallamlejegyzés egyedülállónak mondható. Hlboky György lejegyzése a Debreceni énekeskönyv tételével mutat nagyobb rokonságot, főleg ami az ének zárlatát illeti. Az első dallamsor teljesen megegyezik mindhárom énekeskönyvben. A

¹²⁷ A szövegi elhelyezés javaslat csupán. Feltételezhetjük, hogy a dallam egy többszólamú letét díszítést éneklő felső szólama lehet, amely nem jellemző a gyülekezeti éneklésre.

¹²⁸ RMDT I. 2017., i.m., 158. tétel.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

második sor második hangja után Hlboky nem egy felfelé ugró terccel folytatta a dallamot, hanem az ismétlődő *a* után hangonként vezette lefelé azt. A sor legmélyebb, *e* hangja után egy átmenő hanggal érte el a *g*-t. Az utolsó sor első felében négyszeres hangismétlést írt Hlboky, amit a többi énekeskönyvben nem találunk meg. A sor eleje a Kolozsvári énekeskönyv dallamához hasonlít inkább. A sor felénél található *g-e* ugrást Hlboky kitöltötte egy átmenő hanggal, amely nem csak díszítő funkcióval bír, hanem erre a plusz hangra lehet a szöveg miatti szótagtöbbletet énekelni. A záróhangot duplán, a pótvonallá használatának elkerülése érdekében egy oktávval magasabban írta le Hlboky. Hlboky György kiírta a kottasor elejére a szükséges előjegyzést. Ha az utolsó előtti hangot tudatosan nem emelte fel Hlboky, akkor egy fríg dallamot kapunk. Hlboky gyűjteményének dallamsorában halvány, utólagos bejegyzéseket találunk, amelyek ütemvonalakkal, és a hiányzó helyeken koronákkal utalnak a strófa sorainak elosztására.

12. Hallgass meg minket, Úristen H f. 2a-b¹²⁹

Az ismeretlen szerzőjű vers először Bormenisza Péter 1582-es énekeskönyvében jelent meg. Mivel nótajelzést nem adtak a szöveghez, ezért valószínűleg saját dallammal rendelkezett.¹³⁰ A 8-8-9-9 szótagszámú sorokból építkező ének eől hangsorú. Az ének bizonyos dallamrészletei hasonlítanak Luther Márton adventi énekére (*Nun komm, der Heiden Heiland*), valamint az *Aki az Istent [...]Gyakorta valóbuzgó könyörgést szövegű dallamra.*¹³¹

Hlboky György dallamának ritmusa csak az ének első két hangjában tér el a Kolozsvári énekeskönyv változatától. Hlboky a negyed értékek helyett félkottákat írt, ami által az ének első sora teljesen azonossá vált az említett Luther-ének első dallamsorával. Hlboky az első sor hatodik és hetedik hangját terccel magasabbra írta, mint ahogyan azt a Kolozsvári énekeskönyvben látjuk. A második dallamsor egyezik a két változatban. A harmadik sorban Hlboky és a Kolozsvári énekeskönyv változatai ellentétes mozgásban haladnak egy ideig. A lejegyzés negyedik dallamsorában két

¹²⁹ RMDT I. 2017., i.m., 206. tétel. Az RPHA-ban két tétel is a *Hallgass meg minket, Úristen* szavakkal kezdődik (504, 505), de Hlboky György Cationale Catholicumra való utalása alapján egyik sem kapcsolható össze Hlboky dallamával. A Cationale Catholicum 152. oldalán kezdődő vers sem az RPHA-ban, sem az RMDT I-ben nem található meg.

¹³⁰ Az ének dallamára egyedül a *Jövendő boldog életnek* kezdetű szombatos ének utalt nótajelzésében.

¹³¹ RMDT I. 2017., i.m., 98. számú tétel.

helyen jelent meg eltérés a két változatban: a második hangot Hlboky eggyel magasabbra írta, illetve a sor negyedik hangja után lefelé vezette a dallamot.

77. a: Siess, nagy Úristen, én segítségemre, b: Segítségül hívjuk a mennybéli Istent H f. 8a-b¹³²

A *Siess, nagy Úristen, én segítségemre* vers a 69. zsoltár Barát István, kolozsvári városbíró általi feldolgozása, amely először Huszár Gál 1574-es énekeskönyvében jelent meg.¹³³ Az ének nótajelzéseiben az *Irgalmaz, Úristen, immáron énnékem, a Hálaadásunkban rólad emlékezünk* és a „Tudni hatta Isten [...]” kezdetű énekek jelentek meg.¹³⁴ A *Segítségül hívjuk a mennybéli Istent* vers szerzőjét nem ismerjük, az ének először Szegedi Gergely énekeskönyvében jelent meg 1569-ben.¹³⁵ A dór hangsorú dallam strófái négy tizenkét szótagos sorból állnak.

A H f. 8a lap sérülése miatt a szövegkezdetek töredékesek ugyan, de még olvashatóak. Hlboky György dallamának ritmusa azonos a Kolozsvári énekeskönyv változatával. Hlboky lejegyzésének első dallamsora egy hang híján megegyezik a Debreceni énekeskönyv tételével. A sor negyedik hangját Hlboky és a Debreceni énekeskönyv szerkesztője is felemelte. Hlboky tételének második sora csak a sor második hangjában tér el a két másik énekeskönyvtől. A harmadik sor második fele tér el Hlboky György és a Kolozsvári, illetve a Debreceni énekeskönyv dallamában. A sorzáró hangok eltérései miatt a kadencia Hlbokynál az 5-3-4-1-ről 5-3-2-1-re módosult. Az ének utolsó sora teljesen egyezik Hlboky lejegyzése és a Kolozsvári énekeskönyv között. Hlboky lejegyzésében – ugyanúgy, mint a Debreceni kiadványban – megjelent a hangsor hatodik fokának felemelése. A hangmódosítás mellett a sorok félzáratait mindenütt, a sorzáratot viszont csak az első sorban jelölte Hlboky György.

¹³² RMDT I. 2017., i.m., 135. és 21. tétel.

¹³³ A zsoltár a katolikus számozást követi, amit a protestáns énekeskönyvek szerkesztői 1806-ig meghagytak.

¹³⁴ Ezek közül az *Irgalmaz, Úristen, immáron énnékem* és a *Hálaadásunkban rólad emlékezünk* dallamát Hlboky lejegyezte gyűjteményében.

¹³⁵ Az ének versformai azonosságból adódóan szoros kapcsolatban áll Szkhárosi Horvát András *Semmit ne bántódjál, Krisztus szent serege* kezdetű énekével. E kettő már az egészen korai énekeskönyvekben is egymás dallamára utalt.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

86. Atya Isten, tarts meg minket H f. 9a¹³⁶

Az *Atya Isten, tarts meg minket* kezdetű Luther-ének keletkezéséről nincsenek teljesen pontos adatok, mivel máig nem derült ki, hogy mikor jelent meg először nyomtatásban.¹³⁷ 1735-ből ismerünk egy utalást, amely egy 1542-es különlenyomatot említ, ennek létezése azonban nem bizonyított.¹³⁸ Keletkezési idejét jelenleg az 1541 vége és 1542 tavasza közti időszakra teszik.¹³⁹ Az ének szövegét és dallamát is bizonyosan Luther Márton írta,¹⁴⁰ aminek kiváltó okai között az aktuális egyházi helyzet mellett magyar vonatkozást is találunk.¹⁴¹ Magyarra Skaricza Máté fordította le, az ének Magyarországon először Huszár Gál 1560-as énekeskönyvében jelent meg dallammal együtt. Az eől hangsorú énekhez Luther Márton a 4. századi *Veni Redemptor gentium* himnuszt vette alapul, a vers strófái négy nyolc szótagos sorból állnak.

Luther Márton dallama az egyetlen a H f. 9a-n, amely rövidsége miatt, a hiányzó lap ellenére is teljes maradt Hlboky György gyűjteményében. Hlboky az első dallamsorban eggyel több hangot írt, amit nem tudunk szövegbeli eltéréssel magyarázni. Az ének első öt hangja más motívumot ad Hlboky György lejegyzésében, aki eggyel mélyebb hangról kezdte a dallamot, és a sor ambitusát is megnövelte felfelé egy hanggal. Ez az egyetlen dallamsor, amelyet Hlboky nem az eredeti formából is megismert hosszú hangértékkel kezdett. A második dallamsor a megbízható lejegyzésnek mondott 1651-es Cantus Catholici változatával azonos. A harmadik sor Hlboky lejegyzése és a Huszár Gál 1574-es énekeskönyvének változatában egyezik dallamilag. Az ének utolsó sorát Hlboky a harmadik hang után nem fordította vissza, hanem a záróhangra a kvintről ereszkedett le. Ez a megoldás nem található meg a többi énekeskönyvben. Hlboky György nem írt előjegyzést az énekhez, és a harmadik sorban előforduló egyetlen *h* hangot sem szállította le. A

¹³⁶ RMDT I. 2017., i.m., 67. tétel.

¹³⁷ Ecsedi: Luther-énekek, i.m., 156. Az ének kétféle dallamváltozatban jelent meg Németországban, amelyek közül az eredetileg ritmus nélkül jelzett élt tovább. A kétféle dallamváltozatot lásd: Jenny, Markus: *Luther, Zwingli, Calvin in ihren Liedern*. (Zürich: Theologischer Verlag, 1983). 145.

¹³⁸ Markus Jenny: *Luther, Zwingli, Calvin in ihren Liedern*. i.m., 146., Ecsedi: Luther-énekek, i.m., 157.

¹³⁹ Ecsedi: Luther-énekek, i.m., 157.

¹⁴⁰ i.h.

¹⁴¹ A magyarok budai veresége a töröktől 1541-ben, valamint a pápa csatlakozása a francia király és a török szultán által kötött szövetséghez két olyan állapotot eredményezett, amelyben Luther szerint már csak a gyermekek imádsága segíthet. Ecsedi: Luther-énekek, i.m., 157. Ezért kapta az ének az „Ein Kinderlied, zu singen wider die beiden Erzfeinde Christi und seiner heiligen Kirche, den Papst und die Türken.” feliratot. Markus Jenny: *Luther, Zwingli, Calvin in ihren Liedern*. i.m., 145.

sorban kialakuló tritónusz miatt, valamint a dallam hangsorának meglehetősen stabilitása miatt sem valószínűsíthető, hogy valóban *h*-val énekelték volna, sokkal inkább mulasztásról lehet szó.

78. Hogy Jeruzsálemnek drága templomát H f. 9a¹⁴²

A 74. zsoltár parafrázisát Skaricza Máté írta, az ének először az 1602-es Debreceni énekeskönyvben jelent meg. Nótajelzésében a *Nagy bánatban Dávid mikoron vala* ének jelent meg. E dallamra több ének is hivatkozott az idők során. A dūr hangsorú dallam a sok bizonytalanságot felvető 4x11 szótagú strófaformához tartozik. Csomasz Tóth Kálmán szerint a *Hogy Jeruzsálemnek drága templomát* vers asklepiadesi eredetre vezethető vissza, ugyanis az éneksorok első hangjának elhagyásával tökéletes asklepiadesi sorok keletkeznének. A dallamot Csomasz Tóth abba a csoportba sorolta, amely az új magyar népdalstílus végleges formája felé mutató, átmeneti állomást képezi az AA^vBB^v-sal jelzett sorképlettel.

A szövegkezdet után Hlboky megadta az 1676-os Cationale Catholicum lapszámát is, maga a vers pedig a Patay-kolligátumban is megtalálható (P f. 1r).¹⁴³ Ha az RMDT I-ből ismert három dallamot is közlő énekeskönyv tételét azonos finálisra hozzuk, akkor az 1744-es Kolozsvári énekeskönyv változata kvarttal magasabbra kerül a többinél. Hlboky György lejegyzése ritmikailag a metrikus változathoz legközelebb álló Illyés-féle kiadásra, dallamilag azonban a Kolozsvári énekeskönyv tételére hasonlít a leginkább. Ha a Kolozsvári énekeskönyv dallamát is *c*-ről kezdenénk, akkor az első két sorban csak egy helyen találnánk eltérést. Hlboky lejegyzése töredékes, a H f. 9a-n található korona miatt úgy tűnik, hogy a lejegyzés a harmadik dallamsor végénél szakadt meg. Ha feltételezzük, hogy valóban így van, akkor két szótaggal kevesebb hangot írt Hlboky az énekbe.¹⁴⁴ Ez a sor dallamilag is jelentősen eltér a három másik kottás énekeskönyvtől: nem rokonítható egyikkel sem egyértelműen, már csak a záróhang miatt sem. Mivel éppen az utolsó sor hiányzik

¹⁴² RMDT I. 2017., i.m., 231. tétel.

¹⁴³ A kolligátum első tétele ez a szöveg, amelynek ötödik verse nem található meg a Cationale Catholicumban. A tizenegyedik strófát utólag kijavították, mivel a harmadik sor második felétől rossz szöveg – a következő versszak második fele – található meg. Áthúzták a „cethaloknak fejét, egész e földnek tartod erősségét” szöveget, és a megfelelőt írták alá. A Patay-kolligátumból kimaradt a „Tengernek, Úristen, te bírod vizét” kezdetű versszak, amelynek utolsó másfél sora az áthúzott szövegrész lenne.

¹⁴⁴ A sor végén a korona helye nem teljesen egyértelmű, így előfordulhat, hogy az általunk ismert dallamot követő első hangra vonatkozik, de még ez esetben is eggyel kevesebb hang jut a harmadik sor szövegére.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

Hlboky lejegyzéséből, így nem tudjuk, hogy vajon a Kolozsvári énekeskönyvvel való nagyfokú hasonlóság ott is megjelent-e, és Hlboky is oktáv hangterjedelmű, ereszkedő dallammal zárta-e az éneket.

10. A jó hitű ember szelíd e világon H f. 1a-b¹⁴⁵

A 86. zsoltár parafrázisának szerzősége nem tisztázott kérdés, Skaricza Máté és Rimay János neve merült fel lehetséges megoldásként. Az ének először az 1602-es Debreceni énekeskönyvben jelent meg. A vers nótajelzéseiben a *Mennyei felségnek Ura és Istene, az Irgalmazz, Úristen, immáron énnékem és a Hálaadásunkban rólad emlékezünk* énekek jelentek meg.¹⁴⁶ A 4X12 szótagos strófaformájú dallam dór hangsorú.

A H f. 1a lapszélei megsérültek, ami miatt az *A jó hitű ember szelíd e világon* szövegkezdet első három szava kevésbé látható. Az ének Kájoni János Cantionale Catholicumában is megjelent, amit Hlboky György is jelzett lejegyzésénél. Hlboky gyűjteményének tizedik tétele nem csak azért fontos, mert a kézirat minden valószínűség szerint korábbi, mint a Kolozsvári énekeskönyv, hanem azért is, mert az egyetlen dallamot is közlő forrás mellett egy újabb hangjegyes változatot ismerünk meg általa. Hlboky dallama csak igen kis mértékben, ritmusában egyáltalán nem tér el a Kolozsvári énekeskönyvtől. Általánosságban megállapítható, hogy a különbségek esetében a Hlboky György sokkal többször élt a hangismétlés lehetőségével, mint a Kolozsvári énekeskönyv szerkesztője. Az ének utolsó sorában találjuk a legjelentősebb különbségeket. A sort Hlboky tercugrással indította, ez az egyetlen hely, ahol nem ő, hanem a Kolozsvári énekeskönyv szerkesztője ismételt hangot. A sor félzárlatát Hlboky nem lefelé, hanem felfelé vezette lejegyzésében, szemben a Kolozsvári énekeskönyvvel. Hlboky lejegyzése által bizonyosságot nyert Csomasz Tóth feltevése a záróhangot illetően: valóban téves a Kolozsvári énekeskönyv utolsó hangja. A két forrásban a módosítójelek használata nem egyezik, és ismerve az eddigi tapasztalatokat megállapíthatjuk, hogy Hlboky lejegyzése nem tud a kérdésre megbízható választ adni.

¹⁴⁵ RMDT I. 2017., i.m., 227. tétel.

¹⁴⁶ Az ének saját dallamát csak az 1744-es Kolozsvári énekeskönyvből ismerjük, ami alapján Csomasz Tóth Kálmán arra következtetett, hogy az ének eredeti dallama csak később keletkezett, vagy ha meg is volt korábban, akkor csak később vált közismertté.

6. Ó, Úristen, tekints hozzánk H f. 1a-b¹⁴⁷

A vers Luther Márton 12. zsoltárparafrázisának ismeretlen átdolgozótól származó magyar változata. A német korál (*Ach Gott, vom Himmel sieh darein*) először a nürnbergi *Achtliederbuch*-ban jelent meg 1524-ben.¹⁴⁸ Az Ó, Úristen, tekints hozzánk verset a német koráldallamon kívül egy ismeretlen eredetű dallamra is énekelték Magyarországon.¹⁴⁹ Több másik vers is ennek az éneknek a dallamára hivatkozott nótajelzésében.¹⁵⁰ Magyarországra is nagyon hamar eljutott a 12. zsoltár német dallama, amely Gálszécsi Istvánnál már 1536-ban megjelent. A fríg hangsorú ének barformájú, az eredeti német változat csak nyolc szótagos sorokból áll, a magyar vers szótagszáma miatt az utolsó két sor kilenc szótagosra bővült.

Hlboky György dallamlejegyzése csak kis mértékben tér el a megbízhatónak mondott Gálszécsi- és Huszár Gál-féle énekeskönyvtől. Hlboky következetesen az összes korálsor első hangját megnyújtotta.¹⁵¹ Az első korálsor dallama azonos az ének három 16. századi megjelenésében, valamint Hlboky lejegyzésében.¹⁵² A második dallamsort egyedül Hlboky kezdte *c*-ről az *a* helyett. Az ismétlőjel utáni második dallamsort Hlboky Gálszécsihez képest terccel magasabban, a két Huszár Gál-tétellel azonos hangmagasságban kezdte. Ebben a sorban Hlboky lejegyzése a negyedik hangtól kezdve egy terccel magasabban halad, mint a másik két énekeskönyv dallamai. A sor utolsó hangja újra egyezik a német dallammal. Az ének utolsó sorában egy hang tér el Hlbokynál.

21. Tekints reánk immár, nagy Úristen H f. 2a-b¹⁵³

Az 1553 körül keletkezett, *Magyarország siralma* feliratú vers szerzőjét nem ismerjük, először Huszár Gál 1560-as énekeskönyvében jelent meg. A szövegi

¹⁴⁷ RMDT I. 2017., i.m., 9. és 152. tétel.

¹⁴⁸ A 12. zsoltár lutheri szövegét német nyelvterületen két másik dallamra is énekelték, Magyarországon azonban az 1524-es fríg hangsorú változat terjedt el. Markus Jenny: *Luther, Zwingli, Calvin in ihren Liedern*. i.m., 102-103.

¹⁴⁹ Ez utóbbi egészen eltérő Luther énekétől, Csomasz Tóth Kálmán feltételezése szerint pedig nem is a 16. században keletkezett. A dallamot lásd: RMDT I. 2017., i.m., 909.

¹⁵⁰ Az Ó, Úristen, tekints hozzánk dallamára hivatkozik Luther Márton 130. zsoltárparafrázisa: *Bűnösök hozzád kiáltunk, A Keresztyéneknek Istene* kezdetű 80. zsoltárparafrázis, Bogáti Fazekas Miklós *Az hamis szók, nyelvek ellen* 35. zsoltárfeldolgozása, Thordai 12., *Tarts meg és üdvözíts engem* kezdetű zsoltára, valamint a *Mi Atyánk, ki vagy mennyekben* kezdetű vers.

¹⁵¹ Ez a tekintetben érdekes, hogy az alapvetően negyed értékekben haladó dallamnak az eredeti formájában éppen a sorkezdő hangok rövidek.

¹⁵² Huszár Gálnál a Q 5b-n található dallamban az első sor negyedik hangja „tótágast” áll, a második sor utolsó hangját egy szekunddal mélyebben található, valamint Huszár nem írt ismétlőjelet, amely szükségessége a szöveg alapján egyértelmű.

¹⁵³ RMDT I. 2017., i.m., 72. tétel.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

tartalomnak ellentmondva Bornemisza Péter 1582-es és Huszár Gál 1574-es énekeskönyve a *Christus iam surrexit gaudeamus* kezdetű, húsvéti énekre hivatkozott nótajelzésében. Az 1632-es unitárius énekeskönyv Thordai János 42. zsoltárának dallamához irányította az olvasót. Az ének dallamára utalt Bogáti Fazekas 86. és Thordai 74. zsoltárfeldolgozása is. Az ének strófái 10-14-13 szótagú sorokból állnak, a dallam dúr hangsorú.

Habár az 1744-es Kolozsvári énekeskönyv dallamközlése olykor hibás, mégis úgy tűnik, hogy az ének az 1560 óta eltelt majdnem kétszáz év alatt alig módosult. Hlboky György lejegyzése hol Huszár Gál 1560-as közlésére, hol az 1744-es Kolozsvári énekeskönyv változatára hasonlít inkább. Az eddig ismert két énekeskönyvben kétféle módon kezdődött a dallam, Hlboky tételének első sora ezek közül a Kolozsvári énekeskönyv változatával egyezik meg. Az ének második sora mindhárom helyen eltér, olyannyira, hogy Hlboky György kevesebb hangot írt le, mint ahány szótagos a szöveg. A harmadik sor első felében szintén nem találunk két egyező változatot. Ezen a helyen Huszár Gál és Hlboky is a szükségesnél eggyel több hangot jelzett a dallamban. A sor végén egy utólag beírt ütemvonalat találunk Hlboky György dallamában. Az utolsó dallamsorban Hlboky változata a Kolozsvári énekeskönyvre hasonlít inkább. Itt Hlboky eggyel több hangot írt, amit egy halvány, utólagos bejegyzés feloldani látszik egy kötőívvvel. Hlboky György az első sorban mindkét helyen kiírta a szükséges módosítójelet. A második sorban a három forrás alapján nem egyértelmű, hogy mely hangok elé szükséges kiírni a keresztet. Hlboky csak a sor végén jelzett egy hangmódosítást, éppen azon a helyen, ahol a Kolozsvári énekeskönyv tétele a vezetőhangot feloldotta.

84. Csak tebenned, Uram Isten H f. 9a¹⁵⁴

Az ismeretlen szerzőjű vers először Huszár Gál 1560-as énekeskönyvében jelent meg. A *Csak tebenned, Uram Isten* és a *Mostan hozzád felkiáltok* versek a különböző énekeskönyvekben egymás dallamára utaltak.¹⁵⁵ A dallam legkorábban Ormprust (Armbrust) Kristóf *Írnak vala ezerötyszázötven esztendőben* kezdetű szövegével jelent meg egy 1550-1552 között keletkezett kottás különkiadványban. A

¹⁵⁴ RMDT I. 2017., i.m., 26. tétel.

¹⁵⁵ Ez a kapcsolat nem teljesen kiegyensúlyozott, hiszen csak az 1778-as Debreceni énekeskönyvben áll a *Mostan hozzád felkiáltok* nótajelzés a *Csak tebenned, Uram Isten* versnél. A Patay-kolligátum 25r-ján a *Mostan hozzád felkiáltok* vers nótajelzése a *Csak tebenned, Uram Isten* ének.

különböző énekeskönyvekben a *Csak tebenned, Uram Isten* versre a *Mostan hozzád felkiáltokon* kívül Valkai Kelemen *Csak te reád, Uram Isten* és Petki János *Igaz felség, egyedül Úr* kezdetű éneke, Thordai 24., 48., 96., 128. zsoltára, valamint három szombatos ének is utalt nótajelzéseikben. A dallam ritmusa alapján a metrikus, a huszita eredet, és a német táncdalokban való gyökerezés is felmerült. Az ének négysoros versszakokból áll, egyenként tizenhárom szótagos sorokkal. Az RMK I. dallama dúr, Huszár Gál tétele mixolíd hangsorú.

A vers megtalálható Kájoni János 1676-os *Cantionale Catholicum* énekeskönyvében is, amit Hlboky is jelzett. Hlboky tétele a hiányzó lap miatt töredékes, lejegyzésében egyedül a második dallamsor kezdete nem mutatja az ének izoritmikusságát. Az első dallamsor félzárlatát a Bártfai énekeskönyv szerkesztője és Hlboky György *g* hangon zárta, amely hang az RMK I. és Huszár Gál tételében eggyel mélyebben van. A sor második fele mind a négy forrásban különbözik. Első pillantásra azt gondolhatnánk, hogy Hlboky György lejegyzésében egy hanggal kevesebb van a második dallamsorban. A kéziratot alaposabban megvizsgálva azonban egy talán utólagosan bejegyzett apró *h* hangot fedezhetünk fel, alig látható, lefelé húzott szárral. Hlboky tételében valószínűleg eggyel elcsúszott a második sor első két hangja. A sor második fele ismét különbözik minden énekeskönyvben. Hlboky lejegyzése a harmadik dallamsor negyedik szótagjáig maradt fenn. Ezen a kis szakaszon a három forrásból ismét három különböző megoldást kapunk. Hlboky kézírásába utólag, valószínűleg más tintával ütemvonalakat jegyeztek be, hol a félsorokat, hol a sorvégeket jelölve.

2. Szent Dávid király háborúságában H f. 1a-b¹⁵⁶

A 13. zsoltárparafrázis szerzője ismeretlen, a vers először az 1602-es Debreceni énekeskönyvben jelent meg. A dallamot az *Ut queant laxis* kezdetű latin himnuszra írt egyik humanista metrikus kórusletét cantus firmusára vezették vissza. A vers nótajelzésében megjelent a *Vedd el, Úristen, rólunk haragodat* ének. A sapphikus strófaformájú ének (11-11-11-6) mixolíd hangsorú.

Az ének nem feleltethető meg azzal a *Cantionale Catholicum*-ban megjelent szöveggel, amelyre Hlboky György a dallamsor alatt utalt.¹⁵⁷ Úgy tűnik, hogy ez

¹⁵⁶ RMDT I. 2017., i.m., 122. tétel.

¹⁵⁷ Hlboky a *Cantionale Catholicum* 575. oldalára irányította az olvasót. Azonos sorkezddel az RPHA 1307. tétele a *Cantionale Catholicum* 583. oldalára hivatkozott. Az 1676-is *Cantionale*

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

esetben a Hlboky által megadott Kájoni-lapszám téves. Hlboky gyűjteményének 18. tétele (*Ti, keresztyének, dicséjétek Istent*) szoros rokonságban áll a *Szent Dávid király háborúságában* énekkel. Hlboky második tételének ritmusa nem mondható teljesen megbízhatónak. A *Szent Dávid király háborúságában* dallama a Kolozsvári énekeskönyv 50. tételével egyezik a legjobban. Az első sor hatodik hangjáig a dallam összes megjelenése azonos, onnantól viszont két fő változat mutatkozik. A Hlboky-gyűjtemény tizenharmadik tétele, a Turóci Cationale és a Kolozsvári énekeskönyv 244. éneke egy mélyebb dallamsort mutat. Hlboky második dallama és a Kolozsvári énekeskönyv 50. tétele pedig egy felfelé nyíló sorközép után ereszkedett le a sorzáró *d* hangra. A második dallamsor két hang híján ismét Hlboky második és az 50. számú kolozsvári dallam között egyezik. Hlboky az egyetlen, aki ennek a sornak az ambitusát egy hanggal kibővítette felfelé a sor negyedik, *b* hangjával. A harmadik sor ismét Hlboky második dallama és a Kolozsvári énekeskönyv 50. éneke között egyezik. A saffikus strófa utolsó, rövid sorát Hlboky György a magyar sajátosságú hat szótagos bővítését is tovább szaporította egy hanggal. Az utolsó sor egyedül Hlboky második dallamában kezdődött *e* hangról, az összes többi forrásban az *f*-ről való ereszkedést látjuk. Hlboky az egyetlen, aki ebben a szakaszban a *g* hangot érintette változatában.¹⁵⁸

57. Mikor Senacherib a Jeruzsálemet H f. 7a-b¹⁵⁹

Az ismeretlen szerzőjű, a 46. zsoltárt feldolgozó parafrázis először az 1590-es Debreceni énekeskönyvben jelent meg. A vers a kis aszklepadészi strófaformában íródott, és az úgynevezett „metrikus” formakísérleteknek az egyik legfontosabb eredményének számít. Az ének dallamát több másik ének is jelölte nótajelzésében. A mixolid-dór keverék hangsorú ének versszakai négy tizenkét szótagos sorból állnak.

Hlboky György a szövegkezdet után ennél az éneknél is megadta az 1676-os Cationale Catholicum oldalszámát, emellett az ének szövege a Patay-kolligátumban a 4v-tól kezdődően is megtalálható.¹⁶⁰ Az RMDT I-ben közölt három forrás, valamint a Deák-Szentes kézirat 161. dallama alapján az éneknek két fő

Catholicum énekeskönyvben mindkét említett lapon *Szent Dávid király háborúságában* szavakkal kezdődő ének található, azonban egyik szöveg sem illeszthető Hlboky György dallamára.

¹⁵⁸ Abban az esetben, ha ezt a *g* hangot elhagynánk, a szótagszámnak megfelelő dallamhangot kapnánk, és a dallam is gördülékenyebbé válna.

¹⁵⁹ RMDT I. 2017., i.m., 216. tétel.

¹⁶⁰ Míg a Patay-kolligátum szöveges zsoltárparafrázis-részében az ének mind a tizennégy strófáját leírták, addig a Cationale Catholicum csak tizenegy versszakot közölt. A szövegi eltérések ellenére a két helyen az ének első versszaka megegyezik.

dallamváltozatát különböztethetjük meg. Illyés énekeskönyve a Deák-Szentes kézirattal, valamint a Tritonius ódagyűjteményéből vett cantus firmus és a Kolozsvári énekeskönyv tételével állítható párba egymással.¹⁶¹ Hlboky lejegyzésének ritmusa a harmadik sor kivételével hasonló Tritonius metrikus énekéhez. Az első és második sorban az utolsó két hang, a negyedik sorban pedig az utolsó előtti hang értékét növelte meg Hlboky György.

Az első dallamsor Tritonius cantus firmusától és a Kolozsvári énekeskönyv változatától is egy-egy hangban tér el. Hlboky második dallamsora a félzárlatig teljesen azonos a Kolozsvári énekeskönyv tételével. A sor második felében a kezdő *c* hang után a három vizsgált helyen háromféle továbbmenetelt látunk. Hlboky rögtön felfelé, Tritonius lefelé indította a dallamot, a Kolozsvári énekeskönyvben pedig hangismétlés van.

A harmadik dallamsor első fele a Kolozsvári énekeskönyvvel egyezik. A harmadik sor félzárlati hangja után egy keresztet találunk a negyedik vonalon, amelynek jelentése nem teljesen egyértelmű.¹⁶² A sor második felében az első hang lejegyzése bizonytalannak tűnik, nehéz eldönteni, hogy *f* vagy *g* hangról van-e szó. Az Illyésnél és a Deák-Szentes kéziratban megjelenő *asz* hangot Hlboky ismét nem az *a* hang leszállításával, hanem a *g* hang felemelésével jelezte. Ez az a sorrészlet, amely nem feleltethető meg semelyik forrással sem igazán. Hlboky lejegyzésében az ének utolsó sorának első fele ez esetben Illyés változatára hasonlít inkább. Az utolsó félsor Hlboky György lejegyzésében csak a kezdőhangban tér el a Kolozsvári énekeskönyvtől. Mivel Hlboky csak egy *b* előjegyzést írt, ezért az összesen három helyen előforduló *esz* hangot külön kellett volna jeleznie. Ezt csak a második sorban tette meg a Hlboky, azt sem a *b* módosítójel használatával, hanem az *e* hang fölé helyezett kereszttel. Hlboky György minden félzárlatot és sorvéget koronával jelzett.

¹⁶¹ Mivel Hlboky dallama Tritonius és a Kolozsvári énekeskönyv dallamváltozatához sorolható, ezért a két másik énekeskönyv dallamközlését nem részletezem.

¹⁶² Az utána következő félsorban nincs egy *b* hang sem, amelyet módosítani lehetne. Az egyetlen hang, amelyre a módosítójel vonatkozhat, az az előjegyzés által amúgy is módosult *b*, amely a kereszt *előtt* áll. Ha azonban abból indulunk ki, hogy a dallamot egy többszólamú letét kíséretében adták elő, akkor előfordulhat, hogy a sor félzárlatára egy G-dúr akkord esett, amelyben a cantus firmus hangját kellett módosítani a dúr hangzás elérése érdekében. Ez nem bizonyítható ugyan, de a megoldás nem tűnik ésszerűtlennek.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

58. a: Örök Isten, figyelmezzél, b: Benned bíztam, Uram Isten, c: Buzgó
szívből te fiaid H f. 7a-b¹⁶³

Az *Örök Isten, figyelmezzél* kezdetű vers ismeretlen szerzője a 70. zsoltárt dolgozta fel, a *Benned bíztam, Uram Isten* Thordai Benedek 1544 körül keletkezett 30. zsoltára, a *Buzgó szívből te fiaid* pedig Radán Balázs szövege. Mindhárom vers Huszár Gál 1560-as énekeskönyvében jelent meg először, Huszár mindhárom éneknél a *Juxta judex Jesu Christe* kezdetű himnusz dallamára hivatkozott. A dór dallam versszakai három tizenöt szótagos sorból állnak.¹⁶⁴

A H f. 7a-b-n található második dallam alatt az utolsó szövegkezdetet halványabb tintával írták.¹⁶⁵ Hlboky az első szövegnél hivatkozott az 1676-os Cationale Catholicumra, lejegyzésének első sora teljes dallami egyezést mutat Huszár Gál 1560-as énekeskönyvével. Hlboky György a sor összes *h* hangjához – hol elé, hol alá, hol fölé – keresztet írt. Mivel egyik forrásból sem ismerünk olyan változatot, amelyben az adott helyeken *b* hangok szerepelnének, ezért nem gondolhatunk arra, hogy a *b* helyett írt volna Hlboky keresztet. Ismert bizonyítékok híján azt feltételezem, hogy az énekhez tartozó harmóniai kíséret szempontjából szükségesek a kereszttek, amelyek az egyébként *e-moll* hangzatok terchangjának felemelését jelezhetik. A második dallamsor mindegyik énekeskönyvben máshogyan jelent meg. A sorkezdő és sorzáró hang alapján Hlboky lejegyzése Huszár Gál tételével azonos, és dallammozgásában ugyanerre hasonlít a leginkább. Hlboky változata az egyetlen, amelyben a félzárlat egészen a *d* hangig leereszkedett, mindhárom másik énekeskönyv *e* hangon zárt az említett helyen. A strófa utolsó dallamsora szinte teljes egészében elcsúszott Huszár Gál nyomtatásában. Hlboky változata a javított Huszár Gál-féle dallammal egyezik a leginkább.¹⁶⁶ Hlboky György dallamában a sor ötödik és hatodik hangja között egy alig látható kötőívet találunk. Mivel minden sorban több dallamhang van, mint a három szöveg bármelyikének a szótagszáma, ezért valószínűleg ez a kötőív a szöveg elhelyezésének problémájára állhat segítségül.

¹⁶³ RMDT I. 2017., i.m., 113. és 76. tétel.

¹⁶⁴ Ezt a trocheikus tizenötös, úgynevezett „nagypolitikus” sorokból álló strófaformát Csomasz Tóth Kálmán a kanásztánc körébe sorolta. A Hlboky lejegyzésében megjelenő tagoló jelek az éneknek azt az újabb formáját mutatják, amelyben hét és nyolc szótagú sorok váltakoznak. Csomasz Tóth az 1744-es dallam zárlatát illetően is bizonytalan volt, szerinte a dór és a frig értelmezés is helytálló lenne.

¹⁶⁵ A betűk különbözősége alapján valószínűleg ez a bejegyzés nem Hlboky Györgytől származik. A tinta azonosnak tűnik azzal, amellyel az utólagos tagolási jeleket írták.

¹⁶⁶ A javított változatot lásd: RMDT I. 2017., i.m., 860.

29. Eltévedtem, mint juh H f. 3a¹⁶⁷

Az ének szövegszerzőjének korábban Petrőczy Kata Szidóniát tartották, ez azonban lehetetlen, mivel a vers már mintegy tíz évvel az említett költő születése előtt megjelent. Az éneknek a Pozsonyi kéziratban először megjelent változata nem kapcsolható össze azonos szerkezetű, 16-17. századi dallamokkal. Az eöl hangsorú ének barformájú, szótagszámai: 6-6-7||6-6-7||6-6-7.

Hlboky György egyetlen olyan dallamot jegyzett le, amely nem tartozik sem a genfi zoltárok, sem a 16. századi eredetű énekek körébe. Ez a tétel épp azon a lapon található, amelynek a folytatása hiányzik, így a dallamnak csak az első három sora – azaz a barforma *Stollen* szakasza – maradt fenn. Ez a lejegyzés meglehetősen eltér az 1648-as kiadástól, ennek ellenére Hlboky dallama hangvételében megfelel az eredeti változatnak. Arról, hogy a dallammódosulást mi okozta, csak feltételezéseink lehetnek. Talán nem helytelen lejegyzésről van szó, mivel az ének ebben a formájában is megállja a helyét. Előfordulhat, hogy a dallam kassai használatát kapjuk kézhez a kézirat által, de még valószínűbbnek tartom azt, hogy a gyerekek a többszólamú éneklés során ezt a változatot énekelték cantus firmusként. Erre utal a differenciált ritmushasználat, és a második dallamsor *fisz* záróhangja, amely vagy vezetőhangként, vagy egy adott hangzat – jelen esetben egy D-dúr akkord – felemelt terchangjaként is értelmezhető. Megoldatlan kérdés marad az, hogy milyen forrás volt Hlboky György számára elérhető, amelyből ezt a dallamot megismerte. A dallam kézirat, vagy nyomtatott forrásának híján lehetséges, hogy Hlboky csak hallotta a dallamot, és emlékezetből jegyezte le azt.

5. Felséges Isten, mennynek-földnek Ura, és embereknek H f. 1a-b¹⁶⁸

A *Felséges Isten, mennynek-földnek Ura, és embereknek* vers dallammal már az 1560-as Huszár Gál énekeskönyvben megjelent,¹⁶⁹ és nem tévesztendő össze az azonos szavakkal kezdődő, a protestáns graduálokból ismert hetedszaki himnuszokkal. A sapphikus versformájú énekek a különböző énekeskönyvekben lépten-nyomon egymásra hivatkoztak nótajelzéseikben, de a *Felséges Isten, mennynek-földnek Ura* dallamára csak a *Mennynek és földnek nemes teremője, és*

¹⁶⁷ Papp Géza: *Régi Magyar Költők Tára II. A XVII. század énekelt dallamai*. (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1970). 312. tétel.

¹⁶⁸ RMDT I. 2017., i.m., 68. és 46. tétel.

¹⁶⁹ Az RMKT 17. kötetéből hiányzik a megfelelő RPHA-szám (411.). RMKT 17., i.m., 755.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

Szükség megtudnunk üdvösségnek dolgát ének utalt. Az eddig megszokott 11-11-11-6-os szótagszám ebben a versben 11-11-12-5-re módosult. A dallam Huszár Gálnál dór, a Cantus Catholiciben és a Deák-Szentes kéziratban pedig dúr hangsorú.

Huszár Gál és Hlboky György két-két dallama alapján az éneknek két változata látszik jól elkülönülni.¹⁷⁰ Hlboky az ének első három sorában egy-egy hanggal többet írt, mint amennyi a szótagszám alapján szükséges lett volna. A többlethangot és a sor záróhangját – amely Huszár Gálnál *a*, Hlbokynál *d* – leszámítva a két énekeskönyvben azonos az ének első sora. A második dallamsor harmadik szótagjánál egy tercet kitöltő *e* hangot írt Hlboky, emellett a hatodik és hetedik hang különbözik. Hlboky György lejegyzése megoldást kínál Huszár Gál szótaghiányának problémájára. Ő ugyanis a harmadik sor elején négyszeres hangismétlést írt azonos ritmusban, így könnyedén ráénekelhető a *Minden állatoknak* szöveg a dallamra. Hlbokynál ez a sor terccel magasabban kezdődött, mint Huszár Gálnál, és a sor tizedik szótagjánál ismét egy hanggal többet írt. Huszár Gál a sapphikus strófa utolsó sorát – a záróhang kivételével – minden valószínűség szerint egy vonalközzel mélyebbre nyomtatta. Ha ugyanis *a*-ról ereszkedne lefelé, akkor azonos formát mutatna Hlboky lejegyzésével.

66. a: Szent Dávid próféta, b: Sok emberek vannak H f. 7a-b¹⁷¹

Mindkét vers Sztárai Mihály zsoltárfeldolgozása, a *Szent Dávid próféta* kezdetű a 23. zsoltár, amelyet először Huszár Gál adott ki 1574-ben, a *Sok emberek vannak* a 33. zsoltár, amely az 1590-es Debreceni énekeskönyvben jelent meg. Csomasz Tóth Kálmán a dallam eredeti szövegének Nagybankai Mátyás Hunyadi Jánosról szóló, 1560-ban keletkezett versét tartotta. Erre az énekre több szöveg is utalt nótajelzésében. A négy tizenkilenc szótagos sorból álló strófájú ének dallama a Deák-Szentes kéziratban fríg, a Cantus Catholiciben és a Kolozsvári énekeskönyvben eól hangsorú.¹⁷²

¹⁷⁰ Az 1560-as Huszár Gál-énekeskönyv és Hlboky György gyűjteménye is azt a dallamváltozatot adta, amelyben a dallam nem felugró kvarttal kezdődik, a második dallamsor nem ad kvintválaszt az első sorra, és a kadencia 1-1-b3-re módosult az 1-5-3-1-ről.

¹⁷¹ RMDT I. 2017., i.m., 34. tétel.

¹⁷² Szabolcsi Bence az ének ősfarmájának azt a háromsoros változatot tartotta, amely a Cantus Catholiciben jelent meg. Ennek a bővülésével alakulhatott ki a négy sorból álló forma. Csomasz Tóth Kálmán ezzel szemben azt látta valószínűnek, hogy a négysoros formából a harmadik sor elhagyásával alakult ki a háromsoros változat.

Hlboky György a *Szent Dávid próféta* szövegkezdete után nem a megfelelő Kájoni-oldalszámot írta.¹⁷³ Az általa jelzett 572. oldalon a *Szent Dávid próféta második énekében* kezdetű ének áll, amelyet a nótajelzés szerint a *Bocsásd meg, Úristen* dallamára kell énekelni. A megfelelő vers az 1676-os Cationale Catholicum 585. oldalán jelent meg. Mindkét Sztárai-zsoltárparafrázis szövege megtalálható a Patay-kolligátum szöveges zsoltárparafrázis-részében, a *Sok emberek vannak* nótajelzésében a *Szent Dávid próféta* dallamára utalt.¹⁷⁴

Hlboky György dallamának ritmusa egy helyet leszámítva az ének legmegbízhatóbb formáját közlő 1651-es Cantus Catholicivel egyezik. Az első dallamsorban Hlboky három hangot terccel magasabbra írt, mint azt a Cantus Catholiciben látjuk. A Kolozsvári énekeskönyv tökéletlen nyomtatását kijavítva azonos dallamsort kapunk,¹⁷⁵ mint Hlboky György dallamgyűjteményének tételében. A második sorban néhány hang terc távolságra van a Cantus Catholici és Hlboky lejegyzése között. A két forrás között különbséget még a *b* módosítójel alkalmazása jelenti. Hlboky éneklejegyzésében ismét több helyen találunk halvány tintával beírt, utólagos jelzéseket. Ezek elsősorban a sorok belső tagolására utalnak, egy helyen azonban a dallamot is érintik. A második sor negyedik, *a* hangja fölött egy halvány *c* hangot láthatunk, amely ez esetben a Kolozsvári énekeskönyv dallamával vág egybe. A harmadik sorban Hlbokynál van a legtöbb hangismétlés. Hlboky György az egyetlen, aki a dallamban a tizenkettedik hangnál nem ugrott kvintet felfelé, hanem az előtte álló *d* hangot ismételte meg. Hlboky tételének utolsó sorában a három kisebb dallamrész közül a középső a Kolozsvári énekeskönyvvel, az első és a sorzáró dallammotívum pedig a Cantus Catholicivel egyezik.

9. Hogy panaszkodik a hatalmas Isten H f. 1a-b¹⁷⁶

Az ismeretlen szerzőjű szöveg Huszár Gál 1560-as énekeskönyvében jelent meg először.¹⁷⁷ Az ének nótajelzéseiben az *Irgalmazz, Úristen, immáron énnékem* és

¹⁷³ Az RMKT 17. kötetének szerkesztői ehhez az énekhez az 1311-es RPHA-számot rendelték, de a helyes RPHA-sorszám az 1309. RMKT 17., i. m., 757.

¹⁷⁴ P f. 23r és P f. 29v.

¹⁷⁵ A dallamot Ferenczi Ilona állította helyre.

¹⁷⁶ RMDT I. 2017., i.m., 29. és 92. tétel.

¹⁷⁷ Huszár Gál 1560-as énekeskönyvének felfedezéséig a *Hogy panaszkodik a hatalmas Isten* szöveg csupán annak a sokfelé ágazó dallamkörnek az egyik versének tűnt, amelybe Tinódi Jázonról és Médiáról szóló éneke, valamint az egyházi használatban István deák 45. zsoltárparafrázisának szövegével (*Irgalmazz, Úristen, immáron énnékem*) elterjedt dallam is tartozik. Két ismert utalásból, arra következtethetünk, hogy eredetileg a *Hogy panaszkodik a hatalmas Isten* szövegnek saját dallama volt. Az egyik szerint a Váradi énekeskönyvben nem írtak nótajelzést a vershez. A másik az,

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

Dobai András *Az hatalmas Isten, királyok királya* énekeket adták meg. A négy tizenkét szótagú sorból álló ének dallama dúr hangsorú.¹⁷⁸

Bármennyire is szerteágazó az ének versformájához tartozó dallamok és szövegek közti kapcsolatrendszer, Hlboky dallamához összehasonlításként csak Huszár Gál változatát vehetjük. Hlboky György az ének minden sorát azonos ritmussal jegyezte le. Hlboky és Huszár Gál tételének is AABC a sorszerkezete, ennek ellenére a két forrásban a dallamnak nem ugyanazt a változatát kapjuk. Mindegyik sorban az a tendencia érvényesül, hogy a sor első fele mindkét dallamközlésben azonos, és a második szakaszban találhatók az eltérések. A strófa „A” jelű sorainak második felében a két énekeskönyv három hangja tükörfordításban jelent meg egymáshoz képest. Hlboky nem nyitotta ki felfelé a sor ambitusát a *c* hangig úgy, mint Huszár Gál. A harmadik, „B” sorban Hlboky a hatodik hangnál nem ugrott lefelé, hanem hangismétlés után a sor második felében is minden hang kétszeri repetálása után érte el a sorzáró *c*-t. Az utolsó, „C” sort Hlboky rögtön *d*-ről kezdte, és a sor felénél nem írt melizmát. A sor második fele Hlboky lejegyzésében terc távolságra van Huszár Gálétól.

II./C.

20. Segítségül hívjuk a mennybéli Istent H f. 2a-b¹⁷⁹

Az ismeretlen szerzőjű ének először Szegedi Gergely 1569-es énekeskönyvében jelent meg. A vers strófái négy tizenkét szótagos sorból állnak, a dallamot eddig egy énekeskönyvből sem ismertük. Nótajelzésében a *Semmit ne bánkódjál, Krisztus szent serege* éneket találjuk meg. E két vers többször is egymás dallamára utalt az idők során.

Hlboky György ugyanezeket a szavakat írta gyűjteményének 77. tételéhez is második szövegkezdetként, a két dallam azonban nem egyezik. A páratlan sorok ritmusa egyezik a *Semmit ne bánkódjál, Krisztus szent serege* énekkel. A páros

hogy Bogáti Fazekas Miklós 82. zsoltárfeldolgozásának a nótajelzése ehhez az énekhez irányította az olvasót.

¹⁷⁸ Huszár Gálnál az ének előjegyzés nélkül jelent meg, amely ilyen módon líd hangsorú lenne. Ferenczi Ilona szerint az ének csak valamely előjegyzés alkalmazásával értelmezhető. Dallamközlésében elő hangsorban jelent meg az ének, de az RMDT I. 2017-es kiadásában a dallamjegyzetnél említést tett a dúr olvasat létjogosultságáról is. Mivel eddig nem volt másik forrás, amely ezt a kérdést megválaszolhatta volna, eldöntetlen maradt a hangnemet illető bizonytalanság. Hlboky György dallamgyűjteményének tétele viszont az utóbbi, a dúr hangsort látszik bizonyítani. Ez esetben Huszár Gál dallamközlésében a kulcsrakás helyes, viszont a dallamot – Ferenczi Ilona feltételét teljesítve – egy bé előjegyzéssel kell olvasni.

¹⁷⁹ RMDT I. 2017., i.m., 21. tétel.

sorokban több hangot találunk ugyan, mint amennyi szótagszáma maga a verssor, de a bizonyos helyeken való hajlítással egyeztethető a dallam a szöveggel oly módon, hogy a tagolás is értelmes marad.¹⁸⁰ Az előjegyzésen túl összesen két helyen – a második sorban egyszer a *b* felemelését, egyszer az *e* leszállítását – jelezte Hlboky György. A többi hangot változatlanul hagyta, így a hangsor mixolídnak mondható. Az ének kadenciája: 4-2-5-1, a dallam sorszerkezete ABCD.

72. Hálát adunk teneked, örök Isten H f. 8a-b¹⁸¹

A vers szerzőjének Zay-Ugróczy Névtelent tartják, az ének először Huszár Gál 1560-as énekeskönyvében jelent meg. A versszakok négy sorosak, amelyek tizenegy szótagból állnak. Dallamot eddig nem közölte egy énekeskönyv sem, sőt nótajelzést sem kaptunk hozzá sehonnan.

A 4X11 szótagos strófaformához Hlboky egy 12-11-11-12-es dallamot jegyzett le. A két eltérés korrigálható, amennyiben az első sorban az *örök* szó második szótagjára két hangot veszünk, illetve ha az utolsó sorban hangkettőzésnek vesszük a záróhangot. Hlboky dallama előjegyzés nélküli, fríg hangsorú, 1-1-6-1 kadenciájú, sorszerkezete AA^vBC. Minden sornak önálló ritmusképlete van, amely kétféle ritmusértékből építkezik. A második sor az első sor variánsaként értelmezhető, a negyedik hangtól kezdve teljesen ugyanaz a motívum ismétlődik. Ez alapján megkérdőjelezhető az első sorban említett hajlítás létjogosultsága. A harmadik sor az egyetlen, amelyben a dallam emelkedik. Az ének utolsó sorában az első két sorhoz hasonlóan a *c*-ről *e*-re való ereszkedés tendenciáját látjuk, de nem ugyanabban a formában, mint az ének első felében.

44. Úristen, bűnünkért és hitetlenségünkért H f. 5a-b

87. Áldja az Urat minden H f. 9a

Hlboky György dallamgyűjteményében két olyan tétel van, amelyhez nem csak dallami párhuzamot nem találunk, de a megadott incipithez tartozó verset sem ismerjük.¹⁸² Az *Áldja az Urat minden* szavak alapján a 116./117. zsoltár feldolgozására gondolhatunk. Az *Úristen, bűnünkért és hitetlenségünkért*

¹⁸⁰ A kézirat szerint az ének utolsó sorában találunk egy pár nélkül álló, nyolcadnak tűnő *f* hangot, ez minden valószínűség szerint azonban negyed értékű, úgy illeszkedik ugyanis bele a strófa ritmusképletébe.

¹⁸¹ RMDT I. 2017., i.m., 1008.

¹⁸² A két szövegkezdetet sem az RMDT két kötete, sem az RPHA-gyűjtemény, sem az RMKT-sorozat nem említette.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

szövegkezdetű verssel kapcsolatban információ nélkül maradunk. E két tételnél feltételezhetjük, hogy valamely többszólamú feldolgozás egyik szólamát jegyezte le Hlboky György.

A két dallam közül csak az *Úristen, bűnünkért és hitetlenségünkért* maradt fenn teljes(nek tűnő) alakjában. Az *a*-eól hangsorú ének kottájába Hlboky újra és újra keresztekert írt a *h* hangok elé vagy fölé, egy esetben pedig a *c* hang felemelését is jelezte. Mivel az előjegyzésben nincsen *b*, ezért vagy arra gondolhatunk, hogy az éneket valamely más forrásban egy *b* előjegyzéssel látta Hlboky, és azt javítva írta le gyűjteményébe, vagy az adott hangok harmóniai kíséretére utalnak a módosítójelek. Az első sorban egy dallammotívum kétszeri megjelenését találjuk. A második sor ereszkedő dallamvonalához a következetesen alkalmazott pontozott ritmus társult, amely az ének második felében is megtalálható. Az első ismétlőjel előtti szakasz visszatért az egyenletes negyed mozgáshoz. Az ezt követő részben érte el a tétel az ambitus a felső csúcshangját, amelyet ugyanaz a két sor követ, mint amely az ismétlőjel előtt állt. Mivel a két azonos dallamú rész közül csak az elsőnél jelzett (belső) sortagolást Hlboky György, ezért feltételezhetjük, hogy a két rövid helyett egy hosszú sorról van szó. Hlboky a tétel felénél és a végén is ismétlőjelet írt, de nem tudjuk, hogy valóban meg kell-e ismételni az ének mindkét részét, hiszen a gyűjtemény más tételeinél is láttuk, hogy az ismétlőjelnél gyakran a kettősvonal mindkét oldalához írt két pontot Hlboky György. Az ének szótagszáma két rövid sor értelmezése esetén 13-8-7-12-8-7, egy hosszú sor esetében pedig 13-15-12-15. A kadencia ennek megfelelően 3-VII-1-3-VII-1, illetve 3-1-3-1.

Az eddig ismeretlen dallamú *Áldja az Urat minden* kottája minden bizonnyal töredékesen maradt fenn, eldöntése azért bizonytalan, mivel a H f. 9a-n a lapváltás előtt éppen egy ismétlőjellel zárult a dallam. A leírt ének dallamában és ritmusában is jóval későbbi keletkezésre utal, mint a gyűjtemény többi tétele. Ebben a tételben nem jelölt Hlboky sortagolásokat, így a szöveg ismerete nélkül csak találgathatunk a strófa elosztásáról. Az első hosszú sor második fele az ének harmadik sorában megismétlődik, ebben a felugró szext és a pontozott ritmus a modern dallamalkotás nyomát hordozza magán. A dallam középső sora két részre osztható, amelyek egymásra válaszolnak. Ha feltételezzük, hogy az ének az *a* hangon zár, akkor egy eól hangsorú dallamról van szó.

3.5.4. Genfi zsoltárok

A francia dallamok a Psalterium Ungaricummal való összehasonlításakor a szünetjelekben való eltérést nem vettem figyelembe. Használatukkal többen foglalkoztak már,¹⁸³ alkalmazásuk az egyszólamú gyülekezeti éneklésben nem egyértelmű.¹⁸⁴ Mivel a dallamot lényegileg nem befolyásolják, szerepük az összehasonlításnál irreleváns.

A genfi zsoltárok dallamaiban megjelenő módosított hangok régóta foglalkoztatják a kutatókat, de mindeddig sem megjelenésük okára, sem használatuk kérdésére nem sikerült egyértelmű választ adni. Csomasz Tóth Kálmán szerint a genfi zsoltárok dallamait egyházi hangsorokban írták,¹⁸⁵ és az utólag kialakult dallami módosulások főleg a kor hangszeres zenéjében alkalmazott *musica ficta* jelensége miatt alakultak ki.¹⁸⁶ A hangszeres zene mellett az otthoni használat során alkalmazott többszólamú éneklésnél¹⁸⁷ volt szükség a dallam bizonyos hangjainak módosítására ahhoz, hogy harmóniailag teljessé válhasson a mű.¹⁸⁸

III./A.

31. Az egek beszélnek, és nyilván hirdetik H f. 3a

48. Nosza, istenfélő szent hívek H f. 5a-b

53. Örülök az én szívemben H f. 6a-b

54. Áldjátok az Úr nevét H f. 6a-b

Hlboky gyűjteményének húsz genfi zsoltára közül a 19. (*Az egek beszélnek*), a 33. (*Nosza, istenfélő szent hívek*), a 122. (*Örülök az én szívemben*) és a 135. genfi zsoltár (*Áldjátok az Úr nevét*) egyezik meg ritmusában és dallamában is a Psalterium Ungaricumban található megfelelőjével. E genfi zsoltárok strófafelépítése és hangsora a következő: a 19. tizenkét soros, mixolíd, a 33. tíz soros, dór, a 122. tíz soros, dór, a 135. hat soros, dór.

Hlboky György az 1607-es zsoltárkiadással ellentétben nem írt az *Az egek beszélnek, és nyilván hirdetik* kezdetű zsoltár töredékes mixolíd dallamához

¹⁸³ Csomasz Tóth Kálmán: *A református gyülekezeti éneklés. Útmutató és adattár a próbaénekeskönyvhöz*. Dr. Budai Gergely (szerk.): Református egyházi könyvtár 25. (Budapest: Magyar Református Egyház, 1950). 236-237., Draskóczy László: „Hogyan történik a genfi zsoltár sorainak tagolása?” *Magyar Egyházzene* 16/4 (2008/2009): 469-482.

¹⁸⁴ CsTK 1950, i.m., 237.

¹⁸⁵ I.m., 228-229.

¹⁸⁶ I.m., 230.

¹⁸⁷ I.m., 231.

¹⁸⁸ RMKT 6., i.m., 413.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

előjegyzést, hanem a megfelelő hangokat módosította. A 122. genfi zsoltár dallama és ritmusa is megegyezik Szenci Molnár Albert közlésével, Hlboky tétele mégis hiányosnak mondható. Ez a hiány nem a kiszakadt lapoknak köszönhető, hanem Hlboky valószínűleg figyelmetlenségből kihagyta a zsoltár hetedik, *Az Jeruzsálem jól megépült* szövegű sorának dallamhangjait.

33. Tehozzád teljes szívből H f. 4b

Hlboky gyűjteményében a negyedik lap hiánya okozta töredékes tételek közül az egyik azonosított dallam a 130. genfi zsoltár (*Tehozzád teljes szívből*) utolsó három és fél sora.¹⁸⁹ Nem tudjuk, milyen szövegkezdetet írt hozzá Hlboky, sem azt, hogy a dallam első felét is a meglévő részlethez hasonló pontossággal jegyezte-e le. A zsoltár strófái nyolc sorosak, dallama dór hangsorú. A genfi zsoltár meglévő dallamában eltérést nem találunk, a módosítójelet is a Psalterium Ungaricumnak megfelelően alkalmazta Hlboky.¹⁹⁰ Egyedül az utolsó sor ritmusában mutat különbséget Hlboky tétele: a versszak lezárását nem lassította le, hanem végig negyed értékeket használt.

43. Úrnak szolgálai mindnyájan H f. 5a-b

Hlboky 134. genfi zsoltár-lejegyzése az utolsó sor ritmusában mutat eltérést a Psalterium Ungaricumhoz képest. A zsoltár strófái nyolc sorosak, dallama dór hangsorú. Figyelemre méltó, hogy e tételben Hlboky nem írta ki a szükséges előjegyzést, több helyen használt viszont keresztet, néhol a hangok felett, néhol a hangok előtt, mégsem a megfelelő dallamhangoknál. Felmerülhet, hogy a harmóniai kíséret jelzésére használta Hlboky a keresztet. Erre a feltevésre minden helyen találunk megfelelő harmóniát: egy kivétellel mindenütt a *h* hangnál alkalmazott keresztet. Ez adott harmóniai kontextustól függően utalhat E-dúr, vagy H-dúr akkordra is. Az első sor végén található egy kivétel pedig jól illeszkedik a sor harmóniai félzárlatához.

¹⁸⁹ Az RMKT 17. kötetében ezt az éneket nem jelezték. RMKT 17., i.m., 756.

¹⁹⁰ RMKT 6., i.m., 300-301.

27. Uram, te nagy haragodban H f. 3a

A 6. genfi zsoltár töredékes dallama a Patay-kolligátumban egy átmenőhangban különbözik a Psalterium Ungaricum dallamától.¹⁹¹ A zsoltár strófái hat sorosak, dallama eól hangsorú.

III./B.

47. Kiáltásom halld meg, Isten H f. 5a-b

A 61. genfi zsoltár képezi az átmenetet a teljes egyezést mutató és a néhány hangnyi eltérésű tételek között. A hat soros versszakokból álló, dór hangsorú dallamnak az első hangja ugyanis a magyar használatban megváltozott a francia mintához képest azáltal, hogy Szenci Molnár Albert a négyszólamú letétben az alt és szoprán szólam között kialakult szólamkeresztezést figyelmen kívül hagyva, hallás után jegyezte le a cantus firmust.¹⁹² Így a Psalterium Ungaricum óta a magyar hagyományban a fellépő kvart helyett szekundlépéssel indul a dallam. Ugyanezt erősíti a népzenei gyűjtés is, Lavada József és Izsák János is e szerint énekelte a zsoltárt.¹⁹³

Hlboky György lejegyzése a magyar hagyomány szerint helyesnek mondható, a francia eredetitől azonban mégis eltér. Módosítójelet egy helyen használt Hlboky helyesen, ám további két helyen lett volna szükség sorvégi hang felemelésének jelzésére. Az utolsó sorban van a hiányzó módosítójel mellett a tételben található egyetlen ritmikai eltérés is.

Hlboky tételében három helyen találunk sortagolást jelző koronát.¹⁹⁴ Az első korona a Péter mester által átalakított forma első hosszú sorának végét mutatja. Hlbokynál a következő sorzárlati helyen nincsen korona, viszont a félkotta helyett egész értékű az utolsó hang, amely szintén tagolásra utalhat. A strófa második felében az eredeti, hatsoros formát jelezte Hlboky a koronákkal.

¹⁹¹ Az RMKT 17-ben hibás a szövegkezdet: az *Uram, te nagy haragodban, ki miatt vagyok búban* helyett *vagynak búbant* írtak a szerkesztők. RMKT 17. i.m., 756.

¹⁹² RMKT 6., i.m., 423.

¹⁹³ Losonczy Katalin: „Genfi zsoltárok a népi emlékezetben.” *Magyar Egyházzene* 14/3 (2007 pünkösdi): 291-340. 298. A népi gyűjtés kottás lejegyzése: i.m., 331.

¹⁹⁴ Cikkében Draskóczy László a hatsoros forma Péter mester általi, az első kettő, valamint a negyedik és ötödik sor összevonásával négysoros formává való alakításáról is írt. Draskóczy László: „Hogyan történik a genfi zsoltár sorainak tagolása?”, i.m., 186.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

55. Áldjad, én lelkem az Urat H f. 6a-b

A 146. genfi zsoltár versszakai hat sorosak, dallama dór hangsorú. Hlboky György lejegyzésének ritmusa teljesen egyezik a Psalterium Ungaricummal, dallamában is csak a harmadik sor *adok* szavánál írt egy hangot szekunddal magasabban. Ezáltal a megelőző lépés és következő ugrás ambitusa is csökkent. E tételhez írt előjegyzést Hlboky, és a három szükséges sorvégi módosítójel közül is csak egyet mulasztott el kitenni a negyedik sorban.

52. Szemem a hegyekre vetem H f. 6a-b

A 121. genfi zsoltár hat soros strófából áll, dallama mixolíd hangsorú. A tételből valószínűleg kihagyott Hlboky három hangot a második sor elején. Nem gondolhatunk arra, hogy az idő során megsemmisült volna ez a rész, mivel nincsen megfelelő mennyiségű hely az említett három hang számára, inkább figyelmetlenségről lehet szó. A zsoltár többi része viszont továbbra is megbízható dallami továbbadást jelez. A ritmus egyedül a zsoltár negyedik sorában változott meg, ahol a hatodik hangon a virgulálás jelenségével találkozunk. Mivel nem tudjuk, milyen szövegre alkalmazta Hlboky a dallamot, ezért arról sincs ismeretünk, hogy mi tette szükségessé a szótagszám növelését. Az utolsó sorban Hlboky egy hang megváltoztatásával ismét szűkítette az ambitust, emellett nem jelezte az egyetlen szükséges sorvégi módosítójelet.

80. a: Hajtsd hozzám, Uram, füledet, b: Uraknak Ura, nagy Isten, c: Az Istenhez az én szómat H f. 9a

A 77. (*Az Istenhez az én szómat*) és 86. genfi zsoltár (*Hajtsd hozzám, Uram, füledet*) szövegkezdetek mellett az *A pogány ellenség ellen* feliratú, „a 86. zsoltár francia nótájára” éneklendő vers incipitjét is megadta Hlboky (*Uraknak Ura, nagy Isten*). Ezek közül a 77. zsoltár szövege a Patay-kolligátumban is megtalálható a P f. 205v-tól kezdődően. A *Hajtsd hozzám, Uram, füledet* szavak melletti Cationale Catholicum-utalást Hlboky egy sorral lejjebb írta: a szám az előző sorban lejegyzett 42. genfi zsoltárra vonatkozik. A dór hangsorú ének strófái nyolc sorosak. Hlbokynál a tétel utolsó két sora hiányzik, a meglévő dallam ritmusa teljesen egyezik az összehasonlításhoz vett kiadvánnyal. Két hang terc távolságra van a Psalterium Ungaricum melódiájához képest, három helyen pedig módosítójelet írt Hlboky György. Az első sor harmadik hangjának módosítása dallamkezdesi kontextusban

nem indokolt, és nem is jellemző. Az említett dallamváltoztatási helyen az első megváltoztatott hang (*esz*) kilép az ének eredeti ambitusából, és így a tiszta oktáv helyett kis nóna lesz a legmélyebb és legmagasabb hang közötti távolság.

32. Haragodnak nagy voltában H f. 3a

A 38. zsoltár versszakai hat sorosak, dallama eől hangsorú. Hlboky lejegyzése töredékes, a zsoltár utolsó két és fél sora hiányzik, emellett a H f. 3a is sérült, ezért a kottához tartozó incipit sem olvasható teljes egészében. Habár sokkal egyszerűbbé tette volna a lejegyzést, mégsem írt Hlboky a metrumjelzés elé előjegyzést, hanem minden érintett hangot külön módosított, ezúttal hiánytalanul. A harmadik sort nem hangismétléssel indította Hlboky, annak kezdőhangját szekunddal mélyebbre írta, ami által gördülékenyebbé vált a két sor közti átmenet. A negyedik sor ötödik hangját szekunddal magasabbra írta Hlboky, ami biztosan nem elírás, hiszen a módosítójelet a megfelelő hang elé tette ki. Ezzel a *fisz* hanggal ismét egy tercugrást került ki a Hlboky, azt azonban csak feltételezhetjük, hogy hangismétléssel folytatta a tételt. A második sor jellegzetes szinkópáló ritmusát kissé módosította Hlboky György.¹⁹⁵

50. Ékes dolog dicsérni H f. 5a-b

A 92. genfi zsoltár nyolc soros strófából áll, dallama dór hangsorú. Hlboky lejegyzése szinte teljesen egyezik a Psalterium Ungaricummal. A kottasor elején egy bé előjegyzést találunk, a további szükséges hangmódosításokat az adott helyeken jelezte Hlboky György, kivéve a második sor zárlati diézisét.¹⁹⁶ Nem mindenütt következetes azonban Hlboky a módosított hangok esetében. Ha abból indulunk ki, hogy egy megbízható alappéldányból, meglehetősen pontossággal másolta át Hlboky a genfi zsoltárok dallamát, akkor feltételezhetjük, hogy olyan helyeken, ahol a Psalterium Ungaricumban *esz* hang állt, de Hlboky *d*-t írt, ott ő is *esz*-re gondolt, csak figyelmetlenségből nem írta ki a szükséges módosítójelet.

¹⁹⁵ Ezzel a különleges ritmussal Draskóczy László részletesen is foglalkozik cikkében: Draskóczy László: „A genfi zsoltároskönyv két tétele. A 38. és a 61. zsoltár.” *Magyar Egyházzene* 21/2 (2014 nagybőjt-húsvét): 177-196. 185-186.

¹⁹⁶ Ennél a tételnél figyelhető meg a legjobban a módosított hangok olyan módon való jelölése, amelyet a tabulatúrák írásmódban használtak: eszerint az *esz* és *asz* hangokat nem az adott alaphang leszállításként, hanem a szekunddal mélyebbi hang felemeléseként, tehát *diszként* és *giszként* jelezték. Willi Apel: *Die Notation der polyphonen Musik*. (Lipce: Breitkopf&Härtel, 1962). 28-29.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

A strófa negyedik sorának ötödik hangját Hlboky terccel magasabbra írta, mint ahogyan azt a Psalterium Ungaricumban találjuk. Felmerülhet, hogy egy vonallal eltévesztette Hlboky az új oldalt kezdő hangot, és ez a módosítás csak egy elírás következménye. Az ötödik sort a szekundonként ereszkedő dallam helyett hangismétléssel találjuk Hlboky gyűjteményében. A második dallamsorban eggyel több ismétlődő g hangot írt Hlboky. Mivel nem ismerjük a zsoltár szövegét a Patay-kolligátum korábbi részeiből, és utalást sem kapunk a bővülés okáról, ezért nem tudjuk, hogy figyelmetlenségből, vagy szövegi indíttatás miatt került bele a tételbe a plusz hang. A tétel ritmusa a dallamok magyar kiadását követi, ami a páratlan sorok záróhangjának megnyújtásában jelentkezik.¹⁹⁷ Emellett az ének kezdőhangjának hosszát rövidítette meg Hlboky, valamint a hatodik és nyolcadik sor zárójelét jobban lelassította egy-egy hang értékének megduplázásával.

79. Mint a szép híves patakra H f. 9a

A 42. genfi zsoltár egy azon kevés francia dallamok közül, amelyek egy már létező melódiából származnak.¹⁹⁸ A nyolc soros strófából álló ének dallama dūr hangsorú. Hlboky György dallama a hiányzó lapok miatt csak töredékesen maradt ránk. A korábbiakkal ellentétben a strófa fennmaradt részei sem ritmikailag, sem dallamilag nem mutatnak teljes azonosságot a Psalterium Ungaricummal. Az ismétlődő első két sor után a *Tehozzád, én Istenem* szövegrésznél a második és harmadik hang közötti tercugrást egy átmenő hanggal töltötte ki Hlboky. Ez önmagában nem szokatlan tőle, az viszont már sokkal inkább, hogy ezt a változtatást nem a díszítő hangok aprózásával tette, hanem oly módon, hogy a „hoz-” szótag abszolút értéke a duplájára növekedett. Ezzel felborult a páratlan lüktetésű szakasz hosszú-rövid váltakozása. Rögtön ez után az *én Istenem* szavak hangjait terc távolságra találjuk a Psalterium Ungaricumhoz képest.¹⁹⁹ Ritmusában a hosszú-rövid váltakozást következetesen a pontozott fél-negyed ritmusokkal oldotta meg Hlboky, ami abszolút hangértékekben nem felel meg a dallam eredeti ritmusarányainak. De

¹⁹⁷ RMKT 6., i.m., 424.

¹⁹⁸ A 42. zsoltár eredeti dallamát, a *Que verray de Dieu la face?* kezdetű vadászdalt valószínűleg a francia király, II. Henrik szerezte. CsTK 1950., i.m., 212.

¹⁹⁹ Ez több másik, valószínűleg későbbi forrásban is megtalálható: a Deák-Szentes kéziratban, Bozóki Mihály 1797-es énekeskönyvében, a Veszprémi kéziratban, Kiss Sándor kéziratában, Kovács Márk 1842-es énekeskönyvében és az 1855-ös Zsaskovszky-Tárkányi-énekeskönyvben. Ugyanezt találjuk Forrai Magdolna 1959-es háromszéki gyűjtésében és egy 1839-es kéziratban is. Papp Géza: „Le psautier de Genève dans la Hongrie du XVIIe siècle.” *Studia Musicologica* 9/3-4 (1967.): 281-299. 293-295. Az MTA BTK-ZTI Régi Zenetörténeti osztályának Történeti Énektára.

mivel pontozott félkották csak a páratlan lüktetésű részeknél találhatók, feltehető, hogy a váltakozó lejtésű dallamban a kimondottam páratlan lüktetésű ritmuspárokat különböztette meg Hlboky ezzel a jelöléssel.

51. Áldjad, lelkem, Uradat H f. 6a-b

A 103. genfi zsoltár strófái hat sorosak, dallama mixolíd hangsorú. Hlboky lejegyzése a Psalterium Ungaricumhoz képest csak a második sorban mutat dallami eltérést, ritmusbeli különbséget azonban más helyeken is találunk. Az első kettő, valamint az utolsó sorban is egy-egy hangot a félkotta helyett negyed hangértékkel írt le Hlboky.

19. Ó, felséges Úr, mi kegyes Istenünk H f. 2a-b

A 8. genfi zsoltár versszakai négy sorosak, dallama eól hangsorú. A ritmus több helyen is eltér Hlboky gyűjteménye és a Psalterium Ungaricum között. Minden sor utolsó két hangjának értékét megduplázta Hlboky György, ezen felül az első és harmadik sorban találunk több helyen egész értékű hangokat a félkották helyett. A negyedik sor jellegzetes rövid indulását Hlboky kiegyenlítette. Az első dallamsorban Hlboky változatában három hang terccel magasabb, mint a Psalterium Ungaricumban. A második sorban egy tercugrást kitöltött Hlboky átmenő hanggal, emellett a hatodik és hetedik hangot is megváltoztatta. Az utolsó sor második felében a ritmusbeli változtatások mellett ismét egy átmenő hangot írt Hlboky a *c-a* terc közé. Ez a hangközkitöltés, egyidejűleg a ritmus megváltoztatásával azt eredményezte, hogy míg a Psalterium Ungaricumban a sor hatodik dallamhangja *a*, addig Hlbokynál hangsúlyos helyre a *b* került, és az *a* hangé lett az átvezető szerep. Hlboky ehhez a dallamhoz írt előjegyzést a sor elejére, szemben a Psalterium Ungaricummal, amely az adott hangokat módosította.

69. Örvendezetek az erős Istennek H f. 8a-b

A zsoltár strófái hat sorosak, dallama dúr hangsorú. Hlboky György 81. genfi zsoltár- lejegyzésében a hatodik, hetedik és nyolcadik hangot olyan tintával írták át, amelyik eltér a Hlboky által használttól. Az átírt *d-d-c* hangok alatt a *d-c-c* hangokat sejtethetjük, a ritmus mindkét tinta szerint egyezik. A Psalterium Ungaricumhoz képest a ritmust csak a második sor utolsó hangjánál írta eltérően Hlboky, ő ugyanis a félkotta helyett egész értékű hanggal zárta a sort. A zsoltár dallama a második és az

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

utolsó sorban tér el a Psalterium Ungaricumtól. A második sort szekunddal magasabban kezdte Hlboky, és hangismétlés után felülről érte el a sor legmélyebb, *g* hangját. Ennek a sornak a második, harmadik és negyedik hangja a két énekeskönyvben terc távolságra került egymástól. Az utolsó dallamsort Hlboky a hangonként való ereszkedés helyett a kevésbé gördülékeny, de a stílustól nem elütő, terc-, és szekundlépések váltakozásával zárta le.

14. a: Hálát adunk neked, mennybéli Isten, b: Az Úr énnékem őriző
pásztorom H f. 2a-b

A 23. genfi zsoltár hat soros strófákból áll, dallama dór hangsorú. Hlboky az *Az Úr énnékem őriző pásztorom* mellett a *Hálát adunk neked, mennybéli Isten* szövegkezdetet is leírta. Ez utóbbi vers is minden valószínűség szerint Szenci Molnár Albert költeménye, amely elsőként a zsoltárok második, 1608-as kiadásában jelent meg.²⁰⁰ Hlboky György lejegyzésében a negyedik dallamsor az egyetlen, amely ritmusában eltér a Psalterium Ungaricumtól. A harmadik és ötödik sorban egy-egy pontozott ritmust írt a félkotta helyett Hlboky, de mindkét helyen átmenő, vagy váltóhang miatt tette ezt. A zsoltár első és második sorának utolsó hat hangja azonos dallamot ad elénk a Psalterium Ungaricumban. Ez a két hely Hlboky gyűjteményében is egyező dallamot ad, amely változat azonban eltér a Psalterium Ungaricumtól. A dallam megváltoztatásával Hlboky dallama kikerülte az első sor diézis-kérdését felvető helyét.

A harmadik sor első három hangját eggyel mélyebbre írta Hlboky, illetve a sor végén az *f-d* ugrást kitöltötte egy átmenő *e* hanggal. A zsoltár negyedik sorában a ritmikai eltérésen túl a dallam sem mutat teljes egyezést: a Psalterium Ungaricum sor eleji *g-f* hangváltása helyett Hlboky György a negyedik hangtól kezdve hangismétléssel folytatta a dallamot. Emellett ebben a sorban minkét *f* hangot felemelte Hlboky, amely jelenség egyszer sem mutatkozott a Psalterium Ungaricumban. Az ötödik dallamsorban is a hangismétlést részesítette előnyben Hlboky György. A sor utolsó előtti hangját leszállította Hlboky, ezáltal a sor fríg színezetet kapott. Az ének utolsó sorát ismét megváltoztatta Hlboky. A módosítás által a sor második fele azonossá vált Hlboky lejegyzésének első két sorának utolsó

²⁰⁰ RMKT 6., i.m., 425. Az 1612-es Oppenheimeri Biblia függelékében két egymás utáni ének is – egy reggeli és egy esti dicséret – a *Hálát adok neked, mennybéli Isten* sorral kezdődik, és mind a kettőnek a 23. genfi zsoltár a dallama. Az incipit alapján nem derül ki, hogy melyikre gondolt Hlboky.

hat hangjával. Az egyedüli különbség a három rövid dallamrész között, hogy az utolsó sorban az *f* hangot felemelte Hlboky.

30. a: Ó, Izráel, szerető népem, b: Szabadíts meg engem, Úristen, c: Emeld [föl szíved, füled nyisd meg] H f. 3a²⁰¹

A 140. genfi zsoltár versszakai négy sorosak, dallama dúr hangsorú. Hlboky három szövegkezdetek közül az utolsó feltehetőleg a hiányzó lapon folytatódna. Az *Ó, Izráel, szerető népem* kezdetű Tízparancsolat parafrázis a Patay-kolligátum P f. 293r-ján is megtalálható. Hlboky a 140. zsoltár szövegkezdetek mellett (*Szabadíts meg engem, Úristen*) az *Emeld fel szíved, füled nyisd meg* incipitet is lejegyezte, amely Clement Marot *Leve le coeur, ouvre l'aureille* versére vezethető vissza, és amely a németeknél is megtalálható Lobwasser fordításában (*Erheb' dein Herz, tu auf dein' Ohren*). Az 1574-es Huszár Gál-énekeskönyvben adták ki elsőként Magyarországon az ének dallamát.

Hlboky lejegyzésében az első és a harmadik sor tér el Huszár Gáltól és a Psalterium Ungaricumtól. A második sor – a ritmust leszámítva – megegyezik a három változatban, az utolsó dallamsor pedig hiányzik Hlbokynál. A legnagyobb eltérés az ének első hat hangjánál figyelhető meg. Ezen a helyen egyfajta tükörmozgás a jellemző. A harmadik dallamsor elején Hlboky hangismétlés után indította csak el lefelé a dallamot, és az ötödik hangnál nem ugrott le *fiszre*, hanem háromszoros repetíció után érte el a sorzáró *d* hangot. Ebben a sorban kettővel több hangot találunk a két másik énekeskönyvhöz képest.²⁰² Hlboky György ebben a tételben csak a negyedik hang előtt jelezte a szükséges módosítójelet, amely nem pontosan a hang előtt áll.²⁰³ A további két helyen nem találunk keresztet, így feltételezhetjük csupán, hogy a teljes tételt annak használatával értelmezte Hlboky György.

45. Ítéld meg engemet, Úristen H f. 5a-b

A 43. genfi zsoltár strófái hat sorosak, dallama dúr hangsorú. Hlbokynál ez az egyetlen genfi zsoltár, amely nem feleltethető meg a francia eredetivel. A Hlboky

²⁰¹ RMDT I. 2017., i.m., 179. tétel.

²⁰² A Patay-kolligátumban megtalálható szöveg erre a dallamra való alkalmazása csak egy javaslat, nem pedig biztos megoldás.

²⁰³ Ez a nem megfelelő elhelyezés talán abból adódott, hogy Hlboky először a dallamhangokat jegyezte le, és csak utána tette volna ki a szükséges alterációt, amelynek már nem maradt elegendő hely a két hang között.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György
dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

György által leírt ének dallamvonalában emlékeztet ugyan a genfi zsoltárdallamra, hangnemében azonban eltérő, és az egyes dallamsorok eltéréseit nem lehet néhány hang elcsúsztatásával magyarázni. Hlboky változata a *b* előjegyzés és az *esz* hangok jelzése által eól hangsorúvá módosult. A gyűjtemény többi tételét ismerve azt láttuk, hogy Hlboky György nem használta teljesen következetesen sem az előjegyzéseket, sem a módosítójeleket. Többször előfordult, hogy egy-egy énekhez Hlboky nem írt előjegyzést, viszont egyértelműen annak jelenlétével értelmezte az adott dallamot. Olyan azonban nem fordult elő egyszer sem, hogy egy dallamsor elejére olyan módosítójelet írt volna, amely szükségtelen az ének megfelelő hangsorban való énekléséhez. Arra pedig végképp nincsen példa Hlboky gyűjteményében, hogy a sor eleji előjegyzésben felcserélte volna Hlboky György a kétféle módosítójelet. Alapvetően nem is használt előjegyzésben keresztet, minden esetben *b*-t találunk a sorok elején.

Ritmusában nem tér el jelentősen egymástól a két forrás. Hlboky a második sor szinkópáját kisimította, emellett három másik helyen rövidítette meg egy-egy hang ritmusértékét. A sorvégi záróhangokat vizsgálva a következő eltéréseket látjuk: ami a francia dallamban 2-1-5-V-3-1, az Hlboky változatában 1-1-5-V-5-1. A két énekeskönyvben az egymásra leginkább a negyedik dallamsor hasonlít. Hlboky György dallamának a francia eredetitől való különbözősége nem mondható egyértelműen dallammódosulásnak, dallamromlásnak pedig semmiképpen. Sokkal inkább úgy tűnik, hogy egy jó dallamvezetésű énekről van szó, amely a korabeli dallamok között önállóan is megállja a helyét.

4. Összegzés, tanulságok

A Patay-kolligátum utolsó oldalain Hlboky György 88+1 lejegyzett dallamát találjuk. Ezek közül nyolc tétel a hiányzó lapok miatt olyan töredék, amelyekről nem sikerült megfejtetni, hogy pontosan melyik éneket kívánta Hlboky a fiatalok számára továbbadni. További huszonnégy ének töredékes ugyan, de a fennmaradt incipit, vagy a megfelelő számú dallamhang meglétének segítségével beazonosítható. E töredékek közül egyedül egy szövegkezdetről nem tudni biztosan, hogy valóban azt jelezte-e Hlboky (*Mindenkoron áldom az én Uramat*). Ezzel együtt összesen 106 szövegkezdetet találunk a nyolcvan dallamsor alatt, amelyek között négy incipitet két helyen is lejegyzett Hlboky.¹ Feltűnő, hogy a kottasorokhoz tartozó versek többsége zsoltárparafrázis, vagy genfi zsoltár formájában vagy 16. századi magyar költők feldolgozásában.² A zsoltárszövegeken kívül – az adott énekek RPHA-ban jelzett témamegjelölésük alapján – prédikáció előtti vagy utáni, szentháromsági, Miatyánk-, Credo-, Tízparancsolat- és Te Deum-énekeket, valamint két esti himnuszt és egy bőjti témájú verset találunk. A gyűjteményben három Luther-ének dallama is megtalálható.³

Az 1676-os Cationale Catholicum énekeskönyv lapjaira utaló oldalszámok a legtöbb helyen pontosak, mégis kétszer rossz sorba írta azokat Hlboky, és három esetben téves a megadott adat. Több olyan ének megtalálható a Cationale Catholicum első kiadásában, amelyre nem hivatkozott Hlboky a megfelelő szövegkezdetnél.⁴ A függelék 8. táblázatából pedig kitűnik, hogy a Hlboky által jelzett versek a leggyakrabban protestáns énekeskönyvekben jelentek meg. Ez annak is betudható lenne, hogy a magyar nyelvű énekeskönyvek kiadásában a protestáns egyházak előrébb jártak a katolikusoknál. Van azonban több olyan incipit is Hlboky gyűjteményében, amely az idők során egy katolikus énekeskönyvben sem jelent meg, amiből arra következtethetünk, hogy Hlboky számára biztosan elérhető volt a

¹ 4=71.a: *Háborúsága Dávid királynak*, 20.=77.b: *Segítségül hívjuk*, 22.=62.b: *Aki veti segedelmét*, 67.c=82.: *Aki az Istent megismerheti*.

² A 6., 8., 19., 23., 33., 38., 42., 43., 56., 61., 77., 81., 86., 92., 103., 121., 122., 130., 134., 135., 140., 146. zsoltárokat genfi dallammal jegyezte le Hlboky György. Magyar dallammal a zsoltároskönyv 1., 6., 9./10., 11./12., 12./13., 22./23., 30./31., 31./32., 33./34., 35./36., 42./43., 45./46., 49./50., 50./51., 54./55., 56./57., 68./69., 69./70., 70./71., 73./74., 78./79., 85./86., 90./91., 94./95., 102./103., 120./121., 123./124., 126./127., 129./130., 133./134., 146./147. tételeit találjuk meg a kéziratban.

³ 6. *Ó, Úristen, tekints*, 86. *Atya Isten, tarts meg minket*, 88. *Mi Atyánk, ki vagy mennyeekben*.

⁴ A hibás és hiányzó Kájoni-oldalszámok alapján az a kérdés is felmerül, hogy ha elérhető volt Hlboky számára az 1676-os Cationale Catholicum, akkor miért nem jelölte minden lehetséges esetben a megfelelő oldalszámot.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. vége)

Cantionale Catholicum mellett egy protestáns énekeskönyv is forrásul. Azt sajnos nem tudjuk, hogy melyik volt ez a protestáns énekeskönyv.

A leírt énekek használatának során oly szövevényessé alakult ad notam-gyakorlat alapján Hlboky legtöbb tételét számos másik énekkel kapcsolatba lehet hozni. Négy esetben igazolja Hlboky gyűjteménye azt, hogy az egymásra utaló versekhez gyakran saját dallam, dallamváltozat tartozott, amely azonban az írásos forrásokban nem maradt fenn.⁵

A vizsgált dallamok alapján azt tapasztaltam, hogy Hlboky György magas zenei képzettséggel rendelkezett, és az énekeket szinte hibátlan kottázással írta le. Több helyen előfordul azonban, hogy az előjegyzéseket és a módosítójeleket rossz helyre írta Hlboky.⁶ Néhány leszállított hang korabeli tabulatúrás jelzése arra enged következtetni,⁷ hogy alapvetően tudatosan alkalmazta a hangmódosításokat, így a tévedések valószínűleg inkább figyelmetlenségből, vagy sietségből és nem képzetlenségből fakadtak. Azokat a módosítójeleket, amelyek több tételben is megjelentek, de nem illenek a dallam hangsorába a leginkább a harmóniai kíséret jelzéseként, mintegy basso continuo-s utalásként lehet értelmezni.

Két további tendencia figyelhető meg Hlboky gyűjteményében. Az egyik szerint Hlboky előszeretettel írt hangismétlést azokon a helyeken, ahol azt a dallamvezetés és a stílus megengedi. Sokkal több alkalommal jelent meg nála a dallamokban kétszeres, vagy háromszoros repetíció, mint analóg helyen más forrásokban. Továbbá a Hlboky által jelölt énekszövegeknek a leírt dallamokra való alkalmazása során azt tapasztaltam, hogy több esetben nem azonos számú dallamhang jut az adott szótagszámú éneksorra.⁸ Néhány a szükségesnél kevesebb hangból áll a dallam, mint a szöveg, ilyenkor a leggyakrabban figyelmetlenségre gyanakszom. Máskor a szövegben van kevesebb szótag, mint ahány hangból a

⁵ Ezek olyan énekek, amelyek nótajelzéseikben egymásra utaltak, azonban az RMDT I. jegyzetei alapján soha nem jelentek meg egyazon énekeskönyvben. 89. *Szükség megtudnunk* – 5. *Felséges Isten, mennynek-földnek Ura*, 1. *Drága dolog az Úristent dicsérni/Jézus Krisztus, mi kegyelmes* – 78. *Hogy Jeruzsálemnek drága templomát* – 37. *Mindenkoron áldom az én Uramat/Szabadít meg, és tarts meg, Uram Isten*, 23. *Boldog az olyan ember az Istenben* – 17. *Megbántunk, Isten, szüntelen tégedet*, 77. *Siess, nagy Úristen, én segítségemre/Segítségül hívjuk a mennybéli Istent* – 3. *Irgalmaz, Úristen, immáron énnékem* – 75. *Hálaadásunkban rólad emlékezünk*.

⁶ A gyűjtemény 3., 13., 15., 18., 28., 43., 47., 49., 57., 58., 59., 60., 62., 65., 67./82., 73., 74., és 86. sorszámú tételeinél figyelhető meg valószínűsített előjegyzésbeli, vagy módosítójeleket érintő hiányosság, vagy következtetlenség.

⁷ A gyűjtemény 4., 50., 57. és 71. tételeinél figyelhetjük meg, hogy az *asz* és *esz* hangokat a *g* és a *d* felemelésével jelezte Hlboky.

⁸ Ez a jelenség a gyűjtemény 5., 16., 20., 21., 24., 30., 49., 50., 52., 53., 65., 72., 74., 78., és 86. tételeiben található meg.

dallam áll, ezt a helyzetet majdnem minden esetben egy-egy melizmával fel lehet oldani, az adott megoldási javaslat gyakran emlékeztet egy harmonizált letét kolorált szólamára.

Az eddig ismert kottás forrásokkal való egybevetés során úgy látom, hogy nem mutatható ki egy olyan énekeskönyv sem, amelyikre Hlboky lejegyzései feltűnően vagy kizárólagosan hasonlítanak. Sokkal inkább úgy jellemezhető a gyűjtemény, hogy az egyes tételek hol ezzel, hol azzal a kiadvánnyal egyeznek. Több dallam esetében a Csomasz Tóth Kálmán által hitelesnek tartott énekeskönyvek alakjaitól csak alig tér el Hlboky változata. A gyűjtemény pontos keletkezéséről való ismeretek hiányában csak feltételezni lehet, hogy vannak olyan énekek, amelyeknek Hlboky lejegyzése lenne az első dallammal ellátott előfordulása. Ezek azok, amelyek dallamát eddig csak a 18. század közepi vagy végi kiadványból ismertünk. Az előzetes feltevés, amely szerint szorosabb kapcsolat lehet a Deák-Szentes kézirattal nem igazolódott be Hlboky dallamainak megismerése alapján.

Hlboky dallamgyűjteményében a tételek többségének nincsen olyan másik forrásban található párja, amellyel az adott ének teljesen egyezne. Ennek ellenére nem állíthatjuk, hogy az énekeknek romlott, a stílustól idegen formáját mutatnák Hlboky lejegyzései. A dallammódosulások ellenére is teljes értékűek, zeneileg igényesek, következetesek.

Utólagos bejegyzések szerint a vizsgált énekgyűjteményt Hlboky György után más is használta, olyasvalaki, aki további jelzéseket, utalásokat tartott szükségesnek a kottába beírni. A leggyakrabban a kottasorokban ütemvonalakkal, kötőívekkel vagy koronákkal az éneksorok tagolásait jelezték ezek a Hlboky által használt tintától eltérő bejegyzések. Az *Adjunk hálát mindnyájan* incipit folytatásaként beírt néhány utólagos szó a vers nem megfelelő folytatását mutatja. Az *Ébredjél fel, világ, bűneidből* esetében nem csak a kottában található javítás, hanem az incipit előtt egy nagyméretű hetes szám áll, amely minden bizonnyal az ének sorszámát jelöli. Kevés esetben érintették ezek a beírások az énekek dallamait, még kevesebbszer adtak a már meglévő szövegkezdetekhez újakat.

Ezeket és a dolgozat 26. oldalán említett megfejtetlen számokon felül két további bejegyzés-fajtát szükséges megemlíteni az eltérő tintahasználat kapcsán. Az elsőbe azok a halvány +-jelek, amelyek összesen nyolc dallam szövegkezdete

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. vége)

jelentek meg.⁹ Három ének szövegkezdetei után pedig alig láthatóan a *nil valet* szavak állnak,¹⁰ amelyek valószínűleg arra utalnak, hogy a gyűjtemény későbbi használója számára az adott énekek értéktelenek voltak.

Első ránézésre talán jelentéktelennek tűnik a 309 lapból álló kolligátum végén található, összesen tizenhat oldalas dallamgyűjtemény. Hlboky György lejegyzéseinek fontosságát azonban nem szabad lebecsülnünk. Ezek a megbízható kottázású tételek ugyanis vagy Csomasz Tóth Kálmán most második kiadásban megjelent A XVI. század magyar dallamai című kötetének értékes variánsait mutatják, vagy a változatok számát újabbakkal növelték.

⁹ Ezek a gyűjtemény 1., 12., 13., 17., 21., 58., 79. és 84. tételénél találhatóak.

¹⁰ A 8., 10. és 20. énekhez írták ezeket a szavakat.

Függelék

1. Beszélgetés dr. Patay Pállal – Remenár Krisztina, Budapest, 2017. 05. 10.

R.K.: A Patay-kolligátumhoz csatolt levélben azt írta, hogy a kéziratot az 1920-as években találták meg. Tudna esetleg részletesebben mesélni arról, hogyan fedezték fel a kéziratot, amely a családi hagyaték részét képezte?

P.P.: Tulajdonképpen azt tudom csak elmondani, ami a levélben is le van írva. Nagyanyámé, Horváth Mihályné Gencsy Margit tulajdona volt a kézirat, aki családi ereklyeként őrizhette. Olyannyira, hogy annak meglétéről a gyerekei sem tudtak. Ennek következtében én, mint unoka még kevesebbet tudtam róla, gyakorlatilag semmit. Abaúj megyében, Tornyosnémetiben lakott a nagyanyám, amely falu közvetlenül a cseh határ mentén az első magyar község. Egyszer az atyám, aki valamely más oknál fogva látogatást tett nála, hazatérve mesélte el a következő történéseket. Amikor a villanyt oda bevezették, akkor a szerelők a vezetéket egy falon akarták átvezetni. De a szerelőknek sem mondták el, hogy a túlsó oldalon lévő szobának a falában egy szekrény van. Ekkor belefűrtak a falba, és azt vették észre, hogy a fűró papírdarabokat tépett és húzott ki.

R.K.: A könyvet azóta restaurálták szerencsére. A legutóbbi sárospataki látogatásomkor a restaurátor hölgy azt mondta, hogy a könyv valószínűleg helyhiány miatt kinyitott állapotában volt ebben a rejtett szekrényben. A fedlapok épek voltak ugyanis, és a belső lapok sérültek csak.

R.K.: Miután a felszínre került ez a családi örökség, mi lett a kézirat további sorsa?

P.P.: A könyv az atyámhoz került, valószínűleg ő volt kíváncsi arra, hogy tulajdonképpen mi is ez a kézirat. Mi a 17. századi íráshoz nem értettünk, ezért juttatta el a Széchényi könyvtárba, ahonnan ezt a véleményt kapta. A kézirat továbbra is az atyámnál maradt abban a sérült állapotában, amit a fűrás okozott. Arról, hogy a nagyanyám ezt a családi ereklyét atyai vagy anyai ágról örökölte-e, azt nem tudni. Az atyám is ereklyeként őrizte tovább, majd a halála előtt 1941-ben lettem a könyvnek én a birtokosa. Szerencsére a második világháború alatt Acsán ez sértetlen maradt. 1950-ben Balassagyarmatra költöztem, mivel az ottani múzeumnál kaptam állást, a kéziratot pedig magammal vittem oda is. Onnan Pestre hoztam, és nem olyan régen úgy határoztam, hogy a kéziratnak nálam semmi jelentősége

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

nincsen, viszont egy olyan jellegű könyvtárban, mint a sárospataki, jobban tudják használni.

R.K.: Miért éppen a Sárospataki Református Nagykönyvtárnak adományozta a kolligátumot?

P.P.: Sárospatakkal közelebbi kapcsolatban álltam. A Nemzeti Múzeumban dolgoztam régészként, és a Nemzeti Múzeumhoz tartozott a Sárospataki múzeum is. De a kézirat nem a múzeumba került, hanem a Kollégium Tudományos Gyűjteményeibe. A Sárospataki múzeumon kívül a Kollégiumi Gyűjteményekkel jó kapcsolatot ápoltam. A Tiszán inneni terület harangjainak kutatásával foglalkoztam, és nagyon jó adatok vannak a levéltárban, ezért sokat dolgoztam a levéltárban is.

R.K.: A kéziratnak nem minden részéről lehet egyértelműen megállapítani, hogy melyik felekezet használatára íródott. Az Ön családja milyen felekezetű volt?

P.P.: Az atyám arra volt büszke, hogy 16 ősig mindenki magyar családnevű és református volt. A Gencsy család kelet-magyarországi tipikus református család. Feltevésem szerint a nagyanyám Gencsy vonalon örökölhette a könyvet. Az ő atyja és anyja is Gencsy volt.

R.K.: A felmenők között volt esetleg valaki, aki az egyházon belül vezető szerepet vállalt volna?

P.P.: A Gencsy családról nem tudom, mivel én magam nem foglalkoztam családtörténettel. Még egy lehetséges: hogy a nagyanyám sem Gencsy vonalon örökölte a kéziratot. Az első férje a nagyatyám volt, aki által a Patay név tovább öröklődött. A második férje volt Horváth Mihály. A Patay-családban igenis volt erősebb egyházi kötődés, és lehetséges, hogy a nagyanyám az első férjétől örökölte meg a könyvet. A Patay-család is református volt, a református egyház, és különösen Sárospatak életében igen fontos szerepet játszott. Egy Patay Sámuel nevű felmenőm, a 18. század elején, 1723-tól, vagy 1726-tól haláláig, 1749-ig a Pataki kollégium kurátora volt. A fia is szerepet játszott az egyház életében, mert a türelmi rendelet kibocsátása után Bájon egy konferenciát hívott össze magánkezdeményezésből. Ennek a lényege az volt, hogy a türelmi rendelet után hogyan tovább. A nagyatyám 1886-ban halt meg, atyám akkor hatéves gyerek volt csak, a gyerek biztosan nem hallott erről a könyvről még akkor.

R.K.: Tudja-e esetleg azt, hogy 1937-ben, amikor az édesapja beadta a kéziratot a Széchenyi könyvtárba, hogy jelentést írjanak róla, akkor Fitz József nézte-e át a könyvet, vagy egy megbízott szakember?

P.P.: Ő mással nézette át, egy szakértővel.

R.K.: Akkor, amikor ennek a kéziratnak a meglétéről a Széchenyi könyvtár tudomást szerzett, fel sem merült, hogy egy másolatot készítsenek róla, vagy nem tartottak rá esetleg igényt?

P.P.: A kéziratot akkor rögtön vissza is adták. Arról nem tudok, hogy az atyámnak volt-e olyan gondolata, hogy a könyvtárnak adja a könyvet. Az atyám nem tett utalást semmi ilyesmire.

R.K.: Arról tudna mesélni, hogy a Gencsy-család mindig Tornyosnémetiben élt-e, vagy más településhez is volt-e kötődésük?

P.P.: A Patay-családnak több ága van, amelynek fészke Abaújmegyében, Cekeházán volt, amely ma már Abaújszántó egy része lett. A 18. század közepe óta az volt az egyik ágnak a családi fészke. Egyébként a Tokaj mellett lévő Báj, a mai Taktabáj községe a 18. század elején került családi birtokba. Az a bizonyos Patay Sámuel, akit az előbb említettem, ő eredetileg Tokajhoz kötődött, ő szerezte meg Bájt. Azt megelőzőleg nem tudom, hogy hol volt jelentősebb vagyona. Az ő anyjának Tokajon volt birtoka, amit a bizonyos hegyaljai felkelés során elpusztítottak. Patay Sámuel apja pedig többek között bujdosó volt. A Gencsy-család a 19-20. században szabolcsi család volt. Gencs maga a partiumban van, de arról nem tudok közelebbit mondani, hogy mikor települtek át Szabolcsba. A nagyanyám második férje Pesten dolgozott, vele Pesten élt a nagyanyám is egy ideig. Majd a férje 1905-ben meghalt, ami után az 1900-es évek közepe táján költözött nagyanyám Tornyosnémetibe, ahol 1939-ig, haláláig élt.

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban
(17. sz. vége-18. sz. eleje)

1. táblázat: Verses zsoltárparafrázisok f. 1r-34r

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Zsoltár	Eredeti bejegyzések	Szövegszerző	RMDT I. 2017.	Megjegyzések
1.	Hogy Jeruzsálemnek drága templomát	1r-2v	74.	Psalmus LXXIII.	Skaricza Máté	231.	1 v-n utólagos javítás.
2.	Izraelnek megsomorodott nemzetsége	2v-4r	137.	Psalmus CXXXIVII. (sic!)	(S.M.)	212.	
3.	Mikor Sennacherib a Jeruzsálemet megszállotta vala	4v-5v	46.	Psalmus XLVI.		216.	
4.	Mint a szép híves patakra	5v	42.	Psalmus XLII.	Szenci Molnár Albert		Töredék. 1-2. strófa.
5.	Az igazságot ki megőrzi	6r	146.				Töredék: Dicsérjed, áldjad, én lelkem, az Úristent 3-5. versszak.
6.	Saulnak a Dávidhoz jó szerelme	6v-7v	63.	Psalmus LXIII.	Skaricza Máté	236.	
7.	Jer, örvendezzünk az Úristennek	8r-8v	95.	Psalmus XCV. Nóta: Jer, emlékezzünk, mi keresztyének	Huszár Gál		
8.	Szent Dávid király háborúságában	8v-9v	13.			122.	
9.	Az Úristen nekem édes táplálóm	9v	23.	Psalmus		193.	Töredék: 1-3. strófa.
10.	Hamarságos az ő parancsolata.	10r-10v	147.				Töredék: a Drága dolog az Úristent dicsérni 15-21. versszaka.
11.	Boldog az olyan ember az Istenben	10v11r	1.	Psalmus I.		86.	
12.	Szent Dávid próféta második énekében	11r-12v	2.	Psalmus II.			
13.	Zúgódik, dül-fül magában ez világ	12v-13v	2.	Azon Psalmus.	Zeleméri László	59.	Töredék.
14.	Nagy könyörgéssel Istenhez kiálték	14r-14v	3.				Töredék.
15.	Szent Dávid király bűnei ellen így panaszkodik	14v-16r	6.	Psalmus VI. Greg:Zeg.	Szegedi Gergely		

10.18132/LFZE.2018.16

Függelék

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Zsoltár	Eredeti bejegyzések	Szövegszerző	RMDT I. 2017.	Megjegyzések
16.	Tekints reám, Istenem, nyavalyámban	16v-18r	10.	Psalmus X. Nóta: Ó, mely igen. Greg. Zeg.	Szegedi Gergely	117.	
17.	Megnyomorodván ellenségétől Szent Dávid próféta	18r-20r	10.	Azon Psalmus.	Sztárai Mihály		
18.	Ó, Úristen, tekints hozzánk	20r-20v	12.	Psalmus XII.		9., 152.	
19.	Ravaszágban bíznak, akik ezt mondják	21r-21v	12.		Sztárai Mihály		Töredék. Szabadíts meg, és tarts meg, Uram Isten: 4-11. strófa.
20.	Sokan vannak most olyatán emberek	21v	15.	Psalmus XV.	Sztárai Mihály		Töredék, 1. versszak.
21.	[...] adhatok, én édes Istenem	22r-22v	16.				Töredék. Őrizz meg engemet, benned bízom: 2-11. strófa.
22.	Szent Dávid próféta éneklő könyvének huszonharmad részében	23r-23v	23.	Psalmus XXIII.	Sztárai Mihály	34.	Töredék.
23.	[...] könyörögvén siralmas énekében.	24r-24v	26.		Sztárai Mihály		Töredék. Mikor Dávid vala keserűségben: 2-10. strófa.
24.	[...] Azért, ó, én lelkem	25r	27.			133.	Töredék: Ó, én két szemeim 8-9. versszak.
25.	Mostan hozzád felkiáltok, Felséges Úristen	25r-26r	28.	Psalmus XXVIII. Nóta: Csak tebenned, Uram Isten	Sztárai Mihály	119.	
26.	Szent Dávid próféta az Istennek nagy hatalmát	26r	29.	Psalmus XXIX. Nóta: Nagy hálaadással	Sztárai Mihály		Töredék: 1-6. versszak.
27.	[...] Nincs énnekem segítségem	27r-28v	31.		Thordai Benedek	76.	Töredék: Benned bíztam, Uram Isten 2-24. strófa.
28.	Boldog az olyan ember e világon	28v-29v	32.	Psalmus XXXII.	Szegedi Gergely		
29.	Sok emberek vannak e széles világon	29v-32r	32.	Azon Psalmus. Nóta: Szent Dávid próféta éneklő	Sztárai Mihály		
30.	Mindenkoron áldom az én Uramat	32r-34r	34.	Psalmus XXXIII.	Sztárai Mihály	120.	

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban
(17. sz. vége-18. sz. eleje)

Függelék – 2. táblázat: Tornai graduál

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Eredeti bejegyzés	Műfaj	Egyházi idő	Megjelenés a Ráday/Eperjesi Graduálban	Megjegyzések
	Címlap	35r	Incipit liber Caeremoniarum in quo hymni, antiphonae, psalmi, responsoria, simul cum versibus secundum veterem ritum et observationem Ecclesiae apud Christianos fideliter observatae continentur. Anno Domini: 1611: die 19. novembris. Stephanus Zindray.				
1.	Jó keresztyének, kik vagyunk	36r	Alius	himnusz	karácsony		
2.	Nagy érdemünkből	36v		himnusz			Atya Istennek egy Fia himnusz 4. versétől. Töredékes, sérült lap.
3.	Kinek hatalmasságának mindenek térdet hajtanak	37r		himnusz	advent		Töredék. Conditor alme siderum 4. versétől.
4.	Atya Istennek ígéje	37r		himnusz	advent		
5.	Mindeneknek Teremtője	37v-38r		himnusz	advent		
6.	Jövel, népeknek Megváltója	38r-38v		himnusz	advent		
7.	Aldott Izraelnek Ura	38v-39r		himnusz	advent		

10.18132/LFZE.2018.16

Függelék

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Eredeti bejegyzés	Műfaj	Egyházi idő	Megjelenés a Ráday/Eperjesi Graduálban	Megjegyzések
8.	Az Üdvözítőt régenten ♪	39r-40r		himnusz	advent		
9.	Bocsátá az Szűzhöz ♪	40r-41v		sequentia	advent		
10.	Naptámadástól fogván ♪	42r-42v	Alius	himnusz	karácsony		
11.	Teljes ez széles világon	42v-43v	Alius	himnusz	karácsony		
12.	Gonosz, kegyetlen Heródes ♪	44r-44v	Alius	himnusz	vízkereszt		
13.	Úr Isten, ki minden jót tesz	44v-45r	Alius	himnusz			
14.	Jer, dicsérjük, kereszténynek ♪	45r-46r	Alius	himnusz	diebus canendi		
15.	Hallgassuk figyelmetesen ♪	47r-47v	Hymni Quadragesimales	himnusz	böjt		
16.	Dicsérjük mindnyajan az Istent ♪	47v-48r	Alius	himnusz	böjt		Az utolsó sor kottája nincs meg: a lap alját levágták.
17.	Mennynek, földnek Teremtőjét ♪	48v-49r	Alius	himnusz	böjt		
18.	Istennek szent ígéből ♪	49r-49v	Alius	himnusz	böjt		

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban
(17. sz. vége-18. sz. eleje)

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Eredeti bejegyzés	Műfaj	Egyházi idő	Megjelenés a Ráday/Eperjesi Graduálban	Megjegyzések
19.	Hallgass meg minket, Úr Isten ♪	49v- 50r	Alius	himnusz	böjt		A 49v lap alján a szöveg fele levágva.
20.	Kegyelmes Atya Úr Isten ♪	50r- 50v	Alius	himnusz	böjt		Audi benigne
21.	Jézus Krisztus, mi Mégváltónk, bűn sötétségét fedezd el ♪	51r- 51v	Alius	himnusz	böjt		
22.	Mi, keresztyének teneked ♪	51v- 52r	Alius	himnusz	szombat reggel		Iam lucis orto sidere
23.	Ó, kegyelmes Jézus Krisztus ♪	53r- 54r	Hymni Dominica Palmarum. Primus	himnusz	virágvasárnap		
24.	Keresztyéneknek serege és híveknek egyessége ♪	54r- 54v	Alius	himnusz	(húsvét)		
25.	Jer, hirdessük mi Urunknak nagy dicső bajvívását ♪	54v- 56r	Alius. Pange lingua	himnusz	virágvas. (nagyhét)		
26.	Örvendezzünk, keresztyének ♪	56r- 57r	Alius	himnusz	virágvas. (nagyhét)		Vexilla regis. A tételben utólagos kottás bejegyzés más kézírással.
27.	Az Krisztusnak szenvédeése ♪	57r- 57v	Alius	himnusz	böjt	Eperjesi 196	
28.	Ez világnak fényessége ♪	59r- 59v	Hymni Resurrectionis Domini	himnusz	húsvét	Eperjesi 273	

10.18132/LFZE.2018.16

Függelék

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Eredeti bejegyzés	Műfaj	Egyházi idő	Megjelenés a Ráday/Eperjesi Graduálban	Megjegyzések
29.	Fénylik a nap fényességgel ♪	59v- 60v	Alius	himnusz	húsvét	Eperjesi 272	
30.	Szenteknek te vagy ♪	60v- 61r	Alius	himnusz	húsvét	Eperjesi 275	Vita Sanctorum
31.	Örüljünk immár mostan ♪	61v- 62v	Alius	himnusz	húsvét		
32.	Keresztyéneknek serege, dicsérje Húsvétnek ünnepét ♪	62v- 63v	Alius	himnusz	húsvét	Eperjesi 274	
33.	Mostani szent ünnep ♪	66r- 67v		himnusz	mennybemenetel	Eperjesi 333 Ráday 26	
34.	Jézus Krisztus, mi Megváltónk, szeretetünk és váltságunk ♪	67v- 68r	Alius	himnusz	mennybemenetel	Eperjesi 353	
35.	Jézus Krisztus, mi váltságunk	68r- 68v	Alius	himnusz	mennybemenetel	Ráday 27	
36.	Jövel, vigasztaló Szentlélek Isten ♪	68v- 69v	Hymni ad festum pentecosten	himnusz	pünkösd	Eperjesi 356? Ráday 28	Utólagos bejegyzés
37.	Jövel, Szentlélek Úristen, ki Atyával vagy egy Isten	70r- 70v	Quovis tempore canendus	himnusz	pünkösd	Eperjesi 358 Ráday 30	Amen mellett apró szám: 41
38.	Jövel, Szentlélek Úr Isten, bánatinkban vigasztalj meg ♪	71r		himnusz	pünkösd	Eperjesi 359 Ráday 29	

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban
(17. sz. vége-18. sz. eleje)

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Eredeti bejegyzés	Műfaj	Egyházi idő	Megjelenés a Ráday/Eperjesi Graduálban	Megjegyzések
39.	Jövel Szentlélek Úr Isten ,szállj be a mi szíveinkbe	71v		himnusz	pünkösöd	Ráday 31	
40.	Mi hiszünk az egy Istenben ♪	73r- 74r		Credo-ének		Eperjesi 34	
41.	Üdvözlégy, örök Atya Isten ♪	74v- 75r	Alius	himnusz	Szentháromság	Ráday 34	
42.	Ó, te dicső Szentháromság ♪	75v	Alius	himnusz	Szentháromság	Ráday 33	
43.	Ó, te boldog Szentháromság ♪	75v- 76r	Alius	himnusz	Szentháromság		Sérült a lap alja, szöveg fele levágva.
44.	Felséges Isten, mennynek, földnek Ura ♪	77r- 77v	Hymni septem dierum creationibus. Primi diei	himnusz		Eperjesi 403 Ráday 35	
45.	Mennynek, földnek nemes Teremtője	78r	Secundi diei	himnusz		Eperjesi 404 Ráday 36	
46.	E széles földnek nemes Teremtője	78v- 79r	Tertii diei	himnusz		Eperjesi 405 Ráday 37	
47.	Ó, magas mennynek szentséges Istene	79r- 79v	Quarti diei	himnusz		Eperjesi 406 Ráday 38	
48.	Ó, nagyhatalmú, felséges Úr Isten	79v- 80r	Quinti diei	himnusz		Eperjesi 407 Ráday 39	
49.	Emberi nemnek nemes Teremtője	80v- 81r	Sexti diei	himnusz		Eperjesi 408 Ráday 40	

10.18132/LFZE.2018.16

Függelék

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Eredeti bejegyzés	Műfaj	Egyházi idő	Megjelenés a Ráday/Eperjesi Graduálban	Megjegyzések
50.	Felséges Isten, mennynek, földnek Ura	81r- 82r	Septimi diei	himnusz		Eperjesi 409 Ráday 41	
51.	Sok nyavalyánkban Atyánkhoz kiáltunk ♪	82r- 83r	Alius	himnusz		Eperjesi 410 Ráday 61	Ut queant laxis
52.	Immár mostan, ó, Szentlélek ♪	83r- 83v	Alius	himnusz	reggeli	Eperjesi 416 Ráday 45	
53.	Állatoknak megtartója	83v	Alius	himnusz	reggeli	Eperjesi 418 Ráday 47	
54.	Igaz bíró vagy, Úr Isten	84r	Alius	himnusz	reggeli	Eperjesi 417 Ráday 46	
55.	Immáron az nap feljövén ♪	84r- 84v	Alius	himnusz	reggeli	Eperjesi 415 Ráday 44	
56.	Látod, Isten, szíveinket ♪	84v- 85r	Alius	himnusz	reggeli	Eperjesi 419 Ráday 48	
57.	Ó, felséges áldott király	85r- 85v	Alius	himnusz	reggeli	Eperjesi 413 Ráday 50	
58.	Mindenkor téged, Úr Isten, magasztalunk ♪	85v- 86v	Alius	himnusz	reggeli	Eperjesi 420 Ráday 49	
59.	Ó, mennyei mi Szent Atyánk	86v- 87r	Alius	himnusz	reggeli	Eperjesi 414 Ráday 51	
60.	Felséges Atya Úr Isten ♪	87r- 88r	Alius	himnusz	reggeli	Eperjesi 421 Ráday 52	
61.	Könyörögjünk az Istennek	88r- 88v	Alius	himnusz	reggeli	Eperjesi 422 Ráday 53	

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban
(17. sz. vége-18. sz. eleje)

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Eredeti bejegyzés	Műfaj	Egyházi idő	Megjelenés a Ráday/Eperjesi Graduálban	Megjegyzések
62.	E napnak ő kezdetiben ♪	88v- 89r	Alius	himnusz	reggeli	Eperjesi 424	
63.	Üdvözlégy, irgalmas Isten ♪	89v- 90v		himnusz		Ráday 59	
64.	Üdvözlégy, Krisztus, ez világnak Ura ♪	90v- 92r		himnusz	(húsvét)	Ráday 24	
65.	Mennynek, földnek Teremtője ♪	92r- 93r		himnusz			Sérült a lap alja.
66.	Az éjszakai sötétség, mely e földet elborítja ♪	93r- 93v		himnusz	reggeli	Eperjesi 412 Ráday 55	
67.	Ó, mi szent Atyánk, kegyes és kegyelmes ♪	94- 95r		himnusz	Szentháromság	Eperjesi 378 Ráday 56	
68.	Ó, áldott Atya Úr Isten, ki uralkodol ♪	94- 95v- 96r		himnusz		Eperjesi 377 Ráday 57	
69.	Jézus Krisztus, mi mennyei egy mesterünk ♪	96v- 97r	Alius	himnusz		Ráday 58	
70.	Mint a tündöklő, fényes nap ♪	97r- 97v	Alius	himnusz			
71.	Isten, légy kegyes nekünk ♪	98r- 98-v	Alius	himnusz			98v-n latin bejegyzés folyóírással.
72.	Krisztus születék nekünk ♪	100r- 101v		invitatórium	karácsony	Eperjesi 79 Ráday 178	101v lap alja hiányos, a tétel vége hiányzik.

10.18132/LFZE.2018.16

Függelék

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Eredeti bejegyzés	Műfaj	Egyházi idő	Megjelenés a Ráday/Eperjesi Graduálban	Megjegyzések
73.	Vigasztaló Szentlélek Isten ♪	102r-107v		litánia		Eperjesi 254 Ráday 12	Az első négy vers hiányzik. A tétel végén magyar bejegyzés folyóírással.
74.	Az Szentléleknek jó kedve legyen velünk ♪	108r-110r		sequentia	pünkösöd	Ráday 274	
75.	Nagy siralommal fohászkodjunk ♪	110v-115r		sequentia	böjt	Ráday 275	
76.	Téged, Isten dicsérünk ♪	115r-116r	Te Deum laudamus	Te Deum		Eperjesi 402 Ráday 42	Az utolsó lap (116r) fele hiányzik, de a tétel kottája teljes.
77.	Régen elmúlt időkben ♪	117r	Benedictus Dominus Deus	antifóna	advent	Eperjesi 44 Ráday 109	
78.	Az Úr úgy jő ki, mint óriás ♪	117v	Benignitates Jehova. Psal: 89. vel 132.	antifóna	advent	Eperjesi 68	
79.	A te magzatodból ♪	117v	Az Úrnak irgalmát. Ps. 32	antifóna	advent	Eperjesi 75 Ráday 113	
80.	Tudjátok, mert íme közel vagyok ♪	117v		antifóna	advent		
81.	Emeld fel, Jeruzsálem, szemeidet ♪	118r		antifóna	advent		
82.	Én előttem nem volt Isten ♪	118r		antifóna	advent		

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban
(17. sz. vége-18. sz. eleje)

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Eredeti bejegyzés	Műfaj	Egyházi idő	Megjelenés a Ráday/Eperjesi Graduálban	Megjegyzések
83.	A Krisztus születése ♪	118r-118v		antifóna	advent		
84.	E napon Krisztus születék ♪	118v	Nativitatis	antifóna	karácsony		
85.	Szóla énnekem az én szent Atyám ♪	118v-119r	Quare fremuerunt gentes	antifóna	karácsony		
86.	Jöjj el, Úr Isten ♪	119r	Domini	antifóna	karácsony		
87.	Te veled vagyok én, Atya Isten ♪	119r		antifóna	karácsony		
88.	Mint egy vőlegény ♪	119r-119v	Caeli enarrant Psal. 19, Ton 2.	antifóna	karácsony		
89.	Váltságot küld az Úr Isten ♪	119v		antifóna	karácsony		
90.	Megváltót küld az Úr Isten ♪	119v	Celebra Jehovam	antifóna	karácsony		
91.	Higgyétek, mert ím eljött a Jézus Krisztus ♪	119v-120r	Psal ??? Ton. 7.	antifóna	karácsony		
92.	Íme, eljött az Atya Istennek Fia ♪	120r		antifóna	karácsony		
93.	Békességnek Ura e világra adaték ♪	120r		antifóna	karácsony		
94.	Tégedet az Atya Isten ♪	120r-120v		antifóna	karácsony		

10.18132/LFZE.2018.16

Függelék

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Eredeti bejegyzés	Műfaj	Egyházi idő	Megjelenés a Ráday/Eperjesi Graduálban	Megjegyzések
95.	Az Atya Isten e világra bocsátá ♪	120v		antifóna	karácsony		
96.	Bölcsek látván a csillagot ♪	120v	Epiphania	antifóna	vízkereszt		
97.	Ha embereknek és angyaloknak nyelvükön szólnék ♪	121r	Quadragesima	antifóna	böjt		
98.	Könyörülj rajtunk, Úr Isten ♪	121r	Cum inv	antifóna	böjt		
99.	Vigyázzatok, keresztyének ♪	121r-121v	Nunc	antifóna	böjt		
100.	Eljöttek nekünk a penitenciának napjai ♪	121v-122r		antifóna	böjt		
101.	Zsidóknak Júdas ♪	122r	Cum invocarem exaudi[vit]	antifóna	böjt		
102.	Úr Isten, a mi könyörgésünket hallgasd meg ♪	122r	Salvum me fac, quoniam speravi	antifóna	böjt		
103.	Nagy sok hamis tanúk ♪	122r-122v	Jehova, in nomine tuo	antifóna	böjt		
104.	Áldott Úr Isten, segíts meg minket	122v		antifóna	böjt		
105.	Ments meg minket, Úr Isten ♪	122v	Psal. 21.	antifóna	böjt		

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban
(17. sz. vége-18. sz. eleje)

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Eredeti bejegyzés	Műfaj	Egyházi idő	Megjelenés a Ráday/Eperjesi Graduálban	Megjegyzések
106.	Megoszták ő köztük az én ruháimat ♪	122v-123r	Deus meus	antifóna	böjt		
107.	Én Istenem, szabadíts meg engemet ♪	123r		antifóna	böjt		
108.	A te híveidnek szerelme ♪	123r		antifóna	böjt		
109.	Megfeszítvén Atya Istennek szent Fiát ♪	123r-123v		antifóna	böjt		
110.	Urunk, Jézus halálának idején ♪	123v		antifóna	böjt		
111.	Nagy békességgel kimúlok e világból ♪	123v		antifóna	böjt		
112.	Én eltemettettem vala ♪	123v		antifóna	böjt		
113.	Húsvét napján hajnalban ♪	124r	Paschales. Quarti toni	antifóna	húsvét		
114.	Az Úr Istennek Angyala monda a Mariáknak ♪	124r	In exitu Israel de Aegypto	antifóna	húsvét		
115.	Az Úr Istennek népe jöve ♪	124r		antifóna	húsvét		
116.	Az Úr Istennek Angyala leszálla ♪	124v		antifóna	húsvét		

10.18132/LFZE.2018.16

Függelék

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Eredeti bejegyzés	Műfaj	Egyházi idő	Megjelenés a Ráday/Eperjesi Graduálban	Megjegyzések
117.	Holval reggel a szombatnak első napján ♪	124v		antifóna	húsvét		
118.	Az asszonyi állatok ülven a koporsó mellett ♪	124v- 125r		antifóna	húsvét		
119.	Az idő betelven mi közinkbe jöve ♪	125r	In exitu Israel de Aegypto	antifóna	húsvét		
120.	A kegyelmes Jézus Krisztus könyörülven embereken	125r- 125v		antifóna	húsvét		
121.	A mi Urunk, Jézus Krisztus meghala ♪	125v		antifóna	húsvét		
122.	Vala pedig az ő tekinteti ♪	125v		antifóna	húsvét		
123.	Feltámadván a Krisztus ♪	125v- 126r	Magnificat anima mea Dominum	antifóna	húsvét		
124.	Krisztus Urunk, Jézus e mai napon ♪	126r	Ascensionis. Ton. 3., Psal. 47. Omnes populi plaudite	antifóna	mennybemenetel		
125.	Felmenvén Krisztus mennyégbe ♪	126r		antifóna	mennybemenetel		
126.	Galileabeli férfiak ♪	126v		antifóna	mennybemenetel		
127.	Nem hagylak titeket ♪	126v		antifóna	mennybemenetel		

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban
(17. sz. vége-18. sz. eleje)

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Eredeti bejegyzés	Műfaj	Egyházi idő	Megjelenés a Ráday/Eperjesi Graduálban	Megjegyzések
128.	Mikoron betöltenek volna az ötven napok ♪	126v-127r	Pentecostes. Mirabilia	antifóna	pünkösd		
129.	Úr Istennek Szentlelke betölte ♪	127r		antifóna	pünkösd		
130.	Jövel, Szentlélek, Úr Isten ♪	127r-127v	Magnificat anima mea Dominum	antifóna	pünkösd		
131.	Segíts meg minket ♪	127v	Quotidiana	antifóna	quotidiana		
132.	Nagy dicséretes dicsőséget ♪	127v-128r	Cantate Domino canticum novum. 3 Tono	antifóna	quotidiana		
133.	Dicséret legyen tenéked ♪	128r		antifóna	quotidiana		
134.	Téged egynek állatban ♪	128r-128v	Domine ne in furore tuo arguas me	antifóna	quotidiana		
135.	Áldj meg minket, Atya Úr Isten ♪	128v		antifóna	quotidiana		
136.	Az Úr Isten oltalmazta a régi keresztyéneket ♪	128v-129r		antifóna	quotidiana		
137.	Ha te meg nem tartasz, Uram Isten ♪	129r	Nisi	antifóna	quotidiana		
138.	Mutasd mihozzánk, Úr Isten ♪	129r-129v		antifóna	quotidiana		
139.	Minden háborúság szenvedésre ♪	129v	Domine, quid multiplicati sunt	antifóna	quotidiana		

10.18132/LFZE.2018.16

Függelék

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Eredeti bejegyzés	Műfaj	Egyházi idő	Megjelenés a Ráday/Eperjesi Graduálban	Megjegyzések
140.	Uralkodó Úr Isten ♪	129v-130r		antifóna	quotidiana		
141.	Áldott legyen mindeneknek ♪	130r		antifóna	quotidiana		
142.	Áldott legyen a mi Urunk ♪	130r		antifóna	quotidiana		
143.	Istennek Szent Fia, a te segítségében ♪	130r-130v		antifóna	quotidiana		
144.	Megtartja a nagy Úr Isten ♪	130v	Audite hac omnes gentes	antifóna	quotidiana		
145.	Mennynek, földnek nemes Teremtője ♪	130v-131r		antifóna	quotidiana		
146.	Megsokasultanak a mi ellenségink ♪	131v		antifóna	quotidiana		
147.	Szolgálatok az Úrnak félelemben ♪	131v-132r		antifóna	quotidiana		
148.	Úr Isten, neveld bennünk ♪	132r		antifóna	quotidiana		
149.	Dicsérjétek, keresztyének ♪	132r		antifóna	quotidiana		
150.	Egy hatalmú légy énvelem ♪	132r		antifóna	quotidiana		
151.	Énekeljünk, keresztyének ♪	132r		antifóna	quotidiana		

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban
(17. sz. vége-18. sz. eleje)

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Eredeti bejegyzés	Műfaj	Egyházi idő	Megjelenés a Ráday/Eperjesi Graduálban	Megjegyzések
152.	Ülj nekem jobb kezem felől ♪	132r-132v		antifóna	quotidiana		
153.	Valaki igaz hitből ♪	132v		antifóna	quotidiana		
154.	Ne emlekezzél meg, Úr Isten ♪	132v		antifóna	quotidiana		
155.	Szűz Máriának dicséretével ♪	132v-133r		antifóna	quotidiana		
156.	Az Istennek parancsolatjában ♪	133r	Beatus qui non abiit	antifóna	quotidiana		
157.	Élek, azt mondja az Úr Isten ♪	133r		antifóna	quotidiana		
158.	Az Úr Istennek gyönyörűsége legyen ♪	133r		antifóna	quotidiana		
159.	Kegyelmes Atya Úr Isten ♪	133v		antifóna	quotidiana		
160.	Ó, üdvösséges áldozat ♪	135r-135v		himnusz			Prot.Grad. 28.o.
161.	Szent az Atya Isten ♪	136r-136v	Sanctus Deus.	Sanctus		Ráday 276	Töredék.
162.	Úrnak végvacsorájára ♪	137r-137v	Ad coenam Agni	himnusz		Ráday 236	
163.	Istennek megváltott népe ♪	138r-138v	Alius	himnusz			

10.18132/LFZE.2018.16

Függelék

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Eredeti bejegyzés	Műfaj	Egyházi idő	Megjelenés a Ráday/Eperjesi Graduálban	Megjegyzések
164.	Megjelenté az Úr Isten ♪	140r	Responsoria de adventu	responzórium	advent	Eperjesi 76	
165.	Istennek Szentlelke ♪	140r- 140v		responzórium			
166.	Gyógyíts meg minket, Úr Isten ♪	140v		responzórium			
167.	Áldjuk mindnyájan az Úr Istent ♪	140v- 141r		responzórium			
168.	Teljes szívvel tehozzád kiáltunk ♪	141r		responzórium			
169.	Ó, boldog Szentháromság ♪	141r- 141v		responzórium			
170.	Jézus Krisztus, élő Istennek szent Fia ♪	141v- 142r		responzórium			
171- 174.	Bocsásd el, Úr Isten Áldott, aki jött Uram Isten, mutasd meg nekünk Íme, eljött a Krisztus	142v	Versiculi adventus	versiculus	advent		Adventi versiculus- sorozat

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban
(17. sz. vége-18. sz. eleje)

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Eredeti bejegyzés	Műfaj	Egyházi idő	Megjelenés a Ráday/Eperjesi Graduálban	Megjegyzések
175-178.	Gyermek születék Az Atya Istennek örök igéje Gyermek születék nekünk Születék nekünk a Krisztus	142v- 143r	Nativitatis	versiculus	karácsony		Karácsonyi versiculus- sorozat
179-180.	Körülmetélteték a gyermek Könyörülj mirajtunk	143r	Circumcisionis.	versiculus	circumcisio		Versiculusok circumcisio ünnepére
181-182.	Megjelenék a Krisztus A perzsiai három bölcsek	143v	Epiphania	versiculus	vízkereszt		Vízkereszt versiculusok
183-184.	Tartsunk penitenciát Krisztusnak igazsága	143v	Quadragesimae	versiculus	böjt		Böjti versiculusok
185-186.	Sionnak leánya Örvendezzetek, keresztyének	143v- 144r	Palmarum	versiculus	virágvasárnap		Virágvasárnapi versiculusok
187-190.	A te házadnak szerelme Megoszták az én ruháimat Békességgel elaluszom Részeltess minket, Úr Isten	144r	Parasceves	versiculus	nagypéntek		Nagypénteki versiculusok

10.18132/LFZE.2018.16

Függelék

	Cím/szövegkezdő	Fólió	Eredeti bejegyzés	Műfaj	Egyházi idő	Megjelenés a Ráday/Eperjesi Graduálban	Megjegyzések
191-194.	Meghala a Krisztus Jézus Halálra adatott vala a Krisztus Feltámadott a Krisztus halottaiból Feltámadt a Jézus Krisztus a koporsóból	144v	Paschatos	versiculus	húsvét		Húsvéti versiculusok
195-196.	Felméne a Krisztus A menny és föld örvendezzen	144v	Ascensionis	versiculus	mennybemenetel		Mennybemeneteli versiculusok
197-199.	Hirdetik vala az Apostolok A Szentléleknek ajándékát Istennek Szentlelke betölté	145r	Pentecostes	versiculus	pünkösd		Pünkösti versiculusok
200-202.	Hárman vannak az égben Áldjuk mindnyájan az Atyát és Fiút Áldott legyen a Szentháromság	145r	Trinitatis	versiculus	Szentháromság		Versiculusok Szentháromság ünnepére

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban
(17. sz. vége-18. sz. eleje)

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Eredeti bejegyzés	Műfaj	Egyházi idő	Megjelenés a Ráday/Eperjesi Graduálban	Megjegyzések
203-212.	Támadj fel, Úr Jézus Krisztus Minden titkos bűneinkből Úr Isten, a mi bűnünk szerint Fogadásod szerint, Úr Isten Mi segítségünk vagy te, Úr Isten Könyörülj, Úr Isten, mirajtunk Töröld el, Úr Isten Hallgasd meg, Úr Isten Mindenhai könyörgésünk Őrizz meg minket, Úr Isten	145v	Omnium dierum	versiculus	Omnium dierum		Versiculusok általános használatra
213.	Jöjj el hozzánk, Üdvözítő	147r	Benedictiones (sive) Conclusiones concentuum Adventus	benedictio	advent	Ráday 100	
214.	Jövel hozzánk, Jézus Krisztus	147r		benedictio	advent		
215.	Jézus Krisztus, ki e napon a szép Szűznek	147v	Nativitatis	benedictio	karácsony	Ráday 101	
216.	Adjunk hálát, keresztyének	147v		benedictio	karácsony	Ráday 102	

10.18132/LFZE.2018.16

Függelék

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Eredeti bejegyzés	Műfaj	Egyházi idő	Megjelenés a Ráday/Eperjesi Graduálban	Megjegyzések
217.	Áldjuk mi mind az Úr Istent	147v		benedictio	karácsony	Ráday 103	
218.	Jézus Krisztus, ki miértünk	147v-148r	Circumcisionis	benedictio	circumcisio		
219.	Jézus Krisztus, ki e napon a bölcseknek	148r	Epiphanias	benedictio	vízkereszt	Ráday 104	
220.	Jézus Krisztus, ki negyven nap	148r	Quadragesimae	benedictio	böjt		
221.	Jézus Krisztus, ki e napon nagy szörnyű	148r-148v	Palmae	benedictio	virágvasárnap		
222.	Jézus Krisztus, ki e napon érettünk megáldoztattál	148v	Parasceves	benedictio	nagypéntek		
223.	Jézus Krisztus, ki e napon kint szenvedvén	148v	Resurrectionis	benedictio	húsvét		
224.	Emlékezzünk, keresztyének, az Istennek	148v-149r		benedictio	húsvét	Ráday 105	
225.	Járjunk mi most, keresztyének	149r	Ascensionis	benedictio	mennybemenetel	Ráday 106	
226.	Örüljünk, mi keresztyének	149r	Pentecostes	benedictio	pünkösd	Ráday 107	
227.	Igazságnak tanítója, hamisságnak elrontója	149r-149v		benedictio	pünkösd		

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban
(17. sz. vége-18. sz. eleje)

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Eredeti bejegyzés	Műfaj	Egyházi idő	Megjelenés a Ráday/Eperjesi Graduálban	Megjegyzések
228.	Atya, Fiú és Szentlélek	149v	Quotidiani	benedictio	quotidiana		
229.	A teremtő Atya Isten	149r		benedictio	quotidiana	Ráday 98	
230.	Jézus Krisztus, kit az Atya	150r		benedictio	quotidiana	Ráday 99	
231.	Igazságszerető Atya	150r		benedictio	quotidiana	Ráday 95	
232.	Felmagasztaljuk a felséges, mindenható	150r		benedictio	quotidiana	Ráday 96	
233.	Örök, mindenható Istennek irgalmasságáról	150v		benedictio	quotidiana		
234.	Örüljünk, mi áldottak	150v		benedictio	quotidiana	Ráday 97	
235.	Menjetek el békességgel	150v-151r	Peracta coena	benedictio	peracta coena	Ráday 108	
236.	Áldjuk mindnyájan a Krisztust	151r		benedictio	peracta coena		
237.	Hálát adjunk mindnyájan az Úr Istennek	151r		sequentia		Eperjesi 125	
238.	Miért dühösködnek a pogányok	152r-152v		zsoltár			2. zsoltár
239.	Uram, ki sokan vannak, kik engemet háborgatnak	153r-153v	Psalm III. Domine, quam multi sunt	zsoltár			

10.18132/LFZE.2018.16

Függelék

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Eredeti bejegyzés	Műfaj	Egyházi idő	Megjelenés a Ráday/Eperjesi Graduálban	Megjegyzések
240.	Hallgass meg engemet, én üdvözítő Istenem	153v-154r	Psal. IV. Cum invocarem exaudi[t]	zsoltár			
241.	Uram, a te haragodban ne fedj meg engemet	154v-155r	Psal. VI. Domine, ne in furore	zsoltár			
242.	Úr Isten, mi Urunk, mely igen csodálatos a te neved	155r-156r	Psal: VIII. Domine Deus noster qua	zsoltár			
243.	Én Uram, Istenem, tebenned bízom	156r-157r	Psal. VII. Jehova Deus mi ad te recipio me	zsoltár			
244.	Míglen felejtesz el engemet	157v-158r	Psal. XII. Usquequo, Domine, oblivisceris	zsoltár			Vulgata szerint
245.	Őrizz meg engemet, én Istenem	158r-158v	Psal. XV. Conserva me, Domine, quoniam speravi	zsoltár			
246.	Én Istenem, én Istenem, ó, miért hagytál el engemet	159r-161r	Ps: XXI. Deus meus, Deus meus cur deseruisti me	zsoltár			
247.	Az Úr legeltet engemet	161r-161v	Ps. XXIII. Jehova pastor meus est	zsoltár			
248.	Tebenned bízom, én Uram, Istenem	161v-162r	Ps. XXXI. Ad te, Jehova, me recipio	zsoltár			
249.	Az egek beszélnek az Istennek dicséretét	162r-163r	Ps. XIX. Coeli enarrant gloriam Dei	zsoltár			
250.	Meghallgasson tégedet az Úr	163v-164r	Psal. XX. Exaudiat te, Jehova, a tempore	zsoltár			

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban
(17. sz. vége-18. sz. eleje)

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Eredeti bejegyzés	Műfaj	Egyházi idő	Megjelenés a Ráday/Eperjesi Graduálban	Megjegyzések
251.	Eltökélte a hitetlen ember ő magában	164r-165r	Ps: XXXVI. Dietum defectionis ad improbu	zsoltár			
252.	Állj bosszút, Uram, értem, és vedd fel ügyemet	165r-165v	Ps: XLIII. Vindica me Deus suscipe contentationem	zsoltár			
253.	A mi Teremtőnk oltalmunk nekünk	165v-166v	Psal. XLVI. Deus nobis est receptus nobis et robur	zsoltár			
254.	Minden népek vígassághoz készültének	166v-167r	Psal. XLVII. Omnes populi plaudite manu	zsoltár			
255.	Meghallgassátok őket, minden népek	167v-168v	Ps: XLIX. Audite hac omnes populi	zsoltár			
256.	Könyörülj rajtam, én Istenem	168v-170v	Psal. LI. Gratiam fac mihi, o Deus, secundum	zsoltár			
257.	Úr Isten, a te nevedért szabadíts meg engemet	170v-171r	Ps. LIV. Deus, propter nomen tuum serva me	zsoltár			
258.	Könyörüljön mirajtunk az Úr Isten	171r-171v	Psal. LXVII. Deus gratiam faciat nobis	zsoltár			
259.	Szabadíts meg, Úr Isten	171v-174r	Ps. LXIX. Serva me Deus, quia perveniunt aqua	zsoltár			
260.	Úr Isten, figyelmezzél a mi segítségünkre	174r-174v	Ps. LXX. Deus, in adjutorium meum intende	zsoltár			
261.	Úr Isten, a te ítéletedet adjad a királynak	174v-176r	Psal. LXXII. O, Deus, judicia tua regi da	zsoltár			

10.18132/LFZE.2018.16

Függelék

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Eredeti bejegyzés	Műfaj	Egyházi idő	Megjelenés a Ráday/Eperjesi Graduálban	Megjegyzések
262.	Megkegyelmezel, Úr Isten a te földednek	176r-176v	Ps. LXXXV. Benevolus fueras, o, Jehova terra	zsoltár			
263.	Énekeljete az Úrnak új éneket	177r-177v	Ps. XCVI. Cantate Jehova canticum novum	zsoltár			
264.	Az Úr Isten uraldodik, örvendjen a föld	177v-178v	Ps. XCVII. Jehova regnat, exultat terra	zsoltár			
265.	Énekeljete az Úrnak új éneket, mert csodadolgokat cselekedett	178v-179r	Psal. XCIX. Cantate Domino canticum novum	zsoltár			
266.	Az Atya mindenható Úr Isten, mondá az én Uramnak	179r-179v	Psal. CX. Dixit Jehova Domino meo, sede ad de[xtris]	zsoltár			
267.	Hálákat adok az én Uramnak, Istenemnek	180r-180v	Psal. CXI. Celebrabo Jehovam ex animo toto	zsoltár			
268.	Boldog ember, ki féli az Úr Istent	180v-181r	Ps. CXII. Beatus quisquis reveretur Jehovam	zsoltár			
269.	Dicsérjétek, hű keresztyének az Úr Istent	181r-181v	Ps. CXIII. Laudate servi Jehova, laudate nomen	zsoltár			
270.	Izraelnek Egyiptomból kijövéseben	181v-183r	Ps. CXIV et CXV. Exeumte Israel ex Aegypto	zsoltár			
271.	Boldogok a tisztaszívű emberek	183r-184r	Psal. CXIX. Beati integri via qui ambulant	zsoltár			

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban
(17. sz. vége-18. sz. eleje)

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Eredeti bejegyzés	Műfaj	Egyházi idő	Megjelenés a Ráday/Eperjesi Graduálban	Megjegyzések
272.	Megemlékezzél, Úr Isten a te híveidnek tett fogadásodról	184r-185r	Octonar. VII. VIII. Recordant verbi tui cum servo tuo habici in quo spem fecisti	zsoltár			119. zsoltár 7. nagy része (49. verstől)
273.	Elfogyatkozott a mi lelkünk	185r-186r	Oct. XI. & XII. Consumti sunt desiderio salutis tua	zsoltár			119. zsoltár 81. versétől
274.	Csodálatosak, Úr Isten, a te bizonyágid	186r-187r	Oct. XVII. & XVIII. Mirabilia sunt testimonia tua, ideico custodit	zsoltár			119. zsoltár 129. versétől
275.	Hogyha az Úr Isten nem építend minékünk házat	187r-187v	Ps. CXXVII. Nisi Dominus aedificet domum	zsoltár			
276.	A mi bűneinknek mélységéből kiáltunk	187v-188r	Ps. CXXX. Ex profundis clamavi te Jehova, dicens	zsoltár			A zsoltár végén folyóírással a doxológia.
277.	Megemlékezzél, Úr Isten, a Dávidról	188r-189r	Ps. CXXXII. Memor esto Jehova Davidis cum tota	zsoltár			
278.	Jó Istennek minden szolgálói	189v	Ps. CXXXIV. Ecce benedicite Jehova omnes	zsoltár			
279.	Áldott legyen az én Uram, Istenem	189v-191r	Psal. CXLIV. Benedictus sit Jehova, Deus meus	zsoltár			A szövegcustos egy helyen javítva.
280.	Felmagasztalunk téged, Úr Isten	191r-192r	Ps. CXLV. Exaltabo te mi rex et benecta nomen tuo	zsoltár			
281.	Dicsérem az Úr Istent az én életemben	192v-193r	Ps. CXLVI. Laudabo Jehovam in vita mea	zsoltár			

	Cím/szövegkezdlet	Fólió	Eredeti bejegyzés	Műfaj	Egyházi idő	Megjelenés a Ráday/Eperjesi Graduálban	Megjegyzések
282.	Dicsérjétek az Úr Istent, mert igen jó az ő dicséreti	193r-193v	Ps. CXLVII. Laudate Jah, quia bonum est psallere	zsoltár			
283.	Dicsérjétek, hű keresztyének az Úr Istent	193v-194r	Isdem Psal. Vers: 12. Laudibus commendate Jerusalem	zsoltár			
284.	Énekeljétek az Úrnak új éneket, és dicsérjétek őtet	194r-194v	Ps. CXLIX. Cantate Jehova canticum novum, laudate ejus	zsoltár			
285.	Magasztalja az én életem az Urat	195r-195v	Sequuntur cantica. Canticum Mariae. Et ait Maria: Magnificat anima mea Dominum.	canticum			
286.	Áldott legyen Izraelnek Ura, Istene	195v-196v	Canticum Zachariae. Zacharias pater Joannis repletus est Spiritu Sancto, et prophetavit dicens: Benedictus Dominus Deus Israel: Quia visitavit &.	canticum			
287.	Uram Isten, mostan bocsátod el békességgel	196v-197r	Canticum Simeonis. Nunc dimittis servum tuum secundum verbum tuum in pace.	canticum			
288.	Valaki akar üdvözülni	197r-199v	Symbolum Athanasii Episcopi. Quicumque vult salvus esse, ante omnia.	Credo		Ráday 231	A végén bejegyzés folyóírással Rimai György nevével. (199v)

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban
(17. sz. vége-18. sz. eleje)

3. táblázat: Vegyes tételek 201r-220r

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Műfaj	Egyházi idő	Eredeti bejegyzések	Szövegszerző	Megjegyzések
1.	Dicséretet mondjunk	201r-201v	lamentáció		Lamentationibus praemittenda		
2.	Dicsőség és dicséret ♪	201v-202v	himnusz	virágvasárnap	Palmarum		(Eperjesi 200)
3.	Örülj és örvendezz, keresztyéneknek gyülekezete	202v-203r	sequentia	húsvét	Prosa resurrectionis		(Eperjesi 269)
4.	Irgalmazz nekünk, Úr Isten ♪	203r-204r	Kyrie puerorum	nagyhét	Prosa pass. Praemittenda. Kecskeméti K. Gergely.		(Eperjesi 225)
5.	Az Isten a mi reménységünk	204v-205v	zsoltár		Psal 46.	Szenci Molnár Albert	
6.	Az Istenhez az én szómat	205v-207v	zsoltár		LXXVIII. Voce mea ad Dominum	Szenci Molnár Albert	Vulgata szerinti számozás, Szencinél 77.
7.	Örvendezzetek az erős Istennek ♪	207v-209r	zsoltár			Szenci Molnár Albert	81. zsoltár. Kottaírás!
8.	Haragodnak nagy voltában megindulván	209r-212v	zsoltár		58. solt.	Szenci Molnár Albert	
9.	Az Úrnak irgalmát örökké éneklek	212v	zsoltár		Psalmus 79.	Szenci Molnár Albert	79. zsoltár, töredék. Egészen eltérő kézírás.
10.	Veni Creator Spiritus ♪	213v	himnusz	pünkösöd			A lap alsó fele levágva.
11.	Festum nunc celebre ♪	213v-214r	himnusz	mennybemenetel			A lap alsó fele levágva.
12.	O Lux Beata Trinitas ♪	214r	himnusz	Szentháromság			A lap alsó fele levágva.
13.	Ébredjél fel, világ, bűneidből	215v-216r	kanció		[...] de extremo iudicio	(Nemes Imre?)	A lap egy része olvashatatlan.
14.	Megteljesíté az Atya Isten	216v	kanció			Tuba Mihály	A lap egy része olvashatatlan.
15.	Hirdetek tinéktek	217r	kanció	karácsony	Cantio pro nativitate		

10.18132/LFZE.2018.16

Függelék

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Műfaj	Egyházi idő	Eredeti bejegyzések	Szövegszerző	Megjegyzések
16.	Mostan örvendezzünk, keresztyének	217v- 218r	kanció	karácsony	Más: karácsonyi	Skultéti Márton	
17.	Isten Fia váltságunkra	218r	kanció	karácsony	Más		
18.	Te, békesség Fejedelme	218v	kanció		Cantio pro pace. Scribesit A. Josvay 1702. jan. 9.		
19.	Mire bánkódol, ó, te én szívem	219v- 220r	kanció				

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. közepe)

4. táblázat: Passió f. 221r-236r

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Műfaj	Megjegyzések
1.	Mi Urunk, Jézus Krisztusnak ♪	221r-236r	passió	Máté evangéliuma alapján.

5. táblázat: Kanciók, lamentáció f. 237r-299r

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Műfaj	Egyházi idő	Eredeti bejegyzések	Szövegszerző	Megjegyzések
1.	Ó, siralom, szívfájdalom.	237r	kanció		A Krisztus eltemetéséről való ének		
2.	Jeremiás prófétának imádsága és siralmai. ♪	238r-247r	lamentáció		Oratio Hieremiae		
3.	Mennyből jövök most hozzátok	248r-248v	kanció	karácsony			
4.	Dicséretes a gyermek	248v	kanció	karácsony	Más.		
5.	Hirdetek tinéktek	249r	kanció	karácsony	Más. Ex Sl(ova)cha: Zwestugem w(am)		
6.	Krisztus Urunknak áldott születésén	249r-249v	kanció	karácsony	Más.	Pécseli Király Imre	
7.	Régen nagy időben, a vízőzön után	250r-254v	kanció		Az Izsák Házasságáról való História.	Batizi András	1546
8.	Mikor Krisztus Betlehemben születék	254v-256r	kanció	karácsony	Cantio de Nativitate	Erdélyi Máté	
9.	Mi Atyánk, Atya Isten	256v-257r	kanció	karácsony	Cantio de Nativitate	(Sztárai Mihály)	
10.	Megteljesíté az Atya Isten	257r-257v	kanció	karácsony		Tuba Mihály	
11.	Mikor e széles világ kárhozatba esett volna	258r-259r	kanció	karácsony	Cantio de Nativitate		
12.	Jézus születék üdvösségünkre	259r-259v	kanció	karácsony		(Szegedi Kis István)	
13.	Teljes e széles világon	259v-260v	kanció	karácsony	Hymnus nativitatis		
14.	Teljes szívvel örvendjünk	261r-262r	kanció	karácsony		(N.K.T.)	
15.	Gyermek születék Betlehemben	262r-263r	kanció	karácsony	Puer natus in Betlehem		

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban
(17. sz. vége-18. sz. eleje)

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Műfaj	Egyházi idő	Eredeti bejegyzések	Szövegszerző	Megjegyzések
16.	Úr Istennek szent Fia, e nap nekünk születék	263r-263v	kanció	karácsony			
17.	Davidnak ő városában születék	263v-264r	kanció	karácsony			
18.	Krisztus Jézus születék Atya Istentől	264r-265r	kanció	karácsony			
19.	Jer, mindnyájan örüljünk	265r-266r	kanció	karácsony			
20.	Úr Isten veletek, keresztyének, örüljete	266r-267r	kanció	karácsony			
21.	Jer, mi dicsérjük, áldjuk és felmagasztaljuk	267r-268v	kanció	karácsony	Az Modulemus notaiara		
22.	Jer, dicsérjük e mai napon a mi Urunkat	268v-270v	kanció	karácsony		Batizi András	
23.	Nekünk születék mennyei király	270v	kanció	Cantio de novo anno			
24.	Atyának bölcsessége, bizony istensége	271r-271v	kanció	nagypéntek	Nagypéntekre való ének		
25.	Krisztus feltámad, ki értünk megholt vala	272r-273r	kanció	húsvét	Az Úr Krisztus dicsőséges feltámadásáról való szép isteni dicséret	Batizi András	
26.	Krisztus feltámad, mi bűnünket elmosa	273r-273v	kanció	húsvét			
27.	Krisztus feltámad, nekünk örömet ada	274r-274v	kanció	húsvét		Batizi András	
28.	Krisztus feltámad, igazságunkra	274v-274v	kanció	húsvét			
29.	Krisztus feltámad, ki értünk megholt vala	275r-276v	kanció	húsvét	Nóta: Emlékezzünk e napon Urunknak		
30.	Krisztus feltámad, mi bűnünket elmosa	276v-277r	kanció	húsvét	Mein Gott ist		

	Cím/szövegkezdő	Fólió	Műfaj	Egyházi idő	Eredeti bejegyzések	Szövegszerző	Megjegyzések
31.	Emlékezzünk e napon	277v- 278r	kanció	húsvét			
32.	Krisztus feltámad, mi bűnünket elmosa	278v- 279r	kanció	húsvét			
33.	Krisztust megfeszíték kegyetlen zsidó népek	279r- 279v	kanció	húsvét			
34.	Ó, Jézus, mi Üdvözítőnk, kiben vagyunk hitünk	280r	kanció	húsvét		(N.K.T.)	
35.	Krisztus mennybe felméne, nekünk helyet szerzeni	280v- 281v	kanció	mennybemenetel	A Krisztus győzedelmes mennybemenéséről		
36.	A Krisztus mennybe felméne, nekünk helyet szerzenie	281v- 282v	kanció	mennybemenetel			
37.	A Krisztus mennybe felméne, hála legyen az Istennek	282v- 283r	kanció	mennybemenetel			
38.	A pünkösd ünnepnapján	283r- 284v	cantio	pünkösd	Pünkösdre		
39.	Pünkösd napja betelvén	284v- 285v	kanció	pünkösd			
40.	A pünkösdnek jeles napján, Szentlélek Isten küldeték	286r	kanció	pünkösd			
41.	Régi pünkösdnek idején jöve Sionból a törvény	286r- 286v	kanció	pünkösd			
42.	Pünkösdnap a Szentlélek Úr Isten	286v- 287r	kanció	pünkösd	Ad notam: Spiritus S. gratia		Nótajelzés: Spiritus S. gratia
43.	A pünkösdnek jeles napján, hála legyen az Istennek	287r- 287v	kanció	pünkösd			
44.	A pünkösdnek jeles napján, hála legyen az Istennek	287v- 288r	kanció	pünkösd			
45.	Jövel, Szentlélek Úr Isten, lelkünknek vigassága	288r- 289r	kanció	pünkösd		Batizi András	
46.	Szentháromság és csak egy Istenség	289r- 289v	kanció	Szentháromság	A Szentháromságról		

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban
(17. sz. vége-18. sz. eleje)

	Cím/szövegkezdet	Fólió	Műfaj	Egyházi idő	Eredeti bejegyzések	Szövegszerző	Megjegyzések
47.	Imádunk mi téged, Szentháromság	289v- 290r	kanció	Szentháromság			
48.	Hiszünk mi mind egy Istenben	290r- 290v	kanció	Szentháromság			
49.	Üdvözlégy, örök Úr Isten	291r- 291v	kanció	Szentháromság			
50.	Szükség megtudnunk üdvösségnek dolgát	292r- 293r	kanció		A tíz parancsolatról		A lap tetején egy sor kotta található Hlboky írásával.
51.	Ó, Izrael, szerető népem, hallgassad	293r- 294r	kanció				
52.	Vedd el, Úr Isten, rólunk haragodat	294r- 294v	kanció		Aufer im mensam &c		
53.	A keresztyénségben igaz vallás	295r- 295v	kanció	advent	De adventu		
54.	Az Atya Úr Isten Ádámot hogyan teremté	295v- 296v	kanció	advent			
55.	E nap nekünk dicséretes nap, bizony vígasságnak napja	296v- 297r	kanció	karácsony	Következik egynéhány elmaradott karácsonyi ének		
56.	Ím, a magas mennyből jövök, és nektek új hírt hirdetek	297v- 298v	kanció	karácsony	Angelus ad Pastores ait	Mihálykó János	
57.	Mennyei király születék, a Krisztus nekünk adaték	298v- 299r	kanció	újév	Cantio de Novo Anno ad notam Mikor Krisztus Betlehemben		
58.	Parancsolá az Augusztus császár	299r- 299v	kanció				

6. táblázat: Hlboky György dallamgyűjteménye 300r-307v

	Cím/ szövegkezdlet	Eredeti számozás/ fólió	Huszár Gál 1560	Genfi zsoltár 1607	Cantionale Catholicum 1676	Eredeti utalás pagina- számra	Deák- Szentés 18. század	RMDT I. 1958/ 2017	RMDT II.	RPHA	RMKT XVII. kötet/ szám	Dallam- csoport	Megjegyzések/ Zsoltár- számok
1.	a: Drága dolog az Úristent dicsérni b: Jézus Krisztus, mi kegyelmes	H f. 1a-b, P f. 300v- 301r			a: 633 b: 546	a: 633		95./129.		a: 291 b: 668		II.	a: 146/147
2.	Szent Dávid király háborúságában	H f. 1a-b, P f. 300v- 301r			583	575		87./122.		1307		II.	12/13
3.	Irgalmazz, Úristen, immáron énnékem	H f. 1a-b, P f. 300v- 301r	V2a		610	610		23./29.		590		II.	56/57
4.	Háborúsága Dávid királynak	H f. 1a-b, P f. 300v- 301r	T7b ♪		605	605		196./87. -/95.		470		I. a	50/51
5.	Felséges Isten, mennynek-földnek	H f. 1a-b, P f. 300v- 301r	B2b ♪					138./68. 40./46.		411.		II.	
6.	Ó, Úristen, tekints	H f. 1a-b, P f. 300v- 301r	Q5b ♪					135./9. 136./152.		1139		II.	12/13
7.	Ébredjél fel, világ, bűneidből	H f. 1a-b, P f. 300v- 301r			542	542	153	219./224.	(131.)	308		II.	

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban
(17. sz. vége-18. sz. eleje)

	Cím/ szövegkezdet	Eredeti számozás/ főlió	Huszár Gál 1560	Genfi zsoltár 1607	Cantionale Catholicum 1676	Eredeti utalás pagina- számra	Deák- Szentés 18. század	RMDT I. 1958/ 2017	RMDT II.	RPHA	RMKT XVII. kötet/ szám	Dallam- csoport	Megjegyzések/ Zsoltár- számok
8.	Sok nyilvánvaló bizonyosságokkal Szent Dávid	H f. 1a-b, P f. 300v- 301r						196./87.		1263		I. a	35/36
9.	Hogy panaszolkodik a hatalmas Isten	H f. 1a-b, P f. 300v- 301r	S7b ♪					23./29. -/92.		550		II.	49/50
10.	[A jó hitű] ember szelíd e világon	H f. 1a-b, P f. 300v- 301r			622	622		222./227.		14		II.	85/86
11.	a: Tekints reám, Istenem, nyavalyámban b: Ó, mely igen rövid	H f. 2a-b, P f. 301v- 302r			a: 580 b: 549	a: 580	b: 156	77./117.		a: 1366 b: 1121		I. a	a:9/10
12.	Hallgass meg minket, Úristen	H f. 2a-b, P f. 301v- 302r			152	152		201./206.		(505)		II.	
13.	Ó, mint keseregnek most a keresztyének	H f. 2a-b, P f. 301v- 302r	e8a					145./158.		1127		II.	

10.18132/LFZE.2018.16

Függelék

	Cím/ szövegkezdő	Eredeti számozás/ főlió	Huszár Gál 1560	Genfi zsoltár 1607	Cantionale Catholicum 1676	Eredeti utalás pagina- számra	Deák- Szentés 18. század	RMDT I. 1958/ 2017	RMDT II.	RPHA	RMKT XVII. kötet/ szám	Dallam- csoport	Megjegyzések/ Zsoltár- számok
14.	a: Hálát adunk neked, mennybéli Isten b: Az Úr énnékem őriző pásztorem	H f. 2a-b, P f. 301v- 302r		23.		23?					a: 6/160. b: 6/23.	III.	
15.	Mondjatok dicséretet, keresztények	H f. 2a-b, P f. 301v- 302r			534	534	150	93./127.		1005		II.	
16.	a: Adjunk hálát mindnyájan az Atya Úristennek, és mondjunk dicséretet (<i>mondjunk az Istennek</i>) b: Az Izráelnek népe régenten ó törvényből	H f. 2a-b, P f. 301v- 302r	a: B6b ♪		a: 528		a: 148	85./70.	(218.)	a: 62 b: 142		I. a	a: Hálaadás úrnapi prédikáció után b: 123/124
17.	Megbántunk, Isten, szüntelen tégedet	H f. 2a-b, P f. 301v- 302r						187./194.		859		II.	
18.	Ti, keresztények, dicséritek Istent, kik a Jézusnak	H f. 2a-b, P f. 301v- 302r						87./122.		1378		II.	133/134

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban
(17. sz. vége-18. sz. eleje)

	Cím/ szövegkezdet	Eredeti számozás/ fólió	Huszár Gál 1560	Genfi zsoltár 1607	Cantionale Catholicum 1676	Eredeti utalás pagina- számra	Deák- Szentés 18. század	RMDT I. 1958/ 2017	RMDT II.	RPHA	RMKT XVII. kötet/ szám	Dallam- csoport	Megjegyzések/ Zsoltár- számok
19.	Ó, felséges Úr, mi kegyes Istenünk	H f. 2a-b, P f. 301v- 302r		8.							6/8.	III.	
20.	Segítségül hívjuk a mennyei Istent, hogyan minket	H f. 2a-b, P f. 301v- 302r						15./21.		1215		II.	
21.	Tekints reánk immár, nagy Úristen, a mennyeiből, a te dicsőséges	H f. 2a-b, P f. 301v- 302r	C3b ♪					86./72.		1368		II.	
22.	Aki veti segedelmet (töredék 1)	H f. 3a, P f. 302v	X1a ♪					59./ 81.		74		II.	90/91
23.	Boldog az olyan ember az Istenben (töredék 2)	H f. 3a, P f. 302v	O7b ♪		571	571		123./86.		203		II.	1
24.	Krisztus, ki vagy nap és világ, minket sötétségben ne hagyj (töredék 3)	H f. 3a, P f. 302v			532	532		228./233. 229./234.		804		II.	Esti himnusz
25.	Lásd meg, Uram, [én] ügyemet, mely méltatlan bosszút szenvedek éltében	H f. 3a, P f. 302v			601	601	160	210./215.		823		II.	42/43

10.18132/LFZE.2018.16

Függelék

	Cím/ szövegkezdő	Eredeti számozás/ főlió	Huszár Gál 1560	Genfi zsoltár 1607	Cantionale Catholicum 1676	Eredeti utalás pagina- számra	Deák- Szentés 18. század	RMDT I. 1958/ 2017	RMDT II.	RPHA	RMKT XVII. kötet/ szám	Dallam- csoport	Megjegyzések/ Zsoltár- számok
26.	Úristen, légy most mivelünk, mert sokan támadtak ellenünk (töredék 4)	H f. 3a, P f. 302v						96./130.		1439		II.	70/71
27.	Uram, te nagy haragodban, ki miatt vagyok búban (töredék 5)	H f. 3a, P f. 302v		6.							6/6.	III.	
28.	Hatalmas Isten, könyörgünk, szent Felségedhez kiáltunk (töredék 6)	H f. 3a, P f. 302v				29.		206./211.		524		I. a	
29.	Eltévedtem, mint juh (töredék 7)	H f. 3a, P f. 302v				30			312.		8/165.	II.	
30.	a: Ó, Izráel, szerető népem b: Szabadíts meg engem, Úristen c: Emeld [fö]l szíved, füled nyisd meg] (töredék 8)	H f. 3a, P f. 302v		140.				167./179.		a: 1114 b: 6/140.		III.	a: Tízparancsolat
31.	Az eget beszélők, és nyilván hirdetik az Úrnak erejét (töredék 9)	H f. 3a, P f. 302v		19.							6/19.	III.	

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban
(17. sz. vége-18. sz. eleje)

	Cím/ szövegkezdet	Eredeti számozás/ fólió	Huszár Gál 1560	Genfi zsoltár 1607	Cantionale Catholicum 1676	Eredeti utalás pagina- számra	Deák- Szentés 18. század	RMDT I. 1958/ 2017	RMDT II.	RPHA	RMKT XVII. kötet/ szám	Dallam- csoport	Megjegyzések/ Zsoltár- számok
32.	Haragodnak nagy voltában (töredék 10)	H f. 3a, P f. 302v		38.							6/38.	III.	
33.	(töredék 11, dallam: Tehozzád teljes szívből, 130. genfi zsoltár – utolsó 23 hang)	H f. 4b, P f. 303r		130.							6/130.	III.	
34.	(töredék 12, azonosítatlan dallam – utolsó 23 hang)	H f. 4b, P f. 303r										II.	
35.	(töredék 13, azonosítatlan dallam – utolsó 15 hang)	H f. 4b, P f. 303r										II.	
36.	(töredék 14, azonosítatlan dallam – utolsó 4 hang)	H f. 4b, P f. 303r										II.	

10.18132/LFZE.2018.16

Függelék

	Cím/ szövegkezdet	Eredeti számozás/ főlió	Huszár Gál 1560	Genfi zsoltár 1607	Cantionale Catholicum 1676	Eredeti utalás pagina- számra	Deák- Szentés 18. század	RMDT I. 1958/ 2017	RMDT II.	RPHA	RMKT XVII. kötet/ szám	Dallam- csoport	Megjegyzések/ Zsoltár- számok
37.	(töredék 15, [a: <i>Mindenkoron áldom az én Uramat</i>], [b: <i>Szabadíts meg, és tarts meg, Uram Isten, mert e földön immár szent ember</i>] nincsen – utolsó 13 hang)	H f. 4b, P f. 303r			594			82./120.		a: 983 b: 1295		II.	a: 33/34 b: 11/12
38.	(töredék 16, azonosítatlan dallam – utolsó 9 hang)	H f. 4b, P f. 303r										I. a	
39.	(töredék 17, azonosítatlan dallam – utolsó 9 hang)	H f. 4b, P f. 303r										II.	
40.	(töredék 18, azonosítatlan dallam – utolsó 7 hang)	H f. 4b, P f. 303r										I. a	<i>NB: 94</i>

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban
(17. sz. vége-18. sz. eleje)

	Cím/ szövegkezdő	Eredeti számozás/ főlió	Huszár Gál 1560	Genfi zsoltár 1607	Cantionale Catholicum 1676	Eredeti utalás pagina- számra	Deák- Szentés 18. század	RMDT I. 1958/ 2017	RMDT II.	RPHA	RMKT XVII. kötet/ szám	Dallam- csoport	Megjegyzések/ Zsoltár- számok
41.	(töredék 19, [fejedél], azonosítatlan dallam – utolsó 21 hang)	H f. 4b, P f. 303r										II.	
42.	(töredék 20, azonosítatlan dallam – utolsó 26 hang)	H f. 4b, P f. 303r										II.	
43.	Úrnak szolgálai mindnyájan, áldjátok az Urat vígán	H f. 5a-b, P f. 303v- 304r		134.							6/134.	III.	
44.	Úristen, bűnünkért és hitetlenségünkért	H f. 5a-b, P f. 303v- 304r										II.	
45.	Ítéld meg engemet, Úristen, és fogadd fel én ügyemet	H f. 5a-b, P f. 303v- 304r		43.							6/43.	III.	
46.	Maradj velünk, mi Krisztusunk	H f. 5a-b, P f. 303v- 304r						229./234.			17/136.	I. a	Esti dicséret

10.18132/LFZE.2018.16

Függelék

	Cím/ szövegkezdlet	Eredeti számozás/ főlió	Huszár Gál 1560	Genfi zsoltár 1607	Cantionale Catholicum 1676	Eredeti utalás pagina- számra	Deák- Szentés 18. század	RMDT I. 1958/ 2017	RMDT II.	RPHA	RMKT XVII. kötet/ szám	Dallam- csoport	Megjegyzések/ Zsoltár- számok
47.	Kiáltásom halld meg, Isten, vedd füledbe az én könyörgésemet	H f. 5a-b, P f. 303v- 304r		61.							6/61.	III.	
48.	Nosza, istenfélő szent hívek, örvendeztetek az Úrnak	H f. 5a-b, P f. 303v- 304r		33.							6/33.	III.	
49.	Ne szállj perbe énvelem, ó, én édes Istenem	H f. 5a-b, P f. 303v- 304r					163	232./237.			8/56.	I. b	
50.	Ékes dolog dicsérni, Uram, felségedet	H f. 5a-b, P f. 303v- 304r		92.							6/92.	III.	
51.	Áldjad, lelkem, Uradat, Istenedet, minden énbennem dicsérje szent nevét	H f. 6a-b, P f. 304v- 305r		103.							6/103.	III.	
52.	Szemem a hegyekre vetem, mert felül van nekem	H f. 6a-b, P f. 304v- 305r		121.							6/121.	III.	
53.	Örülök az én szívemben e kíváncsú hírt hallván	H f. 6a-b, P f. 304v- 305r		122.							6/122.	III.	

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban
(17. sz. vége-18. sz. eleje)

	Cím/ szövegkezdet	Eredeti számozás/ főlió	Huszár Gál 1560	Genfi zsoltár 1607	Cantionale Catholicum 1676	Eredeti utalás pagina- számra	Deák- Szentés 18. század	RMDT I. 1958/ 2017	RMDT II.	RPHA	RMKT XVII. kötet/ szám	Dallam- csoport	Megjegyzések/ Zsoltár- számok
54.	Áldjátok az Úr nevét, akik neki szolgáltak	H f. 6a-b, P f. 304v- 305r		135.							6/135.	III.	
55.	Áldjad, én lelkem az Urat, hirdessed dicséretét	H f. 6a-b, P f. 304v- 305r		146.							6/146.	III.	
56.	Emlékezzél, Úristen, híveidről, kik kiáltunk	H f. 6a-b, P f. 304v- 305r			542	542	154	113./143.		368		I. a	
57.	Mikor Senacherib a Jeruzsálemet megszállotta volna	H f. 7a-b, P f. 305v- 306r			603	603	161	211./216. (II.)		940		II.	45/46
58.	a: Örök Isten, figyelmezzél az én segítségemre b: Benned bíztam, Uram Isten, soha nem gyaláztassam c: Buzgó szívből te fiaid	H f. 7a-b, P f. 305v- 306r	a: V4b b: R3b c: E2b ♪		a: 616	a: 616		72./113. 71./76.		a: 1150 b: 171 c: 219		II.	a: 69/70 b: 30/31
59.	Jövel, légy velünk Úristen, segíts meg minket	H f. 7a-b, P f. 305v- 306r			562	562		114./144.		694		I. a	<i>Tempore belli</i>

10.18132/LFZE.2018.16

Függelék

	Cím/ szövegkezdő	Eredeti számozás/ főlió	Huszár Gál 1560	Genfi zsoltár 1607	Cantionale Catholicum 1676	Eredeti utalás pagina- számra	Deák- Szentés 18. század	RMDT I. 1958/ 2017	RMDT II.	RPHA	RMKT XVII. kötet/ szám	Dallam- csoport	Megjegyzések/ Zsoltár- számok
60.	Üdvözlégy, örök Úristen, ki vagy fogyhatatlan felségben	H f. 7a-b, P f. 305v- 306r	H2b♯					128./80.		1404		I. a	Szentháromság
61.	a: Szentháromság b: Imádunk mi téged c: Tanulj meg, te, az úton	H f. 7a-b, P f. 305v- 306r	E5a ♯ b: F1a ♯ c: E7b		a: 285 b: 290	a: 285	114.	46./52., -/50. 43./a/- 44./II./ 77./II.		a: 1326 b: 577 c: 1356		I. a	Szentháromság
62.	a: Aki akar üdvözülni b: Aki veti segedelmét	H f. 7a-b, P f. 305v- 306r	a: H4b ♯ b: X1a ♯		a: 539			59./81.	(83.)	a: 65 b: 74		I. b	a: Credo-ének b: 90/91
63.	Ó, mennyei nagy boldogság	H f. 7a-b, P f. 305v- 306r			545	545		220./225.		1123		I. b	70 Szentháromság
64.	Jer, dicsérjük mindnyájan	H f. 7a-b, P f. 305v- 306r						143./156.		643		I. a	A dallam Pag. 7b-n folytatódik. Szentháromság

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban
(17. sz. vége-18. sz. eleje)

	Cím/ szövegkezdő	Eredeti számozás/ főlió	Huszár Gál 1560	Genfi zsoltár 1607	Cantionale Catholicum 1676	Eredeti utalás pagina- számra	Deák- Szentés 18. század	RMDT I. 1958/ 2017	RMDT II.	RPHA	RMKT XVII. kötet/ szám	Dallam- csoport	Megjegyzések/ Zsoltár- számok
65.	Tekints reánk, nagy Úristen	H f. 7a-b, P f. 305v- 306r						225./230.		1369		II.	
66.	a: Szent Dávid próféta b: Sok emberek vannak e széles világon	H f. 7a-b, P f. 305v- 306r			a: 583 b: 593	a: 572	a: 157	28./34.		a: 1309 b: 1248		II.	a: 22/23 b: 31/32
67.	a: Jer, emlékezzünk b: Jer, örvendezzünk c: Aki az Istent megismerheti	H f. 8a-b, P f. 306v- 307r	a: Y3b c: X3a ♪		b: 625	b: 625		76/I, 76/98.		a: 645 b: 657 c: 68		I. a	a: 120/121 b: 94/95 c: 102/103
68.	a: Úrnak szolgál b: Szent vagy örökké, Atya Úristen c: Felséges Isten, neked	H f. 8a-b, P f. 306v- 307r	a: B4v ♪ c: V5a ♪		a: 628 b: 517 c: 620		a: 165	99./96.		a: 1447 b: 1321 c: 415		I. b	a: 133/134 b: Szentháromság c: 78/79
69.	Örvendeztetek az erős Istennek	H f. 8a-b, P f. 306v- 307r		81.							6/81.	III.	

10.18132/LFZE.2018.16

Függelék

	Cím/ szövegkezdő	Eredeti számozás/ főlió	Huszár Gál 1560	Genfi zsoltár 1607	Cantionale Catholicum 1676	Eredeti utalás pagina- számra	Deák- Szentés 18. század	RMDT I. 1958/ 2017	RMDT II.	RPHA	RMKT XVII. kötet/ szám	Dallam- csoport	Megjegyzések/ Zsoltár- számok
70.	a: Felséges Isten b: Téged, Úristen	H f. 8a-b, P f. 306v- 307r	a: Y8a		a: 628	a: 620 b: 527		98./132. 130./IV/ 69.		a: 409 b: 1364		I. a	a: 129/130 b: Te Deum
71.	a: Háborúsága b: Szent Dávid király	H f. 8a-b, P f. 306v- 307r	b: P7b ♪		a: 605 b: 576	a: 605		196./87. -/95.		a: 470 b: 1306		I. a	a: 50/51 b: 6
72.	Hálát adunk teneked, örök Isten	H f. 8a-b, P f. 306v- 307r	B5b					(1958: 752. o. 2017: 1008. o.)		484		II.	
73.	a: Nagy hálaadással magasztallak b: Hálát adunk neked	H f. 8a-b, P f. 306v- 307r			a: 631	a: 631		107./140.		a: 1031 b: 483		II.	
74.	Mindenek meghallják, és jól megtanulják	H f. 8a-b, P f. 306v- 307r	Y5b					103./136.		968		II.	126/127
75.	a: Hálaadásunkban rólad emlékezünk b: Áldott az Úristen örökké	H f. 8a-b, P f. 306v- 307r	a: D1a ♪		a: 541 b: 530	541	a: 152	15./21.		a: 478 b: 83		II.	

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban
(17. sz. vége-18. sz. eleje)

	Cím/ szövegkezdet	Eredeti számozás/ fólió	Huszár Gál 1560	Genfi zsoltár 1607	Cantionale Catholicum 1676	Eredeti utalás pagina- számra	Deák- Szentés 18. század	RMDT I. 1958/ 2017	RMDT II.	RPHA	RMKT XVII. kötet/ szám	Dallam- csoport	Megjegyzések/ Zsoltár- számok
76.	a: Kérlek és intlek mostan tégedet b: Emlékezzél meg, mennyei Isten	H f. 8a-b, P f. 306v- 307r	a: D6a (dallam: D2b) b: D4b		a: 725		a: 184	110./74.		a: 735 b: 363		I. a	
77.	a: Siess, nagy Úristen, én segítségemre b: Segítségül hívjuk a mennyei Isten[t]	H f. 8a-b, P f. 306v- 307r						a: 102./135. b: 15./21.		a: 1231 b: 1215		II.	a: 68/69
78.	Hogy Jeruzsálemnek drága templomát (töredék 21)	H f. 9a, P f. 307v			617	617	164	226./231.		549		II.	73/74
79.	Mint a szép híves [patakra] a szarvas kívánczik, Lelkem úgy óhajt Uramra, és hozzá fohászkodik. Te hozzád (töredék 22)	H f. 9a, P f. 307v		42.	600		159				6/42.	III.	

10.18132/LFZE.2018.16

Függelék

	Cím/ szövegkezdő	Eredeti számozás/ főlió	Huszár Gál 1560	Genfi zsoltár 1607	Cantionale Catholicum 1676	Eredeti utalás pagina- számra	Deák- Szentés 18. század	RMDT I. 1958/ 2017	RMDT II.	RPHA	RMKT XVII. kötet/ szám	Dallam- csoport	Megjegyzések/ Zsoltár- számok
80.	a: Hajtsd hozzám, Uram, füledet b: Uraknak Ura, nagy Isten c: Az Istenhez az én (töredék 23)	H f. 9a, P f. 307v		77., 86.							a: 6/86. b: 6/157. c: 6/77.	III.	
81.	Az Úristen nekem édes táplálóm (töredék 24)	H f. 9a, P f. 307v			586	586		186./193.		152		II.	22/23
82.	Aki az Istent megismerheti (töredék 25)	H f. 9a, P f. 307v	X3a ♪					76./98.		68		I. a	102/103
83.	Amely embernek jó hite legyen (töredék 26)	H f. 9a, P f. 307v			523	523	145	91./125.		94		I. a	
84.	Csak tebenned, Uram Isten, legyen bizodalmunk (töredék 27)	H f. 9a, P f. 307v	B3b ♪		525	525		20./26.		222		II.	
85.	Mikoron Dávid nagy búsultában (töredék 28)	H f. 9a, P f. 307v			608	608		75./116.		944		I. a	54/55
86.	Atya Isten, tarts meg minket	H f. 9a, P f. 307v	A8a ♪					117./67.		104	(88.)	II.	Szentháromság

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban
(17. sz. vége-18. sz. eleje)

	Cím/ szövegkezdő	Eredeti számozás/ fólió	Huszár Gál 1560	Genfi zsoltár 1607	Cantionale Catholicum 1676	Eredeti utalás pagina- számra	Deák- Szentés 18. század	RMDT I. 1958/ 2017	RMDT II.	RPHA	RMKT XVII. kötet/ szám	Dallam- csoport	Megjegyzések/ Zsoltár- számok
87.	Áldja az Urat minden (töredék 29)	H f. 9a, P f. 307v										II.	117.?
88.	Mi Atyánk, ki vagy mennyeiben (töredék 30)	H f. 9a, P f. 307v	G8b ♪					133./79.		906		I. a	Miatyánk
89.	Szükség megtudnunk üdvösségnek dolgát	P f. 292r- 293r	G2b					138./68.		1348		I.a	Tízparancsolat

7. táblázat: Böjti dicsérek 308r-309v

	Cím/szövegkezdő	Fólió	Egyházi idő	Eredeti bejegyzések	Megjegyzések
1.	A mi Urunk, Jézus Krisztus, mint szenvedő	308r-309v	nagypéntek	A Krisztus kínszenvedéséről való böjti dicsérek	Töredék: 1-12. versszak.

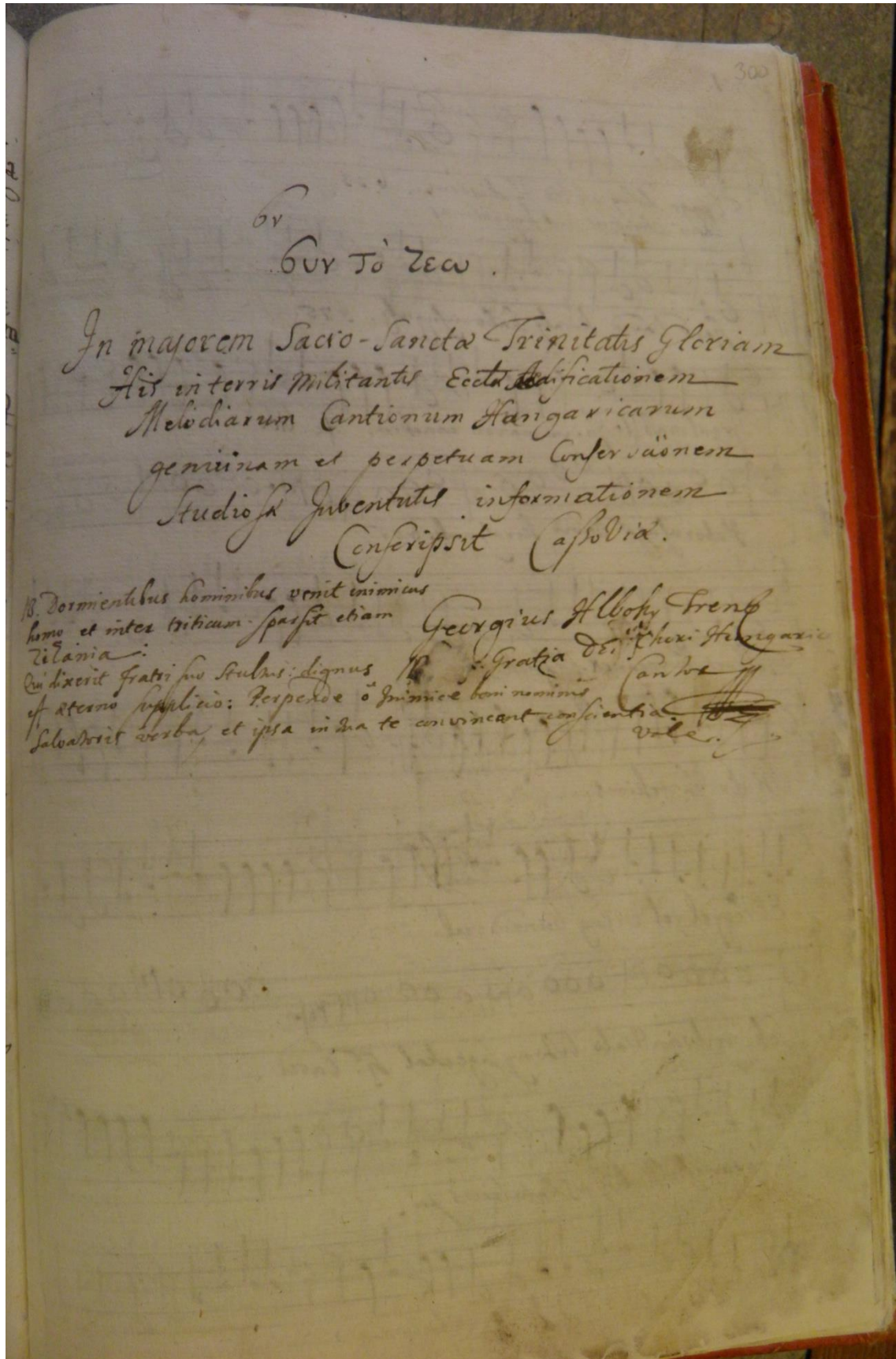
Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

8. táblázat: Hlboky György gyűjteményének énekei a felekezeti énekeskönyvekben¹

Sorszám/Kezdősor	Katolikus	Ev./Ref.	Unitárius	Világi
1. a: Drága dolog az Úristent	3	38	8	
1. b: Jézus Krisztus, mi kegyelmes	1	27		
2. Szent Dávid király háborúságában	3	34	5	1
3. Irgalmaz, Úristen, immáron énnékem	3	39	6	3
4./71. a: Háborúsága Dávid királynak	4	43	10	2
5. Felséges Isten, mennynek-földnek	1	39	10	2
6. Ó, Úristen, tekints		42	8	1
7. Ébredjél fel, világ, bűneidből	5	32	8	
8. Sok nyilvánvaló bizonyságokkal Szent Dávid	2	30		
9. Hogy panaszkodik a hatalmas Isten	2	34	7	
10. [A jó hitű] ember szelíd e világon	5	42		1
11. a: Tekints reám, Istenem, nyavalyámban	4	36		
11. b: Ó, mely igen rövid	3	35	8	1
12. Hallgass meg minket, Úristen	2	6	2	
13. Ó, mint keseregnek most a keresztyének		38		1
15. Mondjatok dicséretet, keresztyének	3	32	8	1
16. a: Adjunk hálát mindnyájan az Atya Úristennek, és mondjunk dicséretet	6	40	8	1
16. b: Az Izráelnek népe régenten ó törvényből	1	33	9	
17. Megbántunk, Isten, szüntelen tégedet	1	34	8	1
18. Ti, keresztyének, dicsérjétek Istent, kik a Jézusnak	2	28		
20. Segítségül hívjuk a mennybéli Istent, hogy minket		37	10	1
21. Tekints reánk immár, nagy Úristen, a mennyekből, a te dicsőséges		40	8	1
22./62. b: Aki veti segedelmét	3	44	11	
23. Boldog az olyan ember az Istenben	3	45	9	
24. Krisztus, ki vagy nap és világ, minket sötétségben ne hagyj	5	41		
25. Lásd meg, Uram, [én] ügyemet, mely méltatlan bosszút szenvedek éltemben	5	30		1
26. Úristen, légy most mivelünk, mert sokan támadtak ellenünk		36	7	
28. Hatalmas Isten, könyörgünk, szent Felségedhez kiáltunk		26		
29. Eltévedtem, mint juh		8		
30. a: Ó, Izráel, szerető népem		40	10	1
37. a: Mindenkori áldom az én Uramat	3	31		
37. b: Szabadíts meg, és tarts meg, Uram Isten	1	33		
46. Maradj velünk, mi Krisztusunk		11		
56. Emlékezzél, Úristen, híveidről, kik kiáltunk	5	40	9	
57. Mikor Senacherib a Jeruzsálemet megszállotta volna	3	34	8	2

¹ A táblázatban nem szerepel a húsz genfi zsoltár, a két ismeretlen eredetű ének és az a néhány tétel, amelyet Hlboky kétszer jegyzett le.

Sorszám/Kezdősor	Katolikus	Ev./Ref.	Unitárius	Világi
58. a: Örök Isten, figyelmezzél az én segítségemre	3	37	1	
58. b: Benned bízom, Uram Isten, soha nem gyaláztassam	2	38		
58. c: Buzgó szívből te fiaid		34		
59. Jövel, légy velünk Úristen, segíts meg minket	1	24	9	
60. Üdvözlégy, örök Úristen, ki vagy fogyhatatlan felségben	1	38		
61. a: Szentháromság	1	37		
61. b: Imádunk mi téged	2	41		
61. c: Tanulj meg, te, az úton		37		
62. a: Aki akar üdvözülni	4	39	6	
63. Ó, mennyei nagy boldogság	3	35	7	
64. Jer, dicsérjük mindnyájan		32		
65. Tekints reánk, nagy Úristen		3		
66. a: Szent Dávid próféta	5	39	8	1
66. b: Sok emberek vannak e széles világon	3	25		
67. a: Jer, emlékezzünk	3	39	8	
67. b: Jer, örvendezzünk	2	30		
67. c/82. Aki az Istent megismerheti	2	39	9	2
68. a: Úrnak szolgál	4	36	8	1
68. b: Szent vagy örökké, Atya Úristen	7	23		
68. c: Felséges Isten, neked	5	40	7	
70. a: Felséges Isten	4	38	9	1
70. b: Téged, Úristen	2	33		
71. b: Szent Dávid király	4	38	8	1
72. Hálát adunk teneked, örök Isten	1	40	7	
73. a: Nagy hálaadással magasztallak	1	38	7	
73. b: Hálát adunk neked		42	9	
74. Mindenek meghallják, és jól megtanulják	3	40	7	1
75. a: Hálaadásunkban rólad emlékezzünk	3	39	8	1
75. b: Áldott az Úristen örökké	3	30	8	
76. a: Kérlek és intlek mostan tégedet	5	36	5	1
76. b: Emlékezzél meg, mennybéli Isten		38		
77. a: Siess, nagy Úristen, én segítségemre	2	34		2
77. b: Segítségül hívjuk a mennybéli Istent		37	10	1
78. Hogy Jeruzsálemnek drága templomát	4	24		2
81. Az Úristen nekem édes táplálóm	4	50		3
83. Amely embernek jó hite vagyon	1	33		1
84. Csak tebenned, Uram Isten, vagyon bizodalmunk	1	39	10	
85. Mikor Dávid nagy búsultában	4	28		
86. Atya Isten, tarts meg minket	2	42	8	
88. Mi Atyánk, ki vagy mennyekben		37	7	
89. Szükség megtudnunk üdvösségnek dolgát	2	42	9	

1.

Ózaga dolog az Úr J. discern. 633.
János Christus mi kegyelmese

És az Úr király habonyfaját. 575.

Ózaga dolog az Úr J. discern. 633.
János Christus mi kegyelmese

Habonyfaját az Úr királyának 605.

Fellegel J. mennel földnek.

Oh Úr J. tekintés.

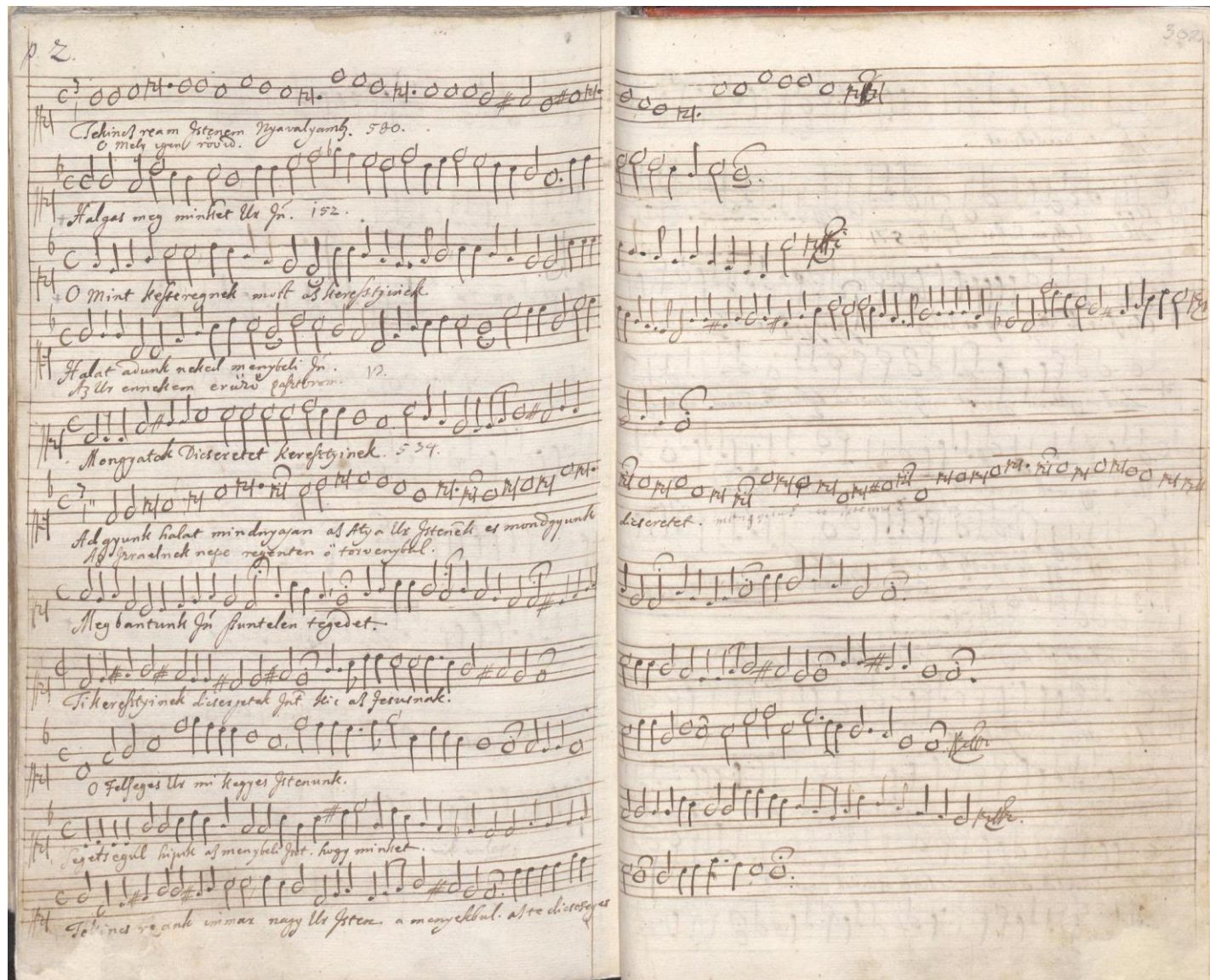
Ébreggel fel Világ bünédre 542.

Joh nyilwan Vals bíróny fagocak J. Dand.

Jogy panafolkodók az katalonias J.

Ember felid. Világ 022. mit vala.

30.

H f. 2a-b

Handwritten musical score on two pages, featuring various musical notations and Hungarian lyrics. The left page contains the following lyrics:

3.
 Az Isteni fejedelmek.
 Boldog az olyan ember, aki Istennek. 571.
 Christus ki vagy, aq es Isten minket fejedelmek neked. 532.
 Lásd meg Isten igyekeztet mely minket Isten kezei között. 601.
 Isten legy most mi velünk, mert sítán támadtak ellenünk.
 Isten te nagy haragod ki miat nagyok bűn.
 Hatalmas Isten kényeztet bűnösöket. 2. 9.
 Al te eltem mint Isten: 26. 30.
 O József hercegi nezem. 2. Szabadias meg engem Isten Isten.
 Az égeli befűtek. es nyelven bűnösök az Istenek engem.
 nek nagy voltaly meg ind ulas.

The right page contains the following lyrics:

50.
 minden
 13 9 7.
 fejedet

5.

Urnak híjai mindiggyan. állgyantok a' k'at'v'igazan.

U'isten b'nnakert es h'et'len'gyantert.

It'ely meg'engemet U' J'is. is fogad'ly fel'engemet.

Marad'ly velunk on' ch'ristusunk.

K'ialtasom h'ald meg' J'isten. Vel' f'el'c'elben. A'ben' k'anyag'gyantert.

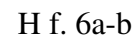
M'os'ha J'is' fel' J'ent' h'uch. or'end'et'ek a' U'rnak.

Ne' f'at' p'örben en' velem. A' en' e'd'et' J'entem.

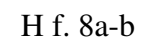
Ne' e'ly' a'is' em' U'ram' f'el'gyant.

304

H f. 5a-b

9.

Hogy Jeruzsálemnek drága Templomuk. 617.

Mint az ég. hűes. a. barbas kívánságok. 618.

Haros, hűsam Uram fűlelet 600. 619. Jstenhöz asin.

Urafiat Ura nagy in.

Az in nekem edes tujatam. 620.

Az ki az Jstent meg emésheti.

Az mely embernek go hűti Vagyon 621.

Sak te be nne Uram Jsten Vagyon bűfűlatamunk 622.

Mikoron David nagy bűfűlatában 608.

Alya in tares meg mindel

Aldya as Uat minden

Ki attanak ki Vagy menyegző.

Dallamtáblázatok

Amennyiben az adott dallamnak az énekszövegét a kolligátum megelőző részeiben lejegyezték, úgy nem vettem át másik forrásból szöveget. Azokhoz az tételekhez, amelyeknek szövege a Patay-kolligátumban, vagy Kájoni János 1676-os Cationale Catholicumában nincs meg, azt a legkorábbi forrást kerestem meg, amelyben az adott vers – dallammal, vagy anélkül – megjelent.

A dallamtáblázatokban található szövegeket a következő elv szerint jelöltem álló, vagy dőlt betűkkel a megfelelő kottasorok alatt: ha az adott ének szövege a Patay-kolligátumban is megtalálható, akkor azt nem vettem át másik énekeskönyvből, és az álló betűkkel írt sorok Hlboky dallama alatt találhatóak. Ha a vers az 1676-os Cationale Catholicum énekeskönyvben jelent meg, akkor Hlboky dallama alá írtam dőlt betűkkel. Ha nem Hlboky dallama alatt van álló betűs szöveg, akkor az abból az énekeskönyvből származik, amelyből az adott kottasorban található változat is. Ha nem Hlboky dallama alatt van dőlt betűs szöveg, akkor az nem a dallamváltozatot közlő énekeskönyvből ered, a szöveget közlő forrást pedig a strófa kezdetén külön jelzem.

01. a: Drága dolog az Úristent dicsérni

b: Jézus Krisztus, mi kegyelmes

H f. 1a-b, P f. 300v-301r

Patay Koll.

Drá - ga do - log az Úr - is - tent di - csér - ni,
 Jé - zus Krisz - tus, mi ke - gyel - mes had - na - gyunk,
 P f. 10r Ha - mar - sá - gos az Ő pa - ran - cso - lat - ja,

CC 1651

P.K.

Szí - ne e - lőt ke - gye - sen é - ne - kel - ni:
 Kö - nyör - ges - sel te - e - lőd - ben já - ru - lunk:
 Min - den - ha - tó, böl - cses - sé - ges tan - ná - csa

CC

P.K.

É - kes do - log szent ne - vét ma - gasz - tal - ni,
 Kik e si - ra - lom vől - gyé - ben nyo - mor - gunk,
 CC E föld - re is a - lá szár - ma - zik sza - va,

CC

P.K.

A hí - vek - nek Ő - e - lőt - te szol - gál - ni.
 Ol - tal - mat, se - gít - sé - get tő - led vá - runk.
 És le - got - tan meg - lé - szen a - ka - rat - ja.

CC

02. Szent Dávid király háborúságában

H f. 1a-b, P f. 300v-301r

Patay Koll. 02. Szent Dá-vid ki - rály há - bo - rú - sá - gá - ban,

Patay Koll. 18.

Tur.C.

Kv. 1744 244.

Kv. 1744 50.

P.K. 02. Pa - na - szol - ko - dik Is - ten - nek bú - já - ban,

P.K. 18.

T.C.

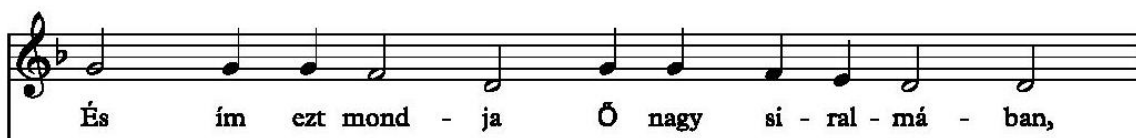
Kv. 244.

Kv. 50.

The musical score is arranged in five systems. Each system consists of five staves. The first staff in each system is a vocal line with lyrics. The second staff is a vocal line. The third staff is a lute (Tur.C.) line. The fourth staff is a keyboard (Kv.) line, numbered 1744 244. The fifth staff is a keyboard (Kv.) line, numbered 1744 50. The first system has lyrics: 'Szent Dá-vid ki - rály há - bo - rú - sá - gá - ban,'. The second system has lyrics: 'Pa - na - szol - ko - dik Is - ten - nek bú - já - ban,'. The notation includes treble clefs, a key signature of one flat (B-flat), and a common time signature (C). The notes are primarily quarter and eighth notes, with some rests and a final fermata in the vocal lines.

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

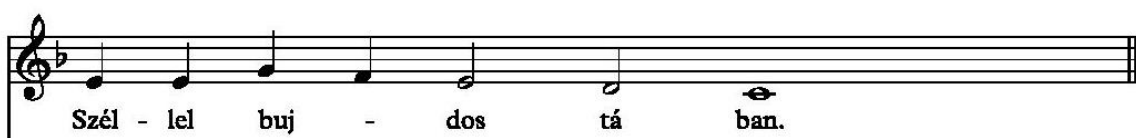
P.K. 02.

P.K. 18.

T.C.

Kv. 244.

Kv. 50.

P.K. 02.

P.K. 18.

T.C.

Kv. 244.

Kv. 50.

03. Irgalmazz, Úristen immáron énnékem

H f. 1a-b, P f. 300v-301r

Patay Koll. I.S. 1693 Kv. 1744

Ir - gal - mazz, Úr - is - ten, im - má - ron én - né - kem,

P.K. I.S. Kv.

Ir - gal - mazz, Úr - is - ten, im - má - ron én - né - kem:

(h) (h) (h)

P.K. I.S. Kv.

Mert te - ben - ned bí - zik, U - ram, az én lel - kem,

P.K. I.S. Kv.

És te - ben - ned nyug - szik, U - ram, az én szí - vem.

04. Háborúsága Dávid királynak

H f. 1a-b, P f. 300v-301r

71. a: Háborúsága b: Szent Dávid király

H f. 8a-b, P f. 306v-307r

Patay Koll. 04.

Há - bo - rú - sá - ga Dá - vid ki - rály - nak egy - ko - ron nagy va - la,
Szent Dá - vid ki - rály bű - ne - i el - len így pa - na - szol - ko - dik,

Patay Koll. 71.

H.G. 1560 P7b

Kv. 1744 91.

P.K. 04.

Mi - kor bű - né - ről Ná - tán pró - fé - ta meg - fed - det - te va - la,
De az Is - ten - nek ke - gyes - sé - gé - ben nagy e - rő - sen bí - zik.

P.K. 71.

H.G. P7b

Kv. 91.

Függelék

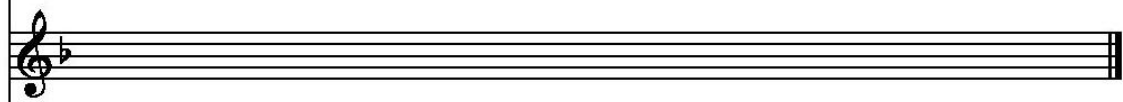
P.K. 04.

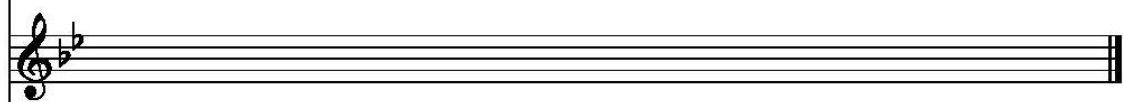
P.K. 71.

H.G P7b

Kv. 91.

P.K. 04.

P.K. 71.

H.G P7b

Kv. 91.

05. Felséges Isten, mennynek-földnek

H f. 1a-b, P f. 300v-301r

Patay Koll.
H f. 1a-b

Patay Koll.
292r

H.G. 1560
B2b

CC. 1651

Deák-Szentes

Fel - sé - ges Is - ten, menny-nek-föld - nek U - ra,

P.K.
H f.
1a-b

P f.
292r

H.G.

CC.

D.Sz.

És em - be - rek - nek ke-gyel-mes ve - zé - re,

Függelék

P.K.
H f.
1a-b

P f.
292r

H.G.

CC.

D.Sz.

Min - den ál - la - tok - nak ke - gyes táp - lá - ló - ja,

P.K.
H f.
1a-b

P f.
292r

H.G.

CC.

D.Sz.

És él - te - tő - je.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

06. Ó, Úristen, tekints
H f. 1a-b, P f. 300v-301r

Patay Koll. Ó, Úr - is - ten, te - kints hoz - zánk,
És kö - nyö - rülj te né - pe - den,

Gálszécsi 1536

H.G. 1560 Q 5b

H.G. 1560 Q 7b

Kv. 1744

P.K. ma - gas menny - ből nézz mi - re - ánk.
nyo - mo - rult ke - resz - tyé - ni - den.

G.

H.G. Q 5b

H.G. Q 7b

Kv.

Függelék

P.K. Mert el - fogy - tak a te szen - tid,

G.

H.G. Q 5b

H.G. Q 7b

Kv.

P.K. meg - - a - ludt föl - dőn az i - gaz hit

G.

H.G. Q 5b

H.G. Q 7b

Kv.

P.K. min - den em - be - rek fi - a - i közt.

G.

H.G. Q 5b

H.G. Q 7b

Kv.

07. Ébredjél fel, világ, bűneidből

H f. 1a-b, P f. 300v-301r

Patay Koll. CC. 1651 Deák-Szentes

Éb - red - jél fel, vi - lág, bű - ne - id - ből,

P.K. CC. D.Sz.

[Vedd e] - szed - be ma - gad a nagy bűn - ből,

P.K. CC. D.Sz.

[Me] - lyet ne - ked u - tol - só i - dőd - ről

P.K. CC. D.Sz.

Ma-gya-rá-zott Krisz-tus Jé - zus í - té - let nap-já - ról.

08. Sok nyilvánvaló bizonyságokkal Szent Dávid
H f. 1a-b, P f. 300v-301r

Patay Koll. H.G. 1574 Sok nyilvánvaló bizonyságokkal Szent Dávid próféta,

H.G. 1560 T7b

CC. 1651

Kv. 1744 237.

P.K. H.G. T7b Az ő szívéből a gonoszokat nyilvánvalóan látja,

C.C.

Kv. 237.

P.K. H.G. T7b Fel-foháskodván az Úr-is-ten-hez mikor azt monda.

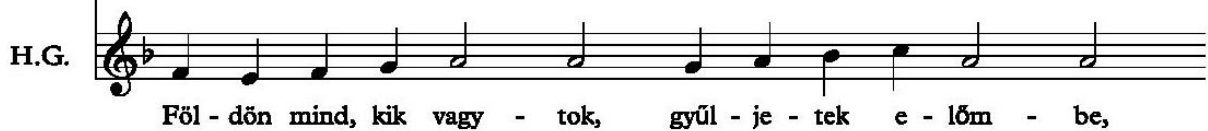
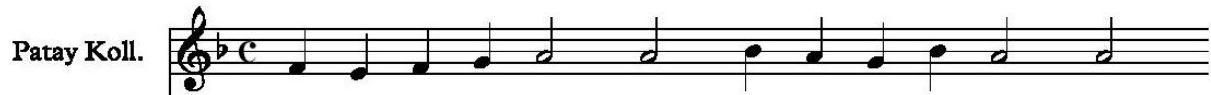
C.C. (b)

Kv. 237.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

09. Hogy panaszkodik a hatalmas Isten

H f. 1a-b, P f. 300v-301r

10. A jó hitű ember szelíd e világon

H f. 1a-b, P f. 300v-301r

Patay Koll.

Kv. 1744

P.K.

Kv.

P.K.

Kv.

P.K.

Kv.

Pag. 2a-b, 301v-302r

184

12. Hallgass meg minket, Úristen

H f. 2a-b, P f. 301v-302r

Patay Koll.

Hall - gass meg min - ket, Úr - is - ten,

Kv. 1744

Hall - gass meg min - ket, Úr - is - ten,

P.K.

Ke - ser - ves kö - nyör - gé - sünk - ben,

Kv.

Te - kints re - ánk, U - ram Is - ten,

P.K.

E szent - sé - ges szen - ve - dés - ben,

Kv.

Ne hagyj el min - ket ín - sé - günk - ben,

P.K.

Negy-ven - na - pi böj - tö - lés - ben.

Kv.

Hall-gass meg min - ket, U - ram Is - ten.

13. Ó, mint keseregnek most a keresztyének

H f. 2a-b, P f. 301v-302r

Patay Koll. H.G. 1560 Ó, mint ke - se - reg - nek most a ke - resz - tyé - nek,

Kv. 1744

D. 1774

P.K. Nin - csen ő - ne - ki - ek sem - mi bé - kes - sé - gek,

Kv.

D.

P.K. Mert el - ha - tal - maz - ta - nak a sok hi - tet - le - nek,

Kv.

D.

14. a: Hálát adunk neked, mennybéli Isten

b: Az Úr énnékem őriző pásztorom

23. genfi zsoltár

H f. 2a-b, P f. 301v-302r

Patay Koll.

Psalt. Ung.

Túr.C.

Há - lát a - dok né - ked, menny-bél - li Is - ten,
Az Úr én - né - kem ő - ri - ző pász - to - rom,

P.K.

Ps.U.

T.C.

Szent Fi - ad - nak, az Krisz-tus - nak ne - vé - ben,
A - zért sem - mi - ben meg nem fo - gyat - ko - zom.

P.K.

Ps.U.

T.C.

Hogy en - ge - met ez éj - jel meg - ő - riz - tél,
Gyö - nyö - rű szép me - zőn en - ge - met él - tet,

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

P.K.

Ps.U.

T.C.

Min-den ve - sze - de - lem - től meg-men - tet - tél.
 És szép ki - es fo - lyó - víz - re le - gel - tet.

P.K.

Ps.U.

T.C.

Tartsd meg, kér - lek, ez na - pon is é - le - tem,
 Lel - ke - met meg - nyu - got - ja szent ne - vé - ben,

P.K.

Ps.U.

T.C.

Bűn - től és min - den kár - tól ments meg en - gem!
 És ve - zér! en - gem i - gaz ös - vé - nyé - ben.

15. Mondjátok dicséretet, keresztyének
H f. 2a-b, P f. 301v-302r

Patay Koll.

Mond - ja - tok di - csé - re - tet,

Lyra Caelestis

Kv. 1744

Deák-Szentes

P.K.

Ke - resz - tyé - nek az Űr - is - ten - nek,

L.C.

Kv.

D.Sz.

P.K.

Szent - sé - ges tisz - te - le - tet

L.C.

Kv.

D.Sz.

P.K.

Ad - ja - tok Ő ne - vé - nek.

L.C.

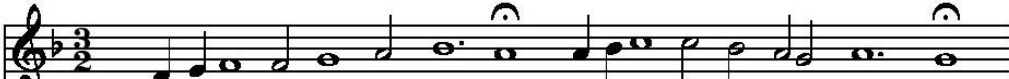
Kv.

D.Sz.

16. Adjunk hálát mindnyájan az Atya Úristennek, és mondjunk dicséretet (mondjunk az Istennek)

b: Az Izráelnek népe régenten ó törvényből

H f. 2a-b, P f. 301v-302r

Patay Koll. *Ad-junk há-lát mind-nyá-jan az A-tya-úr-is-ten-nek,*
H.G. 1574 *Az Iz-rá-el-nek né-pe ré-gen-ten ó tör-vény-ben,*

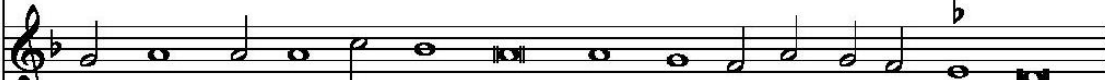
H.G. 1560

C.C. 1651

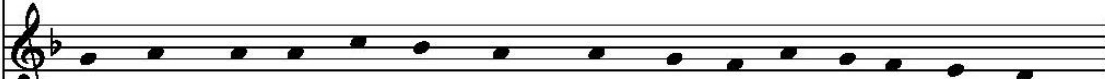
Deák-Szentes

Kv. 1744

P.K. *És mond-junk di-csé-re-tet mint te-rem-tő [Is-te-] nünk-nek,*
H.G. *Az Am-món po-gány nép-nek e-sett va-la [in-sé]-gé-be,*

H.G.

C.C.

D.Sz.

Kv.

Függelék

P.K.

Ki ősz - sze - gyűj - tött most min - ket, hogy ün - ne - pet szen - tel - jünk,
De meg - se - gi - té az Is - ten az Ő nagy szük - sé - gük - ben,

H.G.

C.C.

D.Sz.

Kv.

P.K.

És szent I - gé - jé - vel él - jünk.
És el nem ha - gyá ü - gyük - ben.

H.G.

C.C.

D.Sz.

Kv.

17. Megbántunk, Isten, szüntelen tégedet

H f. 2a-b, P f. 301v-302r

Patay Koll. H.G. Meg - bán-tunk, Is - ten, szün - te - len té - ge - det,
1574

Tur.C.

Kv. 1744

P.K. Mert nem ő - riz - zük a te szent I - gé - det,

Tur.C.

Kv.

P.K. Sok vét - ke - ink - kel in - ger - lünk té - ge - det,

Tur.C.

Kv.

P.K. De ke-gyel-mes vagy, ne hagyj a - zért min - ket.

Tur.C.

Kv.

18. Ti, keresztyének, dicsérjétek Istent, kik a Jézusnak
H f. 2a-b, P f. 301v-302r

Patay Koll. 18. H.G. 1574 Ti, ke-resz-tyé - nek, di-csér-jé - tek Is - tent,
P f. 294r-v Vedd el, Úr - is - ten, ró-lunk ha - ra - go - dat,

Patay Koll. 02.

Tur.C.

Kv. 1744 244.

P.K. 18. Kik a Jé-zus - nak szol - gál - tok e föl - dőn,
És a te ke - mény, vé - res os - to - ro - dat,

P.K. 02.

Tur.C.

Kv. 244.

P.K. 18. És min-den - ko - ron a szent. hely - re gyűl - tők,
Nagy bű - ne - ink - ért mi - re - ánk ne ont - sad

P.K. 02.

Tur.C.

Kv. 244.

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

P.K.
18.

Di - csér - jé - tek Is - - - tent.
Bosz - szú - ál - lá - so - - - dat.

P.K.
02.

Tur.C.

Kv.
244.

The musical score consists of four staves, each with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The time signature is 2/4. The melody is simple, with a final cadence on a whole note. The lyrics are: 'Di - csér - jé - tek Is - - - tent. Bosz - szú - ál - lá - so - - - dat.'

19. Ó, felséges Úr, mi kegyes Istenünk
 8. genfi zsoltár
 H f. 2a-b, P f. 301v-302r

Patay Koll.

Psalt. Ung.

Ó, fel - sé - ges Úr, mi ke-gyes Is - te - nünk,

P.K.

Ps.U.

Melly csu - dá - la - tos az Te ne-ved né - künk!

P.K.

Ps.U.

Nagy di - cső - sé - ged ez e-gész föld - re

P.K.

Ps.U.

Ki - ter - jed, és föl - hat az e-gek - re!

20. Segítségül hívjuk a mennybéli Istent,
 hogy minket

H f. 2a-b, P f. 301v-302r

Patay Koll. Sz.G. Se - gít - ség - gel hív - juk a menny-bé - li Is - tent,

P.K. Hogy min - ket ne hagy - jon nyo - mo - rú - sa - gink - ban,

P.K. Bá - to - rít - son min - ket az Ő Szent - lel - ké - vel,

P.K. Tá - vol jár - jon tő - lünk a nagy hi - tet - len - ség.

21. Tekints reánk immár, nagy Úristen
a mennyekből a te dicsőséges
H f. 2a-b, P f. 301v-302r

Patay Koll. H.G. 1560 Kv. 1744

Te - kints re - ánk im - már, nagy Úr - is - ten

P.K. H.G. Kv.

A menny-ég - ből, a te di - cső-sé - ges temp - lo - mod - ből,

P.K. H.G. Kv.

Em - lé - kez - zél meg im - már

P.K. H.G. Kv.

a te ár - vá - id - ról.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

22. Aki veti segedelmét

H f. 3a, P f. 302v (töredék 1)

62. a: Aki akar üdvözülni b: Aki veti segedelmét

H f. 7a-b, P f. 305v-306r

Patay Koll. 302v

Patay Koll. 305v-306r

H.G. 1560 H4b

A - ki a - kar üd - vő - zül - ni,

H.G. 1560 X1a

A - ki ve - ti se - ge - del - mēt

H.G. 1574

C.C. 1651

Kv. 1744

Deák-Szentes

P.K. 302

P.K. 305-306

H.G. 1560 H

É - le - tēt kell job - bí - ta - ni,

H.G. 1560 X

Az Is - ten - nek ha - tal - má - ban,

H.G. 1574

C.C.

Kv.

D.Sz.

Függelék

P.K. 302

P.K. 305-306

H.G. 1560 H

A szent hi - tet meg - ta - nul - ni

H.G. 1560 X

Az oly em - ber bá - tor - sá - gos

H.G. 1574

C.C.

Kv.

D.Sz.

==

P.K. 302

P.K. 305-306

H.G. 1560 H

És gyü - möl - csét meg - mu - tat - ni.

H.G. 1560 X

A meny - nye - i ol - ta - lom - ban.

H.G. 1574

C.C.

Kv.

D.Sz.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

23. Boldog az olyan ember az Istenben

H f. 3a, P f. 302v

(töredék 2)

Patay Koll.

Bol - dog az o - lyan em - ber az Is - ten - ben,

H.G. 1560

I.S. 1693

Kv. 1774

P.K.

Ki go - no - szok - nak nem ment ta - ná - csok - ban,

H.G.

I.S.

Kv.

Függelék

P.K. Ke - gyet - le - nek - nek nem járt ő u - tuk - ban,

H.G.

I.S.

Kv.

P.K. Ha - mis í - té - let nem for - gott szá - já - ban.

H.G.

I.S.

Kv.

24. Krisztus, ki vagy nap és világ,
minket sötétségben ne hagyj

H f. 3a, P f. 302v

(töredék 3)

Patay Koll. CC. 1651 Kv. 1744 D 1774

Krisz - tus, ki vagy nap és vi - lág,

P. K. CC. Kv. D. 1774

Min - ket sō - tét - ség - ben ne hagyj,

P. K. CC. Kv. D. 1774

I - gaz vi - lá - gos - ság te vagy,

P. K. *Kár - ho - zat - ra men - nünk ne hagyj,*

CC. *Kár - ho - zat - ra men - nünk ne hagyj.*

Kv. *Kár - ho - zat - ra men - nünk ne hagyj.*

D. 1774 *Kár - ho - zat - ra men - nünk ne hagyj.*

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

25. Lásd meg, Uram, [én] ügyemet, mely méltatlan bosszút szenvedek éltemben

H f. 3a, P f. 302v

Patay Koll.

Lásd meg, U - ram, én ü - gye - met,

I.S. 1693

Kv. 1744

P.K.

Mely mēl - tat - lan bosz - szút

I.S.

Kv.

P.K.

Szen - ve - dek él - tem - ben.

I.S.

Kv.

26. Úristen, légy most mivelünk,
mert sokan támadtak ellenünk

H f. 3a, P f. 302v

(töredék 4)

Patay Koll. D 1569 Úr - is - ten, légy most mi - ve - lünk,

BÁ. 1593

D 1778

P.K. Mert so - kan tá - mad - ta - nak el - le - nünk,

BÁ.

D 1778

P.K. Nin - csen ki - hez a mi fe - jün - ket,

BÁ.

D 1778

P.K. Szük - sé - günk - ben haj - ta - nunk.

BÁ.

D 1778

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

27. Uram, te nagy haragodban, ki miatt vagyok búban

6. genfi zsoltár

(töredék 5)

H f. 3a, P f. 302v

Patay Koll.

Psalt. Ung.

U - ram, te nagy ha - ra - god - ban,

P.K.

Ps.U.

Ki mi - att va - gyok bú - ban,

P.K.

Ps.U.

En - ge - met ne feddj meg!

P.K.

Ps.U.

És ha - ra - god - nak tű - ze,

P.K.

Ps.U.

Szűn - jék meg se - bes - sé - ge,

P.K.

Ps.U.

Ki - ben ne bűn - tess meg!

28. Hatalmas Isten, könyörgünk,
szent Felségedhez kiáltunk

H f. 3a, P f. 302v

(töredék 6)

Patay Koll.

Kv. 1744

Ha - tal - mas Is - ten, kö - nyör - günk,

P.K.

Kv.

Szent Fel - sé - ged - hez ki - ál - tunk;

P.K.

Kv.

Mert i - gen meg - nyo - mo - rod - tunk,

P.K.

Kv.

Fe - jün - ket nin - csen már ki - hez haj - ta - nunk.

29. Eltévedtem, mint juh

H f. 3a, P f. 302v

(töredék 7)

Patay Koll.

Pkz.

El - té - ved - tem, mint juh,
De kér - lek, Is - te - nem,

P.K.

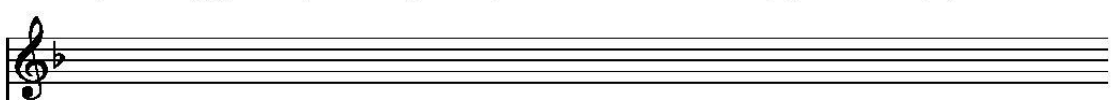
Pkz.

el - té - ved - tem, mint juh,
meny - nye - i - ő - rő - möm,

P.K.

Pkz.

Jaj, mert va - gyok bű - nős juh!
ne hagyj bűn - ben el - vesz - nem,

P.K.

Pkz.

Lám, mon - dád, hogy jöt - tél

P.K.

Pkz.

Iz - ra - el há - zá - ból,

P.K.

Pkz.

csak el - ve - szett ju - ho - kért.

30. a: Ó, Izráel, szerető népem
 b: Szabadíts meg engem, Úristen
 c: Emeld (föl szíved, füled nyisd meg)
 H f. 3a, P f. 302v (töredék 8)

Patay Koll.
 Ó, Iz - ra - el, sze - re - tő né - pem,

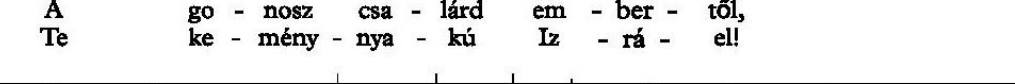
H.G. 1574
 Sza - ba - díts meg en - gem, Úr - is - ten,
 E - meld fel szí - ved, fü - led nyisd meg

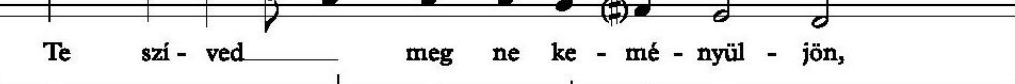
Ps.U.
 Hall - gas - sad az én tör - vé - nyem,

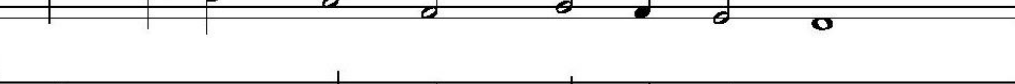
H.G.
 A go - nosz csa - lárd em - ber - től,
 Te ke - mény - nya - kú Iz - rá - el!

Ps.U.
 Te szí - ved meg ne ke - mé - nyül - jön,

H.G.
 Ő - rizz e - rő - szak - té - vők el - len,
 Is - ten pa - ran - cso - la - tát értsd meg,

Ps.U.
 Lel - ked eb - ben győ - nyör - köd - jön.

H.G.
 Ments meg a vak - me - rő nép - től.
 Tör - vé - nyé - re fi - gyel - mez - zél.

Ps.U.

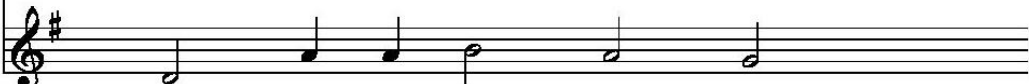
31. Az egek beszélnek és nyilván hirdetik az Úrnak erejét

19. genfi zsoltár

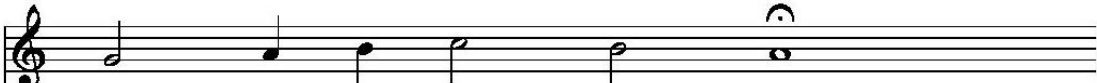
(töredék 9)

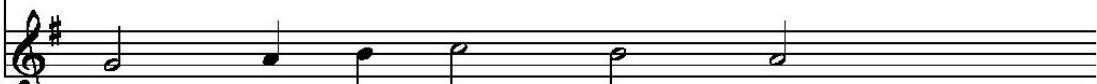
H f. 3a, P f. 302v

Patay Koll.

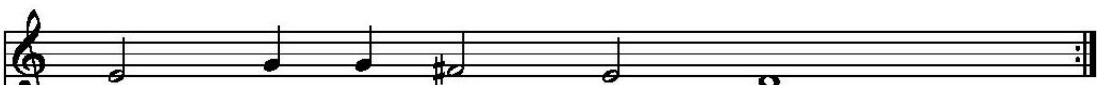
Psalt. Ung.

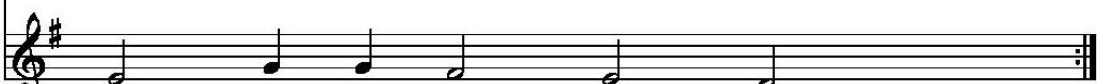
Az e - gek be - szé - lik
Az ég meny - nye - ze - ti

P.K.

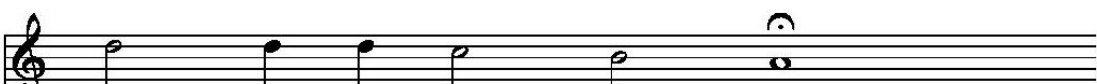
Ps.U.

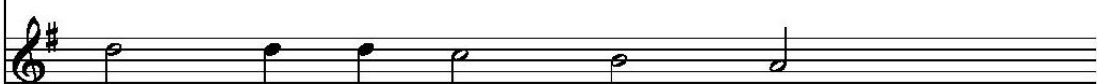
És nyil - ván hir - de - tik
Szé - pen ki - je - len - ti

P.K.

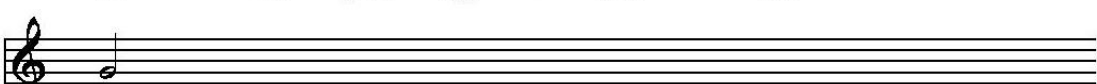
Ps.U.

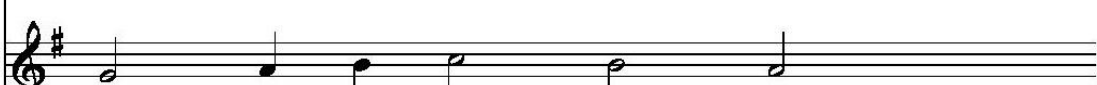
Az Úr - nak e - re - jít;
Ke - zi - nek mun - ká - it.

P.K.

Ps.U.

Az na - pok egy - más - nak

P.K.

Ps.U.

Tu - do - mányt mu - tat - nak

Függelék

P.K.

Ps.U.

Az Ő böl - ces - sé - gé - ről;

P.K.

Ps.U.

Egy éj az más éj - nek

P.K.

Ps.U.

Besz - szél az Is - ten - nek

P.K.

Ps.U.

Ő nagy di - cső - sé - gé - ről.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

32. Haragodnak nagy voltában

38. genfi zsoltár

(töredék 10)

H f. 3a, P f. 302v

Patay Koll.

Psalt. Ung.

Ha - ra - god - nak nagy vol - tá - ban

P.K.

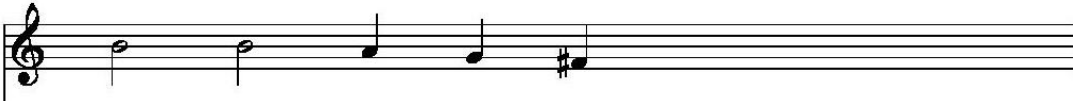
Ps.U.

Meg - in - dul - ván,

P.K.

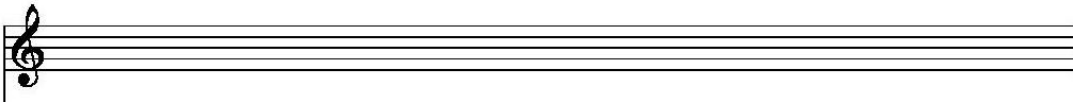
Ps.U.

Ne feddj meg, U - ram, en - gem;

P.K.

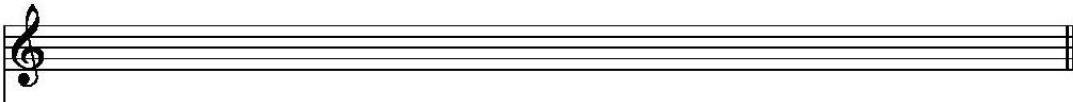
Ps.U.

Bú - sult ger - je - de - zé - sed - ben

P.K.

Ps.U.

Rám te - kint - - vén,

P.K.

Ps.U.

Ne bűn - tess meg, Is - te - nem!

33. 130. genfi zsoltár
(töredék)
Pag. 4b, 303r

Patay Koll.

Psalt. Ung.

Te - hoz - zád tel - jes szív - ből

P.K.

Ps.U.

Ki - ál - tok szün - te - len

P.K.

Ps.U.

Ez si - ral - mas mély - ség - ből,

P.K.

Ps.U.

Hall - gass meg, Úr - is - ten!

P.K.

Ps.U.

Nyisd meg Te fű - le - i - det,

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

P.K.

Ps.U.

Mi - dőn Tē - ged hív - lak,

P.K.

Ps.U.

Te - kintsd meg én i - gye - met,

P.K.

Ps.U.

Mert ré - gen ó - hajt - lak!

34. Töredék 12 H f. 4b, P f. 303r

Patay Koll.

P.K.

P.K.

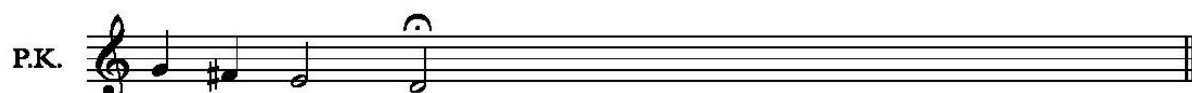
34. Töredék 12
H f. 4b, P f. 303r

35. Töredék 13
Pag. 4b, 303r

36. Töredék 14
H f. 4b, P f. 303r

35. Töredék 13
Pag. 4b, 303r

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

36. Töredék 14 H f. 4b, P f. 303r

37. [a: Mindenkoron áldom az én Uramat]
 [b: Szabadíts meg, és tarts meg, Uram Isten,
 mert e földön immár szent ember] nincsen
 (töredék 15)

H f. 4b, P f. 303r

Patay Koll. P f. 21r Ra - vasz-ság-ban bíz-nak a - kik ezt mond - ják,
 D 1778. H.G. 1574 Min - den - ko - ron ál - dom az én U - ra - mat,
 H.G. 1574 Sza - ba - díts meg, és tarts meg, U - ram Is - ten,

P.K. Hol nyel - vü - ket na - gyon fel - ma - gasz - tal - ják,
 D. Ki - től vá - rom én min - den ol - tal - ma - mat,
 Mert e föl - dőn im - már szent em - ber nin - csen,

P.K. A - ja - ko - ka[t] ha - zug - ság - ra ta - nít - ják,
 D. Ben - ne ve - tem min - den bi - zo - dal - ma - mat,
 I - gaz be - széd az em - be - rek - nél nin - csen,

P.K. Az Úr - is - tent nem fé - lik, nem u - ral - ják.
 D. Min - den - ko - ron di - csé - rem, mint U - ra - mat.
 Mert töb - bi - re min - den em - ber hi - tet - len.

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

38. Töredék 16

Pag. 4b, 303r

39. Töredék 17

Pag. 4b, 303r

40. Töredék 18

Pag. 4b, 303r

41. Töredék 19

H f. 4b, P f. 303r

42. Töredék 20 H f. 4b, P f. 303r

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

43. Úrnak szolgálai mindnyájan, áldjátok az Urat vígan

134. genfi zsoltár

Pag. 5a-b, 303v-304r

Patay Koll.

Psalt. Ung.

Úr - nak szol - gá - i, mind - nyá - jan

P.K.

Ps.U.

Áld - já - tok az U - rat ví - gan,

P.K.

Ps.U.

Kik az Ő há - zá - ban éj - jel

P.K.

Ps.U.

Vi - gyáz - ván vat - tok hív - ség - gell!

44. Úristen, bűnünkért és hitetlenségünkért
H f. 5a-b, P f. 303v-304r

Patay Koll.

Úr - is - ten, bű - nün - kért és hi - tet - len - sé - gün - kért

P.K.

P.K.

P.K.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

45. Ítéld meg engemet, Úristen,

és fogadd fel én ügyemet

43. genfi zsoltár

H f. 5a-b, P f. 303v-304r

Patay Koll.

Psalt. Ung.

Í - télj meg, en - ge - met, Úr - is - ten,

P.K.

Ps.U.

És fo - gadd föl én i - gye - met

P.K.

Ps.U.

Ez ke - gyet - len nem - zet - ség el - len!

P.K.

Ps.U.

Az ha - mis em - ber - nek ke - zé - be

P.K.

Ps.U.

Ne bo - csáss, U - ram, en - ge - met,

10.18132/LFZE.2018.16

Függelék

P.K.

Ps.U.

Tartsd meg én fe - je - met!

The image shows a musical score for two parts, P.K. and Ps.U. The P.K. part is in G major (one sharp) and the Ps.U. part is in D major (two sharps). Both parts are in 4/4 time. The melody for both parts is: G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), A4 (quarter), G4 (half), F#4 (half). The lyrics are: Tartsd meg én fe - je - met! (Keep me, O Lord, my head, for I am weary).

46. Maradj velünk, mi Krisztusunk

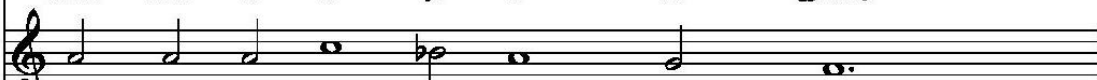
H f. 5a-b, P f. 303v-304r

Patay Koll. *ZMK Ma - radj ve - lünk, mi Krisz - tu - sunk,*

CC 1651

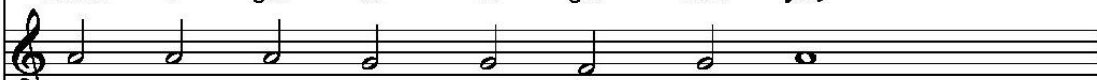
Kv. 1744

P.K. *Mert már es - te - fe - lé va - gyunk,*

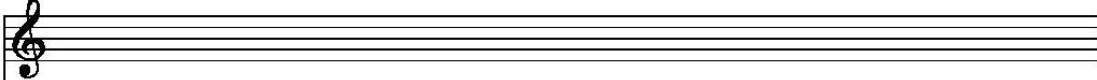
C.C.

Kv.

P.K. *Szent i - géd vi - lá - gos - kod - jék,*

C.C.

Kv.

P.K.

C.C.

Kv.

P.K. *Mi szí - vünk - be plán - tál - tas - sék.*

C.C.

Kv.

47. Kiáltásom halld meg, Isten,
vedd füledbe az én könyörgésemet

61. genfi zsoltár

H f. 5a-b, P f. 303v-304r

Patay Koll.

Psalt. Ung.

Ki - ál - tá - som halld meg, Is - ten,

P.K.

Ps.U.

Vedd fü - led - be

P.K.

Ps.U.

Az én kö - nyör - gé - se - met!

P.K.

Ps.U.

Mert én szí - vem nagy ín - ség - ből,

P.K.

Ps.U.

Mesz - - sze föld - ről

P.K.

Ps.U.

Ki - ált - ja Föl - sé - ge - det.

48. Nosza, istenfélő szent hívek, örvendezzetek az Úrnak

33. genfi zsoltár

H f. 5a-b, P f. 303v-304r

Patay Koll.

Psalt. Ung.

No - sza, is - ten - fé - lő szent hí - vek,
Mert il - lik, hogy Ő - tet di - csér - jék,

P.K.

Ps. U.

Ör - ven - dez - ze - tek az Úr - nak,
Kik ö - rül - nek i - gaz - ság - nak!

P.K.

Ps. U.

Áld - já - tok a - zér - tan
Han - gos ci - te - rá - ban!

P.K.

Ps. U.

Az Úr ál - das - sék

P.K.

Ps. U.

Lant - ban, he - ge - dő - ben,

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

P.K.

Ps.U.

Cim - bal - mi zen - gés - ben

P.K.

Ps.U.

Ma - gasz - tal - tas - sék!

49. Ne szállj perbe énvelem,
 ó, én édes Istenem
 H f. 5a-b, P f. 303v-304r

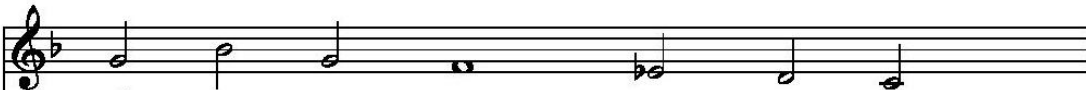
Patay Koll. Balassi Ne szállj per - be én - ve - lem,

Eperjesi Gradual

I.S. 1693

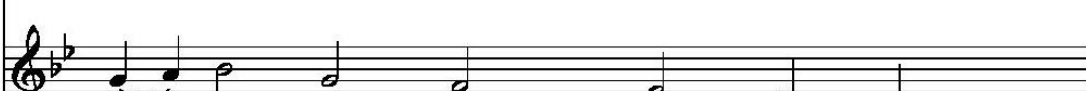
Deák-Szentes

Kv. 1744 117./79.

P.K. Ó, én é - des Is - te - nem!

Ep.Gr.

I.S.

D.Sz.

Kv.

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

P.K. *Mert nem i - ga - zul - hat e - lőt - ted én lel - kem,*

Ep.Gr.

I.S.

D.Sz.

Kv.

P.K. *El - kár - hoz - tat - hatsz en - gem.*

Ep.Gr.

I.S.

D.Sz.

Kv.

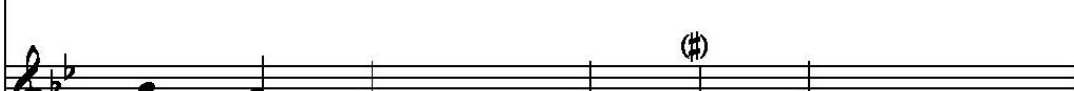
50. Ékes dolog dicsérni, Uram felségedet
 92. genfi zsoltár
 H f. 5a-b, P f. 303v-304r

Patay Koll.

Psalt. Ung.

É - kes do - log di - csér - ni,

P.K.

Ps. U.

U - ram, Föl - sé - ge - det,

P.K.

Ps. U.

És az Te ne - ve - det

P.K.

Ps. U.

É - nek - vel ma - gasz - tal - ni;

P.K.

Ps. U.

Hogy em - ber áld - ja reg - gel

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

P.K.

Ps.U.

Te nagy jó - vol - to - dat,

P.K.

Ps.U.

És i - gaz - sá - go - dat

P.K.

Ps.U.

Di - csér - je min - den éj - jel.

51. Áldjad, lelkem, Uradat, Istenedet,
minden énbenem dicsérje szent nevét

103. genfi zsoltár

H f. 5a-b, P f. 303v-304r

Patay Koll.

Psalt. Ung.

Áld - jad, lel - kem, U - ra - dat, Is - te - ne - det,

P.K.

Ps.U.

Min - den én - ben - nem di - csér - je szent ne - vét,

P.K.

Ps.U.

És az Ő mond - ha - tat - lan jó - vol - tát!

P.K.

Ps.U.

No, di - csérd, lel - kem, és az U - rat áld - jad,

P.K.

Ps.U.

Fe - le - dé - ken - ség - ben el ne hall - gas - sad

P.K.

Ps.U.

Ő jó - té - te - mé - nyi - nek sok vol - tát!

52. Szemem a hegyekre vetem, mert felül van nekem

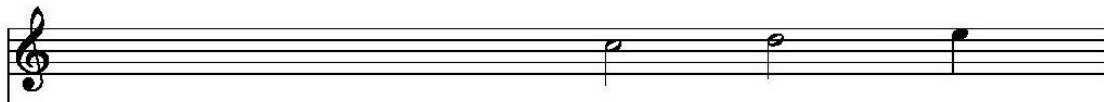
121. genfi zsoltár

H f. 5a-b, P f. 303v-304r

Patay Koll.

Psalt. Ung.

Sze - mem a he - gyek - re ve - tem,

P.K.

Ps.U.

Mert - fely - lyül van né - kem

P.K.

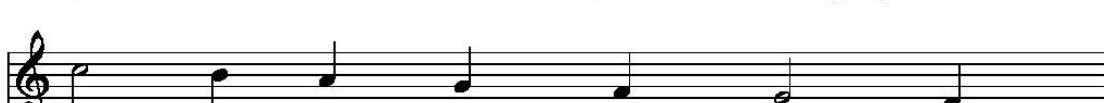
Ps.U.

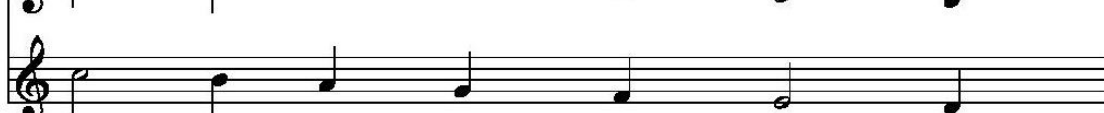
Mín - den se - ge - del - mem:

P.K.

Ps.U.

Is - ten az én re - mén - sé - gem,

P.K.

Ps.U.

Ki az e - get for - mál - ta

P.K.

Ps.U.

És ez Föl - det al - kot - ta.

53. Örülök az én szívemben e kívánatos hírt hallván
 122. genfi zsoltár
 H f. 6a-b, P f. 304v-305r

Patay Koll.

Psalt. Ung.

Ö - rü - lők az én szí - vem - ben,

P.K.

Ps.U.

Ez kí - vá - na - tos hírt hall - ván,

P.K.

Ps.U.

Hogy mi bé - me - gyünk ez - u - tán

P.K.

Ps.U.

Az Is - ten la - kó - he - lyé - be,

P.K.

Ps.U.

Je - ru - zsá - lem, ka - pu - id - ban

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

P.K.

Ps.U.

Mi lá - ba - ink - kal meg - áll - ván.

P.K.

Ps.U.

Az Je - ru - zsá - lem jól meg - é - pült,

P.K.

Ps.U.

Sok é - kes é - pü - le - tek - kel,

P.K.

Ps.U.

Ho - lott szép pol - gá - ri rend - vel

P.K.

Ps.U.

Min - den - fé - le nem - zet egy - be - gyűlt.

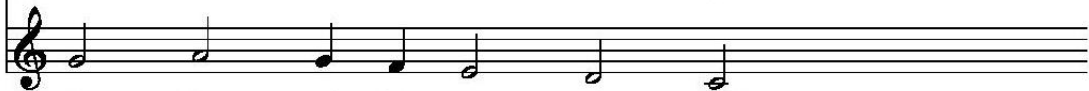
54. Áldjátok az Úr nevét, akik neki szolgáltak
 135. genfi zsoltár
 H f. 5a-b, P f. 303v-304r

Patay Koll.

Psalt. Ung.

Áld - já - tok az Úr ne - vét,

P.K.

Ps.U.

Az - kik né - ki szol - gál - tok!

P.K.

Ps.U.

Ma - gasz - tal - já - tok Ő - tet,

P.K.

Ps.U.

Kik hív szol - gá - i vat - tok,

P.K.

Ps.U.

Kik ál - lo - tok há - zá - ban,

P.K.

Ps.U.

És jár - tok tor - ná - ci - ban!

55. Áldjad, én lelkem az Urat, hirdessed dicséretét
 146. genfi zsoltár
 H f. 6a-b, P f. 304v-305r

Patay Koll.

Psalt. Ung.
 Áld - jad, én lel - kem az U - rat,

P.K.

Ps.U.
 Hir - des - sed di - csé - re - tét!

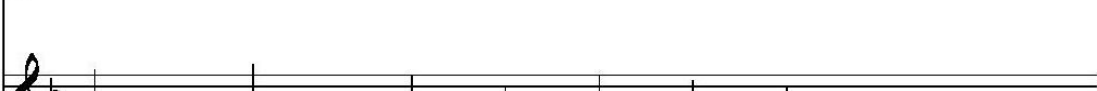
P.K.

Ps.U.
 Az Is - ten - nek a - dok há - lát,

P.K.

Ps.U.
 Va - la - mig en - gem él - tet,

P.K.

Ps.U.
 Én az Úr - nak é - nek - lek

Függelék

P.K.

Ps.U.

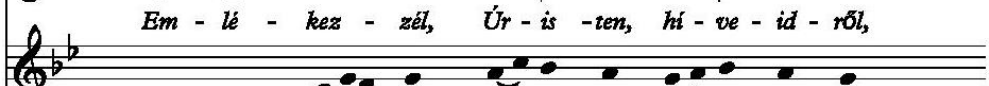
Mind - ad - dig, mig - len é - lek.

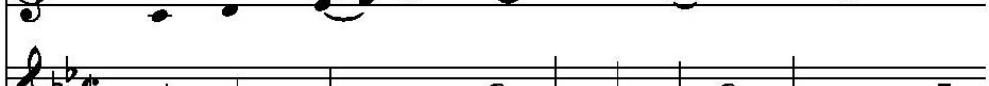
56. Emlékezzél, Úristen, híveidről, kik kiáltunk

Pag. 6a-b, 303v-304r

Patay Koll.

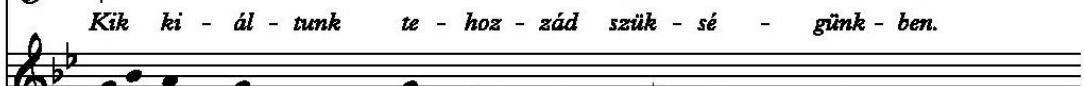
Em - lé - kez - zél, Úr - is - ten, hí - ve - id - ről,

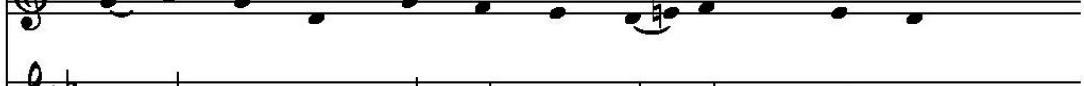
Deák-Szentes

Kv. 1744

P.K.

Kik ki - ál - tunk te - hoz - zád szük - sé - günk - ben.

D.Sz.

Kv.

P.K.

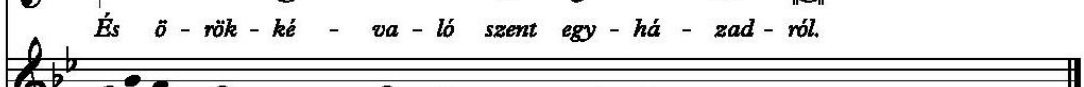
Vi - selj gon - dot nyo - mo - rú - sa - gunk - ról,

D.Sz.

Kv.

P.K.

És ö - rök - ké - va - ló szent egy - há - zad - ról.

D.Sz.

Kv.

57. Mikor Senacherib a Jeruzsálemet megszállotta volna

H f. 7a-b, P f. 305v-306r

Patay Koll.

Tritonius

I.S. 1693

Deák-Szentes

Kv. 1744

P.K.
Meg - szál - lot - ta va - la, Hány - ja nagy e - re - jét,

Tri.

I.S.

D.Sz.

Kv.

10.18132/LFZE.2018.16

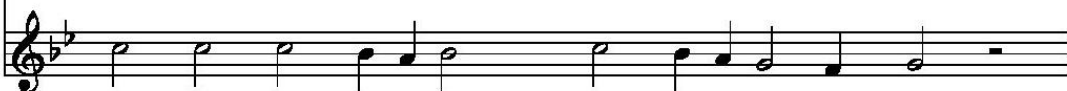
Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

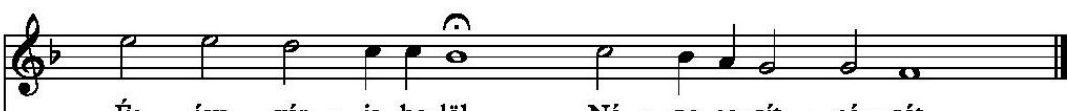
P.K.
A hű E - zé - ki - ás Né zi csak Is - te - nét,

Tri.

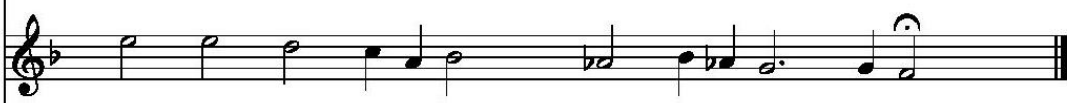
I.S.

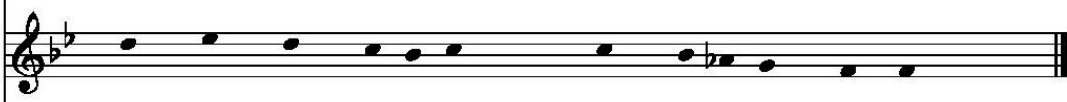
D.Sz.

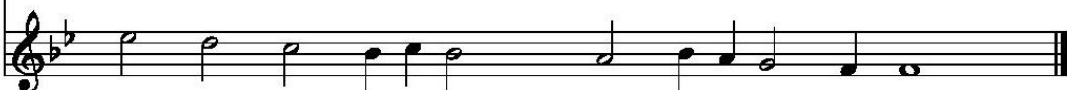
Kv.

P.K.
És így vár - ja be - löl Né - pe se - gít - sé - gét.

Tri.

I.S.

D.Sz.

Kv.

58. a: Örök Isten, figyelmezzél az én segítségemre
 b: Benned bízta, Uram Isten, soha nem gyaláztassam

c: Buzgó szívből te fiaid

H f. 7a-b, P f. 305v-306r

Patay Koll.
 Ö - rök Is - ten, fi - gyel - mez - zél az én se - gít - sé - gem re,

H.G. 1560
 H.G. 1560 Ben - ned bíz - tam, U - ram Is - ten, so - ha ne gya - láz - tas sam,
 Buz - gó szív - ből te fi - a - id, ke - gyes A - tyánk, kö - nyör - günk,

Oppenheim 1618
 Kv. 1744

P.K.
 U - ram Is - ten, si - ess ha - mar ne - kem se - ge - del - mem - re.

H.G.
 A te szent i - gaz - sá - go - dért kér - lek, sza - ba - dít - tas - sam.
 Adj mi - ne - künk i - gaz hi - tet, hogy té - ge - det i - mád - junk,

O. 1618
 Kv.

P.K.
 Ál - dott Is - ten, ol - tal - mazz meg szent Fi - ad - nak ne - vé ben.

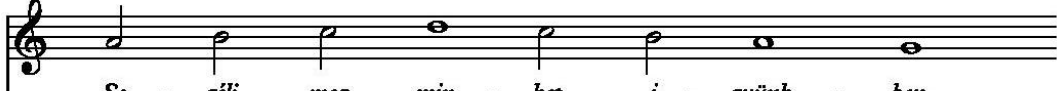
H.G.
 Éj - jel, nap - pal én kö - nyör - gők, Halld _____ meg én ké - ré - se - met.
 Tel - jes hit - ből, sze - re - tet - ből, Hogy té - ge - det mind - nyá - jan áld - junk.

O. 1618
 Kv.

59. Jövel, légy velünk Úristen, segíts meg minket
Pag. 7a-b, 305v-306r

Patay Koll.
Jó - vel, légy ve - lünk, Úr - is - ten,

D. 1774

P.K.
Se - gélj meg min - ket i - gyünk - ben,

D.

P.K.
Adj e - rőt az el - len - sé - gen,

D.

P.K.
Ki re -ánk tör mind szün - te - len,

D.

P.K.
Há - bor - gat min - ket föl - dünk - ben.

D.

60. Üdvözlégy, örök Úristen, ki vagy
fogyhatatlan felségben
H f. 7a-b, P f. 305v-306r

Patay Koll. H.G. 1560 H.G. 1574 Kv. 1744

Üd - vöz - légy, ö - rök Úr - is - ten,

This system contains the first four staves of the musical score. The top staff is the vocal line with lyrics. The second staff is the organ part from H.G. 1560. The third staff is the organ part from H.G. 1574. The fourth staff is the organ part from Kv. 1744. The key signature has one sharp (F#), and the time signature is 3/2. The music is in a homophonic style with a simple harmonic progression.

P.K. H.G. 1560 H.G. 1574 Kv.

Ki vagy fogy - ha - tat - lan fel - ség - ben.

This system contains the next four staves of the musical score. The top staff is the vocal line with lyrics. The second staff is the organ part from H.G. 1560. The third staff is the organ part from H.G. 1574. The fourth staff is the organ part from Kv. 1744. The key signature has one sharp (F#), and the time signature is 3/2. The music continues with a similar homophonic texture.

P.K. H.G. 1560 H.G. 1574 Kv.

A meny - nye - i nagy di - cső - ség - ben,

This system contains the final four staves of the musical score. The top staff is the vocal line with lyrics. The second staff is the organ part from H.G. 1560. The third staff is the organ part from H.G. 1574. The fourth staff is the organ part from Kv. 1744. The key signature has one sharp (F#), and the time signature is 3/2. The music concludes with a final chord.

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

P.K.

An - gya - lok - nak nagy ö - rö - mük - ben,

H.G.
1560

H.G.
1574

Kv.

P.K.

És di - csé - re - tek - ben.

H.G.
1560

H.G.
1574

Kv.

61. a: Szentháromság
 b: Imádunk mi téged
 c: Tanulj meg, te, az úton
 H f. 7a-b, P f. 305v-306r

Patay Koll. H.G. 1574

Szent - há - rom - ság, és csak egy Is - ten - ség,
 I - má - dunk mi té - ged, Szent-há - rom - ság,
 Ta - nulj meg, te, az ú - ton el - men - ni,

H.G. 1560 E5a

C.C. 1651

D.Sz.

P.K. H.G. E5a

Kit meg nem fog sem - mi ér - zé - keny - ség,
 Ki - ben sem - mi nem le - het ha - mis - ság,
 Me - lyen kell be men - ny - or - szág - ba men - ni,

C.C.

D.Sz.

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

P.K.

Mi - vol - tod - ban va - gyon oly nagy szent - ség,
 Ha - nem csak a szent, ő - rök i - gaz - ság,
 Mert nem e - gyéb ú - ton kell be - men - ni,

H.G.
 E5a

C.C.

D.Sz.

P.K.

Há - rom sze - mély, és e - gyen - lő Fel - ség.
 Se - gít - ség - re bi - zony nagy gaz - dag - ság.
 Ha - nem Krisz - tus ál - tal kell be - men - ni.

H.G.
 E5a

C.C.

D.Sz.

63. Ó, mennyei nagy boldogság
Pag. 7a-b, 305v-306r

Patay Koll.

Kv. 1744

N.H. 1769

D 1774

P.K.

Kv.

N.H.

D.

P.K.

Kv.

N.H.

D.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

64. Jer, dicsérjük mindnyájan H f. 7a-b, P f. 305v-306r

Patay Koll. Sz.G. Jer, di - csér - jük mind - nyá - jan U - run - kat,

Kv. 1744

P.K. Az A - tyá Úr - is - tent, ne - ki ad - junk nagy há - lá - kat,

Kv.

P.K. Mint mi ke - gyes A - tyánk - nak,

Kv.

P.K. Mert Ő min - ket sze - mé - lyé - re te - rem - te, é - ke - sí - te,

Kv.

P.K. Vi - se - li ne - künk nagy gon - dum - kat, mint fi - a - i - nak.

Kv.

P.K. A - zért mi tisztel - jük és fel - ma - gasz - tal juk, mond - ván le - gyen nagy tiszt - tes - ség

Kv. neked, áldott Úristen.

65. Tekints reánk, nagy Úristen
Pag. 7a-b, 305v-306r

Patay Koll.
BÁ 1593 *Té-kints re - ánk, nagy Úr - is - ten, ke-gyes sze - me - id - del,*

I.H. 1693

N.H. 1769

P.K.
És kö - nyő - rőlj te né - pe - den, ki - ket te - rem - tet - tél,

I.H.

N.H.

P.K.
Vedd el ró - lunk ha - ra - go - dat, kit re - ánk ve - tet - tél.

I.H.

N.H.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

66. a: Szent Dávid próféta
b: Sok emberek vannak e széles világon
Pag. 7a-b, 305v-306r

Patay Koll.

Szent Dá-vid pró-fé - ta é-nek-lő köny-vé - nek hu-szon - har - mad ré - szé - ben,
 Sok em-be-rek van-nak e szé-les vi - lá - gon, kik té - vely - gés-ben van - nak

C.C. 1651

Deák-Szentes

Kv. 1744

P.K.

Bíz-ván az Is-ten - nek az ő re-á va - ló nagy gond-vi-se-lé - sé - ben,
 Az Úr-is-ten e - lőtt, az ő ér-de-mük - ben i - ga-zul-ni a - kar - nak,

C.C.

D.Sz.

Kv.

P.K.
 És há-lá-kat ad - ván Ő szent fel - sé - gé - nek mind e - gész é - le - té - ben,
 Mert az üd - vös - ség - ről és a bol - dog - ság - ról lám, Ők sem - mit nem tud - nak,

C.C.

D.Sz.

Kv.

P.K.
 I - gyen di - cse - ke - dik lel - ké - ben min - den hű ke - resz - tyén - nek ké - pé - ben.
 E - van - gél - li - um - nak a - zért helyt nem ad - nak, sőt in - kább el - lent tart - nak.

C.C.

D.Sz.

Kv.

67. a: Jer, emlékezzünk b: Jer, örvendezzünk
 c: Aki az Istent megismerheti Pag. 8a-b, 306v-307r
 82. Aki az Istent megismerheti (töredék 25)
 H f. 9a, P f. 307v

Patay Koll. 306v-307r

Jer, ör - ven - dez - zünk az Úr - is - ten - nek,

Patay Koll. 307v

H.G. 1560

A - ki az Is - tent meg - is - mer - he - ti,
 H.G. 1560 Jer, em - lé - kez - zünk, ke - resz - tyén né - pek

BO. CXVI/b

I.S. 1693

Kv. 1744

P.K. 306v-307r

És é - ne - kel - jünk az ō szent ne - vé - nek.

P.K. 307v

H.G.

Jó té - te - mé - nyit e - szé - be ve - he - ti,
 A nagy Is - ten - nek az ō jó - vol - tá - ról,

BO.

I.S.

Kv.

Függelék

P.K.
306v-
307r

Üd - vös - ség fe - lől egy re - mé - nyünk - nek,

P.K.
307v

H.G.

An - nak Szent - lé - lek szí - vét ger - jesz - ti,
Mert csak ő ne - künk min - den jó - te - vőnk,

BO.

I.S.

Kv.

P.K.
306v-
307r

Mi ol - tal - munk - nak, ke - gyes él - te - tőnk - nek.

P.K.
307v

H.G.

Há - la - a - dás - ra ő - tet ser - kent - ge - ti.
Menny - ben és föl - dőn csak ő i - gaz - ga - tónk.

BO.

I.S.

Kv.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

68. a: Úrnak szolgái

b: Szent vagy örökké, Atya Úristen

c: Felséges Isten, neked

H f. 8a-b, P f. 306v-307r

Patay Koll.

Úr - nak szol - gá - - i,
Szent vagy ö - rök - - ké,
Fel - sé - ges Is - - ten,

H.G. 1560

Deák-Szentes

Kv. 1744

P.K.

No, di - csér - - je - - tek
A tya - úr - - is - - ten,
Né - ked je - - lent - - jük

H.G.

D.Sz.

Kv.

P.K.

Mind - nyá - jan az U - rat.
A ma - gas menny - ég - ben,
Mi nagy nya - va - lyán - kat,

H.G.

D.Sz.

Kv.

Függelék

P.K. *Ma - gasz - tal - já - - tok,*
Ki - te - rem - tet - - tél,
Pa - na - szol - kod - - ván

H.G.

D.Sz.

Kv.

P.K. *És meg - áld - já - tok,*
És se - gi - tet - tél
E - lőt - ted mond - juk

H.G.

D.Sz.

Kv.

P.K. *Mind - nyá - jan az U - rat.*
E nyo - mo - rult test - ben.
Mi bosz - szú - sá - gin - kat.

H.G.

D.Sz.

Kv.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

69. Örvendeztetek az erős Istennek

81. genfi zsoltár

H f. 8a-b, P f. 306v-307r

Patay Koll.

Psalt. Ung.

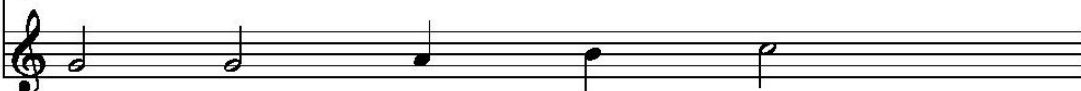
Ör - ven - dez - ze - tek

P.K.

Ps.U.

Az e - rős Is - ten - nek!

P.K.

Ps.U.

É - ne - kel - je - tek

P.K.

Ps.U.

Di - csé - re - te - ket,

P.K.

Ps.U.

Szép é - ne - ke - ket

P.K.

Ps.U.

Já - kób Is - te - né - nek!

P.K.

Kö - nyör - günk né - ked, hogy légy se - gít - ség - gel.
A - tyá és Fi - ú, Szent - lé - lek - nek val - lunk.

C.C.

Kv.

D.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

71. a: Háborúsága
b: Szent Dávid király
H f. 8a-b, P f. 306v-307r

Patay Koll.

Há - bo - rú - sá - ga Dá - vid ki - rály-nak egy - ko - ron nagy va - la,
 Szent Dá-vid ki-rály bű - ne - i el - len így pa - na - szol - ko - dik,

H.G. 1560

P.K.

Mi - kor bű - né - ről Ná - tán pró - fē - ta meg - fed - det - te va - la,
 De az Is - ten - nek ke - gyes - sé - gé - ben nagy e - rő - sen bí - zik,

H.G.

P.K.

Ke - ser - ves szív - vel_ sír - ván, Is - ten - nek így kő - nyő - rőg va - la.
 És tel - jes hit - ből_ kő - nyör - gé - ség - ben i - gen i - mád - ko - zik.

H.G.

72. Hálát adunk teneked, örök Isten
H f. 8a-b, P f. 306v-307r

Patay Koll.

H.G. 1560 Há - lát a - dunkt e - ne - ked, ő - rök Is - ten,

P.K.

Ki meny - nyek - ben vagy ő - rök di - cső - ség - ben,

P.K.

Meg - é - pí - tesz min - ket te szent i - géd - del,

P.K.

Hogy ne es - sünk két - ség - be szül - sé - günk - ben.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

73. a: Nagy hálaadással magasztaljuk

b: Hálát adunk neked

H f. 8a-b, P f. 306v-307r

Patay Koll.
 Nagy há - la - a - dás - sal ma - gasz - tal - lak té - ged, én Is - te - nem,
 P f. 26r Szent Dá - vid pró - fé - ta az Is - ten - nek nagy ha - tal - mát - lát - ván,
 Kv. 1744
 H.G. 1574 Há - lát a - dünk ne - ked, min - den - ha - tó, ir - gal - mas Úr - is - ten,

P.K.
 Ke - gyel - mes - sé - ged - ről va - la - mi - kor én meg - em - lé - ke - zem,
 És nagy menny - dör - ges - sel, vil - lám - lás - sal zá - por - e - sőt lát - ván
 Kv.
 Hogy ez el - múlt é - jel meg - ő - riz - tél min - ket ke - gyel - me - sen,

P.K.
 Ő - rök - kön ő - rök - ké min - den na - pon té - ged kell dí - cser - nem.
 Menny - ü - tő kö - vek - nek Ő ke - zé - ből pat - ta - ná - sát hall - ván.
 Kv.
 És e ma - i na - pot ad - tad ér - nünk a mi é - le - tünk - ben.

74. Mindenek meghallják és jól megtanulják
H f. 8a-b, P f. 306v-307r

Patay Koll.

H.G. 1560 *Min - de - nek meg-hall - ják, és jól meg - ta - mul - ják,*

I.S. 1693

Kv. 1744

P.K.

Kik se - ge - del - mü - ket Is - ten - től nem vár - ják,

I.S.

Kv.

P.K.

Nin-csen Is - ten nél - kül se-gít-ség és üd - vös - ség.

I.S.

Kv.

75. a: Hálaadásunkban rólad emlékezünk

b: Áldott az Úristen örökké

H f. 8a-b, P f. 306v-307r

Patay Koll.

Hofgreff

H.G. 1560

Deák-Szentes

Kv. 1744

P.K.

H.

H.G.

D.Sz.

Kv.

Há - la - a - dá - sunk - ban ró - lad em - lé - ke - zünk,
 Ál - dott az Úr - is - ten ő - rök - ké men - ny - ég - ben,

Ke - gyel - mes Is - te - nünk, té - ge - det tisz - te - lünk:
 Ki min - ket ve - zér - lett Ő di - csé - re - té - ben:

Függelék

P.K.

H.

H.G.

D.Sz.

Kv.

P.K.

H.

H.G.

D.Sz.

Kv.

76. a: Kérlek és intlek mostan tégedet

b: Emlékezzél meg, mennybéli Isten

H f. 8a-b, P f. 306v-307r

Patay Koll.

H.G. 1560
 Kér-lek és int-lek mos-tan té-ge-det, a nagy Is-ten-nek
 Em-lé-kez-zél meg, menny-bé-li Is-ten, menny-nek és föld-nek

I.H. 1693

Kv. 1744

Deák-Szentes

P.K.

H.G.
 Szent sze-mé-lyé-re te-rem-te-tett em-ber, hogy vi-selj gon-dot
 Szent te-rem-tő-je, ir-gal-mas-sá-god-ról, me-lyet tész va-la

I.H.

Kv.

D.Sz.

Függelék

P.K.

H.G.

I.H.

Kv.

D.Sz.

Üd - vös - sé - ged - ről, ö - rök é - le - ted - ről:
 Ré - gi i - dő - ben Iz - ra - el fi - a - i - val.

P.K.

H.G.

I.H.

Kv.

D.Sz.

Mert el - jő a nap, mely nap e vi - lág tűz mi - att mind meg - ég.
 No - ha vét - kez - tünk, menny - bé - li Is - ten, a - zért el nem hagy - tál.

77. a: Siess, nagy Úristen, én segítségemre

b: Segítségül hívjuk a mennybéli Istent

H f. 8a-b, P f. 306v-307r

Patay Koll.

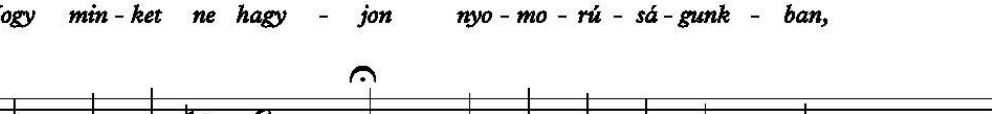
Kv. 1744

D. 1774

Sz.G.

P.K.

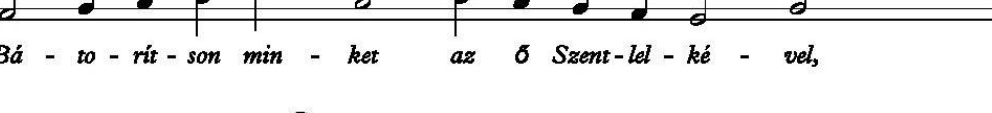
Kv.

D.

Hogy min - ket ne hagy - jon nyo - mo - rú - sa - gunk - ban,

P.K.

Kv.

D.

Bá - to - rit - son min - ket az Ő Szent - lel - ké - vel,

P.K.

Kv.

D.

Tá - vol jár - jon tő - lünk a nagy hi - tet - len - ség.

78. Hogy Jeruzsálemnek drága templomát

H f. 9a, P f. 307v

(töredék 21)

Patay Koll.

Hogy Je - ru - zsá - lem - nek drá - ga temp - lo - mát

I.S. 1693

Kv. 1744

D 1778

P.K.

El - dú - la - tá ré - gen, és ő vá - ro - sát,

I.S.

Kv.

D.

P.K.

az An - ti - ó - [kus], ki bí - rá [Sí - ri - át.

I.S.

Kv.

D.

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

P.K. A hí - vek tő - nek ily pa-na - szol - ko dást.]

I.S.

Kv.

D.

H f. 9a, P f. 307v

271

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

80. a: Hajtsd hozzám, Uram, füledet

b: Uraknak Ura, nagy Isten

c: Az Istenhez az én

77., 86. genfi zsoltár (töredék 23)

H f. 9a, P f. 307v

Patay Koll.

Függelék

P.K.

Éj - jel ke - zem fel - tar - tom,

Ps.U.

Szol - gád - hoz tér - jen ked - ved,

Mely - lyel min - ket sa - nyar - gatsz,

P.K.

Az ég - re hoz - zá nyúj - tom.

Ps.U.

Ki bí - zik csak te - ben - ned!

El - len - ség - gel nyo - mor - gatsz.

81. Az Úristen nékem édes táplálóm

(töredék 24)

H f. 9a, P f. 307v

Patay Koll.

Az Úr - is - ten né - kem é - des táp - lá - lóm,

C.C. 1651

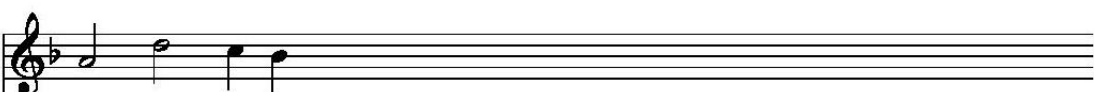
Kv. 1744

P.K.

Min-den dol - ga - im - ban csak ő az én i - gaz - ga - tóm,

C.C.

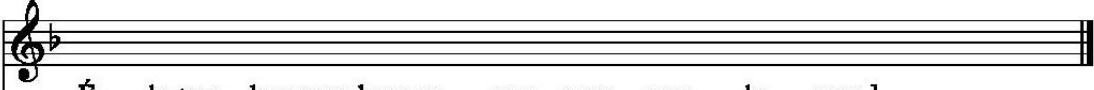
Kv.

P.K.

nem hagy en - ge - [met tel - jes - ség - gel el - nyo - mo - rod - nom,

C.C.

Kv.

P.K.

É - le - tem - ben nem hagy en - gem meg - rom - la - nom.]

C.C.

Kv.

83. Amely embernek jó hite vagyon

H f. 9a, P f. 307v

(töredék)

Patay Koll.

A - mely em - ber - nek jó hi - te va - gyon,

Deák-Szentes

Kv. 1744

P.K.

An - nak Szent - lé - lek szí - vé - ben va - gyon,

D.Sz.

Kv.

P.K.

A Krisz - tus - nak is la - ká - sa ott va - gyon.

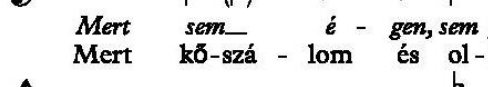
D.Sz.

Kv.

(töredék 27)

H f. 9a, P f. 307v

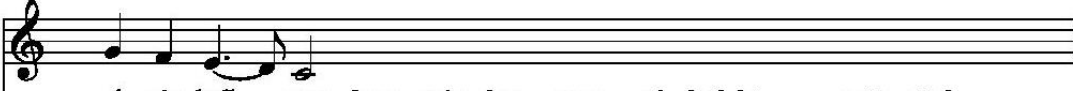
P.K.
Mert sem_ é - gen, sem föl - dön nincs több se - gít - sé - günk.
Mert kő-szá - lom és ol - tal - mam vagy min-de-nek el - len,

RMK.

H.G.

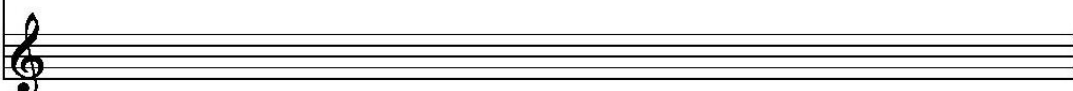
Bá.

Függelék

P.K. *A - zért hall - gass [meg min - ket, mert né - ked kö - nyör - günk,*
Te - kints re - ám, ne hagyj en - gem nagy ve - sze - del - mem - ben,

RMK.

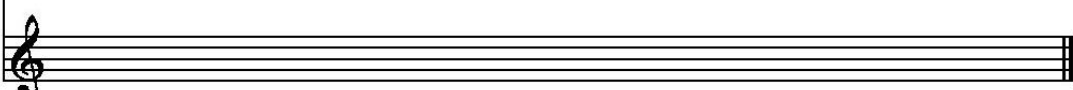
H.G.

Bá.

P.K. *Te - kints le ma - gas menny - ből, és kö - nyö - rülj raj - tunk.]*
Mert úgy va - gyok, mint te - met - ni kit visz - nek ve - rem - ben.

RMK.

H.G.

Bá.

85. Mikoron Dávid nagy búsultában
H f. 9a, P f. 307v
(töredék 27)

Patay Koll. I.S. 1693 Kv. 1744

Mi - ko - ron Dá - vid nagy bú - sul - tá - ban,

P.K. I.S. Kv.

Ba - rá - ti mi - att vol - na bá - nat - ban,

P.K. I.S. Kv.

Pa - na - szol - kod - ván nagy ha - rag - já - ban,

P.K. I.S. Kv.

I - lyen kö - nyör - gés kez - de ő ma - gá - ban.

86. Atya Isten, tarts meg minket

H f. 9a, P f. 307v

Patay Koll.

H.G. 1560

H.G. 1574

C.C. 1651

A - ty a - is - ten, tarts meg min - ket,

P.K.

H.G. 1560

H.G. 1574

C.C.

És szent I - géd - ben hi - tűn - ket,

P.K.

H.G. 1560

H.G. 1574

C.C.

Rontsd meg mi el - len - sé - gűn - ket

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

P.K.

H.G. 1560

H.G. 1574

C.C.

És min - den ke - gyet - le - ne - ket.

87. Áldja az Urat minden (töredék 29) H f. 9a, P f. 307v

Patay Koll.

P.K.

P.K.

Áld - ja az U - rat min - den

88. Mi Atyánk, ki vagy mennyekben
H f. 9a, P f. 307v
(töredék 28)

Patay Koll.

H.G. 1560

H.G. 1574
CXXVlb

Mi A - tyánk, ki vagy menny - ég - ben,

P.K.

H.G. 1560

H.G. 1574

Te fi - a - id szük - sé - günk - ben,

P.K.

H.G. 1560

H.G. 1574

Hoz - zád ki - ál - tunk ez test - ben,

P.K.

H.G. 1560

H.G. 1574

Hisz - szük, meg - hall - gatsz kér - tünk - ben,

10.18132/LFZE.2018.16

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

P.K.

H.G.
1560

H.G.
1574

Mert a - tyá - i ke - gyes - ség - ben,

P.K.

H.G.
1560

H.G.
1574

Vagy, ha - tal - mas Is - ten - ség - ben.

(b)

89. Szükség megtudunk üdvösségnek dolgát 292r

Patay-koll.

CC 1651

Kv. 1744

P.K.

C.C.

Kv.

2

P.K.

C.C.

Kv.

P.K.

C.C.

Kv.

Szük - ség meg - tud - nunk üd - vös - ség - nek dol - gát,

És az Is - ten - nek tíz pa - ran - cso - lat - ját.

Hol meg - je - len - té hoz - zánk a - ka - rat - ját,

Bűn el - len ha - rag - ját.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

Irodalomjegyzék

- Apel, Willi: *Die Notation der polyphonen Musik*. Lipcse: Breitkopf&Härtel, 1962.
- Bárdos Kornél: „Harcok a passió éneklése körül Magyarországon.” *Theologiai Szemle* 14/9-10 (1971. szeptember-október): 296-303.
- Bárdos Kornél: *Volksmusikartige Variierungstechnik in den ungarischen Passionen (15. bis 18. Jahrhundert)*. N.N. (szerk.): *Musicologia Hungarica* 5. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1975.
- Búdi Katinka: *A Tornai Graduál*. Debrecen, 2011. (Kézirat).
- Csomasz Tóth Kálmán: *A református gyülekezeti éneklés. Útmutató és adattár a próbaénekeskönyvhöz*. Dr. Budai Gergely (szerk.): Református egyházi könyvtár 25. Budapest: Magyar Református Egyház, 1950.
- Csomasz Tóth Kálmán: *Régi Magyar Dallamok Tára I. A XVI. század magyar dallamai*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1958.
- Csomasz Tóth Kálmán: *Régi Magyar Dallamok Tára I. A XVI. század magyar dallamai*. Ferenczi Ilona (szerk.): Budapest: Akadémiai Kiadó, 2017.
- Dobszay László, Rajeczky Benjamin, Szendrei Janka: *XVI-XVII. századi dallamaink a népi emlékezetben I-II*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1979.
- Dobszay László, Szendrei Janka (kiadók): *Antiphonen*. Hirschmann, Wolfgang (szerk.): Monumenta Monodica Medii Aevi V/1-3. Kassel: Bärenreiter, 1999.
- Dobszay László: *A gregorián ének kézikönyve*. Budapest: Editio Musica Budapest, 1993.
- Dr. Borovszky Samu et al.: *Abauj-Torna vármegye és Kassa*. [= Uók. (szerk.): Magyarország vármegyéi és városai. 1.] Budapest: Apollo, 1896.
- Dr. Szabó Lajos: *Kassai Kálvinista Krónika 1644-1944*. Kassa: Wiko, 1944.
- Draskóczy László: „A genfi zsoltároskönyv két tétele. A 38. és a 61. zsoltár.” *Magyar Egyházzene* 21/2 (2014 nagybőjt-húsvét): 177-196.
- Draskóczy László: „Hogyan történik a genfi zsoltár sorainak tagolása?” *Magyar Egyházzene* 16/4 (2008/2009): 469-482.
- Ecsedi Zsuzsanna: *Luther-énekek a magyar evangélikus énekeskönyvekben*. DLA disszertáció, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, 2003. (Kézirat).
- Ferenczi Ilona (közr.): *Graduale Ecclesiae Hungaricae Epperiensis 1635. Musicalia Danubiana* 9. Budapest: MTA Zenetudományi Intézet, 1988.
- Ferenczi Ilona (közr.): *Graduale Ráday saeculi XVII. Musicalia Danubiana* 16. Budapest: MTA Zenetudományi Intézet, 1997.

- Ferenczi Ilona: „A Tornai graduál (1611-1613). Egy nemrég előkerült kolligátum »ceremoniális« részének antifonái.” In: Kiss Gábor (szerk.): *Zenetudományi Dolgozatok*. Budapest: MTA Zenetudományi Intézet, 2008. 115-133.
- Ferenczi Ilona: „Az organális többszólamúság nyomai egyszólamú dallamainkban. Egy kolozsvári énekeskönyv tanulságai.” In: Szalay Olga (szerk.): *Tükröződések. Ünnepi tanulmánykötet Domokos Mária népzene kutató-zenetörténész tiszteletére*. Budapest: L'Harmattan-Könyvpont Kiadó, 2012. 535-546.
- H. Hubert Gabriella (szerk.): *Evangélikus és református gyülekezeti énekek (1601-1700)*. Jankovics József (szerk.): Régi Magyar Költők Tára XVII. század 17. Budapest: Balassi Kiadó, 2016.
- Heltai János, Pavercsik Ilona, Perger Péter, P. Vásárhelyi Judit: *Régi Magyarországi Nyomtatványok IV. 1656-1670*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2012.
- Hesbert, Renato-Joanne (kiadó): *Corpus Antiphonarium Officii III*. N.N. (szerk.): *Rerum Ecclesiasticarum Documenta* 9. Róma: Herder, 1968
- Holl Béla: *Katolikus egyházi énekek (1608-1651)*. Stoll Béla (szerk.): Régi Magyar Költők Tára 7. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1974.
- Homola István: *A kassai Malom-utcai evangélikus templom*. Kassa: Globus könyvnyomda, 1927.
- Horváth Iván, H. Hubert Gabriella (szerk.): *Répertoire de la poésie hongroise ancienne. Manuel de correction d'erreurs dans la base de données*, I-II. Robel, Léon (szerk.): *Ad Corpus Poeticarum*. Párizs: Éditions du Nouvel Objet, 1992.
- Jenny, Markus: *Luther, Zwingli, Calvin in ihren Liedern*. Zürich: Theologischer Verlag, 1983.
- Károli Gáspár: *Szent Biblia, azaz Istennek Ó és Új testamentomában foglaltatott egész Szent Írás*. Budapest: Magyar Bibliatársulat, 1994.
- Kassai anyakönyvek: <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:939F-BZDG-R?owc=9P3G-FMS%3A107654301%2C109211501%2C109432901%3Fcc%3D1554443&wc=9P3H-ZNG%3A107654101%2C113960601%2C114049701%2C162159301&cc=1554443>
(utolsó megtekintés dátuma: 2018. 02. 23.)
- Kővári Réka: *A Deák-Szentes kézirat*. Fáy Zoltán, Fr. Kálmán Peregrin OFM., Fr. Varga Imre Kapisztrán OFM. (szerk.): *Magyar Ferences Források* 6. Budapest: Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány, MTA Bölcsész tudományi Kutatóközpont, 2013.

Remenár Krisztina – A kassai magyar kántor, Hlboky György dallamgyűjteménye a Patay-kolligátumban (17. sz. vége-18. sz. eleje)

Losonczy Katalin: „Genfi zsoltárok a népi emlékezetben.” *Magyar Egyházzene* 14/3 (2007 pünkösöd): 291-340.

N.N.: *Kassai magyar-német egyházlátogatás 1863. év április 26 és következő napjain.* (Kézirat.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/Tiszai_16_Saros_Zempleny_1863/?pg=0&layout=l »utolsó megtekintés dátuma: 2018. 02. 23. «).

Papp Géza: „Le psautier de Genève dans la Hongrie du XVIIe siècle.” *Studia Musicologica* 9/3-4 (1967.): 281-299.

Papp Géza: *Régi Magyar Dallamok Tára II. A XVII. század énekelt dallamai.* Budapest: Akadémiai Kiadó, 1970.

Stoll Béla: *Szenci Molnár Albert költői művei.* [= Uő. (szerk.): *Régi Magyar Költők Tára* 6.] Budapest: Akadémiai Kiadó, 1971.

Trencsényi anyakönyvek: <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:939F-BZDG-R?owc=9P3H-MNP%3A107654301%2C113960601%2C114049701%3Fcc%3D1554443&wc=9P3H-ZNG%3A107654101%2C113960601%2C114049701%2C162159301&cc=1554443> (utolsó megtekintés dátuma: 2018. 02. 23.)

Vásárhelyi Judit: *Eszmei áramlatok és politika Szenci Molnár Albert életművében.* Klaniczay Tibor (szerk.): *Humanizmus és reformáció* 12. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1985.